

Ужгород
Видавництво "Карпати"
1994

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК
В ОСНОВНИХ ГАЛУЗЯХ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ
РИНКОВИХ ВІДНОСИН

П.С. СМОЛЕНЮК, Й.В. ДАНЬКІВ,
М.В. ОСТАПЮК, М.Р. ЛУЧКО

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК
В ОСНОВНИХ ГАЛУЗЯХ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ФОРМВАННЯ
РИНКОВИХ ВІДНОСИН

П.С. Смоленок, Й.В. Даньків,
М.В. Остап'юк, М.Р. Дучко

Ужгород
Видавництво "Карпати"
1994

Смоленок П.С., Даньків Н.Я., Остатюк М.Я., Луцько М.Р.
Бухгалтерський облік в основних галузях економіки України в умовах формування ринкових відносин: Навчальний посібник для студентів вузів та самостійного вивчення основ бухгалтерського обліку. – Ужгород: Видавництво "Карпати", – 1994. – 317 с.

У навчальному посібнику в врахуванням умов формування ринкових відносин в економіці України розкриваються теоретичні основи бухгалтерського обліку в державних і некомерційних підприємствах (товариствах), значна увага звернена на висвітлення особливостей бухгалтерського обліку в промисловості, будівництві, сільському господарстві і торгівлі з відображенням нових підходів до організації бухгалтерського обліку і звітності. Посібник розрахований на студентів вищих навчальних закладів України, слухачів факультетів, курсів і семінарів з підвищення кваліфікації працівників обліку і аудиту, практиків і слухачів бізнес-школ, ліцеїв і всіх тих, хто самостійно вивчає бухгалтерський облік.

Рецензенти: Тучайко Зіновій Володимирович – професор з наукової роботи Тернопільської Академії народного господарства, професор, доктор економічних наук.
Мілован Василь Петрович – декан економічного факультету, зав. кафедрою економіки, менеджменту і маркетингу Ужгородського державного університету, професор, доктор економічних наук.

В умовах формування ринкових відносин в Україні, виконання нових форм господарювання: державних, сільських підприємств, міжнародних об'єднань і організацій, значно зростає роль бухгалтерського обліку в управлінні виробництвом. Тільки добре налагоджена система обліку зможе своєчасно забезпечити потреби управління необхідною інформацією формальною для здійснення якісного аналізу господарської діяльності, їх фінансового стану. Чітка система організації обліку і контролю сприяє виявленню і використання внутрішнього резерву підприємств, запобіганню зловживанням і перевитратам, зниженню собівартості продукції, підвищенню продуктивності праці і рентабельності виробництва.

З введенням в дію нового плану рахунків бухгалтерського обліку, положень і форм звітності, визначення собівартості продукції, робіт і послуг, нових інструментів матеріалів, а також приближення його до міжнародного обліку згідно Указу Президента України від 15 березня 1993 року, якісно змінилась організація бухгалтерського обліку.
Разом з тим навчальної літератури, яка б була в змозі врахувати всі ці зміни, немає. Тому автори цього посібника прагнули врахувати всі ці обставини і допомогти студентам, слухачам різних типів навчальних закладів засвоїти питання організації бухгалтерського обліку і звітності в промисловості, будівництві, сільському господарстві і торгівлі як державних, так і некомерційних форм власності. У посібнику враховані зміни в організації бухгалтерського обліку і звітності за станом на 1 жовтня 1994 року.
Наведені в посібнику дані носять умовний характер і не можуть бути використані як навчальний матеріал.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

1.1. Предмет і метод бухгалтерського обліку

1.1.1. Господарський облік, його суть і значення

Основа суспільного життя і розвитку людського суспільства — матеріальне виробництво.

Для управління процесом виробництва матеріальних благ потрібно знати, скільки їх було вироблено, скільки спожито і скільки їх є в наявності, тобто мати певні відомості про об'єкт управління для прийняття рішень і їх виконання. Такі відомості дістають шляхом систематичного спостереження, вимірювання та реєстрації фактів і явищ господарської діяльності, даючи їм кількісну і якісну характеристику.

Господарський облік — це система організованого спостереження, кількісного відображення і якісної характеристики господарських процесів з метою контролю за їх розвитком і керування ними. Зміст господарського обліку, його мета і завдання в різних суспільних формаціях неоднакові, що зумовлено способом суспільного виробництва та характером виробничих відносин. На найвищих ступенях розвитку людського суспільства (первинний і рабовласницький лад) функції обліку були примітивними, охоплювали невелике коло операцій, пов'язаних з обліком вироблених продуктів, які фіксувалися у вигляді зарубок на дереві, глиняних дощках ("таблетках"), записках на папірусі та інш.

В процесі історичного розвитку людського суспільства господарський облік ускладнювався й удосконалювався, підвищувались його значення і роль.

В Україні перші відомості про облік сягають XI ст., тобто часу існування Київської Русі.

"Історія України" Михайла Грушевського дає можливість певною мірою простежити етапи розвитку господарського обліку окремих князівств литовсько-польської доби, козацьких періоду українського відродження.

З розвитком суспільства, особливо в умовах капіталізму і ринкової економіки, потреба в обліку постійно зростає. Таким

чином, зміст і завдання господарського обліку зумовлюються способом суспільного виробництва і залежать від рівня розвитку продуктивних сил і характеру виробничих відносин.

Проте в матеріальному виробництві, яке характерне для всіх суспільно-економічних формацій, виникає необхідність постійного контролю над усіма його процесами, що можливо тільки при кількісному його відображенні.

Таке кількісне відображення, фіксуючи і ілюструючи господарські процеси, дає можливість вивчити процес матеріального виробництва, проводити спостереження за господарськими процесами, контролювати рух засобів виробництва та предметів споживання, і, таким чином, бачити результати процесів, робити висновки про правильне їх здійснення і впливати на їх хід.

Здійснення науково-технічного прогресу вимагає вишуквання на основі даних бухгалтерського обліку і економічного аналізу резервів удосконалення ведення господарства. Облік використовується для порівняння ефективності різних форм організації виробництва, раціонального використання продуктивних сил суспільства.

Для успішного використання обліку в управлінні народним господарством необхідно, щоб він відповідав певним вимогам. Найважливіші з них: порівнянність показників обліку з планом, своєчасність обліку, точність і об'єктивність його показників, повнота, якість і доступність, економічність і раціональність. Для безперервного спостереження, вимірювання процесів суспільного виробництва в господарському обліку використовуються натуральні, трудові і грошові вимірники.

Натуральні вимірники відображають господарські засоби і процеси в натуральному виразі. Такими вимірниками є міри довжини (кілометр, метр), маси (тона, кілограм), об'єму (літр, кубічний метр), площі (квадратний метр), а також числа (штука). Використання тих чи інших натуральних вимірників залежить від фізичних властивостей облічуваних об'єктів. За допомогою натуральних вимірників можна дати не тільки кількісну, а й якісну характеристику предметів, оскільки в обліку можна відобразити матеріальні цінності за видами й сортами. Ці вимірники мають важливе значення для контролю

за виконанням плану виробництва й збереження власності підприємств.

Однак натуральні вимірники можна використовувати для вимірювання тільки однорідних предметів. За їх допомогою не можна отримати узагальнені показники, що характеризують різні матеріальні цінності й засоби господарства в цілому, оскільки вони не підсумовуються. Неможливо підсумувати, наприклад, такі різномірні предмети, як зерно, масло й фарбу, навіть якщо вони облічуються однаковими показниками.

Трудові вимірники служать для визначення кількості затраченої праці на створення суцільного продукту. Їх вимірюють в одиницях часу (днів, годин, хвилин). За допомогою трудових вимірників у поєднанні з натуральними встановлюють і контролюють норми виробітку, визначають продуктивність праці, контролюють використання робочого часу й ефективність затрат праці.

Прошові вимірники на відміну від натуральних і трудових застосовуються для узагальненого відображення засобів господарства, джерел їх утворення, господарських процесів і результатів діяльності в єдиному грошовому виразі — карбованцях. За їх допомогою обчислюють загальний розмір засобів праці, виробничих запасів, собівартість продукції, виробленої на підприємстві. Грошовий вимірник застосовують в обліку за натуральними й трудовими вимірниками і на їх основі, наприклад, вартість матеріалів чи готової продукції встановлюють множенням їх кількості на ціну за одиницю вимірювання; заробітну плату робітника при відрядній оплаті праці обчислюють множенням розцінки на кількість виготовлених деталей чи виробів і т. інш.

Застосування в обліку трьох видів вимірників дає змогу повніше відобразити облічувані об'єкти. Залежно від призначення облікової інформациі, складу облічуваних об'єктів і способу отримання облікових даних у народному господарстві застосовують облік трьох видів: оперативний, статистичний і бухгалтерський.

Оперативний облік застосовується для спостереження і контролю за окремими операціями і господарськими процесами для керування ними безпосередньо в процесі їх здійснення. Цей вид обліку охоплює найрізноманітніші явища і дає різні показники виробничо-технічного характеру. За його

6

допомогою отримують інформацію про хід виконання плану випуску продукції, використання трудових ресурсів, фонду заробітної плати тощо. У цьому обліку переважають натуральні і трудові вимірники. Особливість цього обліку в тому, що він забезпечує підвищену оперативність (терміновість) одержання інформації. Часто інформація передається усно, по телефону, телеграфу. Для фіксування даних використовують різні механічні і автоматичні вимірювальні прилади.

Оперативний облік має важливе народногосподарське значення, тому що без своєчасної оперативної інформації неможливо здійснювати управління діяльністю підприємства.

Статистичний облік вивчає і контролює масові явища і процеси. Кількісний бік масових явищ статистичний облік вивчає у нерозривному зв'язку з їх якісною характеристикою. Статистичний облік може бути як суцільним, так і вибірковим. Водночас предметом статистичного обліку є не тільки вивчення процесів виробництва продукту та його обігу, а й інших суцільних явищ: показників кількості і складу населення, матеріального добробуту народу, культури, науки, охорони здоров'я, діяльності державних установ і громадських організацій. Статистика використовує власні її способи дослідження (масові спостереження, групування, відносні і середні величини, індекси). Для одержання зведених показників широко використовує дані оперативного і бухгалтерського обліку. Оскільки статистика узагальнює дані оперативного й бухгалтерського обліку для контролю за виконанням народногосподарських планів у масштабі окремих галузей і всього народного господарства, то в системі народногосподарського обліку вона виконує організуючу роль.

Бухгалтерський облік відображає господарську діяльність окремих підприємств, організацій і установ у процесі виконання ними народногосподарського плану. Він охоплює всі засоби господарства і джерела їх утворення, всі господарські процеси і результати діяльності. Важливою особливістю бухгалтерського обліку є те, що господарські явища, облічені в натуральних і трудових показниках, обов'язково узагальнюються у грошовому вимірнику. На відміну від оперативного і статистичного обліку, які застосовують метод

7

Виробництво і розподіл суцільного продукту обумовлюють процес обміну, який здійснюється шляхом купці-продажу. Товарно-грошовий оборот зумовлює різні позрахункові між підприємствами і організаціями, які контролюються бухгалтерським обліком.

Отже, предметом бухгалтерського обліку є процес виробництва, розподілу, обміну і невиробничого споживання суцільного продукту, господарські засоби і джерела їх утворення, які беруть участь у цих процесах, а також позрахунково-кредитні відносини, що виникають при цьому.

Для розуміння предмету бухгалтерського обліку слід ознайомитися з його об'єктами – господарськими засобами, джерелами їх утворення і господарськими процесами підприємства.

Для господарської діяльності підприємства мають у своєму розпорядженні необхідні їм засоби – будівлі, машини, розпорядженні необхідні їм засоби, кошти та інші види засобів, розмір і сировину й матеріали, копії та інші види засобів, роздрі склад яких залежить від обсягу виробництва й напрямку діяльності підприємства. Економічне групування господарських засобів проводиться за двома ознаками:

1. Функціональна роль у процесі відтворення.

2. Джерела утворення (формування) і цілкове призначення.

За функціональною роллю в процесі відтворення засоби підприємства поділяються на засоби виробництва, засоби в сфері обігу, засоби невиробничої сфери і вилучені засоби (кошти). Засоби виробництва залежно від їх призначення і виконуваних функцій поділяються на засоби й предмети праці. До засобів праці належать будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби, господарський інвентар та інші засоби, які безпосередньо беруть участь у процесі виробництва й обігу, а також будівлі, споруди та інші засоби, необхідні для здійснення процесу праці. Засоби праці беруть участь у процесі виробництва продукції тривалий час, зберігають при цьому свою початкову натуральну форму, поступово зношуються і частинами передають свою вартість на вартість виготовленого продукту. Бухгалтерському обліку їх називають основними засобами. На підприємствах по основних належать засоби праці вартістю не менш ніж 5 млн. крб. і строком служби не менше одного року.

часткового (вибіркового) спостереження, бухгалтерський облік відображає господарські операції систематично і забезпечує суцільне і безперервне спостереження. На кожну господарську операцію обов'язково складається документ.

1.1.2. Предмет бухгалтерського обліку

Для здійснення господарської діяльності підприємства, організації, установи забезпечуються необхідними засобами (будівлями, машинами, обладнанням, матеріалами, коштами) за рахунок певних джерел. Контроль за наявністю і рухом, а також доцільним використанням їх здійснюється за допомогою бухгалтерського обліку. Тому засоби, що перебувають у розпорядженні окремих ланок народного господарства, і джерела їх утворення є об'єктом бухгалтерського обліку і входить у зміст його предмета.

Процес розширеного суцільного відтворення здійснюється на основі єдності виробництва, розподілу, обміну і споживання. Процес виробництва відбувається в ланках виробничої сфери. Бухгалтерський облік відображає матеріальні, трудові і фінансові витрати на виробництво продукту. Таким чином, суцільний продукт і витрати на його виробництво є об'єктом бухгалтерського обліку і становлять його зміст. Створення у процесі виробництва суцільний продукт підлягає розподілу: одна частина його йде на відшкодування матеріальних витрат, а друга – для особистого споживання, нагронадженя. Розподіл суцільного продукту споживання, нагронадженя. Отже, процес розподілу суцільного продукту є об'єктом обліку і становить його зміст.

Предмети праці — це сировина, основні й допоміжні матеріали, паливо, напівфабрикати, незавершене виробництво, тобто матеріальні запаси, з яких виготовляється продукція, або які допомагають в її виготовленні. На відміну від основних засобів у процесі виробництва вони використовуються лише один раз і повністю передають свою вартість на вартість виготовленої продукції.

Сировина й основні матеріали становлять основу продукції, яка виготовляється на конкретному підприємстві (чавун і сталь на машинобудівному заводі, шкіра та взуття на взуттєвій фабриці).

Допоміжні матеріали використовують для сприяння нормальній роботі засобів праці або надання якісних властивостей основним матеріалам (наприклад, мастильні матеріали, лаки, фарби та інші).

Паливо, як і допоміжні матеріали, споживаються основними засобами (енергетичне), призначається до основних матеріалів (технологічне) або використовується для обслуговування процесу праці (для опалення). Воно виділяється в окрему групу тому, що відіграє важливу роль у народному господарстві.

Напівфабрикати — продукти, отримані в цехах або на окремих переделах, які ще не пройшли всіх установлених технологічних процесом стадій виробництва на даному підприємстві і підлягають подальшій обробці або комплектуванню у виробі. Наприклад, чавун і сталь у чорній металургії (при основному циклі); вилівки, поковки і заготовки в машинобудуванні.

Незавершене виробництво — це предмети праці, що перебувають безпосередньо в обробці (на робочих місцях) і не пройшли всіх стадій обробки, передбачених технологічним процесом, а також неукомплектовані виробі, які не випробовувалися і не були технічно прийнятні.

До засобів у сфері обігу належать предмети обігу, кошти, кошти в розрахунках і засоби, що обслуговують сферу обігу.

Предмети обігу — це готові виробі, отримані з виробництва й призначені для реалізації. Залежно від того, де вони знаходяться, розрізняють готові виробі на складі й готові виробі, відвантажені покупцям. Оскільки за останні не

отримано кошти, то вони ще власність підприємства і облічуються в складі його засобів.

Кошти необхідні підприємствам для розрахунків з поставальниками за отримані матеріали, з робітниками й службовцями по заробітній платі, для внесків і відрахувань у доходи держави. Кошти підприємства отримують від реалізації готових виробів і послуг банків у вигляді позик, із державного бюджету як фінансову допомогу. Кошти зберігаються в банку і касі підприємства. У банках гроші зберігаються на розрахунковому, валютному, поточному та інших рахунках, які відкриваються банком за завдання підприємств і організацій. До коштів належать вартість опадних сертифікатів, отриманих підприємством у банку, цінних паперів, одержаних від інших підприємств і організацій.

У касі підприємства зберігається мінімальна сума грошей (встановлений банком ліміт), необхідна підприємству для оплати невідкладних господарських потреб готівкою, які не можна провести безготівковим порядком із розрахункового рахунку в банку. Винятком є готівка, яку отримує підприємство для виплати заробітної плати. Ця сума може залишатися в касі протягом трьох днів, після чого невідані суми заносять в банк на розрахунковий рахунок.

Кошти в розрахунках (дебіторська заборгованість) — це борги інших організацій і осіб даному підприємству. Сюди входять борги покупців за продану їм продукцію або виконані послуги, суми, що видані працівникам свого підприємства під звіт (підзвітним особам) на різні витрати і заборгованість інших дебіторів (заборгованість за акціями, векселями, авансами, позиками).

Підприємства або особи, що мають заборгованість даному підприємству, називаються його дебіторами. Засоби, що обслуговують сферу обігу, — це обладнання, інвентар, будівлі. Наприклад, склади готової продукції, торговельні приміщення, що належать даному підприємству, та весь інвентар, що знаходиться в них.

Засоби невиробничої сфери використовуються для обслуговування працівників підприємства і створення для них нормальних побутових умов. Це будівлі культурно-побутового

призначення, житлового господарства, заклади охорони здоров'я і все обладнання та інвентар, що належить їм.

Вилучені кошти — авансові платежі й відрахування спеціального призначення, що вилучені з обороту основної діяльності даного підприємства, але протягом певного часу (до кінця року) продовжують облічуватися на його балансі. До цих коштів належать внески в бюджет, відрахування в резервний (страховий) фонд, відрахування на соціальний розвиток, заохочення, виробничий розвиток.

Принципи класифікації господарських засобів підприємств можна узагальнити за допомогою схеми 1.

У практиці бухгалтерського обліку засоби підприємства поділяються на основні й оборотні.

До основних належать усі засоби праці виробничого призначення, засоби праці, що обслуговують сферу обігу, а також будівки житлового й культурно-побутового призначення з їх обладнанням та інвентарем.

До оборотних засобів належать усі предмети праці, готова продукція, товари, відвантажені покупцям; кошти в касі і на розрахунковому рахунку в банку, кошти в розрахунках, а також малочисний інвентар і швидкозношувальні предмети (предмети, які служать менш ніж один рік незалежно від їх вартості, й предмети вартістю менш ніж п'ять мін. карбованців за одиницю незалежно від строку їх служби).

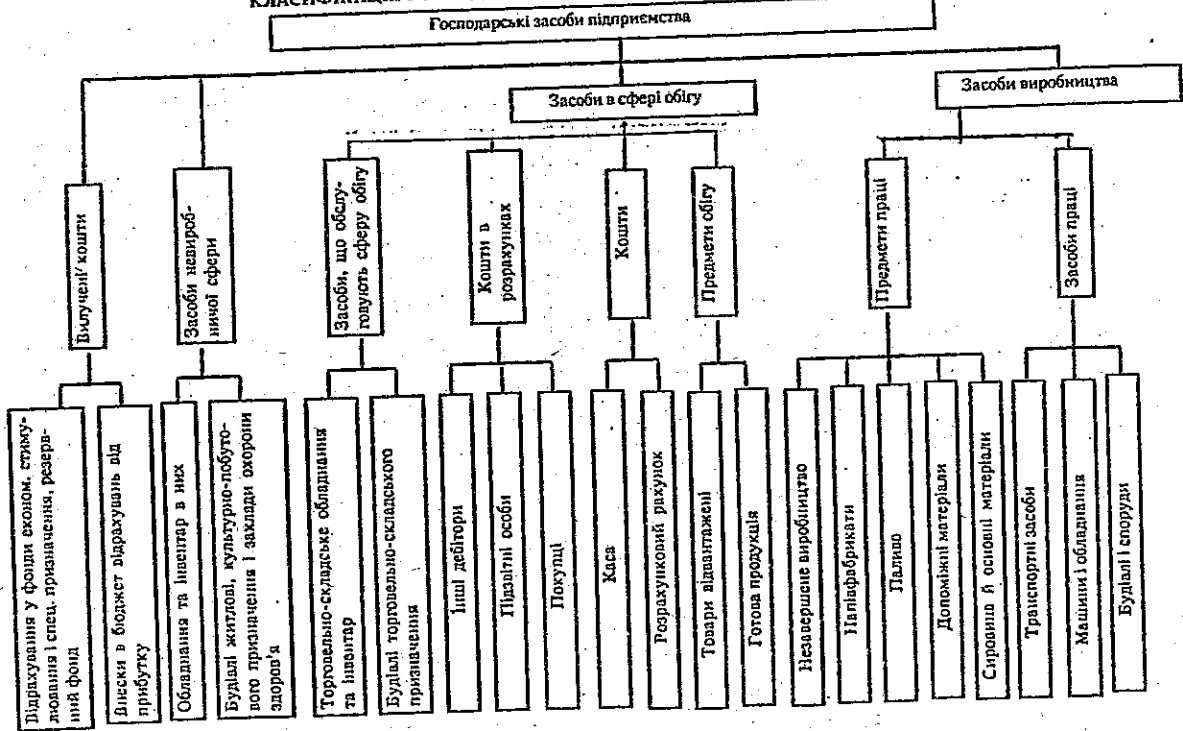
Джерела засобів підприємства. Кожне підприємство в момент його організації отримує і формує засоби відповідно до обсягу й характеру його діяльності.

При розширенні підприємства йому виділяють додаткові кошти або дозволяють користуватися частину державного прибутку. Усі засоби, які надаються підприємствам, мають призначення, тобто вони повинні використовуватися тільки на ті заходи, для яких вони призначені за планом.

Джерела засобів відображають форму власності — державну або колективну. Державні підприємства отримують засоби з державного фонду (статутний фонд), а колективні — від своїх членів (неподільний фонд). Крім цього, джерелами утворення засобів можуть бути позики банків, заборгованість поставальникам та іншим кредиторам, прибуток. За джерелами утворення і цільовим призначенням господарські засоби поділяють на власні (акриплені) й залучені (позичені).

Схема 1

КЛАСИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Джерелами утворення власних основних і оборотних засобів на підприємствах є фонди, фінансування, резерви, лоходи і прибуток.

До фондів належать статутний (неподільний), амортизаційний і ремонтний, а також спеціальні фонди.

Статутний фонд показує загальний розмір основних і оборотних засобів, виділених із загальнодержавного фонду в розпорядження підприємства при його організації, або приданих за рахунок засновників (засновника) підприємства. Величина цього фонду в процесі виробництва може змінюватися залежно від господарської діяльності підприємства.

Амортизаційний фонд утворюється за рахунок амортизаційних відрахувань, що вносяться у витрати на виробництво продукції і є тією частиною вартості основних засобів, яка в процесі їх експлуатації переходить у собівартість виготовленої продукції. Цей фонд використовується як джерело для відновлення основних засобів і заміною їх новими.

Крім амортизаційного фонду, пов'язаного із заміною основних засобів, підприємства можуть утворювати самостійно і ремонтний фонд за рахунок відрахувань, що входять повільно у витрати на виробництво продукції. Він використовується як джерело для відновлення зношених основних засобів шляхом їх ремонту. Амортизаційний і ремонтний фонди мають строго цільове призначення.

Спеціальні фонди. Це фонди, які створюються за рахунок прибутку підприємства та інших власних ресурсів і використовуються на розвиток й удосконалення виробництва, спеціальні потреби, на матеріальне заохочення на для створення резервного (страхового) фонду. Ці фонди, як і попередні, є цільовими.

До фінансування належить фінансування капітальних вкладень, бюджетне й цільове фінансування.

Фінансування капітальних вкладень — це джерела коштів, передбачених на капітальне будівництво й геологорозвідувальні роботи, а також на формування основного стада на сільськогосподарських підприємствах.

Бюджетне фінансування — це додаткові асигнування з державного бюджету, які отримують державні підприємства для розширення своєї діяльності. В порядку фінансування

підприємства одержують кошти на приріст і поповнення оборотних засобів, покриття планових збитків. Після освоєння ці асигнування призначаються до статутного фонду.

Цільове фінансування — це кошти, отримані підприємством з державного бюджету на спеціальні заходи (підготовку кадрів, утримання дитячих закладів, науково-дослідні роботи); резерви, що утворені за рахунок внутрішніх ресурсів підприємства для покриття можливих у майбутньому цільових витрат. Наприклад, резерв передбачених витрат і платежів, призначений для нарахування заробітної плати за час відпусток робітників, на виплату щорічної винагороди за вислугу років, витрат на ремонт основних засобів та інші резерви.

Доходи майбутніх періодів відображають засоби, отримані у звітному періоді, але такі, що належать до майбутніх звітних періодів: орендна плата, плата за комунальні послуги, виручка за вантажні перевезення.

Прибуток підприємства — фінансовий результат його господарської діяльності і одне із джерел власних засобів. У промисловому підприємстві він є різницею між вартістю реалізованої продукції за оптовими цінами та її фактичною собівартістю. В торговельних підприємствах його визначають як різницю між валовим доходом (сума реалізованих злижок і накидок) і витратами облігу на реалізовані товари. За своєю економічною природою прибуток — частина чистого доходу, створеного додатково працею для суспільства, і джерел формування господарських засобів у всіх ланках народного господарства. Прибуток підприємства використовується на розширення виробництва, утворення фондів економічного стимулювання, спеціального призначення, поповнення оборотних засобів, а також вноситься в державний бюджет на потреби суспільства.

На підприємствах, де прибуток планом не передбачається, джерелом утворення засобів є економія від зниження собівартості продукції.

До залучених засобів належать кредити та інші позичкові кошти, розрахунки з кредиторами і зобов'язання щодо розподілу суспільного продукту. Вони залучаються на покриття тимчасових потреб підприємства у коштах і повертаються в установлені терміни.

До кредитів належать коротко-, середньо- і довгострокові позики банків. Короткострокові позики надаються підприємствам терміном до одного року для визначених цілей. Ці позики під понад нормативні й сезонні запаси товарно-матеріальних цінностей, на тимчасове поповнення оборотних коштів, під розрахункові документи в дорозі та інше. Середньо- і довгострокові позики надаються підприємствам на кілька років для впровадження нової техніки, механізації й раціоналізації виробництва, його розширення тощо.

Банківські позики є цільовими, терміновими і поворотними. Вони активно впливають на підвищення ефективності суспільного виробництва.

Позичкові кошти — це кошти, отримані підприємствами в результаті випуску акцій і облігацій трудового колективу, та інших залучених коштів (крім банківських кредитів). При цьому позичкові кошти можуть мати коротко- і довготерміновий характер.

Розрахунки з кредиторами або кредиторська заборгованість виникає з багатьох причин. Кредиторська заборгованість виникає через заборгованість поставальникам та іншим кредиторам за отримані від них, але ще не сплачені матеріальні цінності чи виконані роботи, послуги. Поставальники — це підприємства або організації, які поставчають матеріальні цінності іншим підприємствам. Відповідно до діючої системи розрахунків за матеріальні цінності між часом їх одержання і оплати мінає небагато часу, протягом якого підприємство є боржником своїх поставальників. Отже, заборгованість поставальникам — джерело утворення частини засобів підприємства. Сюди належить і кредиторська заборгованість за векселями, які видають собою цінні папери, що свідчать про безумовне грошове зобов'язання підприємства виплатити при наступанні обумовленого часу оплати певну суму векселедержателю, а також заборгованість за одержаними сумами авансу від сторонніх організацій в рахунок майбутніх розрахунків.

До інших кредиторів належать організації й особи, яким підприємство винне за іншими операціями. Сюди, наприклад, належать заборгованість підприємства робітникам і службовцям за недодержаною ними своєчасною зарплатною платою, заборгованість за суммами, утриманими із зарплатної плати робітників на користь інших організацій, осіб тощо.

Заборгованість підприємства іншим організаціям і особам називається кредиторською, а самі організації та особи — кредиторами. Зобов'язання щодо розподілу суспільного продукту виникають у підприємств перед робітниками і службовцями за нарахованою, але ще не виданою зарплатною платою, а також зарплатну платю, не одержану своєчасно.

Заборгованість підприємства за суммами, що враховуються в Пенсійний фонд за вирахуваннями на соціальне страхування і обов'язкове медичне страхування членів трудового колективу, а також заборгованість органам державного страхування за обов'язковим страхуванням майна підприємства та індивідуальним страхуванням його працівників; перед державним бюджетом за податки й вирахування від прибутків, а також за податки з працівників підприємства. Класифікацію засобів підприємства за джерелами їх утворення й призначення наведено в схемі 2.

Господарська діяльність щодо виконання виробничо-фінансового плану підприємства складається з окремих господарських операцій. Облік господарських операцій ведеться у вигляді обліку руху (крутообороту) господарських засобів. Окремі господарські операції становлять господарські процеси діяльності промислового підприємства, які також є об'єктами бухгалтерського обліку. Для роботи підприємства характерні такі основні господарські процеси: виробництво, облі, розподіл.

Виробництво — процес створення підприємством продуктів праці. Він включає в себе працю, предмети (матеріали) і засоби праці. В процесі виробництва праця поєднується за допомогою знарядь праці з предметами праці, внаслідок чого утворюється новий продукт. Облічені в грошовій формі затрати, предмети й засоби праці становлять витрати виробництва підприємства.

Усі розглянуті засоби, джерела їх утворення й господарські процеси — об'єкти бухгалтерського обліку і в своїй сукупності становлять його предмет.

1.1.3. Метод бухгалтерського обліку

Якщо під предметом розуміють те, що вивчає дана наука, то метод показує, як це робиться, тобто за допомогою яких способів і прийомів.

Класифікація джерел господарських засобів виробничих підприємств

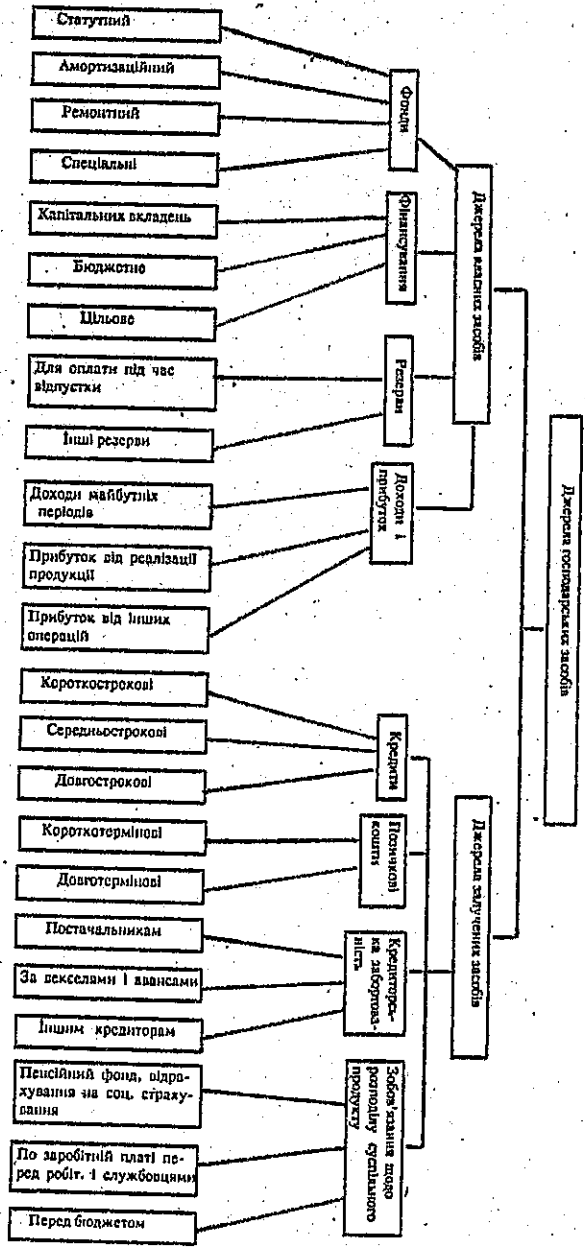

Схема 2

Суккупність цих способів є методом бухгалтерського обліку. Основні елементи методу бухгалтерського обліку: документація й інвентаризація, оцінка і калькуляція, рахунки і подвійний запис, баланс і звітність.

Документація – це спосіб первинної реєстрації господарських операцій для безперервного і суцільного відображення зміни у складі об'єктів обліку.

Інвентаризація – спосіб періодичної звірки даних бухгалтерського обліку з фактичною наявністю засобів виробництва. Інвентаризація є важливим способом контролю за об'єктивністю показників обліку власності.

Оцінка – спосіб тривалого вимірювання господарських засобів і джерел утворення їх, господарських процесів та їх результату.

Калькуляція – спосіб обчислення собівартості продукції, виконаних робіт, наданих послуг. Сума витрат визначається за кожним конкретним об'єктом обліку, що забезпечує суворий контроль за використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Система рахунків – спосіб відображення стану і руху господарських засобів, джерел їх утворення, господарських процесів і результатів. А взаємопов'язане подвійне відображення господарських операцій на рахунках має назву подвійного запису.

Бухгалтерський баланс – спосіб економічного групування засобів господарства і джерел їх утворення, що забезпечує періодичне їх порівняння (затяжна частка засобів дорівнює джерелам їх утворення).

Звітність – система узагальнених і взаємопов'язаних показників виконання плану за звітний період. Звітність складається на підставі даних рахунків відповідним їх групуванням і зведенням. Вона є завершеним поточним обліком і повністю зумовлена його даними. Як правило, звітність складається з ряду таблиць, які містять показники роботи підприємства. Бухгалтерську звітність, у тому числі й звітну форму – баланс, складають на кожне перше число місяця, кварталу й року.

Усі елементи методу бухгалтерського обліку органічно пов'язані, перебувають у безперервній взаємодії і методом бухгалтерського обліку.

— це система способів і прийомів, за допомогою яких забезпе-
чується суцільне, безперервне і взаємопов'язане
вдображення, і економічне узагальнення в грошовій оцінці
об'єктів обліку для управління підприємством.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. Що таке господарський облік?
2. Види господарського обліку, коротка їх характеристика.
3. Дайте визначення предмета бухгалтерського обліку, назвіть його основні об'єкти.
4. Як класифікують господарські засоби за складом і розміщенням?
5. Як класифікують джерела утворення (формування) господарських засобів?
6. Що таке метод бухгалтерського обліку, які його основні елементи?

1.2. Бухгалтерський баланс

1.2.1. Бухгалтерський баланс, його зміст і будова

Для управління господарського діяльністю підприємства необхідні відомості про наявні засоби, їх склад, розміщення і використання, а також за рахунок яких джерел ці засоби надійшли. Таку інформацію дає бухгалтерський баланс. Бухгалтерський баланс — це спосіб економічного групування і узагальненого відображення стану засобів підприємства за складом і розміщенням та за джерелами їх утворення і цільовим призначенням на певну дату в грошовій оцінці. Як правило, баланс складають на 1-ше число місяця, кварталу, року.

За зовнішньою формою баланс являє собою таблицю, яка складається з двох частин. Ліва частина, яка показує склад, розміщення і використання засобів, називається активом; права, в якій показано джерела утворення господарських засобів і їх цільове призначення, — пасивом.

1.2.2. Структура балансу

У балансі господарські засоби і джерела їх утворення групуються за якісно економічними ознаками. Окремі складові частини активу й пасиву балансу, тобто групи економічно однорідних засобів і їх джерел, що об'єднані під однією назвою і виражені загальною сумою, називаються статтями балансу. Оскільки баланс складається з активу й пасиву, то відповідно і статті балансу є активні й пасивні. Статті активу балансу показують окремі види господарських засобів: матеріальні ("Основні засоби", "Сировина й матеріали", "Паливо" та ін.); грошові ("Розрахунковий рахунок", "Каса" та ін.); вилучені ("Використання прибутку" тощо); кошти в розрахунках ("Дебітори"). Статті пасиву балансу показують конкретні джерела, з яких утворено ці засоби: фонди підприємства ("Статутний фонд", "Амортизаційний фонд"); банківські кредити ("Короткострокові і довгострокові кредити банку"); борги підприємства ("Кредитори"); прибутки ("Прибутки") та ін.

Однорідні за економічним змістом статті об'єднуються в групи, а групи в розділи активу й пасиву балансу. Статті групуються так, щоб наближеніше виступав зв'язок між окремими групами засобів за активом з джерелами їх утворення за пасивом. Баланс промислового підприємства (скорочено) наведено в табл. 1.

Основною властивістю бухгалтерського балансу є рівність пасиву активу й пасиву балансу. Рівність пасиву обумовлена тим, що в об'єкті балансу показано ті самі господарські засоби, тільки в різних групуваннях — в активі за їх складом і розміщенням, а в пасиві — за джерелами їх утворення і цільовим призначенням. Ця особливість бухгалтерського балансу має важливе значення і є одним із засобів перевірки правильності балансу. Відсутність такої рівності свідчить про помилки, допущені в бухгалтерських записках або при складанні балансу. Рівні форми власності обумовлюють певні відомості у змісті й структурі балансу.

Відмінність між балансами державних і колективних підприємств полягає насамперед у різних джерелах формування господарських засобів. Так, у балансі державних підприємств головне джерело засобів, закріплених за підприємством, відбивається пасивною статтю "Статутний

фонд". Цей фонд збільшується за рахунок прибутку підприємства, а при потребі — за рахунок фінансування з бюджету. В балансі колгоспу, кооперативу основне джерело утворення господарських засобів відбивається статтю пасиву "Неподільний фонд", який створюється за рахунок вступних і пайових внесків колгоспників, у членів кооперативу збільшується за рахунок прибутку. На межінь підприємства до певної галузі народного господарства можна визначити за складом засобів і їх використанням. Так, в активі балансу промислового підприємства показані такі статті: "Сировина, основні матеріали й куповані напівфабрикати", "Паливо", "Незавершене виробництво", "Готова продукція" тощо. Цих статей немає в балансі торговельного підприємства, оскільки воно не займається виробничою діяльністю.

В активі балансу торговельного підприємства велику частину вагу займають статті, що показують товарно-матеріальні цінності, призначені для реалізації, тобто "Товари на складах", "Товари на підприємствах роздрібної торгівлі" тощо.

Отже, зміст бухгалтерського балансу зумовлений видом підприємства й економічним характером його діяльності.

1.2.3. Зміни в балансі під впливом господарських операцій

Під впливом господарських операцій, що відбуваються на підприємстві, склад засобів і джерел їх утворення безперервно змінюється. Ці зміни відбиваються у вигляді збільшень або зменшень сум відповідних статей активу й пасиву балансу. Тому початковий стан засобів і їх джерел, показаний у балансі на початок звітного періоду, в результаті господарської діяльності не зберігається, а відповідно змінюється. При зміні окремих балансових статей рівність між загальними сумами засобів і їх джерелами не порушується. Усі господарські операції залежно від впливу на стан засобів і джерел їх утворення поділяють на чотири типи. Операції першого типу ведуть до змін тільки в активі балансу; через зменшення суми за однією статтю. Сума іншої статті збільшується, а сума балансу залишається незмінною. До цих операцій належать такі: "Одержано з розрахункового рахунку гроші в касу", "Випущено на виробництво сировину й матеріали", "Видано з каси гроші працівникам" тощо.

Операції другого типу спричиняють зміни лише в пасиві балансу: із зменшення суми однієї статті пасиву сума іншої збільшується, а сума балансу залишається незмінною. Для прикладу можна назвати такі операції: "Утримано прибутковий податок із заробітної плати робітників і службовців", "Створено фонди економічного стимулювання, спеціального призначення за рахунок прибутку".

Під впливом операцій третього типу збільшуються статті активу й пасиву балансу, а також його загальна сума. До третього типу належать операції: "Одержано безплатно основні засоби", "Нараховано заробітну плату робітникам і службовцям", "Одержано позичку банку на виробничі потреби".

Операції четвертого типу зменшують відповідні статті обох частин балансу, а також його загальну суму.

Таблиця 1
Структура звітного балансу (тис. крб.)
(Цифри умовні)

Актив		Пасив	
Склад і розміщення господарських засобів	Сума	Джерела утворення і цілове призначення	Сума
I. Основні засоби та інші позаоборотні активи	1900	I. Джерела власних та прирівняних до них коштів	3180
Основні засоби (01, 02)	390	Статутний фонд (85)	400
Нематеріальні активи (04, 02)	700	Фінансування капіталовкладення (93, 94)	122
Незавершені капітальні вкладення (33, 35, 61)	500	Розрахунки за майном (76)	380
Довгострокові фінансові вкладення (58)	190	Спеціальні фонди і цільове фінансування (87, 88, 96)	100
Розрахунки з учасниками (76)	—	Резерви майбутніх витрат і платежів (89)	150
Інші позаоборотні активи	3680	Амортизаційний фонд (86)	395
Всього по розділу I	740	Прибуток нерозподілений у звітному році (80, 81)	4727
II. Запаси і затрати	96	II. Довгострокові пасиви	51
Виробничі запаси (05-08, 10)	142	Довгострокові кредити банків (92)	—
Матеріали і швидкооборотні предмети (12, 13)	50	Довгострокові позикові кошти (95)	—
Незавершене виробництво (20, 21, 23, 29, 30)	—		
Витрати майбутніх періодів (31)	—		

Продовження табл. 1

Активи	Сума	Пасиви	Сума
Склад і розміщені господарських засобів	200	Держела утворення і цільове призначення	10
Готові продукти (40)	-	Довгострокові кредити та позики, що не погашені в строк	61
Товари (41)	-	Всього по розряду II	330
Витрати облігу на залишок товарів (44)	-	III. Розрахунки та інші пасиви	30
Всього по розряду II	1228	Короткострокові кредити банків (90)	30
III. Грошові кошти, розрахунки та інші активи	180	Короткострокові позикові кошти (95)	30
Розрахунки з дебіторами	-	Короткострокові кредити та позики, що не погашені в строк	-
за товари, роботи і послуги, строк сплати по яких не настає (45, 62, 76)	-	Розрахункова кредиторська за товари, роботи і послуги, строк сплати яких не настає (60, 76)	210
(45, 62, 76)	-	за товари, роботи і послуги, не сплачені в строк (60, 76)	-
по векселях одержаних (59)	-	по авансах одержаних (66)	15
з бюджетом (68)	-	по авансах одержаних (61)	28
з персоналом за іншими операціями (73)	5	з бюджетом	5
по авансах виданих (61)	-	по позбавлених платіжках (65)	13
з дочірніми підприємствами (78)	-	по страхуванню (69)	10
з іншими дебіторами (71, 76)	16	по оплаті праці (70)	5
Короткострокові фінансові вкладення (58)	15	з дочірніми підприємствами (78)	25
Грошові кошти:	12	з іншими кредиторами (71, 76)	5
каса (50)	240	Позики для працівників (97)	5
розрахунковий рахунок (51)	20	Інші короткострокові пасиви	671
включений рахунок (52)	58	Всього по розряду III	5459
інші грошові кошти (54, 55, 56)	5	Баланс	5459
Використання позикових коштів (82)	-		
Інші оборотні кошти	551		
Всього по розряду III	-		
Збитки (98, 80)	5459		
Баланс	5459		

Наприклад, "Виплачено з каси заробітну плату робітникам і службовцям", "Перераховано з розрахункового

рахунку господарським за матеріали", "Перераховано з розрахункового рахунку для погашення позики банку".

Кожна господарська операція відбивається не менш ніж у двох статтях балансу. Господарські операції призводять до рівновеликих, взаємопов'язаних змін у складі засобів підприємства і джерел їх утворення й одночасно відповідно змінюють баланс, але рівність підсумків активу й пасиву не порушують.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. Що таке бухгалтерський баланс?
2. Яка структура балансу?
3. Чим зумовлена рівність підсумків активу і пасиву балансу?
4. Які є типові зміни у балансі, що зумовлені господарськими операціями?

1.3. Система бухгалтерських рахунків і подвійне відображення господарських операцій

1.3.1. Рахунки бухгалтерського обліку, їх будова і призначення

Як відомо, за допомогою методу бухгалтерського балансового узагальнення співставляються показники активу і пасиву балансу і тим самим здійснюється контроль за господарськими засобами на підприємстві. Бухгалтерський баланс дає важливі відомості про стан цих засобів на певну дату в грошовій оцінці.

Проте для оперативного керівництва підприємством необхідно знати стан господарських засобів і їх джерел тільки на певну дату. Протягом місяця на підприємстві відбувається багато господарських операцій. Тому необхідно не тільки мати поточні дані про наявність, а й систематично контролювати рух цих засобів. Такі дані про рух засобів одержують з допомогою системи бухгалтерських рахунків.

Рахунки бухгалтерського обліку — це спосіб групування здійснюваних господарських операцій за економічною орієнтацією ознаками з метою поточного відображення наяв-

ності і рух окремих видів засобів, джерел їх утворення, госпо- дарських процесів і результатів діяльності.

Для кожної економічної групи засобів, їх джерел, господарських процесів відкриваються окремі рахунки, наприклад, рахунки "Каса", "Основні засоби", "Ма- териали", "Постачальники" та ін. Рахунок будується у вигляді двосторонньої таблиці, ліву частину якої прийнято називати "Дебет"; а праву – "Кредит".

Схематично рахунок можна показати так:

Рахунок	
(назва рахунка)	
Дебет	Кредит

На рахунок відображають всі зміни, які відбуваються в засобах чи джерелах (збільшення – в одній частині, а зменшен- ня – в другій), а також наявність на початок і кінець звітного періоду.

Початковий стан засобів має назву "початковий залишок" (сальдо). Могучи початковий залишок і зміни (надходження, вибуття), можна визначити кінцевий залишок.

Між рахунками і балансом існує тісний взаємозв'язок, який ґрунтується на єдиній основі – подвійному економічному групуванні господарських засобів і їх джерел. Рахунки, які відкриваються на статті активу балансу, називаються активни- ми, а рахунки, які відкриваються на пасивні статті, – пасивними.

В той час, як засоби підприємства відображають у лівій частині балансу, то і залишки на активних рахунках записують у лівій частині – по дебету. І навпаки, якщо джерела засобів відображають у правій частині балансу, то і на пасивних рахунках залишки записують у правій частині – по кредиту. Сума всіх дебетових залишків рахунків повинна бути порівняк з сумою всіх кредитових залишків рахунків на балансу. Дорівнює підсумку пасиву балансу.

На активних рахунках збільшення засобів записують по дебету, а зменшення – по кредиту, на пасивних рахунках збільшення джерел записують по кредиту, а зменшення – по дебету.

В кінці звітного періоду по кожному рахунку підраховують залишки (зміни по дебету і кредиту і кінцеві залишки). Для прикладу розглянемо активний рахунок "Матеріали" і пасивний – "Позабування з постачальниками".

Рах. "Матеріали" Рах. "Позабування з постачальниками"

Дебет	Кредит
Сальдо: 150000	Сальдо: 40000
1/15000	1/15000
3/2500	2/8000
Оборот: 17500	4/800
Сальдо: 158700	Оборот: 8800
Оборот: 15000	Оборот: 5000
Сальдо: 50000	Сальдо: 50000

Щоб визначити кінцеве сальдо на активному рахунку "Матеріали" необхідно до початкового залишку по дебету в сумі 150000 крб., додати оборот (підсумок операцій) по дебету в сумі 17500 крб. і відняти оборот по кредиту в сумі 8800 крб. В нашому прикладі на кінець звітного періоду залишок становитиме 158700 крб.

Щоб визначити кінцевий залишок на пасивному рахунку "Позабування з постачальниками", необхідно до початкового залишку по кредиту додати оборот по дебету. В нашому прикладі на кінець звітного періоду підприємство має заборованість перед постачальниками в сумі 50000 крб.

(40000 + 15000 - 5000)

На практиці зустрічаються такі рахунки, на яких водночас обліковують господарські засоби і джерела їх утворення. Такі рахунки називаються активно-пасивними, вони поєднують в собі ознаки активності і пасивності рахунків. Активно-пасивні рахунки призначені для обліку позархунків з такими підприємствами, організаціями та особами, які протягом пев- ного періоду були винні підприємству, а в інший період підприємство зобов'язало ім. В результаті таких позархункових взаємовідносин виникає дебіторська і кредиторська заборованість. Активно-пасивні рахунки мають

Операції першого типу, що ведуть до зміни тільки в статтях активу балансу. Отримано з розрахункового рахунку в касу 4000 крб. Перш ніж записати цю операцію на рахунок, слід установити, на якому рахунку її треба записати за дебетом і на якому – за кредитом. Ця операція стосується рахунків "Каса" і "Розрахунковий рахунок", які є активними. В результаті цієї операції в касі кількість грошей збільшилась на 4000 крб., а на розрахунковому рахунку – зменшилась на цю саму суму. Оскільки збільшення в активних рахунках записують за дебетом, а зменшення за кредитом, то цю операцію треба записати за дебетом рахунку "Каса" і кредитом рахунку "Розрахунковий рахунок".

Такий зв'язок між рахунками бухгалтерського обліку, на яких реєструється конкретна господарська операція, називається кореспондентією рахунків, а самі рахунки, між якими виникає цей двобічний зв'язок, – кореспондуючими.

Зазначення в документах кореспондуючих рахунків і суми для запису господарської операції називається бухгалтерською проводкою або журнальною статтю.

За розглянутою вище операцією буде така бухгалтерська проводка.

Дебет рахунку "Каса" 4000
Кредит рахунку "Розрахунковий рахунок" 4000

Операції другого типу, що призводять до зміни в пасиві балансу. За рахунок збільшено статутний фонд на суму 16000 крб. Ця операція стосується двох пасивних рахунків "Прибутки" і "Статутний фонд", в яких збільшення записують за кредитом, а зменшення – за дебетом. Оскільки сума прибутку зменшилась на 16000 крб., то її треба записати за дебетом рахунку "Прибутки", а статутний фонд збільшився на цю суму, тому запис слід зробити за кредитом рахунку "Статутний фонд".

Бухгалтерська проводка за цією операцією така.

Дебет рахунку "Каса" 16000
Кредит рахунку "Статутний фонд" 16000

Операції третього типу, що спричиняють зміни в обох частях засобів господарства та джерел їх утворення у бік збільшення. На підприємство надійшли матеріали, куплені в

розгорнуте сальдо: дебетове сальдо показує суму дебіторської а кредиторської заборгованості. При складанні балансу залишок по активно-пасивному рахунку також записується окремо: дебетовий – в активі балансу, а кредитовий – в пасиві.

Схематично активно-пасивний рахунок має такий вигляд:

Дебет	Кредит
Початковий залишок (дебіторська заборгованість)	Початковий залишок (кредиторська заборгованість)
Збільшення дебіторської заборгованості (+)	Збільшення кредиторської заборгованості (+)
Зменшення дебіторської заборгованості (-)	Зменшення кредиторської заборгованості (-)
Кінцевий залишок (дебіторська заборгованість)	Кінцевий залишок (кредиторська заборгованість)

Щоб визначити кінцевий залишок на активно-пасивному рахунку, необхідно спочатку роз'єднати дебіторську і кредиторську заборгованість, тобто відкрити окремо рахунки на дебіторів і кредиторів. Після цього записати всі господарські операції на відповідні рахунки, підрахувати обороти, визначити кінцеві залишки на кожному з цих рахунків. Підсумок всіх дебетових залишків буде становити дебіторську заборгованість, а підсумок всіх кредиторських залишків – кредиторську заборгованість.

1.3.2. Подвійний запис, його суть і значення

Що впливом господарських операцій відбуваються зміни в балансі, при чому кожна операція обумовлює повівінні й рівновеликі зміни засобів підприємства і їх джерел. Якщо господарські операції мають подвійне відображення в балансі, то очевидно, що при записі цих операцій, на рахунках кожної операції буде записана в рівновеликих сумах також двічі, тобто у двох (або більше) взаємозв'язаних рахунках. Наведемо приклади відображення на рахунках чотирьох типів господарських операцій.

постачальників, на суму 20000 крб. Розрахунки з постачальниками за матеріали ще не проведені. Ця операція веде до одночасного збільшення засобів (збільшуються записи сировини й матеріалів) і їх джерел (збільшуються заборгованість перед постачальниками) на однакову суму. На рахунок бухгалтерського обліку її слід записати за дебетом рахунку "Матеріали" (збільшення активного рахунку) і кредиту рахунку "Розрахунки з постачальниками і підрядчиками" (збільшення пасивного рахунку). Бухгалтерська проводка буде така.

Дебет рахунку "Матеріали"

Кредит рахунку "Розрахунки з постачальниками і підрядчиками" 20000

Операції четвертого типу, що ведуть до змін водночас у засобах господарства і джерелах їх утворення у бік зменшення. Виглядено з каси робітникам і службовцям зарплату в сумі 5000 крб. Ця операція показує зменшення господарських засобів (зменшення грошей у касі) і зменшення їх джерел (зменшення заборгованості робітникам і службовцям). Її треба записати за дебетом рахунку "Розрахунки з оплати праці" (зменшення пасивного рахунку) і кредиту рахунку "Каса" (зменшення активного рахунку). Бухгалтерська проводка буде така.

Дебет рахунку "Розрахунки з оплати праці"

Кредит рахунку "Каса" 5000

Наведені приклади показують, що кожна господарська операція при відображенні її на рахунок бухгалтерського обліку записується двічі: в дебет одного рахунку та кредит іншого на ту саму суму. Таке відображення операцій у рахунках називається подвійним записом.

Отже, подвійний запис — спосіб відображення господарських операцій на двох або кількох рахунках в однаковій сумі як за дебетом, так і кредитом.

Метод подвійного запису в бухгалтерському обліку використовується для контролю за правильністю відображення господарських операцій на рахунках. Оскільки кожна операція, згідно з методом подвійного запису, відображається в однаковій сумі за дебетом одного рахунку і кредитом іншого, то підсумок оборотів за дебетом усіх рахунків повинен

дорівнювати підсумку оборотів за кредитом усіх рахунків. Відсутність такої рівності свідчить про те, що при записі операцій на рахунках допущено помилку. Крім того, на основі подвійного запису контролюється економічний зміст проведених господарських операцій. Він допомагає з'ясувати, в результаті яких операцій відбулися зміни даного виду засобів, їх джерел чи господарських процесів, звідки ці засоби надійшли і куди вони вибули. Це посилює контроль за збереженням власності, допомагає бачити обсяг і зміст окремих господарських процесів і операцій, отримувати деякі важливі показники про роботу й фінансовий стан підприємства.

Господарські операції можуть стосуватися двох і більше рахунків, що кореспондують між собою, тому розрізняють два види бухгалтерських проводок — прості і складні.

Простою називається бухгалтерська проводка, в якій один рахунок дебетується, а інший кредитується на ту саму суму, тобто коли кореспондують між собою тільки два рахунки.

Наприклад, з виробництва отримано готову продукцію на 8000 крб. Цю операцію треба записати на дебет активного рахунку "Готова продукція" і кредит активного рахунку "Основне виробництво", тобто за нею складається проста бухгалтерська проводка.

Дебет рахунку "Готова продукція"

Кредит рахунку "Основне виробництво" 8000

Складною називається бухгалтерська проводка, в якій кілька рахунків дебетується і на загальну суму записів за дебетом кредитується один рахунок, або, навпаки, коли кілька рахунків кредитується і на загальну суму записів за кредитом дебетується один рахунок. Тобто в складник проводок кореспондують один рахунок за дебетом з двома чи кількома рахунками за кредитом або один рахунок за кредитом з двома чи кількома рахунками за дебетом.

Наприклад, від постачальників надійшли матеріали на суму 5600 крб. і паливо на суму 43400 крб., а всього 49000 крб. У результаті цієї операції збільшаться записи матеріалів і палива на складі підприємства і водночас заборгованість постачальникам. Рахунки "Матеріали", "Паливо", на яких облічуються ці цінності, є активними, тому суму 5600 крб. записують у дебет

1.3.3. Синтетичні й аналітичні рахунки

Для отримання різних за ступенем деталізації показників у бухгалтерському обліку є два типи рахунків: синтетичні й аналітичні.

Синтетичними називають такі рахунки, які дають загальні показники за економічно однорідними групами статей, їх джерелами і господарськими процесами у прошовому періоді.

Облік, що здійснюється за допомогою синтетичних рахунків, називається синтетичним і служить для контролю за виконанням загальних показників плану.

Проте, для оперативного керівництва роботою підприємства, а також забезпечення контролю за збереженням власності не досить мати відомості тільки в загальних показниках. Треба знати про наявність і рух кожного окремого виду матеріальних цінностей, про стан рахунків з кожним необхідним і кредитором.

Щоб дістати докладні (аналітичні) відомості про стан і рух кожного виду засобів, а також про господарські процеси, ведуть аналітичні рахунки. Так, для розвитку синтетичного рахунку "Матеріали" ведуть аналітичні рахунки з кожним видом сировини і матеріалів; для доповнення аналітичні рахунки з підзвітними особами" відкривають аналітичні рахунки для обліку розрахунків з кожною підзвітною особою.

Наприклад, на початок місяця була заборогованість підзвітних осіб на суму 200 крб. На синтетичному рахунку "Розрахунки з підзвітними особами" на заборованість показав рахунок "Розрахунки з підзвітними особами" на загальною сумою.

Відомості про стан розрахунків з кожною підзвітною особою можна отримати за допомогою аналітичних рахунків, відкритих – у розвитку синтетичного рахунку "Розрахунки з підзвітними особами".

	Дебет
	Кредит
	Сальдо 200

рахунок "Паливо", Рахунок "Розрахунки з постачальниками і підприємствами" – пасивний, тому загальну суму боргу підприємства постачальникам треба записати за кредитом рахунку "Розрахунки з постачальниками і підприємствами". За цією операцією складено таку бухгалтерську проводку.

Дебет рахунків "Матеріали"	5600
"Паливо"	3400
Кредит рахунку "Розрахунки з поста- чальниками і підприємствами"	9000

Складені бухгалтерські проводки не порушують правила повільного запису, оскільки як при простих, так і при складних бухгалтерських проводках зберігається взаємозв'язаність виділять господарських операцій за дебетом і кредитом рахунків у рівновеликій сумі. Складають такі бухгалтерські проводки, в яких кілька рахунків дебетується і водночас кілька рахунків кредитується, в бухгалтерському обліку підприємства не дозволяється, оскільки це утруднює встановлення взаємозв'язку між рахунками й визначення змісту господарських операцій. Дотримання правильної кореспонденції між рахунками має велике значення для організації бухгалтерського обліку, оскільки завдяки їй визначається певний порядок у системі облікових записів, і дані бухгалтерського обліку можна використовувати для вивчення стану господарства. Кореспонденція між рахунками в бухгалтерському обліку, яка встановлюється і розробляється державними керівними організаціями, є обов'язковою для всіх однорідних підприємств. Типова кореспонденція полегшує працю бухгалтерівських працівників, запобігає помилкам у проводках, що ною трапляються, має можливість зводити й узгоджувати дані обліку у масштабі окремих галузей і всього народного господарства.

У бухгалтерському обліку застосовується також відображення операцій на рахунках способом від'ємних чисел (червоного сторно). Цей спосіб використовують для збереження правильних оборотів за рахунками. За допомогою від'ємних чисел виправляють помилкові записи в системі рахунків бухгалтерського обліку і відображають деякі величини, що підлягають відрачуванню.

Аналітичні рахунки до синтетичного рахунку "Розрахунки з підзвітними особами".

Експерт Сиренко П.І.	Кредит	Сальдо 40
Завлоси Коверня С.І.	Кредит	Сальдо 60

Секретар Гриньва О.Л.	Кредит	Сальдо 25
Шофер Іваненко М.Ф.	Кредит	Сальдо 75

З наведеного прикладу видно, що аналітичні рахунки відкривають для розвитку відповідного синтетичного рахунку і його деталізації. Якщо синтетичний рахунок "Розрахунки з підзвітними особами" показує тільки загальну суму заборгованості підзвітних осіб, то аналітичні рахунки дають змогу визначити заборгованість окремих підзвітних осіб. Отже, аналітичними називають рахунки, які деталізують зміст синтетичних рахунків і відбивають окремі види засобів, їх джерел і господарських процесів.

Облік, що здійснюється на аналітичних рахунках, називається аналітичним. Кількість аналітичних рахунків до відповідного рахунку залежить від наявності й особливостей тих чи інших засобів, джерел їх утворення і господарських процесів.

Розглянемо записи на синтетичному й аналітичних рахунках на прикладі обліку матеріалів. На синтетичному рахунку "Матеріали" є такі дані.

Сальдо на 01.03.	7000	2/	3600
1/	3100	3/	4000
Оборот за місяць	3100		
Сальдо на 01.04.	2500		

Цей синтетичний рахунок дає узагальнені показники про наявність, надходження й витрачання матеріалів у цілому по підприємству. На підставі даних цього рахунку не можна

визначитись, які конкретно матеріали є на підприємстві і який їхній рух. Крім того, немає натуральних показників за окремими видами матеріалів. Щоб отримати детальні дані за матеріалами, треба відкрити аналітичні рахунки.

Для спрощення прикладу припустимо, що підприємство має два види матеріалів: бронзу й латунь. Дані про наявність і рух цих матеріалів, показані загальними сумами на синтетичному рахунку "Матеріали", відображатимуться на аналітичних рахунках.

Рахунок "Бронза"

Провод-ка	№ Дв-п/п та	Зміст запису		Ціна, крб.	Надходження	Видаток
		Клм-кль	Сума, крб.			
					5000	3000
		Остача на 01.03. 0-60				
1		Надійшло від поставальників, крб.	2500	1500	1500	-
2		Відпущено на виробництво, крб.	-	-	2000	1200
3		Те саме, крб.	2500	1500	1500	3600
		Оборот			1500	6000
		Остача на 01.04.			900	-

Рахунок "Латунь"

Провод-ка	№ Дв-п/п та	Зміст запису		Ціна, крб.	Надходження	Видаток
		Клм-кль	Сума, крб.			
					5000	4000
		Остача на 01.03. 0-80				
1		Надійшло від поставальників, крб.	2000	1600	1600	-
2		Відпущено на виробництво, крб.	-	-	1000	800
3		Те саме, крб.	2000	1600	1600	4000
		Оборот			1600	5000
		Остача на 01.04.			2000	4000

Як видно з наведеного прикладу, в аналітичних рахунках відкритих у розвиток синтетичного рахунку "Матеріали", остачі й операції за матеріалами записано окремо. Загальну суму остачі й операції синтетичного рахунку рознесено част-

ковими сумами за аналітичними рахунками, тобто за конкретними видами матеріалів. При цьому в аналітичних рахунках стан і рух матеріалів показано в грошовому й натуральному вимірниках. Порівнюючи суми початкових і кінцевих статей аналітичних рахунків з початковою й кінцевою статтю синтетичного рахунку "Матеріали", переконаємося, що між ними є тісний взаємозв'язок. Він полягає ось у чому. На рахунок синтетичного обліку і на рахунках аналітичного обліку сальдо знаходиться в одній і тій же частині рахунку (дебет); коли дебетуються або кредитуються відповідні аналітичні рахунки і кожну операцію на рахунок синтетичного обліку записують загальною сумою, а на відповідних аналітичних рахунках — частковими сумами; остачі й обороти всіх аналітичних рахунків повинні дорівнювати один одному за сумою й бути однаковими за значеннями з остачами і оборотами синтетичного рахунку, в розвиток якого їх ведуть. Відсутність такої рівності свідчить про наявність помилки в бухгалтерських записах, яку треба знайти і виправити.

Аналітичний облік має велике контрольне значення для правильного ведення бухгалтерського обліку. Точність показників аналітичного обліку періодично перевіряється інвентаризацією, що підвищує відповідність облікових записів. Показники аналітичного обліку служать також для складання калккульції виробленої продукції, виконаних робіт тощо. Все це допомагає в оперативному керівництві роботою та контролю за господарського діяльністю, в посліденні господарству, підвищенні рентабельності окремих видів продукції і підприємства в цілому.

Крім синтетичних і аналітичних рахунків, на практиці застосовуються також субрахунки, які необхідні для додаткового групування в середині синтетичного рахунку. Субрахунки є доповнюючим групуванням показників в окремих аналітичних рахунках у межах відповідного синтетичного рахунку. За допомогою субрахунків можна додатково групувати дані аналітичного обліку для того, щоб отримати узагальнені відомості про об'єкт обліку в межах синтетичного рахунку. Так, для рахунку "Паливо" передбачені такі субрахунки: "Нафтопродукти", "Тверде паливо", "Інші види палива". Групування за субрахунками використовується як у поточному обліку, так і при складанні звітності.

1.3.4. Узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку

Для узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку, перевірки правильності записів і визначення оборотів залишків на рахунках складають оборотні відомості по синтетичних і аналітичних рахунках. По синтетичних рахунках оборотні відомості бувають прості і шахматної будови.

За побудовою оборотна відомість — це таблиця з кількома графами. В першій графі записують назви рахунків, а в наступних — остачі (сальдо) на початок звітного періоду, обороти за дебетом і кредитом звітного періоду, а також остачі на кінець звітного періоду. В кінці оборотної відомості за кожною графою роблять підсумок. Оборотну відомість за синтетичними рахунками складають на підставі записів у рахунках синтетичного обліку. В першій парі колонок такої відомості проставляють початкове сальдо: активних рахунків — за дебетом, пасивних — за кредитом. У другій парі колонок записують обороти за дебетом і кредитом рахунків. Третю пару колонок заповнюють сумами кінцевих сальдо, виведених на рахунках. Для наочності наведено оборотну відомість за синтетичними рахунками.

Т а б л и ц я 2

Оборотна відомість за синтетичними рахунками за жовтень 1994 р.

Рахунок	Сальдо на 1 жовтня		Оборот за жовтень		Сальдо на 1 листопада	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
Основні засоби	843000	-	-	25000	818000	-
Сировина і матеріали	7000	-	3100	7600	2500	-
Розрахунковий рахунок	120000	-	60000	91150	88850	-
Каса	150	-	250	300	100	-
Розрахунки з підзвітними особами	-	-	300	-	300	-
Статутний фонд	-	910000	117900	56500	-	848600
Прибутки	-	50000	30000	-	-	20000
Розрахунки з постачальниками	-	10150	-	16000	-	26150
Позички банку	-	-	-	15000	-	15000
Разом	970150	970150	211550	211550	909750	909750

У відомість записують назви всіх рахунків і по кожному з них початкове сальдо, дебетові і кредитові обороти та кінцеве сальдо. Як видно, у відомості спостерігаються три пари рівностей.

Рівність підсумків початкових залишків по дебету і кредиту пояснюється рівністю активу і пасиву балансу, на основі якого були відкриті рахунки.

Підсумок оборотів по дебету дорівнює підсумку оборотів по кредиту, виходячи із суті подвійного відображення господарських операцій на рахунках.

Рівність підсумків дебетового і кредитового залишків на кінець звітного періоду пояснюється попередніми двома рівностями. Це і не що інше, як підсумок активу і пасиву балансу на кінець звітного періоду.

Якщо простота оборотна відомість дає узагальнене уявлення про стан і зміни засобів підприємства і джерел їх формування, то шахова дає більш детальну економічну характеристику. Побудована за принципом шахової дошки, ця відомість не тільки відображає загальну суму засобів, які ми одержали, а й доводять, звідки, з допомогою якого джерела вони утворені. Завдяки шаховій відомості можна встановити взаємозв'язок між рахунками, визначити правильність складання бухгалтерської проводки.

Шахова оборотна відомість досить громіздка, тому її використання обмежене. Проте шаховий принцип запису використовується при побудові бухгалтерських реєстрів (зокрема, при журнально-ордерній формі обліку), при підготовці облікових записів у нагромаджувальних відомостях та інші.

За даними аналітичних рахунків також складаються оборотні відомості. Форми їх різні і залежать від того, як ведеться облік по аналітичних рахунках (в грошовому і натуральних вибірниках або тільки в грошовому виразі) і які ці рахунки — активні чи пасивні. Товарно-матеріальні цінності обліковуються як в натуральних, так і в грошовому вибірниках, тому і в оборотних відомостях необхідно мати колонки для відображення кількості і суми.

Аналітичні рахунки, на яких відображають джерела засобів, різні розрахунки, здійснюються тільки в грошовому виразі, а в оборотних відомостях передаються колонки

тільки для вартісних показників. На аналітичні рахунки окремого синтетичного рахунка складають одну оборотну відомість, в якій приводять по кожному аналітичному рахунку сальдо на початок звітного періоду (місяця), обороти по дебету і кредиту за місяць і сальдо на кінець місяця.

По активних аналітичних рахунках в оборотній відомості залишки приводять тільки в одній колонці (по дебету), по пасивних — по кредиту.

За допомогою оборотних відомостей по аналітичних рахунках перевіряється взаємозв'язок між синтетичними і аналітичними рахунками.

Іколи замість оборотних відомостей по аналітичних рахунках складаються сальдові відомості, в яких по кожному аналітичному рахунку вказуються тільки залишки (сальдо) на початок кожного звітного періоду. Сальдові відомості є основою впровадження на підприємствах прогресивного сальдового методу обліку матеріальних цінностей. У сучасній практиці ведення бухгалтерського обліку для його спрощення відмовляються від паралельного ведення синтетичного і аналітичного обліку, а отже, і від складання оборотних відомостей за аналітичними рахунками. Нині широко застосовують поєднання синтетичних і аналітичних записів в одному обліковому реєстрі.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. Що таке рахунок бухгалтерського обліку і яка його будова?
2. Який існує взаємозв'язок між рахунками і балансами?
3. В чому суть подвійного запису і яке його значення?
4. Який порядок виваження залишків на активних, пасивних і активно-пасивних рахунках?
5. В чому полягає взаємозв'язок між синтетичними і аналітичними рахунками?
6. Для чого призначені субрахунки?
7. Як складають оборотні відомості по рахунках та яке їх призначення?

1.4. Класифікація і план рахунків бухгалтерського обліку

1.4.1. Основи класифікації рахунків

Господарські засоби, джерела їх утворення і господарські процеси облічуються на багатьох рахунках. Для правильного використання рахунків необхідно знати їх особливості, зміст дебету і кредиту, чітко визначити об'єкти, які повинні обліковуватися на конкретному рахунку. Це досягається за допомогою класифікації рахунків.

Класифікація рахунків бухгалтерського обліку — це групування їх за певними ознаками. Таке групування допомагає вивченню системи рахунків та її застосуванню в практиці промислових підприємств. Це поліпшує організацію обліку на підприємстві, забезпечує отримання показників, які всебічно характеризують його господарську діяльність. Основною для класифікації рахунків є зміст об'єктів бухгалтерського обліку, тобто засобів господарства, їх джерел і господарських процесів. Об'єкти обліку групують відповідно до їх економічного змісту. Тому основною побудови класифікації рахунків бухгалтерського обліку є економічний зміст рахунків.

1.4.2. Класифікація рахунків за економічним змістом

Основною класифікації рахунків за економічним змістом є групування конкретних об'єктів обліку. Вона дає можливість встановити, які рахунки слід застосовувати для обліку певного об'єкта, отримання необхідних показників, що характеризують стан і зміни об'єкта обліку. Однак для вивчення рахунків не достатньо відомостей, що саме облічується за ними чи іншим рахунком — засоби виробництва, їх джерела чи господарські процеси. Для отримання потрібних облікових показників слід знати призначення окремих видів рахунків і їх побудову.

Поряд з класифікацією рахунків за економічним змістом треба систематизувати їх також за призначенням і побудовою. Класифікація рахунків за економічним змістом відповідає змісту предмета бухгалтерського обліку й обумовлена кла-

сифікацією об'єктів обліку, тобто господарських засобів і їх джерел.

Відповідно до цього рахунки поділяються на три групи: рахунки господарських засобів, джерел утворення господарських засобів і господарських процесів.

На рахунках господарських засобів відображають наявність і рух засобів. Господарські засоби залежно від їх функцій у господарстві поділяються на засоби, предмети праці, предмети обліку, тропні кошти, кошти в розрахунках.

В такому самому розрізі поділяють і рахунки засобів праці ("Основні засоби"), "Малопічні й швидкозношувальні предмети", рахунки предметів праці ("Матеріали", "Паливо" та ін.), рахунки предметів обігу ("Товари"), рахунки тропових коштів ("Каса", "Розрахунковий рахунок" тощо), рахунки коштів у розрахунках ("Розрахунки з підвітними особами"). Перелічені рахунки активні й за дебетом відображають надходження господарських засобів, а за кредитом — вибуття. Залишок за рахунками показує наявність господарських засобів на початок і кінець місяця.

На рахунках джерел господарських засобів відображають джерела утворення господарських засобів. Джерелами засобів є закриті за підприємствами їх власні засоби: "Статутний фонд", "Амортизаційний фонд" тощо. Промислові підприємства, крім власних засобів, можуть мати тимчасово залучені від інших організацій і осіб. До рахунків джерел залучених засобів належать такі: "Короткотермінові позики банку", "Розрахунки з оплати праці" та інші. Рахунки утворення джерел господарських засобів є пасивними і за кредитом відображають як збільшення джерел засобів, а за дебетом — зменшення. Сальдо таких рахунків характеризує наявність джерел господарських засобів на початок і кінець місяця.

Третю групу класифікації рахунків за економічним змістом становлять рахунки господарських процесів. На таких рахунках за дебетом і кредитом обліковуються такі процеси господарської діяльності: заготовка і придбання матеріальних цінностей, виробництво продукції, її реалізація.

До рахунків господарських процесів належать "Основне виробництво", на якому відображені витрати на виробництво продукції, "Реалізація" — відображені операції з реалізації готової продукції. Таким чином, класифікація рахунків за еко-

номічним змістом дає можливість згрупувати рахунки залежно від того, що на них обліковують.

1.4.3. Класифікація рахунків за призначенням і структурою

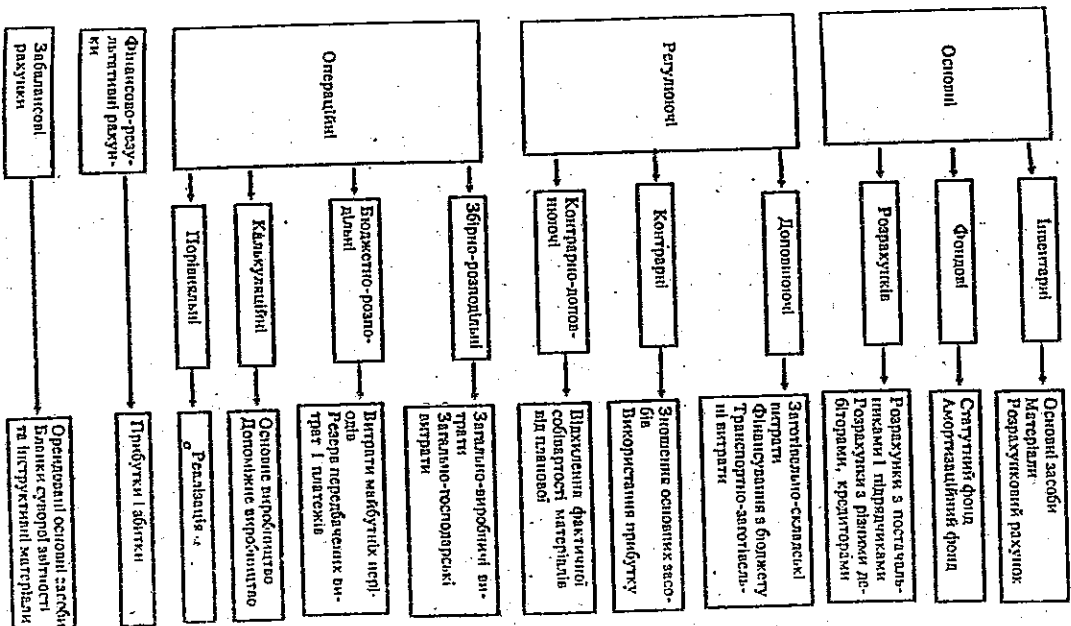
Класифікація рахунків за призначенням і структурою визначає, для чого призначений рахунок, для одержання яких облікових даних, який зміст дебету і кредиту, а також залишку. За призначенням і структурою рахунки бухгалтерського обліку поділяють на такі групи: основні, регулюючі, операційні, фінансово-результатні, забалансові (схема 3).

Основні рахунки використовують в бухгалтерському обліку для контролю за станом і рухом господарських засобів і джерел їх утворення. Основні рахунки поділяють на інвентарні, фондові й рахунки розрахунків.

Інвентарні рахунки застосовують для обліку наявності руху матеріальних цінностей і коштів, їх призначення – контроль за наявністю і рухом господарських засобів підприємства. До них належать такі рахунки: "Основні засоби", "Паливо", "Матеріали", "Каса", "Розрахунковий рахунок" та інші. На цих рахунках остача може бути тільки дебетова, обороти за дебетом показують збільшення (надходження) засобів на підприємство, а обороти за кредитом – зменшення, вилучення цих засобів.

Фондові рахунки використовують для обліку й контролю за станом, змінами фондів і джерел засобів цільового фінансування. Вони показують форми створення і цільове призначення закріплених засобів, а також їх зміни в процесі господарської діяльності. До цієї групи належать такі рахунки: "Статутний фонд", "Амортизаційний фонд", "Фонди економічного стимулювання і спеціального призначення", "Цільове фінансування і надходження". Фондові рахунки мають такі кредитове сальдо, яке показує наявність джерел власних засобів, що становлять фонди підприємства. Обороти за кредитом фондів рахунків показують збільшення (виникнення) джерел засобів підприємства, а оборот за дебетом – зменшення (використання) цих джерел. Характерним для фондів рахунків є те, що облік на них здійснюється тільки у грошовому вираженні; аналітичний

Схема 3
Класифікація рахунків бухгалтерського обліку за їх призначенням і структурою

облік провадить за формами створення й цілювото
призначення окремих джерел засобів.

Рахунки розрахунків використовують для обліку
контролю за розрахунками одного підприємства з іншими
підприємствами, організаціями, установами й особами. На цих
рахунках відображається заборгованість, що виникає в процесі
господарської діяльності підприємства, а також облічуються всі
зміни цієї заборгованості. Рахунки розрахунків поділяють на
активні, пасивні й активно-пасивні. Активні рахунки
розрахунків використовують для обліку розрахункових
взаємовідносин з іншими підприємствами, організаціями, ус-
тавами й окремими особами (дебіторами) за ціністю,
передані іншим підприємствам і особам, за виконані послуги.
Сюди належать такі рахунки: "Розрахунки з підзвітними осо-
бами", "Розрахунки з покупцями і замовниками" та інші.

Дебет рахунків (активних) розрахунків показує суму
збільшення заборгованості даному підприємству, інших
підприємств і організацій за передані ціності чи надані послу-
ги, кредит — суму погашення боргу підприємству, остача (дебе-
това) — суму дебіторської заборгованості підприємству.
Аналітичний облік провадить за кожним дебітором
(підприємством, організацією чи особою).

Пасивні рахунки розрахунків використовують для обліку
розрахункових взаємовідносин з іншими підприємствами і
організаціями за отримані від них матеріальні ціності, позан-
ки; з робітниками та службовцями (за заробітною платою); з
органами соціального страхування (за відрахуваннями на
соціальне страхування) з бюджетом та ін.). До них
належать такі рахунки: "Розрахунки з поставачальниками і
підприємствами", "Короткотермінові позики банків", Кредит цих
рахунків показує наявність і збільшення кредиторської за-
боргованості, а дебет — її погашення (оплату). Вони мають

44
тільки кредитове сальдо.
Активно-пасивні рахунки розрахунків застосовують в
обліку для розрахунків з дебіторами й кредиторами за госпо-
дарськими операціями, в результаті яких заборгованість щодо
цього підприємства може бути або дебіторською, або
кредиторською, тобто підприємство і боржник, і водночас
кредитором. До них належать такі рахунки: "Розрахунки з
різними дебіторами і кредиторами", "Внутрішньовідомчі

45
розрахунки з перепозпозичу оборотних коштів і прибутку",
"Внутрішньовідомчі розрахунки з поточними операціями" та інші.

Оборот за дебетом таких рахунків показує збільшення
дебіторської заборгованості підприємству і погашення
підприємством боргів своїм кредиторам; оборот за кредитом
відобрає збільшення заборгованості підприємству, пога-
шення підприємством боргів своїм кредиторам. За цими
рахунками сальдо показують розорнуто (окремо дебетові й
кредитові). Його визначають за допомогою аналітичних
рахунків, що ведуться для розвитку синтетичного рахунку.
Окремі аналітичні рахунки, відкриті для обліку
розрахунків з кожним дебітором, можуть мати дебетове або
кредитове сальдо. Оскільки із сальдо за окремими
кредитовими рахунками складається сальдо синтетичного
аналітичних рахунків складається сальдо дебіторам і
рахунку, рахунок "Розрахунки з різними дебіторами і
кредиторами" матиме водночас дебетові й кредитові сальдо,
які в балансі показують окремо: дебетове сальдо в активі, а
кредитове сальдо в пасиві.

Регулюючи рахунки застосовують в обліку для уточнення
опілки господарських засобів і їх джерел, щоб мати дані про
фактичну собівартість засобів або фактичний розмір джерел
засобів. Їх поділяють на контрапні, повнюючі й контрапно-
доповнючі.

Контрапно-регулюючі рахунки зменшують опілку за-
собів чи джерел, облічуюваних на відповідному основному
рахунку, і містяться в протилежній частині балансу від основ-
ного рахунку, для розвитку якого вони ведуться. Ці рахунки в
свою чергу поділяються на контраптивні й контрапсивні.
Контраптивні рахунки призначені для регулювання
опілки окремих основних активних рахунків, а самі є пасивні-
ми. За кредитом цих рахунків показують збільшення сум, які
підлягають вирахуванню з основного активного рахунку, а за
дебетом — зменшення цих сум. Сальдо показує суму, що
підлягає вирахуванню з остачі відповідного основного актив-
ного рахунку. До таких рахунків належать такі: "Зношення
основних засобів", "Зношення малощітних і швидкозношу-
вальних предметів" та ін.

Контрапсивні рахунки призначені для регулювання ос-
новних пасивних рахунків, а самі є активними. Вони служать

для зменшення сум джерел засобів, облічування на основних пасивних рахунках. Дебет контрастного рахунку показує збільшення сум, що підлягають вирахуванню із салдо основ-ного пасивного рахунку. Прикладом такого рахунку є рахунок "Використання придатку".

Регулюючі контраktivні рахунки забезпечують правильність і реалістичність оцінки матеріальних засобів, а контрапассивні – джерел утворення засобів.

Доповнюючі регулюючі рахунки доповнюють оцінку засобів і їх джерел, облічування на відповідному рахунку, місця в тій частині балансу, що і основний рахунок. Якщо основний рахунок активний, то регулюючий доповнюючий його рахунок також активний; якщо основний рахунок пасивний, то й доповнюючий пасивний.

Доповнюючі регулюючі рахунки, що призначені для збільшення оцінки основних активних рахунків, називаються доповнюючими активними. За дебетом цих рахунків показується збільшення сум, які треба додати до відповідного основ-ного активного рахунку, за кредитом – зменшення цих сум. Салдо показує суму, яку треба додати до салдо відповідного активного рахунку.

Доповнюючі регулюючі рахунки, що призначені для збільшення оцінки основних пасивних рахунків, називаються доповнюючими пасивними. За кредитом таких рахунків показується збільшення сум, що підлягають доданню до основ-ного пасивного рахунку, за дебетом – зменшення цих сум, салдо – суму, яку треба додати до салдо основного пасивного рахунку.

Контрадно-доповнюючі регулюючі рахунки поєднують суму, яку треба додати до салдо основного пасивного рахунку, з аналітичному обліку, наприклад, в обліку готової продукції і продукції чи матеріалів, що походять за плановою собівартістю, то окремо ведуть облік відхилення фактичної собівартості цих матеріальних цінностей від їх планової собівартості. При цьому для визначення фактичної собівартості готової продукції або матеріалів суму відхилення треба додати або відняти від планової собівартості залежно від того, що саме відхилення показує – перевирату чи економію засобів.

Операційні рахунки використовують для відображення й контролю господарських процесів за операційними поставками.

виробництва й реалізації продукції. За призначенням і структурою операційні рахунки поділяються на збірно-і бюджетно-розподільні, калькуляційні й порівняльні.

Збірно-розподільні рахунки призначені для обліку витрат, які пов'язані з проведенням певних господарських процесів, їх момент здійснення не можна безпосередньо віднести на ті рахунки, на яких облічуються всі витрати за даним об'єктом. (Наприклад, заробітна плата адміністративно-управлінського і обслуговуючого персоналу). Суми таких витрат спочатку записують на збірно-розподільних рахунках, а потім розподіляють між відповідними об'єктами.

За дебетом збірно-розподільних рахунків показують витрати, що підлягають розподілу, а за кредитом ці витрати списують на відповідні об'єкти калькуляції. Після розподілу витрат між об'єктами калькуляції ці рахунки закривають. До цієї групи належать такі рахунки: "Витрати на утримання та експлуатацію устаткування", "Забезпечення витрати", "Забезпечення витрати", "Позавиробничі витрати" для розмежування і точного визначення витрат між суміжними активними періодами. Використання цих рахунків дає змогу відносити витрати саме до того періоду, до якого вони нале-жать, незалежно від часу їх фактичного проведення. Це дає можливість точно обчислити собівартість продукції, отриманої в даному звітному періоді, й правильно визначити фінансовий результат за кожний період окремо. До бюджетно-розподільних належать такі рахунки: "Витрати майбутніх періодів", "Резерв передачених витрат і платіжів", Рахунок "Витрати майбутніх періодів" використовують для обліку витрат, що здійснені фактично в звітному місяці (періоді) і які належить віднести на витрати виробництва в наступних звітних періодах. Наприклад, витрати на освоєння нових видів продукції, сплачена наперед оплата за орендувані основні засоби та інш. За дебетом цього рахунку облічують суми фактично здійснених витрат, а за кредитом – поступове списання цих витрат у тих періодах, на які вони припадають. Салдо за рахунком "Витрати майбутніх періодів" може бути тільки дебетове.

Рахунок "Резерв передачених витрат і платіжів" використовують для обліку витрат, що стосуються поточного звітного періоду, але фактично ще не проведені й будуть

зайняти тільки в наступних періодах. Наприклад, суми на оплату випусток робітникам, що працюють на виробництві, на поточний ремонт основних засобів (коли він здійснюється протягом року нерівномірно) та ін. "Резерв передбачених витрат і платежів" створюється протягом року включенням у собівартість продукції планової суми витрат, що забезпечує рівномірне включення цих сум у собівартість продукції. За дебетом цього рахунку записують суми фактично понесених витрат, за рахунок створеного резерву, а за кредитом — резервування сум на покриття передбачених витрат і платежів. Кредитова сторона показує суму створеного резерву на покриття витрат, що будуть провачені підприємством у наступних періодах.

Калькуляційні рахунки призначені для обліку різних витрат з метою визначення фактичної собівартості послуг. За допомогою цих рахунків контролюють рівень витрат на виробництво, встановлюють відхилення фактичної собівартості від планової і з'ясовують причини відхилень. До калькуляційних рахунків належать такі рахунки: "Основне виробництво", "Допоміжні виробництва", "Ремонт основних засобів" та ін.

За дебетом калькуляційних рахунків облічують усі витрати на виробництво продукції, виконання робіт і послуг, а за кредитом списується їх фактична собівартість. Сальдо (дебетове) показує собівартість незавершеного виробництва продукції або незакінчених робіт.

Порівняльні рахунки використовують для порівняння й контролю витрат і операцій по виробництву і обслу в двох оцінках, наприклад, у плановій і фактичній, для того, щоб виявити відхилення від норм витрат, обсяг операцій або результати за операціями. За дебетом порівняльних рахунків господарські засоби показують за фактичною собівартістю, а за кредитом — за реалізаційними цінами. Порівнюють дебетовий і кредитовий обороти порівняльного рахунку, визначають результати операції. До цієї групи належить рахунок "Реалізація", який призначений для контролю за виконанням планову реалізацій й виявлення фінансових результатів від реалізації продукції, виконаних робіт, послуг. За дебетом цього рахунку показують фактичну повну собівартість реалізованої продукції чи виконаних робіт і послуг, а за кредитом — вартість цієї

продукції за випускними (готовирними) цінами. Порівнянням фактичної собівартості з випускною вартістю реалізованої продукції, робіт і послуг визначають фінансовий результат від реалізації продукції, робіт чи послуг, який виражається у вигляді прибутку або збитку.

Фінансово-результатні рахунки призначені для поточно-го (протягом року) відображення й контролю фінансових результатів (прибутків і збитків), а також узагальнення показників виконання плану за продуктами за звітний період. Для цього застосовують рахунок "Прибутки і збитки", за дебетом якого обчислюють збитки і всі втрати, що не включені в собівартість продукції, а за кредитом — прибутки від реалізації продукції й позареалізаційні доходи й прибутки.

Кредитове сальдо цього рахунку показує чистий прибуток, а дебетове — збиток.

Усі розглянуті рахунки бухгалтерського обліку при наявності на них сальдо (остачі) відображаються в балансі у відповідних балансових статтях, а тому їх називають балансовими. Поряд з балансовими є такі рахунки, які не включаються в баланс, а показуються за його підсумком. Такі рахунки називаються забалансовими.

Забалансові рахунки призначені для обліку засобів, які не належать даному підприємству, а лише тимчасово перебувають у його користуванні або на зберіганні, і тому їх не можна включати в баланс, де показано власні господарські засоби підприємства. Крім матеріальних цінностей, що не належать даному підприємству, на забалансових рахунках облічують бланки суворої звітності, списану на збитки за боргованість вентилостроможних дебіторів та ін. Характерною особливістю забалансових рахунків є те, що облік на них ведеться без застосування способу подвійного запису. Це означає, що операції відбуваються одинарним записом тільки за дебетом або тільки за кредитом відповідного рахунку. При надолуженні засобів забалансовий рахунок дебетується без кредитування іншого рахунку й кредитується при вибутті цих засобів без дебетування іншого рахунку. До забалансових належать такі рахунки: "Орендовані основні засоби", "Товарино-матеріальні цінності, прийняті на відповідальне зберігання", "Бланки суворої звітності" та ін.

1.4.4. План рахунків бухгалтерського обліку

План рахунків – систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, що означає побудову всієї системи бухгалтерського обліку у виробничих об'єднаннях на підприємствах. З 3 лютого 1993 р. Міністерством фінансів за погодженням з Державним комітетом статистики введено єдиний план рахунків бухгалтерського обліку виробничої господарської діяльності об'єднань, підприємств і організацій.

У Плані рахунків перелічені всі синтетичні рахунки (рахунки першого порядку), які можна застосовувати на підприємствах відповідної галузі економіки України. В додатку № 1 наведений перелік рахунків бухгалтерського обліку з врахуванням нормативних актів з питань бухгалтерського обліку, що були видані Міністерством фінансів України за станом на 1 жовтня 1994 року, зокрема враховані "Зміни і доповнення до Інструкції про порядок заповнення форм річного бухгалтерського звіту підприємства" (затвержені наказом Міністерства фінансів України від 26 липня 1994 р. № 65, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 5 серпня 1994 р. № 183/392).

Крім синтетичних рахунків, у плані передбачені також субрахунки (рахунки другого порядку), які мають важливе значення для організації поточного обліку. Кожному синтетичному рахунку в плані рахунків присвоєно шифр – цифрове позначення, яке визначає його належність до відповідної групи. Шифри використовують при складанні бухгалтерських проводок і у записах в облікові реєстри. Це значно скорочує і прискорює облікові роботи, а також полегшує їх механізацію. У плані рахунків, яким користуються нині, прийнято серійно-порядкову нумерацію рахунків. За кожним розділом закріплено відповідну серію порядкових номерів з врахуванням десятикількості запасних номерів.

Шифри всіх синтетичних рахунків у рахунковому плані, що діє, складаються з двох знаків, оскільки всіх рахунків не більше ніж 99. Субрахунки мають порядкові номери від 1 до 9 у межах того синтетичного рахунку, до якого вони вельуться.

Усі синтетичні рахунки в плані згруповані на основі їх економічної однорідності в дев'ять розділів.

Розділ I – основні засоби (фонди) – включає рахунки, які призначені для обліку основних засобів, їх зношення і витрат на ремонт.

Розділ II – виробничі запаси – включає рахунки, на яких ведуть облік матеріалів, палива, будівельних матеріалів і обладнання до установок, запасних частин, малопцінних і швидкозношуваних предметів, які належать даному підприємству, кознопшуваних предметів, пов'язаних із заготовкою і переробкою.

Рахунки, які призначені для відображення витрат основного й допоміжного виробництва, а також витрат, пов'язаних із соціально-побутовим обслуговуванням працівників, об'єднує Розділ III – витрат на виробництво.

Розділ IV – готова продукція, товари і реалізація – включає рахунки для обліку, надходження, відвантаження і реалізації готової продукції й товару, витрат щодо їх реалізації та виручки від реалізації виконаних робіт і послуг. За відображенням операцій і за належністю підприємству прощових коштів, які знаходяться в касі, на розрахункових, поточних рахунках, операцій за прошовими документами використовують рахунки, що включені в розд. V "Прошові кошти"; в розд. VI – розрахунки, відображені рахунки, які призначені для обліку всіх видів розрахунків з об'єднаннями, підприємствами, організаціями, установами й особами.

Розділ VII – фінансові результати й використання прибутку – включає рахунки, на яких обліковують прибутки і збитки, доходи майбутніх періодів, використання коштів за рахунок прибутку.

Рахунки, які призначені для відображення операцій за статутним, амортизаційним фондами, фондами економічного стимулювання й спеціального призначення, а також за резервами зображені в розд. VIII – "Фонди і резерви".

Розділ IX – кредити і фінансування – об'єднує рахунки, призначені для відображення в обліку операцій за рахунками й збілками, отриманими позиками, кредитами, а також за рахунок коштів фінансування на відповідні цілі. При необхідності до плану рахунків можна вводити додаткові синтетичні рахунки, використовуючи при цьому вільні номери рахунків. Так у 1991 р. були введені нові рахунки: 04 – "Немаєтерміальні активи"; 52 – "Валютний рахунок"; 66 – "Векселі видані" та ін.

У кінці плану рахунків перелічені забалансові рахунки вказівкою їх назви, коду і виду діяльності.

До плану рахунків додано спеціальну інструкцію для застосування рахунків бухгалтерського обліку. В ній дано характеристику кожного рахунку й їх типову кореспонденцію, яка визначає порядок відображення господарських операцій на відповідних рахунках.

У випадку виникнення господарських операцій, за якими кореспонденція не передбачена в типовій схемі плану рахунків, виробничі об'єкти, підприємства і організації з дозволу своїх міністерств можуть доповнювати типову кореспонденцію.

В зв'язку з переходом України на Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку Міністерством фінансів України розроблений проект нового Плану рахунків, який опублікований в журналі "Бухгалтерський облік і аудиторія" № 1 за 1994 рік. В ньому здійснені підходи до формування переліку рахунків відповідно до вимог фінансового і управлінського обліку з врахуванням європейського досвіду бухгалтерського обліку, зокрема таких країн як Франція і Німеччина.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. За якими ознаками класифікують рахунки?
2. Як класифікують рахунки за економічним змістом?
3. Як класифікують рахунки за призначенням і структурою?
4. Для чого призначені забалансові рахунки і які їх властивості?
5. Що розуміють під планом рахунків бухгалтерського обліку і які принципи його побудови?

1.5. Документація, техніка і форми бухгалтерського обліку

1.5.1. Документи, їх роль і значення

Носіями первинної облікової інформації є документи.

Бухгалтерський документ — письмовий доказ фактичного здійснення господарської операції або письмове

розпорядження на право її здійснення. Сукупність бухгалтерських документів, що складаються на всі господарські операції, має назву "документація". Документація — важливий елемент методу бухгалтерського обліку.

Документація не тільки має велике значення для облікової роботи, а й відіграє важливу роль в управлінні виробництвом, забезпечує здійснення попереднього і наступного контролю за діяльністю і законністю господарських операцій, додержання державної дисципліни.

Документи мають велике значення для забезпечення контролю за збереженням вчасності підприємств, організації, установ. Прийняття і випуск матеріальних цінностей тільки на підставі правильно оформлених документів дає змогу занадобити зловживанням з боку матеріально відповідальних осіб, здійснювати контроль за їх діями.

Оскільки документи і є письмовим доказом здійснення господарських операцій, вони мають і правове значення, використовуються судовими органами при розгляді господарських спорів з іншими підприємствами, організаціями, особами.

Бухгалтерські документи використовують для проведення економічного аналізу господарської діяльності підприємства. В процесі аналізу вивчають факти виконання (невиконання) плану, визначають, наскільки раціонально витрачаються матеріальні і грошові ресурси, а також резерви їх ефективного використання. Документи являють собою бланки стандартної форми, надруковані друкарським способом, і містять стрічки, графи, кули заносяться дані про господарські операції. Документи можуть заповнюватися вручну, механізованим способом за допомогою обчислювальних або друкарських машин.

Машинними носіями інформації є перфокартки, дуальні картки, перфострічки, магнітні стрічки, машинотрапи, дискети та ін. Вони використовуються залежно від того, які технічні засоби вживаються в обліковій роботі.

Різні за змістом господарські операції зумовлюють різноманітність документів, якими вони оформляються. Для правильного складання документів і доцільного використання їх класифікують за певними ознаками: призначенням, порядком складання, способом охоплення операцій, місцем складання, технікою складання і опрацювання.

За призначенням документи поділяють на розпорядчі (містять розпорядження на здійснення певної господарської операції), виконавчі (підтверджують факт здійснення господарської операції), бухгалтерського оформлення (їх складають на підставі супровідних документів для покращення записів на рахунках) і комбіновані (поєднують в собі властивості всіх трьох видів документів).

За порядком складання документи поділяють на первинні, які складають в момент здійснення господарської операції, і зведені, які складають на підставі кількох первинних документів. До первинних документів відносяться вимоги на видачу матеріальних цінностей, грошові чеки, платіжні вимоги та ін. До зведених документів відносять авансові звіти, звіти касира та ін.

За способом охоплення операцій документи поділяють на разові і напромаджувальні. Перші оформляють одну або декілька господарських операцій, записаних одночасно (касові ордери, платіжні доручення, вимоги, накладні та ін.). Напромаджувальні документи використовують для відображення операцій, які напромаджуються протягом певного періоду (дня, тижня, місяця). До цих документів належать багатоденні наряди на виконання робіт, лімітно-забірні картки, облікові листки.

За місцем складання розрізняють документи внутрішні і зовнішні. Внутрішні документи складають на даному підприємстві, а зовнішні — на інших підприємствах. Наприклад, рахунки-фактури поступають на підприємство разом з надходженням матеріалів, векселі поставальників надходять для погашення кредиторської заборгованості.

За технікою складання і опрацювання документи поділяють на такі, які заповнюються ручним способом, з частковим використанням машин, повністю заповнюються і опрацьовуються на машинах.

До оформлення і змісту документів ставляться певні вимоги: своєчасність складання, достовірність показників і правильність оформлення. Первинні документи, складені в різних господарських підрозділах, передають бухгалтерії, де їх

перевіряють, розцінюють, групують і роблять бухгалтерські записи. Складання бухгалтерських записів має важливе значення і від їх правильності залежить точність і достовірність обліку.

1.5.2. Регістри бухгалтерського обліку

Облікові реєстри — це таблиці спеціальної форми, призначені для поточних записів за рахунками бухгалтерського обліку на основі первинних носіїв інформації. Відображення господарських операцій в облікових реєстрах називаються обліковою реєстрацією. Вона є другим етапом облікових робіт: перший — документация. Це відповідальна ділянка роботи, яка визначає якість облікових відомостей, подання звітності та її терміни.

Роль облікових реєстрів у бухгалтерському обліку полягає переважно в тому, що в них на основі економічної однорідності облікових об'єктів групуються і систематизуються за рахунками всі господарські операції. В результаті отримують дані про стан і рух засобів, джерел їх формування, які потім використовуються для складання звітності, контролю, управління і аналізу господарської діяльності виробничих об'єднань і підприємств. Наприклад, для управління господарською діяльністю необхідні відомості про фактичні запаси оборотних коштів і відповідність запасів установленим нормам. Такі відомості про сировину і матеріали, напівфабрикати, паливо й інші оборотні засоби містять облікові реєстри.

При аналізі виконання плану за показниками, які характеризують роботу об'єднань підприємств (обсяг реалізації, прибуток, собівартість тощо), використовуються дані облікових реєстрів. За їх даними складають звітність, яка використовується для аналізу і управління. Остатнє підкреслює важливість достовірності звітних даних. Достовірними вони будуть лише у тому випадку, якщо випливають з облікових реєстрів і базуються на підтверджуючих документах.

За зовнішнім виглядом облікові реєстри поділяють на бухгалтерські книги, картки, окремі листки (відомості), машинні програми. Застосування окремих листків і карток має певні

1.5.3. Порядок і способи запису в обліковій реєстрі

Записи в обліковій реєстрі є одним з вирішальних факторів у своєчасності й підвищенні якості облікових даних. Тому виражає в реєстрах господарські операції треба в певному порядку на основі правильно оформлених і оброблених документів. Цей порядок визначений Положенням про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні. Записи в обліковій реєстрі бувають прості й копіювальні, ручні й машинні, шахові й лінійно-позиційні.

Прості записи з одним відбитком отримують тільки в обліковому обліковому реєстрі. Прості записи використовуються при веденні Головної книги, карток аналітичного обліку та інших облікових реєстрів, особливо книжкових.

Копіювальні записи забезпечують за допомогою облікових реєстрів, особливо книжкових. Копіювальний паперу кілька відбитків. Вони дають відбиток водночас в двох і більше реєстрах. Прикладом копіювального запису може бути касова книга. В ній другий примірник є зливом касира. Копіювання широко використовується не тільки при записі в обліковій реєстрі, а й виписуванні бухгалтерських документів. Це скорочує обсяг облікової роботи, підвищує продуктивність роботи працівників бухгалтерії, сприяє зменшенню кількості можливих помилок при переписуванні.

Ручні записи проводять в облікових реєстрах уручну. Їх роблять чорнилом або каліграфічною ручкою. До ручних належать також записи, що виконують на друкарській машинці. Машинні записи зроблені на електронних обчислювальних машинах (ЕОМ). При використанні ЕОМ на друкуують основні пристрої складаються машинограми, які відповідають основним вимогам ведення облікових реєстрів. Застосування обчислювальної техніки економить час облікових працівників, прискорює облікову реєстрацію і поліпшує її якість.

Шахові записи дають можливість відобразити суму господарської операції за дебетом й кредитом кореспондуючих рахунків одноразовим записом її в обліковому реєстрі. Вони відзначаються від звичайних тим, що сума господарських операцій заноситься лише один раз і, отже, отримують відображення водночас за дебетом і кредитом відповідних рахунків. Цей запис відзначається насиченістю і скороченням

перевати над книгами, їх можна систематизувати для одержання необхідних даних, а також для ширшого використання засобів механізації й автоматизації обліку.

За характером записів облікові реєстри поділяють на хронологічні, систематичні й комбіновані.

У хронологічній обліковій реєстрі господарські операції записують в календарній послідовності їх здійснення (реєстраційний журнал). Систематичні реєстри використовують для відображення однорідних за економічним змістом господарських операцій у певній системі. Наприклад у картках по обліку матеріальних цінностей ведеться аналітичний облік по їх видах: в Головній книзі – синтетичний облік по кожному рахунку. Комбінованими називають реєстри, в яких записи здійснюються одночасно в хронологічному й систематичному порядку (журнали-определения синтетичний і аналітичний облік, називаються комбінованими.

За обсягом змісту облікові реєстри поділяють на синтетичні, аналітичні й комбіновані. Реєстри синтетичного обліку призначені для відображення економічно однорідних господарських операцій на синтетичних рахунках. В аналітичних облікових реєстрах записи роблять по окремих аналітичних рахунках, крім вартісних, вказуються в необхідних випадках натуральні і тлумачні вимірники. Реєстри, в яких водночас ведеться синтетичний і аналітичний облік, називаються комбінованими.

За формою бухгалтерські реєстри бувають односторонні, двосторонні, багаторядні й реєстри шахової форми. В односторонніх реєстрах графі для записів по дебету і кредиті розміщені поряд на правому боці реєстру, а графі для записів двосторонні реєстри складаються з двох однакових частин, ліва з яких призначена для дебетових записів, а права – для кредитових. Багаторядні реєстри застосовують для обліку об'єктів, які потребують деталізації показників на дебеті або кредиті рахунка. Реєстри шахової форми побудовані так, що кожна записана сума відноситься на дебет і кредит іншого рахунка на перетинні відповідних клітин. Сума тут записується в один прийом, але відноситься одночасно на дебет і кредит взаємопов'язаних рахунків.

кількості облікових записів. Якравим прикладом є записи журналі-операї й відомості, що ведуться при журнально-операїній формі обліку.

Лінійно-позиційні записи дають можливість показати суму господарської операції за кредитом рахунку в тому самому порядку, що й відповідну їй суму за дебетом. Дебетовий кредитовий обороти в даному випадку відображають по одній лінії. Застосування лінійно-позиційних записів характерно для обліку розрахункових операцій, оскільки вони забезпечують зручність контролю за своєчасністю розрахунків.

1.5.4. Способи виправлення помилок в бухгалтерських записях

У процесі облікової роботи спостерігаються випадки, коли окремі працівники допускають в бухгалтерських записях помилки (допущені описки, неввірно складена кореспонденція рахунків та ін.). Для забезпечення достовірності показників обліку необхідно виправити всі допущені помилки до складання звітності.

Залежно від характеру помилки і моменту їх виявлення застосовують різні способи їх виправлення: коректурний, "червоне сторно" (від'ємні числа) і додаткових записів.

Виправляючи помилки способом "червоне сторно" так неправильний бухгалтерський запис анулюють шляхом складання такої ж самої бухгалтерської проводки і в тій самій сумі, тільки червоними чорнилами. При підбитті підсумків суми записані червоним чорнилом віднімаються. Водночас виправляються помилки способом "червоне сторно" так зміни в кореспонденції рахунків або виявлена до підрахунку та, а також в облікових реєстрах, якщо помилка не вимагає способом користуються тоді, коли допущені описки в документах), виправлення не допускаються. Ці документи при наявності в них помилок підлягають заміні новими. Коректурним операції (касових ордерів, прошових чеках, банківських документах) відмітити, що в документах, в яких оформлені прошові суми і засвідчують підписом особи, яка зробила виправлення, можна було прочитати закреслене, а поряд пишуть правильну неправильний запис закреслюють тонкою рискою так, щоб неправильний запис закреслюють тонкою рискою так, щоб виправляючи помилки коректурним способом, "червоне сторно" (від'ємні числа) і додаткових записів.

Підбиття друїтїй правильний бухгалтерський запис звичайним порядком.

Способ "червоне сторно" використовують також в тому випадку, коли кореспонденція рахунків складена вірно, але в записаній сумі. Тоді робиться запис червоним чорнилом на рівнішу між помилково записаною і правильною сумою, тобто на суму перебільшення.

Способ додаткових записів (проводок) застосовують в тому випадку, коли проводка складена вірно, але в меншій сумі. При цьому складають таку саму проводку на суму різниці між правильною і зменшеною сумою.

Способи "червоне сторно" і додаткових записів використовують не тільки для виправлення помилок, але й у випадках, коли коригують планові показники до різних фактичних (наприклад, при визначенні фактичної собівартості продукції, виконаних робіт).

Перевагою сторнувальних і додаткових записів є те, що вони забезпечують правильне відображення оборотів на рахунках, зберігають правильну кореспонденцію між ними.

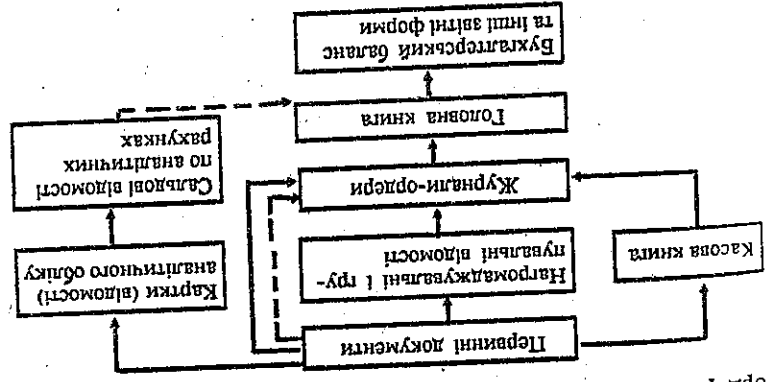
1.5.5. Форми бухгалтерського обліку

Використання різних облікових реєстрів і технічних засобів в обліку приводить до створення різних форм бухгалтерського обліку, які відрізняються одна від одної за кількістю облікових реєстрів, їх призначенням, змістом, формою і зовнішнім виглядом; послідовністю і способом записів в облікові реєстри; взаємозв'язком реєстрів хронологічного і систематичного, синтетичного й аналітичного обліку.

Форма бухгалтерського обліку – система взаємопов'язаних облікових реєстрів з певною метою відображення господарських операцій, хронологічними і систематичними записами. У нашій країні застосовують такі основні форми обліку: меморіальну-ордерну, журнально-ордерну і основану на широкому використанні БОМ (таблично-автоматизована форма).

Однією з перших форм обліку, створеною в нашій країні, була картково-ордерна форма (1925-1927 рр.). Основним методом були картки-операї, які виписувались на кожну господарську операцію. Далішим розвитком картково-ордерної

кореспонденцію рахунків. У Головній книзі підсумкові дані дебетових оборотів і салдо по всіх рахунках повинні дорівнювати кредитовим оборотам і салдо. Ця рівність має контрольне значення і свідчить про правильність записів на рахунках. При цьому відпадає необхідність у складанні оборотних відомостей по синтетичних рахунках. На підставі даних Головної книги складають баланс. Схеми журнально-операційної форми обліку наведено на схемі 4.

Умовні позначення
 --- -- запис
 - - - - - контроль і звірка записів

Журнально-операційна форма обліку дозволяє ефективно використовувати квітвіші обчислювальні машини (сумуючі, бухгалтерські, фактурні). На бухгалтерській машині облікові реєстри заповнюються безпосередньо з первинних документів. Отже, журнально-операційна форма обліку має такі переваги: скорочення обсягу облікової роботи і зниження її трудомісткості обліку, покращення його якості, прискорення і поліпшення складання звітності, розширення можливостей механізації обліку. Поєднання в окремих журналах-операціях синтетичного обліку з аналітичним утворює відставання останнього, виключає необхідність складання оборотних відомостей і по аналітичних рахунках.

Разом з тим журнально-операційна форма має недоліки, які заключаються в складності будови окремих реєстрів, різні журнали-операції мають свою структуру, що ускладнює їх заповнення, виникають труднощі з використанням обчислювальної техніки.

форми була картково-копіювальна форма обліку. Суть її в тому, що записи операцій робились одночасно в двох реєстрах хронологічному реєстрі синтетичного обліку і в систематичному реєстрі аналітичного обліку. Пізніше виникла меморіально-операційна форма обліку, яка рекомендувалась для впровадження Наркомфінансом СРСР в 1946 р.

При меморіально-операційній формі на основі первинних зв'язаних документів складають меморіальні реєстри, які реєструють в реєстраційному журналі. Після цього дані реєстрів рахунку як по дебету, так і по кредиту, в кінці місяця на основі підсумків Головної книги складається оборотна відомість за синтетичними рахунками. Аналітичний облік за цю форму ведуть в книгах або картках. В кінці місяця за даними аналітичних рахунків також складають оборотні відомості.

Меморіально-операційна форма обліку поєднує, що призводить до зайвих затрат праці; аналітичний облік відстає від синтетичного; дана форма не пристосована до механізації облікових даних.

Суть журнально-операційної форми обліку полягає в тому, що аналітичний і синтетичний облік здійснюються одночасно в спеціальних облікових реєстрах (журналах-операціях і допоміжних відомостях). Записи у ці реєстри здійснюються на підставі первинних або зв'язаних документів.

В журналах-операціях поєднуються хронологічний запис систематичним. В записках закладений шаховий принцип, тобто за один робочий прийом суму господарської операції записують водночас на дебет і кредит кореспондуючих рахунків, що скорочує кількість записів в реєстрах. Журнали-операції побудовані за кредитовою ознакою, в них відображають одинорідні за економічним змістом операції. Тому в окремих журналах-операціях узагальнюються облікові дані по декількох синтетичних рахунках. В цих реєстрах передбачена типова кореспонденція рахунків, що спрощує групування облікових даних. Ця форма пристосована до складання звітності, більшість звітних даних можна одержати безпосередньо з облікових реєстрів. В кінці місяця підсумки з журналь-операцій переносять у Головну книгу. Так як Головна книга відкривається на рік, це дозволяє прослідкувати за динамікою оборотів по всіх синтетичних рахунках, контролювати

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. Що таке документ і яке його значення в організації бухгалтерського обліку?
2. За якими ознаками класифікують документи?
3. Що вляжуть собою облікові першоджерела?
4. Що розуміють під формою бухгалтерського обліку? Чому полягає суть кожної з них?
5. Які перспективи розвитку форм обліку з використанням ЕОМ?
6. Які ви знаєте способи виправлення помилок в облікових записках?

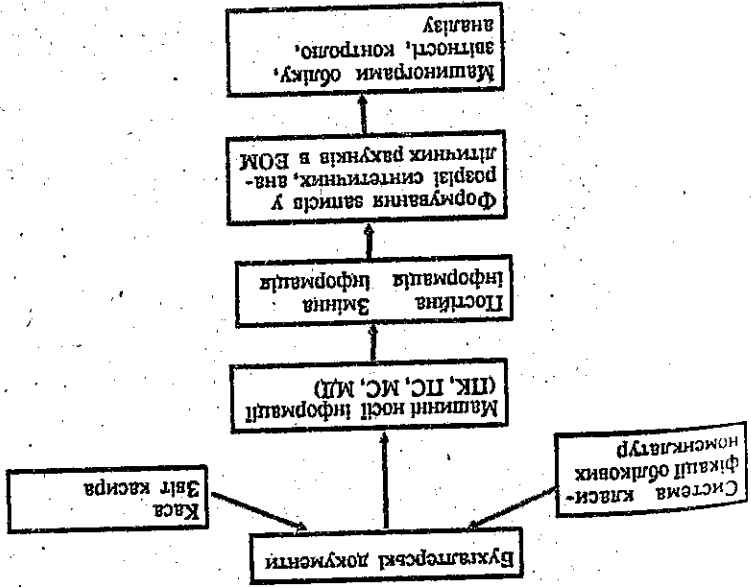

Схема 5
ТАБЛИЧНО-АВТОМАТИЗОВАНА ФОРМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Одним із важливих напрямків удосконалення обліку є широке використання сучасних технічних засобів в обробці економічної інформації. При таблично-автоматизованій формі бухгалтерського обліку інформація може передаватися за каналом зв'язку з місць її виконання (чек, склад і т.п.) безпосередньо на обчислювальну установку. Облікова інформація, що надійшла, автоматизовано обробляється на ЕОМ з більшою швидкістю. Результати обробки даних друкують пристрої ЕОМ виводять на друк. Це можуть бути документи і першоджерела будь-якої форми на друкованому папері – платіжні, вимоги, доручення, лімітно-забірні карти, платіжні відомості, машинні програми синтетичного і аналітичного обліку, Головна книга, баланс тощо. Дані для аналітичних і синтетичних рахунків на ЕОМ одержують шляхом обробки машинних документів за відповідними ознаками. Підрахунками сум і друком відповідних першоджерел. При цьому на машинній стрічці фіксуються результати дані за синтетичними і аналітичними рахунками. Отримані дані використовуються для складання звітності.

Перше при таблично-автоматизованій формі обліку є машинні програми. Вони виводяться друкуючими пристроями ЕОМ в один прийом на основі відповідних масивів інформації. Зв'язність першоджерел і звітності розробляють за даними зведеної інформації, що є на машинних носіях (схема 5).

Таблично-автоматизована форма обліку найбільш повною відповідає вимогам, що пред'являються до бухгалтерського обліку. При ній забезпечується повний взаємозв'язок даних синтетичного і аналітичного обліку, оскільки всі облікові показники отримують на основі єдиної вихідної інформації й автоматично. Вона дає можливість автоматизувати всі ділянки обліку, підвищити його оперативність і достовірність при одночасному скороченні кількості облікового персоналу, вирішити проблему безперервного контролю за основними показниками виробничими процесами.

РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ПРОМИСЛОВOSTI

2.1. Облік основних засобів і нематеріальних активів

2.1.1. Основні засоби, їх суть, класифікація, оцінка і завдання обліку

Основні засоби – це засоби праці, що бататоразово беруть

участь у процесі виробництва, зберігаючи при цьому свою на-
туральну форму, поступово зношуються і частинами
переносять свою вартість на виготовлену продукцію або вико-
нану роботу. Але не всі засоби праці відносяться до основних,
є предмети, які за участю в процесі виробництва є засобами
праці, але через незначну вартість і порівняно невеликий строк
дії не включаються в поточному обліку у склад основних за-
собів і відображаються в якості малощітних і швидкозношувача-
них предметів (ШЗП).

До основних засобів відносять засоби праці вартістю понад

5 млн. крб. В зв'язку з інфляцією ця величина постійно зміню-
ється. До основних засобів належать також земельні
ділянки, родовища копалин, лісові і водні угіддя, які надають

у користування підприємствам і господарським організаціям;
у системному обліку вони не відображаються, а облічуються
лише в натуральному вираженні, їх пліощу вказують у довідці
до балансу.

До основних засобів (фондів) підприємств і господарських
організацій не належать і обліковуються в якості малощітних і
швидкозношуваних предметів (ШЗП) засоби праці з строком
експлуатації менше одного року незалежно від їх вартості,

засоби праці вартістю до 5 млн. крб. за одиницю незалежно від
їх строку служби, за виключенням сільськогосподарських ма-
шин чи знарядь, будівельно-механізованого інструменту,
робочих і продуктивних тварин, які відносяться до основних

засобів, незалежно від вартості.
До швидкозношуваних предметів відносяться:
а) предмети, що служать менше одного року, незалежно
від їх вартості;

б) предмети вартістю нижче ліміту, який встановлено

відповідними нормативними актами, незалежно від терміну їх
служби, за виключенням сільськогосподарських машин та
знарядь, а також робочих і продуктивних тварин, які нале-

жать до основних засобів незалежно від їх вартості;
в) прилади, засоби автоматизації і лабораторне обладнан-
ня нижче встановленого ліміту, придані науково-дослідними
організаціями і промисловими підприємствами для
порядку;

г) спеціальні інструменти і пристосування (інструменти і
пристосування цільового призначення, для серійного або масо-
вого виробництва виготовлення засобів або для виготовлення
індивідуального замовлення незалежно від їх вартості);

д) спеціальний одяг, спеціальне взуття і постільне майно
незалежно від його вартості і терміну служби;

е) молодняк тварин і тварини на відгодівлі, птахи, кролі,
пудні звірі, сім'ї бджіл, а також щітосічні тварини;
ж) бататорічні насадження, що вирощуються у
посадниках як посадковий матеріал тощо.

Промислові підприємства постійно поповнюються новими
засобами праці відповідно до вимог, досягнутого рівня техно-
логічного виробництва, характеру і обсягу виготовленої продукції.
У плануванні і обліку всі засоби праці діляться на дві
великі групи: засоби основні і оборотні. За своїм призначенням

всі засоби праці (основні і оборотні) можуть бути двох видів:
залежного і спеціального призначення.

Основною подови обліку основних засобів є економічна
класифікація. Відповідно до діючої класифікації ос-
новні засоби групуються за їх функціональним призначенням,
галузям, речовим натуральним характером і видами, за ви-
користанням і належністю. За функціональним призначенням

розрізняють виробничі – основні засоби, що безпосередньо
беруть участь у виробничому процесі або спряють його
здійсненню (булови, споруди, машини і обладнання,
робочі машини і обладнання тощо, що діють у сфері ма-
теріального виробництва) і невиробничі основні засоби, що не

беруть безпосередньої або побічної участі у процесі
виробництва і призначені в основному для обслуговування ко-
мунальних і культурно-побутових потреб громадян (булови і

споруди, обладнання, машини і апарати тощо, використовувани у невиробничій сфері).

За галузями народного господарства: промисловість, будівництво, сільське господарство, транспорт, зв'язок тощо.

Більша частина основних засобів належить до галузі "Промисловість". Вона безпосередньо пов'язана з процесом виробництва продукції. У зв'язку з цим у бухгалтерському обліку основні засоби промислових підприємств розподіляються на промислово-виробничі, виробничі основні засоби інших галузей народного господарства і невиробничі.

Промислово-виробничі і невиробничі основні засоби за натурально-речовими ознаками поділяють на окремі види: будови, споруди, передаточне обладнання, машини і устаткування, які в свою чергу розподіляються на: силові машини і устаткування, робочі машини і устаткування, вимірнівальні і регулюючі прилади і лабораторне устаткування, облічувальну техніку, інші машини і устаткування (транспортні засоби, інструменти, виробничий інвентар і приналежності, господарський інвентар), робочі і продуктивні тварини, багаторічні насадження, меліорація земель і водойми, інші основні засоби.

До кожної з цих груп входять основні засоби різних найменувань. Наприклад, до групи будови входять корпуси цехів, склади, лабораторії тощо. До транспортних засобів відносяться автомобілі, електровози, тепловози та ін. У групі інвентаря, інструменту та інших основних засобів — меблі, вимірнівальні прилади тощо. Класифікація основних засобів за приведеними групуваннями є основою аналітичного обліку.

За використанням основні засоби поділяють на діючі (всі основні засоби, що використовуються у господарстві), недіючі (ті, що не використовуються у даний період часу у зв'язку з тимчасовою консервацією підприємств (або окремих цехів), запасні (різне устаткування, що знаходиться в резерві і призначене для заміни об'єктів основних засобів, що вийшли або ремонтуються). При такому групуванні визначають суму амортизації. Істотне значення в обліку основних засобів має розподіл їх за ознакою належності на власні й орендовані. Власні засоби можуть складатися із статутного (найового, акціонерного) фонду, додаткового фінансування з відповідних джерел на розширення роботи підприємства, власних

прибутків, коштів амортизаційного фонду, спеціальних фондів.

Орендовані основні засоби показуються в балансі орендаря, тим самим виключається можливість подвійного рахунку одних і тих же засобів.

У економічних розрахунках використовують три види оцінки основних засобів: первинну, відновлювальну і залишкову.

Первинна вартість дорівнює фактичній сумі витрат підприємства на придбання, транспортування, монтаж, побудову і спорудження основних засобів (інвентарна вартість).

Відновлювальна — витратам на створення, будівництво, придбання, транспортування і монтаж даного предмету основних засобів у сучасних умовах, за діючими цінами на момент переоцінки.

Залишкова вартість основних засобів дорівнює первинній (відновлювальній) вартості за вирахуванням зносу.

У бухгалтерському обліку основні засоби оцінюють за балансовою первинною вартістю. До її складу можуть входити:

а) первинна вартість спорудження або придбання (інвентарна вартість);

б) відновлювальна вартість основних засобів, які переоцінено раніше на різні дати;

в) облікова вартість основних засобів, що надійшли безкоштовно за даними обліку переважної сторони, включаючи витрати опержувача на установах.

Для обліку основних засобів передбачено такі рахунки:

№ 01 "Основні засоби" — призначений для обліку наявності та руху основних засобів, що знаходяться не тільки в експлуатації, а й в запасі, на консервації або в оренді. Основні засоби облічуються за первинною (відновлювальною) вартістю;

№ 02 "Знос (амортизація) майна" — призначений для відображення змін вартості основних засобів і нематеріальних активів у процесі її переносу на новостворюваний продукт. У даному рахунку передбачені субрахунки, і облік всередині субрахунку "Знос власних основних засобів" ведеться у розрізі окремих груп виробничих основних засобів галузевого призначення, основних засобів житлового господарства та інших невиробничих основних засобів, а також їх вповіль кля-

облічуються одержані основні засоби. Вартість приданих за-
собів оплачується не з копій основної діяльності під-
приємства, а з спеціальних джерел. Вартість прийнятих
інвентарних об'єктів на основі актів прийому-передачі проводять
записом:

Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

При цьому незалежно від того, чи основні засоби були уже в
експлуатації, вони оприбутковуються на ланому підприємстві
за первинною вартістю. Якщо в експлуатації, (безкоштовно
надійшли) або виявлені при інвентаризації, то робиться додат-
ковий запис на суму зносу:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

Кредит рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Витрати на доставку і встановлення безкоштовно одержаних
основних засобів відносять на витрати виробництва і включають-
ся у загальнооспіварські витрати підприємства-державча.
Основні засоби, які були в експлуатації "придані за плату",
оприбутковуються на рахунок "Основні засоби" за вартістю
придбання, включеною витрати на доставку і встановлення.

Сума зносу по цих об'єктах, яка вказана у документах на
оплату, приєднується до вартості придбання в обліку. Ці
операції відображаються таким чином:

на суму придбання основних засобів:

Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

на суму зносу:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

Кредит рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Одержані від засновників:

Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Відображають записом:

нр:

- контроль за зберіганням основних засобів і їх ефектив-
ним використанням;

- своєчасне, правильне оформлення
відображення в обліку надходження основних засобів (фондів)
іх внутрішнього переміщення (з цеху в цех, із складу в цех,
відділу у відділ тощо) і вбуття (ліквідація, реалізація, безкош-
товна передача);

- своєчасне (щомісячне) відображення в обліку зносу
(амортизації) основних засобів (фондів);

- своєчасне відображення в обліку витрат на ремонт основ-
них засобів;

- точне визначення результатів від реалізації і ліквідації
а також збитків від списування не повністю амортизованих
об'єктів основних засобів, що відбули з експлуатації, і контроль
за правильністю їх списування.

2.1.2. Облік надходження і вбуття основних засобів

Основними джерелами надходження основних засобів є:
нові об'єкти (закінчені будови і споруди, встановлені на облі-
нання, закінчені роботи щодо побудови або дообладнання, що
збільшують первинну вартість об'єктів); придані основні за-
собі; виявлені лишки основних засобів при інвентаризації;
одержані безкоштовно (передача з балансу одного під-
приємства на баланс іншого підприємства).

При введенні в експлуатацію основних засобів складають
на кожний об'єкт спеціальний документ - акт прийому-
передачі типової форми, за виключенням випадків, коли вве-
дення об'єктів у дію повинно оформлятися за діючим
законодавством актом державної прийомки.

В акті фіксується вартість інвентарного об'єкта і основні
показники, що характеризують його технічні особливості,
місце його використання та ін. Основні засоби, що надходять
від інших підприємств безкоштовно або за плату, як правило,
уже експлуатувались деякий час і по них була нарахована сума
зносу. При передачі (купівлі) такого об'єкта в акті прийому-
передачі вказують первинну вартість його і суму зносу
нараховану до моменту передачі (купівлі) об'єкта, аналогічно

Варіансе вираження частини основних засобів, що зношу-
ються, щомісячно включається у витрати виробництва у вит-
рати амортизаційних відрахувань. Норми амортизаційних
відрахувань встановлені на рівні середньорічних.
Середньорічні норми амортизаційних відрахувань
розраховують диференційовано за окремими видами і групами
основних засобів у процентах до їхньої балансової вартості.
Вони єдині для всіх підприємств і організацій незалежно від
галузі і форми власності.

Амортизаційні відрахування нараховують тільки на повне
відновлення за затвердженими нормами. Норми
амортизаційних відрахувань встановлюють у процентах
(ррчих) до балансової вартості основних засобів, а у витрати
виробництва щомісячно включається 1/12 частини річної
норми. Амортизація нараховується по всіх об'єктах, що знахо-
дяться в експлуатації за станом на перше число даного місяця.
По об'єктах, що надійшли і вийшли з експлуатації в середині
місяця, амортизація нараховується або припиняється
нараховання з першого числа наступного місяця. Наприклад,
якщо об'єкт знаний в експлуатацію або вийде 20 січня,
нараховання і припинення нараховання амортизації почи-
нається з 1 лютого. Амортизаційні відрахування провадяться
протягом фактичного строку служби основних фондів, але не
більше нормативного. Для подешевлення розрахунку
амортизаційних відрахувань за всі наступні місяці року
щомісяця облічується амортизація тільки по введенні і вийду-
лих основних засобах за цей місяць. Наприклад, суму
амортизаційних відрахувань за лютий потрібно облічувати із
навантаженнями цих засобів на 1 лютого. Тому до суми
амортизаційних відрахувань за кожний наступний місяць.
Для розрахунку суми амортизаційних відрахувань при
журнально-ордерній формі використання розроблюються
таблицю за формою РТ-5. Щомісячну суму амортизації,
нараховану за встановленими нормами, відображають на
рахунках такими записами:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"

На рахунках обліку капітального ремонту ці операції не
відображають.
Основні засоби, придані від кооперативних організацій
незалежно від джерел погашення заборгованості на
розрахунках з ними, відображаються спочатку в балансі
капітальних вкладень, а потім – основної діяльності. Вияв-
лені лишки основних засобів при інвентаризації
відображаються в обліку по рахунку "Основні засоби" в за-
гальному порядку:
Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"
Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"
Усі операції по кредиту рахунків № 01 "Основні засоби", № 02
"Знос (амортизація) майна", № 85 "Статутний фонд"
відображаються у журналі-ордері № 13 на основі первинних
документів: актів прийому-передачі, актів на ліквідацію ос-
новних засобів, розрахунку нараховання зносу. Для кожного з
указаних рахунків відводиться розділ. У журналі-ордері № 13
показують аналітичні дані до рахунку № 85 "Статутний фонд"
по статтях, що збільшують або зменшують фонди у частині
основних і оборотних засобів.

У процесі виробництва основні засоби зношуються, і
вартість їх поступово відносять на собівартість продукції, робіт
і послуг у розмірі амортизаційних відрахувань. Розрізняють
три види зносу – фізичний, моральний і під дією сил природи.
Фізичний знос пов'язаний безпосередньо з участю основ-
них засобів у виробничому процесі і залежить від продовження
їх використання, обсягу виконаних робіт або від інших фак-
торів.
Моральний знос визнається двома факторами – достом-
продуктивності праці і темпами технічного прогресу.
Вплив першого фактора проявляється у зміні
відновлювальної вартості основних засобів, другою – у виник-
ненні більш досконалих зразків обладнання й інших видів ос-
новних засобів, що потребує ліквідації застарілих об'єктів.
Знос під дією сил природи пов'язаний з впливом
зовнішніх факторів, що призводять до зменшення первинної
вартості основних засобів.

2.1.3. Облік зносу і амортизації основних засобів

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 25 "Загальновиrobничі витрати"
Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати"
Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства"

Одночасно на суму амортизаційних відрахувань складають проводку на відображення зносу основних засобів таким записом:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

Кредит субрахунку № 02-1 "Знос основних засобів"

Кредит рахунку № 86 "Амортизаційний фонд"

На дебеті рахунку № 86 "Амортизаційний фонд" відображаються суми використання коштів амортизаційного фонду. Частина цих коштів, згідно з діючим положенням, може бути направлена на фінансування капітальних вкладень і на формування основного стада. Запис у обліку такий:

Дебет рахунку № 86 "Амортизаційний фонд"

Кредит рахунку № 93 "Фінансування капітальних вкладень"

Кредит рахунку № 94 "Фінансування формування основного стада"

Кредит рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання"

Кредит рахунку № 88 "Фонди спеціального призначення"

Кредит рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільове надкоплення"

Акціонерні товариства не використовують рахунок № 86 "Амортизаційний фонд", а нараховані зношення (амортизації) відображаються записом:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"

Дебет рахунку № 25 "Загальновиrobничі витрати"

Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати" та на кредит рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна".

2.1.4. Облік вiбуття основних засобiв

Вiбуття основних засобiв має мiсце у випадках безкоштовної їх передачі iншим підприємствам, лiквідації з подальшою експлуатацією в результаті стихійного лиха (пожежа, повiнь), реалізації у випадках невикористання на підприємстві, при

заміні застарілого обладнання машин новими, бiльш продуктивними, в разі нестачі. У всіх випадках вiбуття об'єкти вилучають із складу діючих основних засобів підприємства.

Документом на списування основних засобів у всіх випадках (крім передачі iншим підприємствам) служить акт про ліквідацію основних засобів. У ньому вказують причини вiбуття, технічний стан, первинну вартість, суму зносу, витрати на ліквідацію, найменування і вартість можливих для використання залишків від ліквідації, вартість капітальних ремонтів за час експлуатації, результати ліквідації.

На основі акта ліквідації або iншого документа складають бухгалтерську проводку:

на суму первинної вартості:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

Кредит рахунку № 01 "Основні засоби"

на суму зносу:

Дебет рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Доходи і витрати, пов'язані з вiбуттям (ліквідацією) основних засобів, відображають на рахунку № 85 "Статутний фонд", а результати ліквідації (різниця між доходами і витратами) – залежно від їх характеру відносяться на рахунок № 80 "Прибутки і збитки" як доходи і витрати від позареалізаційних операцій.

При одержанні матеріалів від розбирання ліквідованого об'єкта роблять запис:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Піставою для записів є акти про ліквідацію основних засобів, інвентарні картки, листки-розшифровки, груповальні відомості (машинограми) тощо.

У випадках списування основних засобів до повного перенесення їх балансової вартості на витрати виробництва і обігу донарахування сум амортизації не здійснюється.

У випадку реалізації основних засобів бухгалтерські записи будуть такими:

на первісну вартість:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

розподілом по квартирах. Поточний і капітальний ремонт основних засобів можуть здійснюватися або підлягати або господарським способом. Залежно від способу виконання робіт організовується по-різному облік.

Фактичні витрати по ремонту (при господарському способі) основних засобів відносять на рахунки витрат (на-виробництва і обліку за відповідними елементами витрат (ма-теріальних витрат, витрат на оплату праці та ін.) у кореспондентів з рахунками витрат. Запис такі:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
 Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
 Дебет рахунку № 25 "Загальноновиробничі витрати"
 Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 44 "Витрати обліку" та ін.

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"
 Кредит рахунку № 06 "Паливо"
 Кредит рахунку № 08 "Запасні частини"
 Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"
 Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню"
 Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок" та ін.

У випадках, коли на підприємстві створюється ремонтний фонд (резерв коштів) для рівномірного включення витрат на їх ремонт у собівартості продукції (робіт, послуг) та витрат обліку, нарахована сума по встановленому нормативу відображається записом по дебету рахунків обліку витрат і витрати обліку (у складі елементу "Інші витрати").

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
 Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
 Дебет рахунку № 25 "Загальноновиробничі витрати"
 Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 44 "Витрати обліку" та ін.

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Кредит рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Облік витрат на ремонт основних засобів виконується окремо за видами робіт (по пексах, службах тощо). Якщо ремонт основних засобів виконується в постатейному розрізі

74

ремонті. На роботі по ремонту складається план на рік з іншого виду ремонту, встановлюється Положенням про Виходячи з цього, перелік робіт, що відносяться до того чи ремонту рідні за окремими видами і групами основних засобів.

Характер і види робіт по капітальному і поточному дарським і підрядним).

ремонту (поточний, капітальний) і за способами (госпо-Облік ремонтних робіт ведеться окремо за всіма видами

2.1.5. Облік витрат на ремонт основних засобів

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд".

прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства)
 Дебет рахунку № 81 "Використання прибутку" (за рахунок на залишкову вартість:
 Дебет рахунку № 81 "Використання прибутку" (за рахунок на залишкову вартість:
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд";
 Дебет рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"
 на суму нарахованого зносу;
 Кредит рахунку № 01 "Основні засоби";
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"
 на первісну вартість:
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"
 на суму нарахованого зносу;
 Кредит рахунку № 01 "Основні засоби";
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд";
 на первісну вартість:
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"
 на суму нарахованого зносу;
 Кредит рахунку № 01 "Основні засоби";

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд";
 Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами"
 на продажну вартість реалізованих основних засобів;
 Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд";
 Дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд";
 засобів з врахуванням витрат по демонтажу і реалізації;
 між продажною і залишковою вартістю об'єктів основних
 нарахована податку на додану вартість на суму різниці
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Дебет рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"
 на суму нарахованого зносу;
 Кредит рахунку № 01 "Основні засоби";

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд";
 Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами"
 на продажну вартість реалізованих основних засобів;
 Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд";
 Дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд";
 засобів з врахуванням витрат по демонтажу і реалізації;
 між продажною і залишковою вартістю об'єктів основних
 нарахована податку на додану вартість на суму різниці
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Дебет рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"
 на суму нарахованого зносу;
 Кредит рахунку № 01 "Основні засоби";

основних засобів і строку оренди. Після закінчення подіє ремонту орендованих основних засобів фактичні витрати перераховують в дебет рахунку № 31 "Витрати наступних періодів", а потім у частині суми, раніше прийнятої з рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів", дебетується цей рахунок і кредитується рахунок № 31 "Витрати наступних періодів". Остання частина належить помісячному порашенню однаковими частинами протягом строку оренди, що залишився.

2.1.7. Інвентаризація основних засобів

Підприємства і організації зобов'язані проводити інвентаризацію основних засобів відповідно до Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні, що затверджено Кабінетом Міністрів України від 3 квітня 1993 р. № 250 та Інструкцією по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, прошових копій і документів та розрахунків, що затверджена наказом Міністерства фінансів України від 11 серпня 1994 р. № 69. Інвентаризація будівель, споруд та інших нерухомих об'єктів основних засобів може проводитись один раз у три роки, а бібліотечних фондів – один раз у п'ять років. Проведення інвентаризації є обов'язковим при зміні матеріально-виповідальних осіб, при встановленні фактів крадіжок, зловживань, псування цінностей, у разі пожежі або стихійного лиха.

Для проведення інвентаризації основних засобів створюється комісія наказом керівника по підприємству, яка згідно з названою Інструкцією по інвентаризації по її печатку перевіряє: наявність і стан інвентарних карток (інвентарних книг тощо); наявність і стан технічних паспортів або інших технічної документації; наявність документів, що підтверджують наявність і рух основних засобів. При відсутності документів необхідно забезпечити їх відновлення, а при виявленні розходжень і неточностей в технічній документації або бухгалтерському обліку – внесення відповідних змін. Суму зносу об'єктів основних засобів комісія встановлює за їх фактичним станом. При виявленні об'єктів, що не перебувають на обліку, комісія зобов'язана включити їх в інвентаризаційний опис з вказівкою відповідних даних і технічних показників цих об'єктів. Об'єкти основних засобів,

(підлягачі списку), то всі фактичні витрати відображаються на

рахунок № 23.

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками підприємствами"

Витрати по закінченому ремонту, обліченому на рахунок № 23 оформлюються таким чином:

Дебет рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів", субрахунок № 89-6 "Інші резерви",

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Різниця між фактичними витратами на ремонт та плановими витратами на наступних витрат і платежів або витраті майбутніх періодів

2.1.6. Облік орендованих основних засобів

На підприємствах інколи виникає необхідність оренди основних засобів, головним чином приміщень. Орендовані основні засоби не належать орендарю. Тому вони облічуються окремо від його власних засобів і відображаються за підсумком балансу на забалансованому рахунку № 001 "Орендовані основні засоби".

Аналітичний облік здійснюється по орендованам за кожним об'єктом основних засобів (за інвентарними номерами орендованих). Амортизація орендованих основних засобів нараховується не орендарем, а орендодавцем. При цьому на суму орендної плати до сплати орендодавцем складається такий запис:

Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Кредит рахунку № 80 "Прийбутки і збитки".

Сума орендної плати, що надходить на розрахунковий рахунок орендодавця, відображається на рахунок бухгалтерського обліку так:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Кредит рахунку № 80 "Прийбутки і збитки".

Сума орендної плати, що надходить на розрахунковий рахунок орендодавця, відображається на рахунок бухгалтерського обліку так:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Коли за договором орендар провадить за свій рахунок ремонт орендованих основних засобів, то наступні витрати на ремонт орендованих засобів належать помісячному резервуванню однаковими частинами, облічуванними, виключаючи передаченню договором оренди копійсної вартості ремонту

Що не передбавляють на облік і виявлені при інвентаризації, списані за первинною вартістю (цінності згідно з цінниками) основних засобів (з оформленням відповідних актів). Лішки основних засобів на підставі порівняльної відомості оприбутковуються. Бухгалтерія робить такі записи:

на суму лішки (на первинну вартість необхідного об'єкта основних засобів)

Дebet рахунку № 01 "Основні засоби"
 Credit рахунку № 85 "Статутний фонд"

на суму зносу

Дebet рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Credit рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Нестаці основних засобів, виявлені при інвентаризації, відшкодовуються винними особами, а коли винуватець не встановлений, списують за рахунок фінансових результатів від позареалізаційних операцій. Записи в обліку такі:

1. На суму виявленої нестачі основних засобів:
 а) Дebet рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Credit рахунку № 01 "Основні засоби"
 б) Дebet рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"
 Credit рахунку № 85 "Статутний фонд"

в) Дebet рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"
 Credit рахунку № 85 "Статутний фонд"

Дebet рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"
 Credit рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"

Якщо винуватець не встановлений, тоді сума залишкової вартості нестачі основних засобів відноситься на зменшення прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства та-ким записом:

Дebet рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Credit рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"

В інвентаризаційні описи основні засоби (фонди) заносяться за їх призначенням з урахуванням реконструкції, розширення

2.1.8. Нематеріальні активи. Облік нематеріальних активів

Нематеріальні активи можуть бути внесені засновниками в рахунок вкладу в Статутний фонд, придані за плату чи одержані безкоштовно.

Що не передбавляють на облік і виявлені при інвентаризації, списані за первинною вартістю (цінності згідно з цінниками) основних засобів (з оформленням відповідних актів). Лішки основних засобів на підставі порівняльної відомості оприбутковуються. Бухгалтерія робить такі записи:

на суму лішки (на первинну вартість необхідного об'єкта основних засобів)

Дebet рахунку № 01 "Основні засоби"
 Credit рахунку № 85 "Статутний фонд"

на суму зносу

Дebet рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Credit рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Нестаці основних засобів, виявлені при інвентаризації, відшкодовуються винними особами, а коли винуватець не встановлений, списують за рахунок фінансових результатів від позареалізаційних операцій. Записи в обліку такі:

1. На суму виявленої нестачі основних засобів:
 а) Дebet рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Credit рахунку № 01 "Основні засоби"
 б) Дebet рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"
 Credit рахунку № 85 "Статутний фонд"

в) Дebet рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"
 Credit рахунку № 85 "Статутний фонд"

Дebet рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"
 Credit рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"

Якщо винуватець не встановлений, тоді сума залишкової вартості нестачі основних засобів відноситься на зменшення прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства та-ким записом:

Дebet рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Credit рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"

В інвентаризаційні описи основні засоби (фонди) заносяться за їх призначенням з урахуванням реконструкції, розширення

Нематеріальні активи можуть бути внесені засновниками в рахунок вкладу в Статутний фонд, придані за плату чи одержані безкоштовно.

Нематеріальні активи можуть бути внесені засновниками в рахунок вкладу в Статутний фонд, придані за плату чи одержані безкоштовно.

Що не передбавляють на облік і виявлені при інвентаризації, списані за первинною вартістю (цінності згідно з цінниками) основних засобів (з оформленням відповідних актів). Лішки основних засобів на підставі порівняльної відомості оприбутковуються. Бухгалтерія робить такі записи:

на суму лішки (на первинну вартість необхідного об'єкта основних засобів)

Дebet рахунку № 01 "Основні засоби"
 Credit рахунку № 85 "Статутний фонд"

на суму зносу

Дebet рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Credit рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Нестаці основних засобів, виявлені при інвентаризації, відшкодовуються винними особами, а коли винуватець не встановлений, списують за рахунок фінансових результатів від позареалізаційних операцій. Записи в обліку такі:

1. На суму виявленої нестачі основних засобів:
 а) Дebet рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Credit рахунку № 01 "Основні засоби"
 б) Дebet рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"
 Credit рахунку № 85 "Статутний фонд"

в) Дebet рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"
 Credit рахунку № 85 "Статутний фонд"

Дebet рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"
 Credit рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"

Якщо винуватець не встановлений, тоді сума залишкової вартості нестачі основних засобів відноситься на зменшення прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства та-ким записом:

Дebet рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Credit рахунку № 84 "Нестачі і втрати від псування цінностей"

В інвентаризаційні описи основні засоби (фонди) заносяться за їх призначенням з урахуванням реконструкції, розширення

Нематеріальні активи можуть бути внесені засновниками в рахунок вкладу в Статутний фонд, придані за плату чи одержані безкоштовно.

В тому випадку, якщо нематеріальні активи вносяться за-
 основниками в рахунок вкладу в Статутний фонд чи придані в
 третій осіб, то їх оцінка проводиться за згодою сторін. Якщо
 нематеріальні активи одержані від інших підприємств і осіб
 безкоштовно, то їх вартість визначається експертним шляхом.
 У вартість прийнятих на баланс нематеріальних активів
 включаются і податкові витрати по привезенню їх в стан,
 придатний до використання.
 Для обліку нематеріальних активів вікривається рахунок
 № 04 "Нематеріальні активи". Надходження об'єкту нема-
 теріальних активів оформляється документом, який містить
 детальний його опис, поряток і строк використання, первісну
 вартість, норму зносу. Цей документ повинен бути підписаний
 особами, які прийняли і використовують цей об'єкт.
 Оприбуткування нематеріальних активів, внесених за-
 основниками в рахунок їх вкладів в Статутний фонд,
 відображаються по дебету рахунку № 04 "Нематеріальні акти-
 ви" і кредиту рахунку № 85 "Статутний фонд"; приданих за
 плату – по дебету рахунку № 04 і кредиту рахунку № 50 "Каса",
 № 51 "Розрахунковий рахунок", № 52 "Валютний рахунок";
 одержаних безкоштовно – по дебету рахунку № 04 і кредиту
 рахунку № 88 "Фонди спеціального призначення" (субрахунок
 88-8 "Цінності, одержані безкоштовно").

2.1.9. Знос нематеріальних активів і його облік

Подібно основним засобам, нематеріальні активи морально
 застаряються, "зношуються" і на них теж нараховується знос.
 Для обліку зносу нематеріальних активів на рахунок № 02
 "Знос (амортизація) майна" вікривається субрахунок 02-3
 "Знос нематеріальних активів".
 Процес нараховування зносу нематеріальних активів ана-
 логічний процесу нараховування зносу основних засобів:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
 Кредит рахунку № 02-3 "Знос нематеріальних активів"
 Сума амортизаційних нарахувань розраховується, вико-
 личи з первісної вартості нематеріальних активів і строку їх
 ефективного використання.
 Приклад. Балаансова вартість приданого патенту 1000
 крб., а строк його використання 5 років. Звідси:

ЗАПИТАННЯ ДЛІА САМОКОНТРОЛЮ.

1. Що належить до основних засобів і як їх класифікують?
2. Як опінуються основні засоби?
3. Як ведуть синтетичний і аналітичний облік основних засобів?
4. Як ведуть облік амортизації і зносу основних засобів?
5. Як ведуть облік витрат на ремонт основних засобів?
6. Як проводиться інвентаризація основних засобів?
7. Як ведеться облік нематеріальних активів?
8. Як ведеться облік зносу нематеріальних активів?

2.2. Облік матеріалів, малювальних

і швидкозношуваних предметів

2.2.1. Матеріали і їх класифікація

На підприємствах промисловості у процесі виробництва
 використовуються велика кількість різних матеріалів, що
 постійно зростає.
 Організація обліку матеріалів здійснюється за такими
 напрямками: кількісний і вартісний облік; облік запотілі і
 придання матеріалів і розрахунків з поставачами; напрям-
 ності і руху матеріалів на складах; використання матеріальних
 процесі виробництва; реалізація лишків матеріальних
 цінностей і розрахунків з покупцями.

Річна норма амортизації:
 1000 крб./5 років = 200 крб./рік.
 а щомісячна:
 200 крб./р/12 місяців = 16,7 крб./місяць.

При неможливості встановити час експлуатації норми зно-
 су встановлюються з розрахунку на 10 років, але не більше
 строків існування підприємства.
 Вибуття нематеріальних активів (продажа, списання,
 передача) відображають в обліку так само як і вибуття основ-
 них засобів, з того лише різницею, що використовуються не
 рахунок № 47, а рахунок № 48 "Реалізація і вибуття інших
 активів".

Вихідним моментом побудови їх обліку є класифікація Розрізняють економічну і технічну класифікації.

В основу економічної класифікації матеріалів покладена їх роль у процесі виробництва. Першу групу називають основними матеріалами, другу — допоміжними. Із складу основних матеріалів виділяють купівні напівфабрикати. Допоміжні матеріали розподіляють на такі групи: допоміжні матеріали, що приєднуються до основних матеріалів; ті, що використовуються засобами праці (масло для змащування машин тощо); ті, що забезпечують нормальний хід процесу виробництва (паливо, тара та ін.); господарські матеріали для ремонтів (запчастини), електролампи. У промисловості згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку класифікація матеріалів за групами така:

1. Сировина і матеріали (рахунок № 05 "Матеріали" субрахунок 1).
2. Куповані напівфабрикати (рахунок № 05, субрахунок 2).
3. Допоміжні матеріали (рахунок № 05, субрахунок 3).
4. Паливо (рахунок № 06 "Паливо").
5. Тара і тарні матеріали (рахунок № 05, субрахунок 4).
6. Запасні частини (рахунок № 08 "Запасні частини").
7. Малювочні і швидкозношувані предмети (рахунок № 12 "Малювочні і швидкозношувані предмети").

Для правильного планування потреби в матеріалах раціональної організації їх обліку і контролю за використанням у виробництві крім економічної класифікації використовують класифікацію за технічними ознаками. Залежно від технічних ознак матеріали класифікують (поділяють на групи, підгрупи, за найменуванням, типом, сортом, розміром і подібними ознаками). Така класифікація матеріалів дістає відображення у розроблених на підприємствах номенклатурах систематизованого переліку матеріалів. Облік матеріальних цінностей організують за видами сировини і матеріалів, а в межах кожного виду — за розділами, групами, сортами і окремими найменуваннями, тобто за окремими номенклатурними номерами.

2.2.2. Оцінка матеріалів

Усі матеріали в кінцях розрахунків (калькуляціях, балансових узагальненнях тощо) повинні бути оцінені за їх фак-

тичною собівартістю. Але собівартість заготовлених матеріалів може бути виявлена лише після відображення й обліку усіх заготовлених витрат.

Документи на надходження і витрати матеріалів, що передають у бухгалтерію, потребують їх повсякденної обробки і відображення в тих чи інших облікових регістрах. Для такої обліку потрібна попередня розцінка матеріалів у документах і їх таксування.

При цьому поточний облік матеріалів здійснюють не за фактичною собівартістю, а за раніше встановленими цінами. Обліковими цінами можуть бути оптові ціни промисловості або планові (якколи застосовують планово-розрахункові, доповідні). Застосування облікових цін дає змогу розробити номенклатуру-ціник.

2.2.3. Первинний облік наявності й руху матеріалів

Основними документами по приходу матеріалів є платіжні доручення, товарно-транспортні накладні, прибуткові ордери, накладні, прийомні акти тощо.

Матеріали, що надходять на склад, ретельно перевіряють, встановлюють відповідність їх якості, кількості, асортименту, умовам поставок і супровідним документам. Якщо не виявлено розходження, матеріали приймають. При цьому можливі два варіанти оформлення приходу: безпосередньо на документі по-стачальника або виписуванням прибуткового ордеру. У першому випадку на одному примірнику документа (поставальника), який підписує матеріально-відповідальна особа, ставлять штампі прийому, у другому — оформляють прибутковий ордер.

На матеріали, що надходять без супровідних документів (невідфактуровані поставки), складають акт прийому. Для оприбуткування матеріалів або виробів свого виробництва і при згуртіванні передачі складають накладну. Накладною оформляють також здачу на склад відходів виробництва, залишків від ліквідації основних засобів (малювочних і швидкозношуваних предметів). При одержанні вантажів із залізничної станції перевіряють відповідність кількості місць, що наклеюють, і знаків маркування на них супровідним документам. Якщо вантаж прибув у справному вагоні без ознак

злому, то перевіряють масу і стан прибулих матеріалів на вибір.

Якщо при прийманні вантажу встановлені розходження із зазначеними у транспортних документах або виникнуть питання щодо цілісності вантажу (зірвана або пошкоджена пломба), складається комерційний акт. Цей акт є основою для подання претензій до залізниці або пароплавства про відшкодування збитків.

Перші примірники прибуткових ордерів, згруповані за номерами комірними, використовуються для аналітичного обліку матеріалів на складі, а другі, підібрані до відповідних рахунків поставальників, — для обліку залогів матеріалів і розрахунків поставальниками. В разі надходження вантажу на склад без документів відділ постачання виписує наказ складу на прийом вантажу без документів. Комірник здає накази до бухгалтерії разом з прибутковими ордерами.

Якщо встановлена невідповідність матеріалів, що надходять, їх асортименту, якості і кількості, вказаним у супровідних документах, матеріали приймає комісія, яка складає Акт про прийомку матеріалів (форма № М-7) у двох примірниках з обов'язковою участю завідуючого складом. Представника поставальника, а в разі відсутності його представника — незацікавленої організації. Перший примірник акта з доданнями до нього документів (рахунки-фактури, накладні тощо) передають до бухгалтерії для обліку руху матеріалів, другий — відділу постачання для направлення претензійного листа поставальнику. Прибутковий ордер при наявності прийомного акта не складається.

2.2.4. Облік видачі матеріалів

Документи на видачу сировини і матеріалів зі складів поділяють на: разові, накопичувальні і лімітно-нормативні. Типовими формами оформлення видачі матеріалів зі складів є лімітно-забірні карти, вимоги, накладні, забірні листи, накопичувальні відомості. Лімітно-забірні карти (форма № М-8; М-9) виписуються кожному цеху — споживачу у двох примірниках (відділ постачання), у них вказують відповідний вид матеріалу терміном на один місяць для документального

оформлення відпуску зі складу багаторазово споживаних у виробничі матеріалів у межах встановленого ліміту. Ці карти служать виправдовувальним документом для списування матеріалів зі складу. Один примірник лімітно-забірної карти направляють цеху — споживачу, другий — складу. Ліміт карти матеріалів вказується у карті в суворій відповідності до заданої цеху програми і встановленими нормами споживання матеріалів.

Повернення непотрібного цеху матеріалу оформляють записом у лімітно-забірній карті у відповідній колонці ("Повернення назад до складу"). Після закінчення місяця лімітно-забірні карти здають у бухгалтерію.

Внутрішнє пересування сировини і матеріалів зі складу на склад оформляють спеціальною накладною (форми № М-12 однорядкова і М-13 — багаторядкова).

2.2.5. Сальдовий метод обліку товарно-матеріальних цінностей

Цьому методу полягає в тому, що клієксіно-сортовий облік проводиться на складах, а облік матеріальних цінностей у бухгалтерії лише у варієтному вираженні в розрізі синтетичних рахунків — субрахунків, груп підгруп і матеріально-відповідальних осіб. Взаємозв'язок між складським і бухгалтерським обліком здійснюється за допомогою книги залишків або відомості. Вихідним моментом побудови обліку матеріалів оперативно-бухгалтерським методом є номенклатура-цінник.

На складах облік наявності і руху матеріалів здійснюється за картковою системою. На кожне найменування, тип, сорт, розмір (тобто на кожний номенклатурний номер) відкривають окрему картку типової форми № М-17. Усі картки складського обліку до видачі їх із складу реєструють у бухгалтерії в особливому реєстрі і видають матеріально відповідальним особам під розписку. Замість карток можуть застосовуватися книги сортового обліку "пронумеровані і завірені підписами".

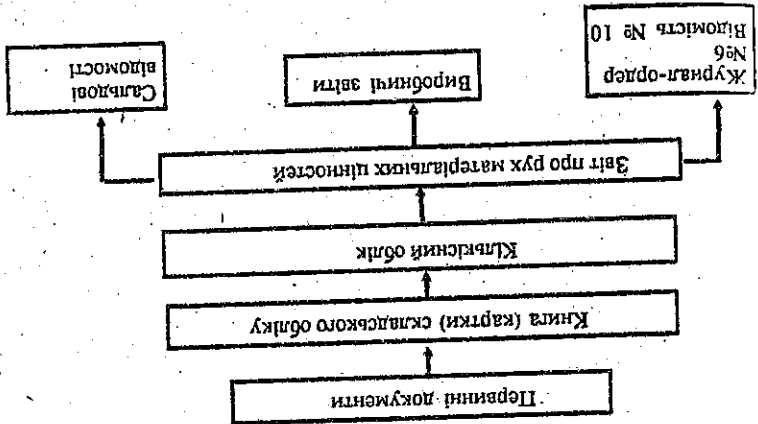
Складський облік здійснюють завідувачі коморами, комірники. Вони зобов'язані на основі первинних документів про надходження і відпуск матеріалів вести записи в картках і після запису виводити нове сальдо. Контроль за своєчасним відображенням на картках руху матеріалів, а також за

Позраханьки з постачальниками за сировину і матеріали проводяться переважно на основі попередньої оплати. В цьому випадку робиться запис:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали" (№ 06 "Паливо" № 08 "Запасні частини").

2.2.6. Синтетичний облік матеріалів і позраханьків з постачальниками

Схема обліку матеріалів і сировини за салдовим методом.

В умовах журнально-опревної форми загальні дані з обліку наявності і руху матеріалів за салдовим методом ведуться у відомості № 10 (схема 6).

Операційно-бухгалтерський метод обліку матеріалів значно скорочує технічну роботу в умовах ручної праці, ліквідує дублювання обліку, спрощує і посилює контрольні можливості його.

Для цього залишки матеріалів групі (наприклад, тарні матеріали) передаються на обліковий групі (наприклад, тарні матеріали) іношею за цією ж групою, надають дані відомості приходу і порівнюють результати віднімають дані по відомості витрат і порівнюють результати із залишком на кінець місяця по обліковій групі. Ресурси складують окремо за підприємствами і окремим підприємствам.

При застосуванні ЕОМ документи комплектують у папки за ознакою однорідності їх змісту та ін. До кожної папки дається ярлик (талон) з вказівкою дати та кількості документів тощо. Документи, що надійшли до бухгалтерії із складів, перевіряють як з точки зору правильності їх формування, так і по суті відображення операцій. Потім їх такують (оцінюють за прийнятими в обліку обліковими цінами). Таксування на ЕОМ або ПОМ (перфорційних обчислювальних машинах) проводиться автоматично при обробці документів, відповідно до програм.

Для звірення залишків матеріалів на складах з даними місць.

рахунків, субрахунків по кожному складу за кожний місяць.

Відомості руху матеріалів ведуть у розрізі балансових груп, придаткових операцій, актів приймання тощо).

Відомості руху матеріалів ведуть у розрізі балансових груп, придаткових операцій, актів приймання тощо).

основі протаксованих первинних документів (платіжних операційно-бухгалтерському обліку матеріалів у бухгалтерії (як одного з елементів витрат на виробництво). При бокі – для обліку придання, позраханьків з постачальниками тріального обліку (в частині склядських операцій); з другою найшли до складів, проводяться з одного боку, для ма- (як одного з позраханькових елементів) і для обліку продукції (як одного з елементів витрат на виробництво). При операційно-бухгалтерському обліку матеріалів у бухгалтерії респортами обліку є відомості приходу і витрат по облікових групах у вартісному вираженні. Ці відомості складаються на основі протаксованих первинних документів (платіжних документів, придаткових операцій, актів приймання тощо).

При застосуванні ЕОМ документи комплектують у папки за ознакою однорідності їх змісту та ін. До кожної папки дається ярлик (талон) з вказівкою дати та кількості документів тощо. Документи, що надійшли до бухгалтерії із складів, перевіряють як з точки зору правильності їх формування, так і по суті відображення операцій. Потім їх такують (оцінюють за прийнятими в обліку обліковими цінами). Таксування на ЕОМ або ПОМ (перфорційних обчислювальних машинах) проводиться автоматично при обробці документів, відповідно до програм.

Правильність і своєчасність записів здійснює бухгалтерія підприємства. У встановлені дні працівник бухгалтерії перевіряє записи у картках, робить у них відповідні помітки і приймає документи. Прибуткові і видаткові документи ма- теріально відповідальні особи передають до бухгалтерії по респеру у строки, встановлені головним бухгалтером. Респери складають в одному примірнику. У ньому вказують кількість зданих первинних документів, що передаються, їх респраційні номери. Респери складають окремо за підприємствами і окремим підприємствам.

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками"

Якщо при прийнятті матеріалів виявляють нестачі, то на підставі прийомних актів вартість недостаючих матеріалів за оптовими цінами відображають записом:

Дебет рахунку № 63 "Розрахунки по претензіях"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками"

У тих випадках, коли при прийомці матеріалів виявився лишок порівняно з визначеним у документі поставальників, вартість лишків матеріалів, що надійшли за оптовими цінами відображають записом:

Дебет рахунку матеріальних цінностей (№ 05, № 06 та ін.)

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками"

Аналогічно облічують і надходження матеріалів без рахунків поставальників (невідфактуровані поставки). Після одержання рахунків від поставальників записи, які зроблені на основі актів за обліковими (умовними) цінами, сторнуються, а на суму одержаних рахунків робиться запис у тій же кореспонденції. Усі матеріальні цінності, що надійшли на підприємство від поставальників, при журнально-ордерній формі рахівництва облічуються у журналі-ордері № 6. У ньому здійснюється облік розрахунків з усіма поставальниками.

Журнал-ордер № 6 ведеться лінійно-позиційним способом, тобто для кожного документу відводиться один рядок. Надані при оплаті рахунку або при надходженні матеріалів по даному платіжному документу записи виконуються у відповідних графах, але в цьому ж рядку.

При надходженні матеріальних цінностей з інших джерел (крім поставальників) роблять такі записи:
Напівфабрикати власного виробництва:

Дебет рахунку № 21 "Напівфабрикати власного виробництва"

Кредит рахунку № 20 "Основне виробництво"

Матеріали, що вироблені для власних потреб:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Дебет рахунку № 08 "Запасні частини"

Кредит рахунку № 20 "Основне виробництво"

Кредит рахунку № 23 "Допоміжне виробництво"

Матеріальні цінності, які надійшли на склад від забракованих виробів, що можуть бути використані як матеріали, паливо і запасні частини, відображають записом:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Дебет рахунку № 06 "Паливо"

Дебет рахунку № 08 "Запасні частини"

Кредит рахунку № 28 "Брак у виробництві"

Матеріальні цінності, що надійшли безкоштовно:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Дебет рахунку № 06 "Паливо"

Дебет рахунку № 08 "Запасні частини"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Аналогічно відображаються у системі рахунків матеріальні цінності, що надійшли на склад, одержані від ліквідації основних засобів. Якщо на склад надійшли лом і ганчір'я від вибухливих вибухівок зносу малюничних і швидкозношуваних предметів, то їх відображають по дебету відповідних рахунків обліку матеріальних цінностей, тобто:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали" та ін.

Кредит субрахунку № 12-2 "Малюничні і швидкозношувані предмети в експлуатації"

Прийняті на склад цінні виходи облічують записом:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 20 "Основне виробництво" або

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

При використанні електронно-обчислювальних машин (ЕОМ) на дебеті й кредиті кожного з рахунків складають машинні записи за обліковими цінами.

Усі операції, які пов'язані з розрахунками за придбання матеріальних цінностей, відображають на пасивному рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками" незалежно від того, одночасно або попередньо проводилась оплата пред'явленого рахунку-фактури:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали" та ін.

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками"

Рахунок № 60 кредитується на вартість фактично надоджуваних товарно-матеріальних цінностей. У синтетичному обліку він кредитується згідно з розрахунковими документами

до плати мільйонів карбованців за одиницю незалежно від строку служби.
 У плануванні та обліку машин і швидкозношуваних предметів ділять на такі групи:

- інструменти і пристосування загального користування (молот, ударні, списарно-вимірювальні тощо);
- інструменти і пристосування спеціального призначення (молот, прес-форми, вимірювальні прилади);
- змінне обладнання, яке використовується для заміни зношених частин без ремонту;
- технологічна тара, яка багаторазово використовується у технологічному процесі;
- виробничий інвентар - робочі столи, обладнання, що приєднані до машин, верстати, токарні тощо;
- спеціальний одяг, взуття і запобіжні пристрої (рукавиці, каски, комбінезони, захисні окуляри тощо);
- постільні принадлежності (подушки, матраси, простирала та ін.).

Цю класифікацію використовують у групуваннях, вона має важливе значення для правильного відображення в обліку витрат промислового підприємства. Для бухгалтерського обліку наявності руху і використання МПП планом рахунку передбачені такі рахунки: № 12 "Машини і швидкозношувани предмети"; № 13 "Знос машин і швидкозношуваних предметів". У плані рахунків (у промисловості) активний інвентарний рахунок № 12 ділиться на два субрахунки: № 12-1 "Машини і швидкозношувани предмети в експлуатації". При надержанні МПП від поставальників за оптовими (доходженні) цінами (націнки збутових організацій та на суми транспортно-заготовельних витрат) робиться такий запис по рахунках бухгалтерського обліку:

Дебет субрахунку № 12-1 "Машини і швидкозношувани предмети на склад"
 Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підприємствами"

МПП із складів в експлуатацію в системі бухгалтерського обліку відображається залежно від способу включення їх вартості у витрати виробництва. Існує два способи включення вартості МПП у витрати виробництва: без нараховування і з нараховування.

У процесі виробництва на кожному підприємстві використовують значну групу засобів праці відносно великої вартості або з коротким строком служби. Такі засоби одержали назву машин і швидкозношуваних предметів. До машинних і швидкозношуваних предметів відносять предмети, що служать менше одного року, незалежно від їх вартості або вартістю

2.2.7. Особливості обліку машин і швидкозношуваних предметів

Аналітичний облік на рахунок № 60, крім розрахунків у порядку планових платежів, ведеться на кожному окремо висхідному рахунку, а розрахунки у порядку планових платежів - по кожному поставальнику і підприємству. Подорожів аналітичного обліку на рахунок № 60 повинна забезпечити одержання необхідних даних по поставальниках розрахункових документів, строк оплати яких не настає; поставальників по невідфактурованих поставках; поставальників по неоплачених у строк розрахункових документах.

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Кредит рахунку № 61 "Розрахунки по авансах"
 Якщо в кінці місяця по відфактурованих оплачених матеріальних цінностях вантаж не надійшов, то рахунок № 60 кредитується на суму оплати як за матеріали в порозі або неввезені із складів поставальників записом:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали" та ін.
 Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підприємствами"

Дебет рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підприємствами"
 Запис у обліку такий:
 Установленому порядку авансами.
 грошових коштів); на суми заліків за попередньо виданими в цінностей в аналітичному обліку. Рахунок № 60 дебетується на суми оплати рахунків (у кореспонденції з рахунками обліку поставальників, незалежно від оцінки товарно-матеріальних

нарахуванням зносу. Перший застосовується у відношенні МПП вартістю до встановленого ліміту; другий — якщо вартість одиниці малощинних і швидкозношуваних предметів вище встановленого ліміту. Малощинні предмети вартістю до встановленого ліміту списують із складу і їх вартість включують у витрати при випуску їх із заводських складів в експлуатацію. Списання проводять на основі документів на видачу таких предметів із складу і відображають на рахунках:

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 25 "Загальновиrobничі витрати"

Кредит рахунку № 12-1 "Малощинні і швидкозношувані предмети на складі"

Малощинні і швидкозношувані предмети вартістю вище ліміту за одиницю списуються із складу і приймаються на облік за кількістю і вартістю (в оцінці за твердою обліковою ціною) на субрахунок № 12-2 "Малощинні і швидкозношувані предмети в експлуатації". Тому на основі вимог, накладних і інших документів на видачу із складу робиться запис:

Дебет субрахунку № 12-2 "Малощинні і швидкозношувані предмети в експлуатації"

Кредит субрахунку № 12-1 "Малощинні і швидкозношувані предмети на складі"

При передачі МПП в експлуатацію відповідну долю транспортно-заготовительних витрат (ТЗВ) списують на ті рахунки, на яких відображено покращення вартості (знос) цих предметів. Частка ТЗВ, що відноситься до облікової вартості предметів, переданих в експлуатацію, визначається як відношення суми залишків цих витрат на початок місяця і поточних витрат за місяць до суми залишку предметів на початок місяця і прибулих предметів, перемноженої на 100.

2.2.8. Облік зносу, вибуття і повернення малощинних і швидкозношуваних предметів на складі і в експлуатації

Існує декілька методів визначення зносу малощинних і швидкозношуваних предметів:

а) виходячи із термінів служби цих предметів;

б) відрахуванням 50% вартості при передачі їх із складів в експлуатацію і 50%, що залишилося, за відрахуванням вартості цих предметів за ціною можливого використання (при вибутті їх за непридатністю);

в) 100% вартості при передачі їх із складу в експлуатацію;

г) особливим методом, який передбачений Інструкцією по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції відповідній галузі промисловості або іншим нормативним документам.

Перший метод обчислення зносу базується на строках служби малощинних предметів. Знос обчислюють за групами предметів на основі норм, які виражені у процентях до облікової їх вартості (оптової (жовтій) ціни або планової собівартості). Норми встановлюють, виходячи з середнього терміну служби предметів. Наприклад, інструменти коштують 8400 крб. і будуть служити рік. Отже, щомісячно слід обчислювати знос у сумі 700 крб. (8400 : 12).

Другий, найбільш поширений метод, — списування 50% вартості малощинних і швидкозношуваних предметів здійснюється в момент випуску в експлуатацію і останніх 50% за відрахуванням вартості дому в момент їх списування. Знос відображається на рахунках записами:

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Дебет рахунку № 24 "Витрати по утриманню і експлуатації машин і обладнання"

Дебет рахунку № 25 "Загальновиrobничі витрати"

Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати"

Кредит рахунку № 13 "Знос малощинних і швидкозношуваних предметів"

Наприклад, передано в експлуатацію малощинних і швидкозношуваних предметів вартістю вище ліміту за одиницю на суму 10000 крб., і вибуло з експлуатації на суму 9000 крб. Вартість оприбуткованого дому 500 крб. Знос предметів, що надходять, 5000 крб. (50% від 10000 крб.). Знос вбутих предметів мінус вартість дому складає 4500 крб. (50% від 9000 крб.) — 500 крб. Загальна сума зносу за травень — 9000 крб.

Третій метод — при визначенні зносу малощинних і швидкозношуваних предметів, приданих за рахунок спеціальних джерел (спеціальних фондів, цільових надходжень). Знос

нараховується у розмірі 100% вартості при передачі їх у складу в експлуатацію. При цьому складають записи на рахунках:

Дебет субрахунку № 12-2 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети в експлуатації"

Кредит субрахунку № 12-1 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети на складі"

— одноразово на всю їх вартість:

Дебет рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання"
Дебет рахунку № 96 "Дільове фінансування і дільове надходження"

Кредит рахунку № 13 "Знос малопцінних і швидкозношуваних предметів";

— на списування їх вартості:

Дебет рахунку № 13 "Знос малопцінних і швидкозношуваних предметів"

Кредит рахунку № 12-2 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети в експлуатації"

Регістром нарахування зносу малопцінних і швидкозношуваних предметів служить спеціальний розрахунок, у якому за одним з описаних методів визначають величину зносу за місяць і розподіляють за напрямленням витрат залежно від порядку вклучення у собівартість продукції, місць експлуатації і видів предметів. При журнально-ордерній формі цим реєстром є розроблена таблиця № 8.

На вибуття з експлуатації малопцінних і швидкозношуваних предметів комісія складає Акт на списання. Вона констатує непридатність щодо подальшого використання окремих предметів. На всі предмети з вказівкою їх кількості, ціни і суми, у порядку номенклатурних номерів складають загальний акт у межах однієї групи і однієї матеріально відповідальної особи. На предмети вартістю до встановленого ліміту доцільно скласти окремі акти. Залишки, одержані від ліквідації, дають на склад по накладній. Вартість залишків, оцінених за встановленими цінами, оприбутковуються як допоміжні матеріали або запасні частини на рахунок:

Дебет субрахунку № 05-3 "Інші матеріали"

Дебет рахунку № 08 "Запасні частини"

Кредит субрахунку № 12-2 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети в експлуатації"

Первинна вартість ліквідованих малопцінних предметів за вирахуванням вартості лому відображається на рахунках:

Дебет рахунку № 13 "Знос малопцінних і швидкозношуваних предметів"

Кредит субрахунку № 12-2 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети в експлуатації"

На основі актів про вибуття зношених або непридатних малопцінних і швидкозношуваних предметів з експлуатації робиться запис:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

або іншого рахунку виробничих запасів

— на вартість відходів від предметів, що стали непридатними, за ціною можливого їх використання або реалізації

Дебет рахунку № 13 "Знос малопцінних і швидкозношуваних предметів"

— на первинну вартість їх за вирахуванням вартості за ціною можливого використання

Кредит субрахунку № 12-2 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети в експлуатації"

Повернення МПП з експлуатації на склад оформляється накладною. У випадках повернення з експлуатації предметів вартістю до встановленого ліміту на склад вони оприбутковуються такою бухгалтерською проводкою.

Дебет субрахунку № 12-1 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети на складі"

Кредит рахунку № 20 "Основне виробництво"

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Кредит рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"

Кредит рахунку № 25 "Загальноновиробничі витрати"

Кредит рахунку № 26 "Загальноноспадарські витрати" або інші рахунки, на які була раніше списана вартість таких предметів. У випадку повернення на склад з експлуатації предметів вартістю вище ліміту за одиницю вони оприбутковуються бухгалтерською проводкою:

Дебет субрахунку № 12-1 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети на складі"

Кредит субрахунку № 12-2 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети в експлуатації"

Кредит субрахунку № 12-2 "Малопцінні і швидкозношувачі предмети в експлуатації"

У зв'язку з тим, що малоцінні і швидкозношувачі предмети передаються в експлуатацію рівномірно протягом року, пропонується відмовитися від нарахування зносу, а у зв'язку з повним зносом вартість малоцінних і швидкозношуваних предметів списувати на витрати виробництва.

2.9. Інвентаризація товарно-матеріальних цінностей

Інвентаризація товарно-матеріальних цінностей проводиться в порядку розміщеної їх в місцях зберігання і матеріально відповідальних особах. Порядок і терміни проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей регламентуються Інструкцією по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, що затверджена наказом Міністерства фінансів України від 11 серпня 1994 року, № 69. Згідно названої Інструкції підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію перед складанням річної бухгалтерської звітності, крім майна, цінностей, коштів і зобов'язань, інвентаризація яких проводилась не раніше і жовтня звітного року, а також при зміні матеріально-відповідальних осіб, при встановленні фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей, за рішенням судово-слідчих органів та у разі техногенних аварій, пожежі або стихійного лиха.

Для проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей призначають роботу інвентаризаційну комісію у складі не менше трьох членів. При цьому обов'язково в склад повинні входити: матеріально відповідальна особа і працівники бухгалтерії. До початку інвентаризації у бухгалтерії необхідно обробити всі прибуткові і витратні документи по складу. Дані інвентаризації фіксуються в описах або актах. Опис складаються окремо: за місцями зберігання як належні, так і неналежні підприємству, придатні і непридатні, зіпсовані, нестандартні тощо. Результати інвентаризації реєструються так:

- за результатами пересортити проводиться залік нестач лішками; втрати цінностей в межах встановлених норм відносяться на витрати; за уточненими даними відображаються у системі рахунків відхилення, які виглядають

визначковими обставинами; нестачі цінностей понад норми втрат і втрати від псування, коли конкретні винуватці не встановлені, регулюються відповідно до "Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні", згідно з яким сума нестачі підлягає відшкодуванню матеріально відповідальними особами, винними у їх виникненні. Облік нестач і втрат цінностей, виявлених при інвентаризації, ведуть на рахунок № 84 "Нестачі та втрати від псування цінностей". На основі порівнявальної відомості роблять такі записи:

- на суму пересортити:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали";

Кредит рахунку № 05 "Матеріали";

- на загальну суму нестач, псування цінностей:

Дебет рахунку № 84 "Нестачі та втрати від псування цінностей"

Кредит рахунку № 05 "Матеріали";

- на нестачі в межах норм природних втрат, а також крадіжок і втрат цінностей від псування, якщо винні не встановлені:

Дебет рахунку № 26 "Загальнооспорядські витрати"

Кредит рахунку № 84 "Нестачі та втрати від псування цінностей";

- на нестачі понад норми природних втрат, а також від псування при зберіганні, що підлягають утриманню з винних осіб:

Дебет рахунку № 72 "Розрахунки по відшкодуванню матеріальних збитків"

Кредит рахунку № 84 "Нестачі та втрати від псування цінностей"

Розмір заповнених втрат утримується з винних з розрахунку вартості втрачених цінностей за роздільними цінами. Тому різниця між собівартістю і вартістю за роздільними цінами показується на рахунок № 83 "Доходи майбутніх періодів" і в міру відшкодування перераховується в бюджет. Ця різниця на рахунок відображається таким чином:

Дебет рахунку № 72 "Розрахунки по відшкодуванню матеріальних збитків"

Кредит субрахунку № 83-2 "Різниця між обліковими та роздільними цінами за нестачі товарно-матеріальних цінностей";

— при випишкоуванні:

Дебет субрахунку № 83-3 "Різниця між обліковими та роздрібними цінами за нестачі товарно-матеріальних цінностей"

Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";

— кінцева сума лишків:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Стан і розміщення матеріальних цінностей відображається у кваліфікаційних і річних балансах.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. Як оцінюють матеріали?
2. Якими документами оформляють рух матеріальних цінностей на підприємстві?
3. Як ведуть синтетичний і аналітичний облік матеріалів на підприємстві?
4. Що таке салдовий метод обліку товарно-матеріальних цінностей?
5. Які особливості обліку малощінних і швидкозношуваних предметів? Порядок нарахування зносу.
6. Як ведеться облік зносу, відбуття і повернення машинних і швидкозношуваних предметів на складі і в експлуатації?
7. Як проводять інвентаризацію матеріальних цінностей?

2.3. Облік праці та її оплати

2.3.1. Завдання обліку праці і розрахунків по її оплаті

В умовах формування ринкової економіки потрібна оперативна і достовірна інформація про витрати праці і її результати. Таку інформацію повинен забезпечити бухгалтерський облік. Перед бухгалтерським обліком праці та її оплати стоять такі завдання:

1) правильне виначення витрат робочого часу і виробітку продукції (робіт, послуг);

2) нарахування заробітної плати кожному працівнику відповідно до кількості та якості затраченої ним праці та обчислення суми заробітної плати, що підлягає видачі йому на руки;

3) виявлення фактичного обсягу фонду оплати праці всього колективу підприємства і здійснення контролю його як за складовими частинами (відділами, цехами тощо), так і в цілому по підприємству;

4) облік кожної суми нарахованої заробітної плати робітникам підприємства як складової частини витрат підприємства за господарськими процесами відповідно до місяця і об'єкту застосування праці;

5) контроль правильності використання фонду оплати праці в кожному підрозділі підприємства і встановлення відповідності змін у рості заробітної плати підвищенню продуктивності праці шляхом відображення всіх витрат до оплати праці на рахунках бухгалтерського обліку.

Основними показниками праці і її оплати, що підлягають обліку, є чисельність працівників, їх професії і кваліфікація, витрати робочого часу в годинах і годиноднях, кількість виготовленої продукції або обсяг виконаних робіт, розмір фонду оплати праці різним категоріям працівників і за видами нарахувань, преміальні виплати, розмір сум нарахованих і використаних на оплату відпусток і на соціальне страхування робітників, розмір відрахувань за їх видами.

Основними формами оплати і відповідно облікуваними показниками є відрадна і погодинна.

При відрадній оплаті праці заробіток працівника прямо залежить від кількості виконаної роботи і розміру розцінки. Цю форму використовують при оплаті тим робітникам, праця яких підлягає нормуванню. Відрадна оплата праці має системи: пряму, прогресивну, акордну, преміальну. Вона може бути індивідуальною і бригадною.

При погодинній формі оплати заробіток працівника залежить від відпрацьованого ним часу. Коло показників виначається наявністю таких її систем, як проста погодинна і поодиночно-преміальна.

Згідно Декрету Кабінету Міністрів України "Про оплату праці" від 31 грудня 1992 р. оплата праці складається з основної

2.3.2. Облік особового складу і використання робочого часу

Чисельність працівників (особовий склад) визначається планом економічного і соціального розвитку (бізнес-планом) підприємства та укладеннями колективними угодами. Залежно від участі в господарській діяльності підприємства розрізняють промислово-виробничий і непромисловий персонал. За характером виконуваних функцій підприємства. За характером розподіляється на категорії: промислово-виробничий персонал розподіляється на категорії: робітники (основного і допоміжного виробництва), керівники, спеціалісти і службовці.

Непромисловий персонал – це робітники і спеціалісти капітального ремонту, транспортного, житлового господарства і культурно-побутових установ (дитсадків, медпунктів). Робочий персонал облічується за професіями (токаря, слюсар тощо), а в межах професії – за кваліфікацією, що визначається заздалегідь особового складу веде відділ кадрів. Фактична чисельність усіх працівників підприємства визначається списочним складом. Рух особового складу оформляється первинними документами: наказом і розпорядженням підприємства про прийом, переведення, звільнення, надання відпустки. На кожного працівника у відділі кадрів відкривають особову картку, в якій вказують необхідні аналітичні дані про працівників і всі зміни, що відбуваються в його роботі. Кожному працівнику (табельним відділом, розрахунковим, відділом праці та зарплатної плати тощо) видають розрахункову книжку, в якій відмічають його зарплатку. При прийомі на роботу в реєстрових документах кожного працівнику присвоюється табельний номер. Зведені дані про їх чисельність і склад складають на основі особових карток. Шляхом співставлення цих відомостей з плановими даними здійснюють контроль за додержанням встановленої чисельності працівників. У кінці місяця дані таблиць підсумовуються по кожному працівнику, а також по цехах і відділах. Ці дані необхідні для контролю за використанням витрат робочого часу.

До складу витрат на оплату праці включаються виплати із зарплатної плати, нараховані, виходячи з вірдяних позицій, тарифних ставок і посадових окладів, що встановлюються заздалегідь, систем преміювання робітників, компенсаційних виплат, систем преміювання робітників, керівників, спеціалістів, службовців за виробничі результати, інших умов відповідно до засосовуваних на підприємствах форм і систем оплати праці.

зарплатної плати і додаткової оплати праці. Основна зарплатна плата працівника залежить від результатів його праці і визначається тарифними ставками, вірдяними позиціями, посадовими окладами, а також надбавками і доплатами у розмірах, не вище встановлених чинним законодавством.

Додаткова оплата праці залежить від результатів господарської діяльності підприємства й встановлюється у вигляді премій, винагород, інших заохочувальних і компенсаційних виплат, а також надбавок і доплат, які не передбачені законодавством, або понад розміри, встановлені чинним законодавством. Не включають у фонд оплати праці і відповідно у собівартість продукції та облічують окремо такі виплати у вартісному і натуральному вираженні: матеріальна допомога, оплата додатково наданих за рішенням трудового колективу (понад передбачених законодавством) відпусток, в тому числі жінкам, які виховують дітей, надбавки і доплати до державних пенсій працюючим пенсіонерам, стипендії студентам та учням, що направляють підприємствами на навчання, зменшення вартості харчування працівників в їдальнях, бундешах, профілакторіях, доходи (дивіденди, пропенти), які виплатаються по акціях трудового колективу і вкладах членів трудового колективу в майно підприємства, а також інші виплати за рахунок прибутку, що зазначається у розпорядженні підприємства, і спеціальних удержань.

До складу витрат на оплату праці включаються виплати із зарплатної плати, нараховані, виходячи з вірдяних позицій, тарифних ставок і посадових окладів, що встановлюються заздалегідь, систем преміювання праці, її кількості і якості, стимулюючих і компенсаційних виплат, систем преміювання робітників, керівників, спеціалістів, службовців за виробничі результати, інших умов відповідно до засосовуваних на підприємствах форм і систем оплати праці.

Виробток оформляється документами (наряд на вірдяну роботу, відомість обліку виробітку, рапорт про виробіток тощо), склад еквівалентів яких визначається вимотами оперативного, бухгалтерського і статистичного обліку нарахування зарплатної плати. Для бухгалтерського обліку нарахування зарплатної плати і пов'язаних з нею розрахунків використовують рахунок № 70 "Розрахунки по оплаті праці".

2.3.3. Обчислення основної зарплати робітникам

Для нарахування основної зарплати робітникам за періодом оплати праці необхідно мати відомості про посадові оклади (на основі штатного розкладу); про присвоєння розряди (на основі наказів по підприємству); а також дані табельного обліку підприємств за відповідний період (місяць тощо). Основним первинним документом у індивідуальних виробництвах з обліку праці, виробітку і основної зарплати робітників підприємств є наряд. У серійних виробництвах застосовується більш досконала документация по обліку праці, виробітку оплати праці — маршрутний лист, що об'єднує зміни рапортом.

У масовому виробництві промисловості робота виконується кожним робітником, як правило, є однорідною. Частина його закріплюється за визначеною операцією. Тому у масових виробництвах застосовується, як правило, змінний рапорт без маршрутного листа або картки і розрахунок зарплати робітників до яких щоденно вносяться дані про виробіток робітників. Після закінчення визначеного періоду по кожному робітнику підраховують підсумок виробітку. Можливим встановленою розцінкою за одиницю виробітку на підсумок розраховують зарплату плати.

Первинними документами плати робітнику-виряднику є: лист на доплату — у випадках, коли за незалежними від робітника причинами виникають відхилення від встановленого технологічного процесу, що викликають додаткові витрати робочого часу порівняно з встановленою нормою; лист простів (форма № П-16) — лист на оплату простоя не з вини робітника; акт про брак (форма № П-46) — за умови, що частковий брак стався за вини (або не за вини) робітника; табель — для відмітки фактичних годин понаднормової роботи кожного робітника і роботи у нічний час.

Для розрахунку зарплати спеціалістів потрібно при повному робочому місяці проставити присвоєний йому оклад згідно з наказом по підприємству відповідно до зайнятої посади, а при неповному робочому місяці — оклад розділити на кількість робочих днів у даному робочому місяці і отримати

2.3.4. Обчислення середнього зарплатку

Зарплату плати робітників по тарифу розраховують місячними часовою тарифної ставки на кількість годин зміни. Розподіл зарплати плати при бригадній системі оплати праці виконується пропорційально коефіцієнтам-годинам. Спочатку визначають зарплатку (за тарифом) можливим випрацюваних годин кожним робітником бригади. Потім визначають коефіцієнт приробітку місячного зарплатку всієї бригади на загальний зарплатку за тарифом. Для визначення відсотку зарплатку кожного члена бригади необхідно зарплатку за тарифом кожного члена бригади помножити на коефіцієнт приробітку.

Понаднормову роботу при відрядній оплаті праці оплачують у підприємстві розмірі за перші дві години і в подальшому — за інші години. При почасовій оплаті праці за кожну з перших двох понаднормових годин робітник має підприємстві годинну ставку, а за кожну наступну понаднормову годину — подвійну годинну тарифну ставку свого розряду (або відповідну частину посадового окладу). Доплата за роботу в нічні години робітникам різних галузей промисловості складає від 25—35% тарифної ставки.

Робота у святкові дні оплачується: — відрядникам — за подвійними відсотками розцінками; — робітникам, яким оплачують за подвійними або денними ставками, у розмірі подвійної погодинної або денної ставки; — робітникам, що отримують місячний оклад, у розмірі однинної годинної або денної ставки понад оклад, якщо робота у святковий день виконувалась в межах місячної норми робочого часу, і в розмірі подвійної погодинної або денної ставки, якщо понад місячну норму.

Для нарахування окремих виплат працівникам підприємств, таких як: за час виконання державних і громадських обов'язків, оплати відпусток, пільгових годин

Підлітки, компенсації за невикористану відпустку, виклики допомоги при звільненні з підприємства та інших вимагається визначати середні зарплатки. Підставою для нарахування цих виплат є такі первинні документи:

- довідка про час виконання державних і промислових обов'язків;
- наказ про відпустку;
- копія свідоцтва про рік народження підлітка;
- наказ про використання відпустки;
- наказ про виклики допомоги та інші відповідні документи.

Оплата за час виконання державних і промислових обов'язків проводиться по середньому зарплатку, облічуваному за такі роботи: відпраця і почасова зарплата плата; оплата за понаднормову роботу систематичного характеру; оплата за нічний час роботи; надбавка за вислугу років; зарплата плата за час відпраженя; премії виробничого характеру; оплата роботи за сумісництвом.

При визначенні середнього зарплатку враховується зарплаток, одержаний за минулий час (три місяці або один). Якщо необхідно підрахувати середній зарплаток за 12 і більше робочих днів, то для розрахунку беруть зарплаток за три останніх календарних місяці (з першого до першого числа); при виплаті середнього зарплатку за менше число днів враховують зарплаток за один останній календарний місяць.

Розрахунок середнього зарплатку для оплати за час відпустки, що нарається в календарних днях, проводиться із суми зарплатку за 12 місяців, що передують місяцю настання працівнику відпустки (взаємно від того, за який робочий рік надається відпустка), яка ділиться на кількість календарних днів за цей період, виключаючи святкові і неробочі дні, всього днів за цей період, включаючи святкові і неробочі дні, всі новлені чинним законодавством України. Одержаний результат множиться на кількість календарних днів відпустки і святкові і неробочі дні, які припадають на період відпустки і не збільшуються з нещільними днями, при розрахунку тривалості відпустки не враховуються і не оплачуються.

У тих випадках, коли святкові і неробочі дні збільшуються з нещільними днями, ці дні оплачуються, а тривалість відпустки за рахунок святкових і неробочих днів не збільшується.

При перелізі в розрахуноківому періоді тарифних ставок і посадових окладів у зв'язку з підвищенням мінімального розміру зарплатної плати проводиться коригування сум для оплати відпусток відповідно до постанов, що приймаються Кабінетом Міністрів України.

При цьому для визначення середньомісячного зарплатку розрахований середньомісячний зарплаток множиться на 29,5 днів.

В Україні встановлено 11 святкових і неробочих днів. Це означає, що для розрахунку середньомісячної зарплатної плати для оплати за дні відпустки приймається у висок зному році 355 днів, а в невисокосних роках - 354 дні. Припустимо, що відпустка працівнику надається з 24 жовтня 1994 року. На період відпустки припадають два святкові неробочі дні (7, 8 листопада - свято Великої Жовтневої соціалістичної революції), на які буде збільшено відпустку, але їх оплата не буде проводитись. Сума зарплатної плати за попередні 12 місяців з вересня 1994 року по жовтень 1993 року складе 7115400 крб. Одержана сума ділиться на 354 дні, що складе 20100 крб. (7115400:354). Сума оплати за час відпустки складе 703500 крб., з якої 160800 крб. буде віднесено на затрати жовтня місяця (20100 крб. x 8 днів відпустки, що припадає на жовтень 1994 року), а решта 27 днів відпустки припадає на листопад 1994 р. і відповідно сума відпустки на цей період складе 542700 крб., яка буде віднесена на затрати підприємства у листопаді 1994 р. (20100 крб. x 27 днів).

Особам, які відпрацювали на підприємстві перед тим як піти у відпустку, менше 12 календарних місяців, нарахування суми оплати за час відпустки проводиться із фактично відпрацьованого часу. Тривалість відпустки визначається пропорційно до відпрацьованого часу, тобто встановлений розмір відпустки за відпрацьований повний рік ділиться на 12 і множиться на кількість відпрацьованих повних місяців. Таким місяцем для розрахунку тривалості відпустки вважають місяці, в яких працівник працював 15 і більше календарних днів.

При перелізі в розрахуноківому періоді тарифних ставок і посадових окладів у зв'язку з підвищенням мінімального розміру зарплатної плати проводиться коригування сум для оплати відпусток відповідно до постанов, що приймаються Кабінетом Міністрів України.

При цьому для визначення середньомісячного зарплатку розрахований середньомісячний зарплаток множиться на 29,5 днів.

2.3.5. Зведення даних розрахунків по оплаті праці

Розрахунки з робітниками і службовцями при ручному способі обробки документів виконують у розрахункових відомостях типової форми № П-50 і № П-51 або розрахунково-платіжні відомості типової форми № П-49.

Для оформлення зведених даних нарахованої заробітної плати по працюючих, а також даних про використання фонду оплати праці за її складом і категоріями робітників у розрізі, необхідному для контролю і складання звітності, преда підприємстві дані розрахункових відомостей підсумувати в цілому по підприємству. З цією метою складаються таблиці № 3 і 4, або № 5.

У таблиці № 3 "Зведення даних по розрахунках з робітниками і службовцями", що складається апаратом бухгалтерії, наводяться розвернуте сальдо по рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці" на початок і кінець місяця, загальна сума нарахованої і виплаченої заробітної плати за місяць, сума відраховувана із заробітної плати.

У таблиці № 4 "Зведення заробітної плати за її складом і категоріями працюючих", що складається плановим відділом або відділом праці і заробітної плати, наведені зведені дані про нараховану заробітну плату за її складом і категоріями працюючих.

Таблиця № 5 "Зведення нарахованої заробітної плати за її складом і категоріями працюючих і зведеної по розрахунках з робітниками і службовцями заробітну плату за складом і категоріями працюючих апаратом бухгалтерії узагальнених даних про нараховану заробітну плату за складом і категоріями працюючих по розрахунках з робітниками і службовцями.

Таблиці № 3 і 5 є основою для складання довідки в банк про нараховану і належну заробітну плату і для передавання в бюджет податку, відрахованого із заробітної плати робітників і службовців.

Якщо в числі 12 місяців, за які визначається середній заробіток для оплати відпустки, були періоди, в які відповідно до законодавства працівники звільнялись від основної роботи з частковим збереженням заробітної плати, або без оплати, то вони виключаються з розрахунку.

При наданні працівникам відпусток без збереження заробітної плати, що має місце на багатьох підприємствах внаслідок простою через відсутність сировини, матеріалів, енергії, ці періоди за рішенням адміністрації і профспілкового комітету також можуть виключатися із розрахунку для визначення середньоденної заробітної плати.

При обчисленні середнього заробітку для нарачування відної допомоги, коли протягом двох місяців, що враховуються, працівник фактично не працював із збереженням заробітної плати або без оплати, заповнюючи години, в які працівник фактично не працював на підприємстві, а також суми, виплачені йому за ці дні і години.

При цьому середньоденний заробіток визначається шляхом ділення заробітку за робочі дні, які ним були фактично відраховані протягом двох місяців, на число робочих днів по прафіку за цей же період.

У випадку, коли працівники внаслідок простою знаходились у відпустці без збереження заробітної плати протягом двох місяців, що приймаються для розрахунку, ці місяці замінюються попередніми місяцями, коли вони отримували заробітну плату. Це стосується і випадку, коли підприємство протягом двох місяців не працювало і працівникам за час простою провадилась оплата в розмірі 2/3 тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу).

Якщо середній заробіток, визначений в установленому порядку, менший за тарифні ставки і посадові оклади, то розрахунковим підприємствам і організаціям дозволено з урахуванням наявних фінансових можливостей коригувати суми, які відповідно до чинного законодавства обчислюються із середнього заробітку, виходячи з установленних тарифних ставок і посадових окладів згідно з постановою Кабінету

2.3.6. Облік оплати праці в системі рахунків

Синтетичний облік розрахунків по заробітній платі ведеться на двох субрахункках пасивного рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці": субрахунок 70-1 "Нарахована заробітна плата", по кредиту якого відображається нарахована заробітна плата; субрахунок № 70-2 "Депонована заробітна плата", по кредиту якого відображається сума своєчасно виплаченої (задепонованої) заробітної плати. На дебеті рахунку № 70 відображаються всі відрахування, перерахування і виплати. Кредитове сальдо його показує заборгованість підприємства робітникам і службовцям на перше число кожного місяця. Нарахування сум заробітної плати та її розподіл відображається такими бухгалтерськими записами:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво" - нарахована заробітна плата робітникам, що зайняті в основному виробництві;
Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва" - нарахована заробітна плата робітникам, що зайняті в допоміжних виробництвах;

Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання" - заробітна плата робітників, що нарахована за догляд, обслуговування і поточний ремонт обладнання цехів основного виробництва;

Дебет рахунку № 25 "Загальновиробничі витрати" - заробітна плата інженерно-технічних працівників, службовців і обслуговуючого персоналу цехів;

Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати" - заробітна плата адміністративно-управлінського і обслуговуючого персоналу заводоуправління;

Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства" - заробітна плата робітників житлово-комунального господарства;

Дебет рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню" - суми нарахованої допомоги по тимчасовій непрацездатності;

Дебет рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання" - суми премій, що нараховують за рахунок коштів фонду матеріального заохочення;

Дебет рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів" - суми відпускних, що нараховані робітникам у випадку створення резерву;

Кредит субрахунку № 70-1 "Нарахована заробітна плата"

На дебеті субрахунку № 70-1 відображають виплачені суми заробітної плати, премії, допомогу по тимчасовій непрацездатності, пенсії (працюючим), депоновані суми, а також суми відрахувань, податків, платежів по виконавчих документах і інших відрахувань, встановлених законодавством. При цьому роблять такі проводки:

Дебет субрахунку № 70-1 "Нарахована заробітна плата"
Кредит рахунку № 50 "Каса"
Кредит субрахунку № 70-2 "Депонована заробітна плата"

Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"
Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами" субрахунок № 76-1 "Розрахунки з організаціями та особами за виконавчими документами" та ін.
Суми нарахованої заробітної плати, які своєчасно не овержані, перераховують на депоновану заробітну плату та ким записом:

Дебет субрахунку № 70-1 "Нарахована заробітна плата"
Кредит субрахунку № 70-2 "Депонована заробітна плата"

Аналітичний облік депонованої заробітної плати здійснюють у книзі (картках) обліку депонованих сум або безпосередньо у реєстрах невиданої заробітної плати, що складає касир. При видачі депонованої заробітної плати роблять таку проводку:

Дебет субрахунку № 70-2 "Депонована заробітна плата"

Кредит рахунку № 50 "Каса"

Усі робітники підприємства мають право на щорічну оплачувану відпустку. Для усунення коливань у собівартості продукції по звітних періодах року суми, які належать виплачувати робітникам за відпустки, відносять на витрати виробництва помісячно рівномірно незалежно від того, у якому місяці ці суми будуть виплачуватися. Таким чином створюється резерв для оплати відпусток. Резервовані суми відносять на дебет тих же рахунків виробничих витрат, на які віднесена нарахована заробітна плата робітників:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва" та ін.

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

Резерв нараховується тільки для робітників. Суми нарахованих відпускних усіх інших категорій працюючих оформляються таким же записом, як і нараховання ім заробітної плати, тобто:

Дебет рахунку № 25 "Зарадьовиробничі витрати"
Дебет рахунку № 26 "Зарадьовиробничі витрати" та ін.
Кредит рахунку № 70 "Позахунки по оплаті праці",
Кредит рахунку № 70-1 "Нарахована заробітна плата"
субрахунок № 70-1 "Нарахована заробітна плата"

Фактично нараховані робітникам відпускні суми списують на зменшення раніше створеного резерву бухгалтерським записом:

Дебет рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"
Кредит рахунку № 70 "Позахунки по оплаті праці",
субрахунок № 70-1 "Нарахована заробітна плата"

Сальдо на рахунку № 89 показує розмір невикористаного резерву, який в кінці року інвентаризується.

Копії державного соціального страхування утворюються із щомісячних відрахувань підприємств у розмірі 37,0% від фактично нарахованого фонду оплати праці, а також щомісячних відрахувань у розмірі 1,0% нарахованої заробітної плати кожного працюючого на страхування Пенсійного фонду.

Нараховання для страхування у розмірі 37,0% від фактично нарахованого фонду оплати праці (з них 88% у Пенсійний фонд і 12% у фонд соціального страхування) відображають записом:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"
Дебет рахунку № 25 "Зарадьовиробничі витрати" та ін.
Дебет рахунку № 26 "Зарадьовиробничі витрати" та ін.

залежно від того, на який рахунок була віднесена заробітна плата, на яку нараховуються суми органам соціального страхування.

Кредит субрахунку № 69-1 "Позахунки по соціальному страхуванню"
Кредит субрахунку № 69-4 "Позахунки з Пенсійним фондом"

Використання копій на соціальне страхування відображають записом:

Дебет рахунку № 69 "Позахунки по страхуванню"
Кредит рахунку № 51 "Позахунковий рахунок" - на суму, що перерахована органом профспілки;
Кредит рахунку № 70 "Позахунки по оплаті праці" - нараховання допомог працюючим підприємства згідно листків тимчасової непрацездатності;
Кредит рахунку № 50 "Каса" - на суми пенсій і одноразової допомоги, виданої з каси підприємства.

Кредитове сальдо на субрахунку № 69-1 "Позахунки по соціальному страхуванню" означає залишок заробітної плати підприємства вищій профспілковій організації, а дебетове на- впаки - про нестачу власних відрахувань.

Відрахування на соціальне страхування використовують на виплату допомоги за тимчасовою непрацездатністю: за вартістю і при пологих; одноразової допомоги при народженні дитини тощо.

Допомогу за тимчасовою непрацездатністю визначають, викладаючи фактичного заробітку працівника за два попередні місяці (для поточних за один місяць), що перелічують місяцю заворювання. Одержана сума заробітної плати ділиться на кількість робочих днів в цьому періоді і множиться на число робочих днів, що припадає на час заворювання згідно листка про тимчасову непрацездатність. Одержана сума мно- житься на встановлений розмір допомоги у відсотках в залеж- ності від безперервного стажу роботи: 60% при стажі роботи до 5 років; 80% - від 5 до 8 років; 100% - від 8 і більше років. При визначенні розміру допомоги за вартістю і при пологих розмір допомоги складає 100% від середньої заробітної плати.

Крім відрахувань до Пенсійного фонду і фонду соціального страхування підприємства ще здійснюють відрахування до Фонду Чоробілля (в розмірі 12% від усіх виплат на оплату праці) і до Фонду зайнятості (в розмірі 3%, теж від усіх виплат на оплату праці). Ці відрахування відображають по дебету тих же рахунків, по яких було відображено нараховання оплати праці, і кредити рахунку 68 "Позахунки з бюджетом", субрахунок "Фонд Чоробілля", а на суму відрахувань до Фонду зайнятості кредитується рахунок № 65 "Позахунки по позабюджетних платежах", субрахунок

Вартість витрачених на виробництво продукту засобів виробництва та заново утвореної вартості. Для правильного обліку витрат, виходу продукції і визначення собівартості важливе значення має науково обгрунтована класифікація виробничих витрат. Витрати підприємств за своїм характером різні. Вони можуть бути пов'язані з виробничим процесом безпосередньо або можуть бути з ним не пов'язані, але з точки зору суцільних потреб обов'язковими, тобто неминучими. У межах конкретного виробничого господарського формування до витрат, які безпосередньо пов'язані з процесом виробництва, належать витрати, пов'язані з:

- підготовкою та освоєнням виробництва;
- виготовленням (поточним виробництвом) продукції;
- ухваленням технології та організації виробництва (некапітального характеру);
- винахильництвом та раціоналізаторством;
- обслуговуванням виробництва;
- забезпеченням нормальних умов праці;
- надбором робочої сили;
- управлінням виробництва;
- підготовкою та перепідготовкою кадрів;
- збутом продукції та деякі інші.

Щодо собівартості усі витрати поділяють на дві групи: перша - витрати, які включаються до собівартості; друга - які не включаються до собівартості. Скад витрат, які включаються або не включаються до собівартості продукції, визначається Основними положеннями про склад витрат виробництва (об'єкту) на підприємствах і в організаціях, що затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 10 листопада 1994 р. № 759 з внесенням його в дію з 1 січня 1995 р.

Вартість та собівартість продукції формуються з витрат, які здійснюються в межах або за межами виробництва. Тому витрати безпосередньо пов'язані або з виготовленням продукції, або з її реалізацією. Перша група витрат формує виробничу собівартість, друга - витрати по збуту. Разом дві групи формують повну собівартість продукції. Витрати можуть класифікуватися і за такими двома ознаками: загальноекон-

номічні та ліаново-облікові. За ознакою загальноеконімічні витрати класифікуються за відношенням до форм праці (жива, уречевлена); форм

Вартість витрачених на виробництво продукту засобів виробництва та заново утвореної вартості. Для правильного обліку витрат, виходу продукції і визначення собівартості важливе значення має науково обгрунтована класифікація виробничих витрат. Витрати підприємств за своїм характером різні. Вони можуть бути пов'язані з виробничим процесом безпосередньо або можуть бути з ним не пов'язані, але з точки зору суцільних потреб обов'язковими, тобто неминучими. У межах конкретного виробничого господарського формування до витрат, які безпосередньо пов'язані з процесом виробництва, належать витрати, пов'язані з:

- підготовкою та освоєнням виробництва;
- виготовленням (поточним виробництвом) продукції;
- ухваленням технології та організації виробництва (некапітального характеру);
- винахильництвом та раціоналізаторством;
- обслуговуванням виробництва;
- забезпеченням нормальних умов праці;
- надбором робочої сили;
- управлінням виробництва;
- підготовкою та перепідготовкою кадрів;
- збутом продукції та деякі інші.

Продес виробництва являє собою процес поєднання живої праці з засобами виробництва. Так як процес виробництва відбувається безперервно, то він вимагає і безперервних затрат праці, засобів і предметів праці. З одного боку, цей процес виражає виробниче споживання засобів праці, предметів праці і живої праці, а з другого - процес виготовлення нової продукції. Обидві сторони процесу виробництва взаємопов'язані. Використані у процесі виробництва різні засоби та сили природи на виготовлення нового продукту праці формують поняття витрати. Подовий вираз суми витрат на виробництво конкретного продукту визначає поняття собівартості. В умовах ринкових відносин витрати виробництва дорівнюють вартості виготовленого продукту. Вони є сумою

2.4. Облік витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції

2.4.1. Собівартість продукції, класифікація витрат

1. Які завдання обліку праці та її оплати?
2. Які види, форми і системи оплати праці?
3. Як ведеться первинний облік праці та її оплати?
4. Як розраховується середній зарібок для оплати за дни відпустки?
5. Як ведеться синтетичний і аналітичний облік оплати праці?
6. Як ведеться облік розрахунків з органами соціального страхування, фондом Чорнобиль і фондом зайнятості?

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

"Фонд зайнятості". Перерахування цих платежів здійснюється із розрахункового рахунку при одержанні в банку грошових коштів для виплати заріботної плати і відображається записом: Дебет рахунок № 68 "Розрахунки з бюджетом", субрахунок "Фонд Чорнобиль"; Дебет рахунок № 65 "Розрахунки по позабюджетних платежах", субрахунок "Фонд зайнятості" і кредит рахунок № 51 "Розрахунковий рахунок".

вартості (трудови, матеріальні, промовні); за портою і характером (основні, накладні); призначенням (технологічні, організаційні) і відношенням до обсягу виробництва (умовно-змінні, умовно-постійні) і сферою виникнення (виробничі, позавиробничі).

Для побудови планової та облікової роботи, управління витратами, формування фінансових показників придатків (доходів), фінансових відносин з державою, страховими організаціями в управлінні економікою прийнята планова облікова класифікація витрат. При цьому витрати класифікують за такими ознаками:

- елементами кошторису (елементи витрат);
- способом віднесення витрат на собівартість продукції та об'єктом обліку витрат - прями, непрями;
- елементами собівартості - калькуляційних статтях;
- сферами виникнення - виробничі, позавиробничі;
- календарними періодами - поточного періоду (калькуляційного), до- та післякалькуляційного періоду;
- охороненням кошторисом (планом, квотою тощо) - планові, позапланові.

Елементи витрат - це відносно однорідний вид витрат, який характеризує в укрупненому вигляді використану форму ресурсів та сил природи, яка прийнята в управлінні економікою за визначений момент та одиницю управління (нормування, планування, кошторисні роботи, калькулювання, облік, контроль, аналіз).

В економічній літературі прийнята така система групування витрат на будь-яке виробництво:

- за елементами - матеріальні затрати (за винятком зворотних відходів виробництва), витрати на оплату праці, фонди та інші витрати. Це групування є єдиним і обов'язковим для усіх господарств незалежно від їх галузеволі належності.
- Основними положеннями про склад витрат передбачено групування їх за такими ознаками: видом продукції (виріб, група виробів, робота, послуга); місцями (центрами) виникнення (бригада, дільниця, цех, виробництво, технологічна фаза, лінія, переди тощо) та калькуляційними (елементами собівартості, які в економічній літературі називають статтями витрат). Першою ознакою групування витрат є вид продукції. Кожний елемент витрат в момент його формування повинен

мати ознаку відношення до конкретного продукту, його виду - виробів, група виробів, робота або послуга. Але характер витрат та їх зв'язок з продуктом не завжди дають таку можливість, наприклад освітлення у приміщенні цеху, витрати на оплату праці керівників цеху тощо. Тому витрати на виробництво за характером розподіляються на дві великі групи по відношенню до майбутнього продукту: перша група - це такі, які можна у момент їх первинного запуску (використання) у виробництво віднести до конкретного продукту, друга - коли такої можливості немає. Першу групу називають прямими витратами, другу - непрямыми. Прямі елементи витрат включають у собівартість продукції у момент їх запуску у виробництво. Непрямі витрати спочатку розподіляють, а інші і перерозподіляють, щоб можна було їх включити у собівартість окремого виду продукції. Параметри розподілу визначають у галузевих рекомендаціях, інструкціях.

Непрямі витрати групують за видом та характером визначеної однорідності: управління, організація, забезпечення та інші. Другою ознакою групування елементів витрат на виробництво є місце (центр) їх виникнення. Це може бути структурний підрозділ, який виділений як самостійна господарська одиниця (цех, бригада, дільниця, виробництво, технологічна лінія, переди тощо).

2.4.2. Поетапна побудова обліку процесу виробництва

Процедура обліку формування собівартості продукції повинна відображати ті процеси, які характерні для технології та організації виробництва конкретного підприємства. Незважаючи на різноманітність видів виробничих процесів і технологічних схем виготовлення продукції, обліковий процес витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції у промисловості можна передбачити як наступний процес, що складається з таких шести етапів:

1). Облік формування елементів витрат за центрами первинного використання ресурсів виробництва (ресурси та сили природи) - за ознаками прями або непрямі витрати.

2). Облік розподілу та перерозподілу елементів витрат за направленнями - відповідно до особливостей технології та організації виробництва.

3). Зведення (зведений облік) витрат за проміжними та кінцевими центрами витрат та формування собівартості продукції.

4). Облік сукупної собівартості продукції, що випустило відповідне господарство.

5). Облік собівартості окремих видів продукції.

6). Облік одиниць виміру окремих видів продукції.

Кожний з етапів складається із декількох підетапів та багатьох операцій.

Перший етап — облік формування елементів витрат за окремими структурними підрозділами — бригадами, цехами, технологічними переливами, фазами — розподіляє витрати на шість самостійних ділянок, тобто кожного елемента витрат по кожному центру витрат.

Облік розподілу та перерозподілу елементів витрат складається з таких підетапів:

— підсумовування та розподіл витрат на придбання матеріалів;

— облік частки витрат на майбутні часи відповідно до діючого законодавства;

— облік витрат резервів відповідно до діючого законодавства;

— підсумовування та розподіл витрат допоміжних виробництв на відповідні центри витрат — по споживачам їх продукції, послуг, робіт;

— підсумовування та розподіл витрат на підготовку виробництва;

— підсумовування та розподіл витрат на утримання машин та устаткування;

— підсумовування та розподіл витрат на управління виробництвом, у тому числі за різними управліннями (бригатами, цехами, переливом, виробництвом, підприємством, господарством).

Складною та різноманітною є робота на третьому етапі, де виконуються зведення елементів витрат за різними ознаками та у різних розрізах:

— місцями первинного використання ресурсів (бригада, ділянка, перелік тощо);

— підрозділами проміжного характеру, наприклад, по цеху по відношенню до бригад; по виробництву по відношенню до

цеху тощо; підприємству (господарству) в цілому; видах затрат, наприклад, по затратах на управління, або по витратах на утримання машин тощо;

— видами проміжних облікових комплексів за ознакою статей кошторису, наприклад, загальновиробничих витрат, витрат на утримання обладнання тощо;

Облік сукупної собівартості усієї випущеної виробництвом продукції складається з таких видів робіт:

— підсумовування витрат незавершеного виробництва на початок календарного часу та поточних витрат;

— віднімання прибутку, який одержано з відходів виробництва;

— віднімання вартості побічної продукції та витрат на її одержання, якщо вона не календарується, а оцінка її провадиться за обліковими цінами;

— віднімання вартості сукупної продукції та витрат на її отримання;

— розмежування витрат між готовою продукцією та незавершеним виробництвом;

— розрахунок (калькуляція) готової продукції.

П'ятий етап також складається з декількох видів робіт:

— визначення прямих витрат за видами продукції, якщо вони не уточнювались на першому етапі облікових робіт;

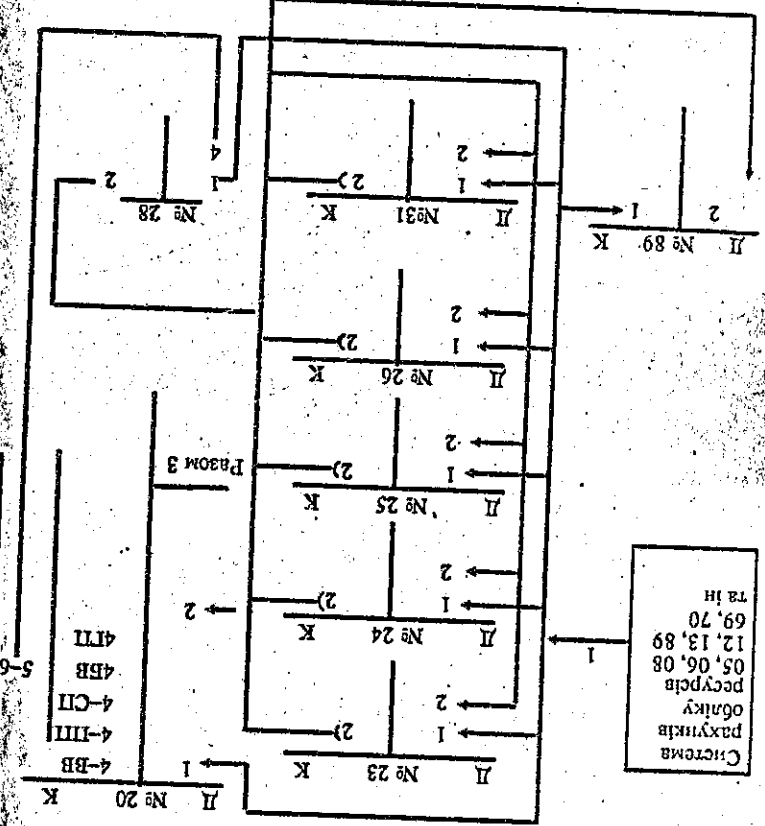
— розподіл комплексних витрат по видах продукції.

Облік витрат на виробництво відносно простий, тут здійснюється проста арифметична дія — ділення загальної суми витрат по виду продукції (яку одержали на її якому етапі) на кількісний показник одиниць виміру відповідної продукції.

2.4.3. Облік процесу виробництва у системі рахунків

Облік процесу виробництва здійснюється у системі таких рахунків: № 20 "Основне виробництво", № 21 "Напівфабрикати власного виробництва", № 23 "Допоміжні виробництва", № 24 "Витрати на утримання та експлуатацію машин та устаткування", № 25 "Загальновиробничі витрати", № 26 "Загальногосподарські витрати", № 28 "Брак у виробництві", № 29 "Обслуговувачі виробництва та господарства", № 31 "Витрати майбутніх періодів", № 89 "Резерв наступних витрат і платежів".

Заразну схему обліку процесу виробництва можна представити у такому вигляді (схема 7).

Б - відомості; ЛП - подбача продукції; БВ - брак виробництва; ЛП - готова продукція; СП - суцільна продукція.

Заразну подвоєну бухгалтерську обліку процесу виробництва у системі рахунків

Видраження використаних ресурсів на виробництво та формування елементів витрат - це перший етап обліку процесу виробництва. Далі у визначеній послідовності витрати з одних рахунків обліку виробничого процесу частинними або разом (підсумком) переаховуються на інші рахунки обліку процесу

10. Він має три позиції:
1. Витрати виробництва.
2. Позрахунок витрат на виробництво за економічними елементами.
3. Позрахунок собівартості продукції.

У додатку до першого розділу журналу ведуться допоміжні відомості № 12 "Витрати цехів" та № 15 "Заразносоподарські витрати", витрати майбутніх періодів та резерви наступних витрат і платежів. У допоміжній відомості № 12 відображають основні витрати за таким поділом:

а) прями за видами продукції основного та допоміжного виробництва;
б) непрямі на утримання машин та устаткування;

в) непрямі на управління виробництвом;
г) через брак у виробництві.

На кожний цех (госпзрахунковий підрозділ) відкривають окремі відомості. Після перенесення підсумкових даних з відомостей у журнал-ордер № 10 їх підсумовують по вертикалі та горизонталі.

Облік витрат, які не включаються у собівартість продукції, ведуть у журналі-ордері № 10/1. Витрати на виробництво у бухгалтерському обліку групуються на рахунках у двох напрямках: за елементами витрат та собівартістю (того статтями витрат).

2.4.4. Основні методи обліку витрат на виробництво

Облік затрат на виробництво може здійснюватися за певним, певним, позамовним, нормативним та іншими методами.

Попередільний метод означає, що витрати облічуються в розрізі технологічних періодів, видів продукції або напівфабрикатів. Цей метод обліку витрат застосовують на тих промислових підприємствах, де продукція виготовляється при послідовній переробці виключно сировини за окремими стадіями (перелітами, фазами) технологічного процесу. При цьому після кожного періоду фази стадії одержують напівпродукт - (напівфабрикат), який можна або здати на склад, або передати

передачею на наступний період (фазу, стадію) обчислити за клікнісними і вартісними параметрами.

Попередильний метод має два варіанти: одно- та багато-перемішувальний.

При однопередильному методі технологічний процес не підлягає, а від першої операції до останньої становить єдине ціле, наприклад, хлібопечення тощо.

Багатопередильний метод застосовують, коли технологічний процес поділяють на декілька технологічних фаз (стадії, перелив) і в кінці кожного переливу одержують напівфабрикат, який визначають за кількістю і вартістю, тобто одержують у кінці останнього переливу. На всіх виробництвах одяк витрат здійснюється за переливами, а якщо є можливість перелив розподілити на фази, то й за фазами.

В усіх випадках синтетичний одяк ведуть на рахунок № 20 "Основне виробництво". Аналітичний одяк обмежують переливами та фазами. В одяк рахунок № 20 відображають прямі витрати. Усі непрямі витрати одяку на рахунок № 23, 24, 25, 26 в цілому по підприємству, а потім розподіляють пропорційно на параметри, які найбільш відповідають тім чи іншим галузям.

Різновидом попередильного методу одяку затрат на виробництво є попроцесний метод. Його застосовують у таких галузях, як вугілля, сода, нафтодобування тощо. У попроцесних виробництвах одяк ведуть по кожному процесу. Окремі витрати, наприклад, енергія, пар, вода, попередньо одякують на рахунок № 23 "Допоміжні виробництва".

Позамовний метод одяку затрат на виробництво застосовують в основному в індивідуальних та дрібносерійних виробництвах. Об'єктами одяку при цьому методі є окреме замовлення. До таких виробництв належать: судно-, турбо-, авіа-будівлі та інші виробництва. Кожному замовленню присвоюють окремий номер, який вказують в усіх документах про витрати на це замовлення. Синтетичний одяк ведуть на рахунок № 20, 23, 24, 25, 26, а для аналітичного одяку відокремлюють по кожному замовленню прямі й по кожному виду витрат - непрямі. Непрямі витрати шомісячно розподіляють між замовленнями.

При нормативному методі витрати на виробництво одякуються з поділом їх на три елементи одяку:

1) витрати в межах норми (плану, кошторису, квоти тощо);

2) зменшення (економія) або збільшення (перевитрати) витрат порівняно з нормою (квотою, кошторисом, планом тощо) внаслідок зміни норми під впливом технічного прогресу;

3) відхилення витрат порівняно з нормою (квотою, планом, кошторисом тощо) до зменшення (економія) або збільшення (перевитрати).

При нормативному методі у поточний одяк включають три показники: витрати у межах норм, відхилення від норм внаслідок їх зміни та відхилення від норм внаслідок технічних, технологічних, організаційних та інших причин.

Кожний з цих елементів повинен бути документально оформлений. Оформлення відхилень або змін здійснюється відповідно до характеру технології, форм оплати праці, виду виробництва або матеріалів, які використовуються у виробництві порівняно з нормою нормативного методу одяку тощо. Важливим елементом нормативного методу одяку витрат на виробництво є складання нормативної калькуляції. Нормативну калькуляцію застосовують для обчислення одяку вартості випущеної продукції, незавершеного виробництва, а також браку у виробництві.

2.4.5. Облік матеріальних витрат

Вирівняними моментами побудови бухгалтерського одяку є їх класифікація та оцінка. Класифікація передає розробку номенклатур, а також - визначення облікової ціни для поточного одяку та фактичної собівартості. На основі класифікації та оцінки формуються номенклатури - підники. Основною будовою одяку матеріалів є їх кількісно-якісна характеристика, тому обов'язковим є показання кількості та якості у первинних документах у момент передачі (запуску) їх у виробничий процес.

Документальне оформлення видачі із складу (тобто передачі) у виробництво залежить від особливостей та характеру технології виробництва. Однак у всіх випадках процес документування повинен забезпечувати відповідність між норм (кошторису, квот тощо) в ході технологічного процесу за зміною і як мінімум за добу або найкоротший технологічний цикл.

ліній, фазою, перебігом тощо) та господарством у цілому - новітні (бригадою, лінійною, цехом, технологічною управління виробничими структурними підрозділами - загаль-

2.4.8. Облік витрат на управління

Витрати на управління розподіляють на дві групи: 2.4.8. Облік витрат на управління продукцію витрати поділяють між окремими видами. виробництвом та готовою продукцією. Визначені на готову рахунків витрати розподіляють між незавершеним "Витрати майбутніх періодів". На кожному з названих не виробництво" № 23 "Допоміжні виробництва" та № 31 "Витрати майбутніх періодів". На кожному з названих відображаються на рахунок витрат виробництва № 20 "Основ- основі первинного їх розподілу за направленнями та кошторису за загальною схемою у кінці місяця описуються на Зібрані на рахунок витрати у розрізі елементів витрат та статей "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання" обліку цих витрат планом рахунок перебічено рахунок № 24 частя у такузевих нормативних актах. Для синтетичного витрат за встановленою номенклатурою статей, яка визна- рівнів виробничого процесу ідентичні. Складають кошториси утримання й експлуатацію машин і обладнання для різних Метолика й техніка планування та обліку витрат на

та обладнання

2.4.7. Облік витрат на утримання й експлуатацію машин

господарства. здійснюватися, то загальну суму витрат списують на збитки освоєння продукції, на яку були витрачені кошти, не буде виді продукції, то списану суму розподіляють між ними. Якщо певну частину злідно з розрахунком. Якщо буде освоєно кілька або масове виробництво щомісячно включають у собіварість сани на витрати виробництва, то з моменту переходу на серійне виді майбутніх робіт. Якщо витрати на підготовку будуть спи- витрат за номенклатурою, яка рекомендована відповідно до періодів". До початку освоєння складають кошторис усіх облічуються попередньо на рахунок № 31 "Витрати майбутніх Усі витрати на підготовку та освоєння нового виробництва

2.4.6. Облік витрат на підготовку та освоєння нових видів продукції або виробництва

Усі витрати на підготовку та освоєння нових видів продукції або виробництва

Для побудови обліку браку у виробництві нових виготовлено уже в покупці: виготовлення (або перебічі) покупців, та зовнішній, який сифікують за такими ознаками: - місцем виготовлення - внутрішній, тобто виготовлено до виготовлення (або перебічі) покупців, та зовнішній, який

2.4.9. Облік браку у виробництві

перезоподіляються у кінці місяця. 26 "Загальногосподарські витрати" розподіляються, стиснувши, штов, канцелярські тощо. Облічені витрати на збитки рахунок охорони; на підготовку кадрів; організаційний набір кадрів, утримання загальногосподарських лабораторій; пожежної ліній, споруд, інвентаря загальногосподарського харчового виробництва; відрахування на соціальні заходи; утримання виробничих витрат загальногосподарського персоналу, й включують утримання загальногосподарського персоналу, й Відносно складним є облік витрат на управління господарством, які перебічені нормативними документами та рекомендаціями соціальні заходи, утримання інвентаря, будинків, охорону праці, адміністративно-управлінського персоналу, відрахування на персонал, поштової, телефонні, телеграфні, заробітну плату, лінійними, бригадами включають в себе витрати і на утримання витрати на управління структурними підрозділами, цехами, розподілу та перезоподілі згідно схемою за існуючою схемою структурною) облічуються, тобто облік процесу їх формування. Витрати на рівні цехів (або лінійних, перебічі з бригадою списують за простим методом, тобто тільки на види продукції на рівні бригади усереднені (лінійні або цеху) розподіляють за кожному із рівнів управління мають свої особливості. Витрати розподілі, перезоподілі та списання витрат на управління по та номенклатури статей кошторису. Але у кінці місяця нові підрозділу, кожного субрахунку в розрізі елементів витрат єдиною методикою, тобто витрати формуються у межах кожного місяця облік формування витрат здійснюється за технікою обліку усіх видів витрат на управління єдиною рахунок № 26 "Загальногосподарські витрати". Метолика та відкривають окремий субрахунок. Для обліку другої групи - витрати", на якому для кожного структурного підрозділу рахунок перебічений рахунок № 25 "Загальногосподарські витрати". Для обліку першої групи витрат планом загальногосподарські. Для обліку першої групи витрат планом загальногосподарські. Для обліку першої групи витрат планом

- характером дефектів - остаточної, який вже неможливо виправити, та такий, який можна ще виправити;
- причинами виникнення - неякісні матеріали, неподача електроенергії тощо;

- винуватцями - робітник, постачальник, служба поставчана тощо.

Виникнення браку у виробництві документально оформляють актом на брак, повідомленням або листком на брак. У цих документах вказують дані про забраковану продукцію, винуватця, причини браку тощо.

Для обліку витрат від забракованої продукції передано рахунок № 28 "Брак у виробництві". На дебет цього рахунку облічують витрати на виправлення браку або вартість остаточно забракованої продукції. З кредиту списують вартість матеріалів або відходів від забракованої продукції, утримання із заробітної плати винуватців та остаточно втрати, які вклучаються у собівартість продукції. Рахунок № 28 закривається шляхом віднесення суми не відшкодованих втрат (сальдо) на рахунок основного або допоміжного виробництва.

Приклад. У виробництві виготовлено брак, який не можна виправити. Він оцінений в 1000 крб. Встановлено, що можливо використати матеріали, витрачені на виготовлення забракованої продукції, на суму 500 крб; належить утримати з винуватців браку 200 крб.

Звіди відображення фактичної собівартості виготовленого браку:

Дебет рахунку № 28 "Брак у виробництві"

Кредит рахунку № 20 "Основне виробництво" ... 1000 крб.

- оприбуткування матеріалів від списання браку:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 28 "Брак у виробництві" ... 500 крб.

- належить утримання з винуватців бракованої продукції:

Дебет рахунку № 72 "Розрахунки по відшкодуванню матеріальних збитків"

Кредит рахунку № 28 "Брак у виробництві" ... 200 крб.

- списання втрат від браку на рахунок основного виробництва:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"

Кредит рахунку № 28 "Брак у виробництві" ... 300 крб.

2.4.10. Облік витрат на виготовлення напівфабрикатів

Всі витрати на виготовлення напівфабрикатів власного виробництва для подальшої переробки чи реалізації збираються на рахунок № 21 "Напівфабрикати власного виробництва". В дебет рахунку № 21 з кредиту рахунку № 20 списуються всі витрати, які зв'язані з їх виготовленням. Передача виготовлених напівфабрикатів виробництву для подальшої переробки відображується по дебету рахунку № 20 "Основне виробництво" і кредиту рахунку № 21 за їх фактичною собівартістю. При реалізації напівфабрикатів їх собівартість списується в дебет рахунку № 46 "Реалізація".

2.4.11. Облік витрат майбутніх періодів

Рахунок № 31 "Витрати майбутніх періодів" необхідний для обліку витрат, які були в поточному періоді, але передбачених для вклучення в склад витрат майбутніх періодів. Це, наприклад, витрати, зв'язані з організацією і підготовкою виробництва, попередні розрахунки по орендній платі, передоплата рекламних послуг, оформлення підписки на газети і журнали. Подібні витрати вклучаються в склад витрат на виробництво частками, по мірі того, як починається виробничий процес, буде публікуватися реклама, наступить період, за який внесена орендна плата і т. ін.

Приклад. У січні 1994 р. була внесена на рік вперед орендна плата за приміщення в сумі 12000 крб. і оплачена публікація реклами в газеті - 6000 крб. (публікація буде здійснена в 3-му і 4-му кварталах щомісячно). Орендну плату належить списувати щомісячно на витрати виробництва в сумі:

12000 крб. = 1000 крб./міс.

12 міс.

Витрати на рекламу будуть віднесені на затрати тільки за період з вересня по грудень місяць в розмірі:

6000 крб. = 1000 крб./міс.

6 міс.

Звіди бухгалтерські проводки будуть наступні:

- оплачена реклама послуги і внесена орендна плата (січень):
Дебет рахунку № 31 "Витрати майбутніх періодів"

Калькулювання - це визначення розміру витрат у вартісному вираженні, які прикладаються на калькуляційну одиницю. За допомогою калькулювання облічують собівартість. Собівартість продукції розраховують за калькуляційними елементами - статтями витрат. Статті витрат - це галузевий аспект побудови собівартості, а інші навіть виробничий. Номенклатура статей витрат на різних підприємствах різна і залежить від потреб управління. Об'єктом калькуляції є собівартість продукції (виробу, послуги або роботи), але слід мати на увазі не тільки об'єкти, а й калькуляційні одиниці. Калькуляційними одиницями відносно готової продукції можуть бути: сукупна собівартість усієї продукції, яку випустило підприємство, його виробничий підрозділ (цех, бригада, цеховий підрозділ тощо); собівартість окремого виду продукції (виробу, цехової партії тощо); собівартість натуральної одиниці виміру кількісної (метр, маса, парі, тинни тощо) або якісної

2.4.13. Калькулювання фактичної собівартості готової продукції

на суму 1000 крб., нарахована зарплата працівникам майстерні - 500 крб. Випущена і передана на склад готова продукція. Її фактична собівартість склала 1200 крб. Звісно бухгалтерські проводки:

- на відпущені зі складу матеріали: Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства" ... 1000 крб.; Кредит рахунку № 05 "Матеріали" ... 1000 крб.; - на нараховану зарплату робітникам майстерні: Дебет рахунку 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства" ... 1200 крб.; Кредит рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства" ... 1200 крб. Залишок по рахунку № 29: 1500 крб. - 1200 крб. = 300 крб. - вартість незавершеного виробництва.

Рахунок 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства" відкривається для обліку витрат по випуску продукції, виконаних робіт і послуг обслуговуючими виробництвами і господарствами підприємства. На даному рахунку відображаються витрати по експлуатації і утриманню, які створюються на балансі підприємства, жилих будинків, гаражів, пралень, майстерень побутового обслуговування, їдальень, дитячих дошкільних закладів, будинків відпочинку, науково-дослідних і конструкторських підрозділів тощо. По дебету цього рахунку відображаються витрати, зв'язані з випуском продукції, виконанням робіт, послуг, а також витрати допоміжних виробництв. Сума відображених витрат показує собівартість випущеної продукції. Ці витрати списують в дебет рахунку обліку товарно-матеріальних цінностей; обліку витрат підрозділів-споживачів робіт і послуг; № 46 "Реалізація продукції (робіт, послуг)" і № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками" при реалізації сторонніми організаціями; № 76 "Розрахунки з кредиторами і кредиторами" на суми по розрахунках за комунальними послугами; облік джерел покриття витрат на утримання дошкільних установ (рахунок № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження") тощо. Збитки від експлуатації житлово-комунального господарства і інших допоміжних виробництв списуються в дебет рахунку № 81 "Використання придбання", а придбток - в кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки" "Залишок по рахунку № 29 на кінець місяця показує вартість незавершеного виробництва.

Приклад. На балансі підприємства знаходиться швейна майстерня. На її потреби із складу були відпущені матеріали

2.4.12. Облік витрат обслуговуючих виробництв

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок" ... 18000 крб. - списання орендної плати за січень; Дебет рахунку № 26 "Зарадьногосподарські витрати" Кредит рахунку № 31 "Витрати майбутніх періодів" 1000 крб.; - списання витрат на рекламу і орендної плати (вересень) Дебет рахунку № 26 "Зарадьногосподарські витрати" Кредит рахунку № 31 "Витрати майбутніх періодів" 2000 крб.

Синтетичний облік готової продукції ведуть на активно-виробничою собівартістю. Якшо поточний облік готової продукції у бухгалтерії підприємства ведеться не за фактичною собівартістю, а за "твердими" обліковими цінами підприємства, то слід нарахунок № 40 "Готова продукція" окремо записувати випуск продукції за плановою розрахунковою собівартістю і відхилення фактичної собівартості від планово-розрахункової. На основі документів, що підтверджують значу готової продукції на склад, у бухгалтерії роблять такий запис:

2.5.3. Синтетичний та аналітичний облік готової продукції

Відвантажена і реалізація

продукції прийнято від цеху, приход від цеху за зміну кількості реалізованої або переданої іншим цехам.

На промислових підприємствах на кожний вид продукції складають виробничий акт, який використовують для складання накопичувальної відомості за місяць. Накопичувальна відомість потрібна для подальшого обліку готової продукції у бухгалтерії в натуральному і валютному вираженнях. На окремих підприємствах надходження готової продукції з виробництва на склад оформляють зміною відомістю і виморою (типова форма № М-10).

Облік готової продукції на складах підприємства ведеться за видами, сортами, розмірами. Для аналітичного обліку продукції на складах реєструють картки або книги складського обліку. На підприємствах для обліку руху готової продукції застосовують технічні засоби, що встановлені безпосередньо на складах, АРМ-комп'ютера. Документи на готову продукцію надходять кожного дня в бухгалтерію, яка веде кількісно-натуральний облік випуску продукції за її видами, сортами. У кінці місяця загальну кількість випущеної продукції оцінюють за прийнятими в обліку цінами підприємства і фактичною собівартістю. За даними відомості випуску готової продукції визначають результати роботи підприємства в процесі виробництва (різниця між фактичною і прийнятою для обліку собівартістю випущеної продукції) економію або перевищати.

Дебет рахунку № 40 "Готова продукція" за фактичними, виконаними роботами і послугами

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 40 "Готова продукція" за фактичними, виконаними роботами і послугами

Дебет рахунку № 05-4 "Тара і тарні матеріали"

На суму виконаних транспортних витрат, що за договором повинен оплачувати покупець і відповідно через це включене-них до рахунку, до одержання платежу від покупця вантажовідправник складає запис при оплаті:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"

Кредит рахунку № 20 "Основне виробництво"

Якщо облік готової продукції ведеться не за фактичними, а за дозовірними або оптовими цінами, то необхідно вести відокремлений облік відхилень фактичної виробничої собівартості від їх вартості у договірних або оптових цінах підприємства. Облік готової продукції у валютному вираженні ведуть за місцем їх зберігання з еквівалентною матеріально-виповзальних осіб.

Аналітичний облік відвантажених товарів ведеться на складах у картках складського обліку в натуральних показниках на основі наказів-накладних відділу збуту. Бухгалтерія веде аналітичний облік відвантаженої продукції при журнально-определенні форм у відомості № 16 "Рух готових виробів, реалізація продукції і матеріальних цінностей". Протягом місяця облік випуску і відвантаження готової продукції ведеться за обліковими цінами, якими можуть бути планова собівартість, розрахункові ціни, що замінилися на складі, визначають в цілому за ор-норваними групами або підгрупами готової продукції без деталізації її за видами, на основі процентного відношення фактичної собівартості залишку на початок місяця і надходження з виробництва готової продукції до її вартості за обліковими цінами. На суму фактичної собівартості відвантаженої продукції покупець на основі відповідних первинних документів, що підтверджують її відвантаження, у бухгалтерському обліку відправника роблять такий запис:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 40 "Готова продукція"

Вартість тари, що відшкодовується покупцями понад оптову ціну на продукцію, списують записом:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 05-4 "Тара і тарні матеріали"

На суму виконаних транспортних витрат, що за договором повинен оплачувати покупець і відповідно через це включене-них до рахунку, до одержання платежу від покупця вантажовідправник складає запис при оплаті:

— перерахуванням з розрахункового рахунку в банк:
Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок";

— витрати чеками з нелімітованих або лімітованих чекових книжок з спеціального позикового рахунку:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Якщо транспортні витрати вантажовиправників за умовами договору сплачує за свій рахунок чеками і вони не підлягають відшкодуванню покупцями, то запис буде такий:

Дебет рахунку № 43 "Позавиробничі витрати"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Фактичну собівартість виконаних робіт і послуг промислового характеру після приймання їх замовником не оприбутковують на рахунок № 40 "Готова продукція", а відображають записом:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 20 "Основне виробництво"

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Можливі випадки повної або часткової відмови покупців від оплати відвантаженої їм продукції, частіше у випадках невідповідності кількості, якості продукції, передачених дозвором або замовленням. У разі відмови покупця від оплати відвантаженої йому продукції він зобов'язаний прийняти цю продукцію на відповідальне зберігання і лише після одержання адресою іншого покупця або казасд поставальника. В такому випадку бухгалтерія робить запис:

Дебет рахунку № 40 "Готова продукція"

Дебет субрахунку № 05-4 "Тара і тарні матеріали" (на вартість оборотної тари).

Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати" (витрати по відвантаженню оборотної продукції).

Кредит рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Суми відхилень, що відносяться до відвантаженої готової продукції, користуються по кредиту рахунку № 40 "Готова продукція" і дебету рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги", на подорожчання — додатковими бухгалтерськими проводками, а на здешевлення — сторнувальними. Ці відхилення облічують окремо в межах рахунку № 40 "Готова продукція" загальною сумою за однією групами готової продукції без деталізації її за окремими видами. Підсумкові дані відомості № 16 (або № 16-а для підприємств з великою номенклатурою реалізованої продукції, в якій приводяться суми за платіжними документами, видами реалізації, а також сума до одержання) за місяць записують у журнал-ордер № 11 на кредит рахунків: № 40 "Готова продукція", № 43 "Позавиробничі витрати", № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги", № 46 "Реалізація", № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками", а аналітичні дані — на рахунки № 45 і 46. Аналітичними рахунками до синтетичного рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги" є: готові вироби без виробів широкого вжитку з відходів; вироби широкого вжитку з відходів; дерев'яна тара, сплачувана покупцями; роботи і послуги; купівні вироби; продукція підсобного сільського господарства; інші матеріальні цінності; транспортні та інші витрати за рахунок покупців.

При централізації обліку запис у бухгалтерії головного підприємства та виробничої одиниці такий:

а) на вартість продукції, відвантаженої виробничою одиницею:

Дебет рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

Кредит рахунку № 40 "Готова продукція";

Сума сплаченого тарифу:

Дебет рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами";

на вартість тари понад ціну продукції:
Дебет рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"
Кредит субрахунку № 05-4 "Тара і тарні матеріали"

бу бухгалтерському обліку головного підприємства згідно з документами, одержаними від виробничої одиниці:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

в) витрати виробничої одиниці по відвантаженню продукції, що передані об'єднанню:

Дебет рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

Кредит рахунку № 43 "Позавиробничі витрати" (відображається у журналі-ордері № 11)

г) на ж операція відображається в обліку об'єднання згідно з авізо виробничої одиниці:

Дебет рахунку № 43 "Позавиробничі витрати"

Кредит рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

2.5.4. Облік реалізованої продукції

Датою реалізації продукції (робіт, послуг) вважається день надкожженя коштів на розрахунковий рахунок підприємства, а при розрахунках готівкою — день надкожженя грошей в касу.

Підприємство може встановлювати порядок, за яким виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) визнається за варієтстю відвантаженої продукції (виконаних робіт, послуг), що зазначена в оформлених для слати покупцем (замовником) розрахункових документах.

Облік реалізації здійснюють на активіно-пасивному рахунку № 46 "Реалізація"; на цьому рахунку облічують реалізацію готової продукції, товарів, матеріальних цінностей, виконаних робіт і наданих послуг, а також виявляють фінансові результати від реалізації.

На дебеті рахунку № 46 "Реалізація" відображують фактичну собівартість продукції, позавиробничі витрати, належні з підприємства податок і внески з обороту. На кредит рахунку № 46 "Реалізація" записують собівартість продукції так:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

У кінці місяця на основі розрахунку частину позавиробничих витрат, які належать до реалізації продукції, відносять на рахунок № 46 "Реалізація" по кожній партії реалізованої продукції, суми витрат щодо збуту продукції записують так:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит рахунку № 43 "Позавиробничі витрати"

Підприємства, які сплачують податок на додану вартість (ПДВ) за окремими видами продукції, цю суму відносять на рахунок реалізації суми податку записом:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"

Якщо роботи промислового характеру виконані для власного житлово-комунального господарства, капітального будівництва та інших невиробничих потреб підприємств і коли ці роботи не підлягають оплаті, то вартість їх за цінами кошторисних калькуляцій замовників на основі актів приймання відображають записом:

Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства"

Кредит рахунку № 46 "Реалізація"

На фактичну собівартість робіт складають дві проводки:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва", або

Кредит рахунку № 20 "Основне виробництво"

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Коли розрахунки здійснюються платіжними документами за реалізовану продукцію у порядку попередньої оплати, момент реалізації продукції співпадає з моментом випуску її із складу, тому відпадає необхідність застосовувати рахунок № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги". В обліку суми, що одержані від покупців за продукцію у порядку попередньої оплати до моменту вивозу цієї продукції із складу, тобто до її реалізації, повинні бути відображені на рахунку № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками".

Приклад. Представник покупця вибрав продукцію на складі підприємства — виготовлявача, на яку виписав рахунок-фактуру почасальник. Бухгалтерія підприємства-покупця сплачує виписаний рахунок платіжним дорученням. Рахунок-фактура на готову продукцію, що підлягає відпуску за оптовими цінами, виписаний покупцеві на суму 20 тис. крб.; її собівартість складає 17,5 тис. крб. Сума 20 тис. крб. переказована покупцем на розрахунковий рахунок поставальника платіжним дорученням. У бухгалтерії підприємства буде зроблено запис:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок" — 20 тис. крб.

Кредит рахунку № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками" — 20 тис. крб.

Якщо покупець після оплати ним рахунку-фактури отримав продукцію із складу поставальника, то роблять такі записи:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація" — 17,5 тис. крб. (за собівартістю)

Кредит рахунку № 40 "Товара продукція" — 17,5 тис. крб.

Дебет рахунку № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками" — 20 тис. крб.

Кредит рахунку № 46 "Реалізація" — 20 тис. крб. (за оптовими (бюджетними) цінами підприємства.

Аналітичний облік на рахунку № 46 "Реалізація" ведуть у розрізі номенклатурних видів продукції, за видами робіт і послуг, виконаних на сторону (для інших). Реєстрими обліку процесу реалізації при журнально-ордерній формі є: відомості № 15 "Загальногосподарські витрати, витрати майбутніх періодів, резерв наступних платежів і повзвиробничі витрати", № 16 "Рух готових виробів, реалізація продукції і матеріальних цінностей", а також журнал-ордер № 11.

У відомості № 15 ведуть аналітичний облік повзвиробничих витрат. У розрізі встановленої номенклатури вона служить підставою для списування належної суми у звітному місяці повзвиробничих витрат на дебет рахунку № 46 "Реалізація". За допомогою відомості № 16 організовують контроль за оплатою рахунків. На початку місяця з відомості складеної в минулому місяці, переносять дані про несплачені платіжні документи. Потім роблять записи операцій (кількість продукції, облікова вартість, транспортні витрати, що

виконуються покупцю, загальна сума) в міру оформлення відшкодовуються покупцю, загальна сума) в міру оформлення і подання для оплати платіжних документів, а також спрощення виписок банку про їх оплату. У кінці місяця за звітними даними відомості № 16 визнають в узагальненому вигляді рух готової продукції за групами, відпуску ціну реалізованої продукції, собівартість, суму відшкодування покупцям транспортних і інших витрат, залишок несплаченої продукції на кінець місяця. Одержані звічені дані за кореспондуючими рахунками записують у журналі-ордері № 11, у якому відображають операції відвантаження і реалізації готової продукції на кредиті рахунків № 40 "Товара продукція", № 43 "Повзвиробничі витрати", № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги", № 46 "Реалізація", № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками" і аналітичні дані до рахунків № 45 і 46. У виробничих опинилих підприємств, що не мають окремого балансу, облік відвантаження і реалізації продукції централізований. Усі первинні документи на відвантаження і реалізацію готової продукції (накладні, специфікації, накази на відпуск та ін.) за встановленим графіком передаються до головного підприємства. Фінансовий відділ об'єднання оформляє й подає платіжні документи в банк.

У журналі-ордері № 11 в об'єднанні на виробничу собівартість продукції, оплаченої покупцями, роблять такий запис:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Розраховуючи суми, які надійшли на розрахунковий (сепеліозичковий) рахунок для сплати за продукцію, відвантажену виробничою опиничкою, складають записи:

а) в об'єднанні:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Дебет рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"

Кредит рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

б) у бухгалтерії виробничої опинички:

— на оплату відвантаженої продукції —

Дебет рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські витрати"

Кредит рахунку № 46 "Реалізація"

2.5.5. Облік витрат по збуту

Синтетичний облік витрат щодо збуту (позавиробничих витрат) ведуть на активному рахунку № 43 "Позавиробничі витрати", а аналітичний облік на цьому рахунку — у відомості № 15 "Загальноосподарські витрати, витрати майбутніх періодів, резерв наступних платежів і позавиробничі витрати" за статтями, які передбачені галузевими інструкціями. У цих відомості визначають викликання фактичної собівартості використаних матеріальних цінностей від їх вартості за обліковими цінами. Обороти на дебет рахунку № 43 "Позавиробничі витрати" можливі з кредиту таких рахунків:

Дебет рахунку № 43 "Позавиробничі витрати"
 Кредит рахунку № 05 "Матеріали"
 Кредит рахунку № 08 "Запасні частини"
 Кредит рахунку № 06 "Паливо"
 Кредит рахунку № 12 "Малюцінні і швидкозношувані предмети"
 Кредит рахунку № 13 "Знос малюцінних і швидкозношуваних предметів"

Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"
 Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню"
 Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Як правило, загальна сума позавиробничих витрат повністю списується і включається до повної собівартості реалізованої продукції. Але якщо від місяця до місяця залишки товарів відвантажених (на рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги") значно розходяться, то частина позавиробничих витрат залишається нерозподіленою. Вона розподіляється у процентному відношенні до виробничої собівартості продукції і в балансі на кінець місяця відображається у складі товарів відвантажених. У бухгалтерському обліку нестаття сума позавиробничих витрат залишається як сальдо на рахунку № 43 "Позавиробничі витрати".

2.5.6. Облік податків і внесків з обороту

Підприємства є платниками податків та внесків з обороту: на добавлену вартість, акцизний збір, фонди зайнятості, податок на транспортні засоби тощо.

— на списання виробничої собівартості відвантаженої і опрацьованої продукції;

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"
 По дебету рахунку № 46 "Реалізація" записуються: — виробничі собівартість реалізованої продукції; — позавиробничі витрати;

— сума акцизного збору і податку на добавлену вартість на реалізований товар (роботи, послуги).
 По кредиту рахунку 46 відображується реалізація (відвантажена) продукції (див. схему 8).

Рахунок № 46. Реалізація

Дебет Кредит

Рахунок 40, 41, 45 Д-т К-т
 Рахунок 51,62 Д-т К-т

Рахунок 43 Позавиробничі витрати Д-т К-т

Рахунок 68 Розрахунки з бюджетом Д-т К-т

С. кін. Рахунок 80 Рахунок 80 С. кін.

Д-т К-т Прибутки і збитки Д-т К-т Прибутки і збитки

Схема рахунку № 46 "Реалізація"

Різниця між оборотами по дебету і кредиту рахунку 46 виявляє прибуток чи збитки, які списуються на рахунок 80.

Податок на добавлену вартість (ПДВ) - частиня знову виготовленої вартості на кожному етапі виробництва товарів, виконаних робіт, послуг. Платниками податку є всі підприємства, незалежно від виду діяльності і форм власності, а також фізичні особи, які займаються підприємницькою діяльністю. Об'єктом оподаткування служать оборот по реалізації товарів, виконаних робіт і послуг. Оподаткований оборот розраховується, виходячи з вартості відвантаженої продукції, виконаних робіт, послуг. Розмір ставки податку на добавлену вартість складає 28% до оподаткованого обороту, а для торгових, посередницьких підприємств - 21,875% до різниці між ціною продажу товару і ціною його покупки.

Порядок розрахунку податку на добавлену вартість наступний:

1. Реалізація товарів (робіт, послуг) підприємствами проводиться по цінам, збільшеним на суму ПДВ, і при цьому в документах на реалізацію (акти здачі-приймки, рахунки-фактури, накладні, платіжні доручення тощо) сума податку виділяється окремо. Реалізація товарів (робіт, послуг) насамперед, підприємствам і організаціям проводиться за цінами, які включають в себе суму ПДВ.

2. Сума ПДВ, яку необхідно внести в бюджет, знаходиться як різниця між сумами податку, одержаного від покупців, і сумами податку, сплаченого постачальникам за матеріали, платино, роботи, послуги, вартість яких відносяться на витрати виробництва і обігу (сама сума сплаченого податку у витрати виробництва не включається). У понятті "добавлена вартість" входять прибуток, заробітна плата, відрахування на соціальне страхування та інші суми, пов'язані з власним виробничим процесом.

Приклад. Для виробництва продукції закуплені матеріали на суму 1000 крб., постачальнику сплачений рахунок на суму 1280 крб. (1000 крб. + 28%). З цих матеріалів було виготовлено 100 одиниць продукції. Витрати на її виробництво склали 10000 крб. Звіси співвартість однієї продукції:

$$\frac{10000 \text{ крб.}}{100 \text{ од.}} = 100 \text{ крб./од.}$$

Продукція була реалізована по ціні
 15000 крб. + 28% = 19200 крб.

Визначаємо суму ПДВ, яку необхідно внести в бюджет. Для цього віднімаємо ПДВ, сплачений за матеріали, з суми ПДВ, одержаної від реалізації: 4200 крб. - 280 крб. = 3920 крб.

Перевіримо, що дана сума є частиною знову створеної на новому підприємстві вартості і складає саме 28% від її вартості. Приріст вартості продукції знаходиться як різниця між вартістю матеріальних ресурсів, робіт, послуг, витрачених на її виготовлення, і вартістю реалізації самої продукції:

$$15000 \text{ крб.} - 1000 \text{ крб.} = 14000 \text{ крб.}$$

$$14000 \text{ крб.} \times 28\% = 3920 \text{ крб.}$$

Звіси буде зроблений бухгалтерський запис:

- заготвіля матеріалів:
- Дебет рахунку № 05 "Матеріали"
- Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з постачальниками і підрядчиками" ... 1000 крб.
- відображення сплаченого ПДВ:
- Дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"
- Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з постачальниками і підрядчиками" ... 280 крб.
- оплата рахунків постачальника:
- Дебет рахунку № 60 "Розрахунки з постачальниками і підрядчиками"
- Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок" ... 1280 крб.

- реалізація готової продукції:

- Дебет рахунку № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками"
- Кредит рахунку № 46 "Реалізація" ... 19200 крб.
- відображення одержаного ПДВ:
- Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
- Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом" ... 4200 крб.

Акційний збір платять підприємства згідно з законодавством на окремі види товарів за встановленими тарифами, наприклад, люксові та кондитерські виробы, цукор тощо. Податок з обороту (добавлена вартість, акційний збір тощо) є одним із джерел доходу бюджета, що вноситься підприємствами з грошової виручки від реалізації продукції.

2.6. Облік грошових коштів і позрахункових операцій

2.6.1. Рахунки для обліку грошових коштів

На кожному промисловому підприємстві для забезпечення належного регулювання і контролю за рухом грошової маси організується облік. Основа обліку коштів є їх класифікація за призначенням і місцем зберігання. За призначенням кошти розподіляються для: облігу, особливого та спеціального призначення, а за місцем зберігання – на кошти у банку, касі підприємства, підвітних осіб. Для обліку готівки і руху коштів за кожним місцем зберігання і для кожного виду призначення відповідним планом передбачення рахунок: для обліку готівки і руху коштів у обороті, що зберігаються в банку, рахунок № 51 "Позрахунковий рахунок", № 52 "Валютний рахунок", як-що кошти господарства мають цільове призначення (позрахунок з поставальниками по акредитиву тощо) – рахунок № 55 "Інші рахунки в банку", наприклад для обліку коштів спеціального призначення позрахунок по акредитивам, позрахунок за допомогою позрахункових чеків; для обліку коштів у дорозі, кошти – рахунок № 50 "Каса"; для обліку коштів у дорожніх пунктах напів, сертифікатів – рахунок № 56 "Інші грошові кошти".

2.6.2. Облік касових операцій у системі рахунків

Касові операції здійснюються згідно з Порядком ведення касових операцій у народному господарстві України, що затверджено постановою національного банку України від 25 червня 1992 р. № 11. Всі операції по руху грошей здійснюються спеціальною особою – касиром, який несе повну матеріальну відповідальність за збереження грошей і цінних паперів в касі. Обов'язки касира не може виконувати працівник бухгалтерії, який має право підписувати касові документи або займається нарахуванням оплати праці. В господарстві повинні бути створені всі необхідні умови для надійного збереження грошей. В касі забороняється зберігати гроші, які не належать підприємству. Гроші в касу надходять в основному з

Тому на основі позрахунку податків з обороту в обліку відображають виникнення заборгованості перед банківськими органами за платежами у бюджет, з одного боку, і збільшення витрат за рахунок реалізації – з другого.

2.5.7. Облік фінансових результатів від реалізації продукції

Вартість відвантаженої продукції, що оцінюється протягом місяця за обліковими цінами на дебет рахунку № 42 списують з кредиту цього рахунку на дебет рахунку № 46.

Потім визначають фактичну собівартість реалізованого продукції за середнім процентом відхилення фактичної собівартості відвантаженої продукції до її вартості в облікових цінах. За цим же процентом коригують і залишок відвантаженої продукції на початок наступного місяця. Особливі операції з реалізації є визначення обліковими операціями процесу реалізації і визначення на рахунок № 46 фінансового результату і перерахування його на рахунок № 80 "Прибутки і збитки".

Кредитове сальдо на рахунок № 46 "Реалізація" констатує прибуток підприємства (об'єднання), що відображається записом:

Дебет рахунок № 46 "Реалізація"

Кредит рахунок № 80 "Прибутки і збитки"

За умови дебетового сальдо на рахунок № 46, що покаже збиток підприємства за звітний період, запис буде такий:

Дебет рахунок № 80 "Прибутки і збитки"

Кредит рахунок № 46 "Реалізація".

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які завдання обліку реалізації продукції, поділі і послуг?
2. Як здійснюють первинний облік реалізації?
3. Як ведуть синтетичний і аналітичний облік реалізації?
4. Як розрахувати податок на додану вартість?
5. Як визначають фінансовий результат від реалізації?

цінностей"
Кредит рахунку № 84 "Нестачі та втрати від псування матеріальних зоб'язань"

2. Дебет рахунку № 72 "Позабування кредиту рахунку № 50 "Каса";

цінностей"
1. Дебет рахунку № 84 "Нестачі та втрати від псування інвентаризації каси роблять записи:

ча, то вона стягується з касира. При цьому на основі акта страхування" тощо. Якщо при інвентаризації виявлена нестача дебіторами і кредиторами"; № 69 "Позабування неоголошених витрат"; № 76 "Позабування з різними рахунком"; № 25 "Забальшовані витрати"; № 26 "Забальшовані витрати з підвітними особами"; № 51 "Позабування з дебетом рахунків № 70 "Позабування по оплаті праці"; № 71 "Позабування з дебетом рахунку № 50 "Каса" здійснюються в кореспонденції по кредиту рахунку № 50 "Каса" здійснюються в кореспонденції 76 "Позабування з іншими дебіторами і кредиторами". Записи (поділ, послуг); № 71 "Позабування з підвітними особами", № 51 "Позабування рахунком", № 46 "Реалізація продукції каси. По дебету рахунку № 50 "Каса" кореспондує з рахунками може бути тільки дебетом, що відображає залишок грошей у надкожечення грошей в касу, а на кредиті - їх видуть; сальдо то). На рахунку № 50 "Каса" на дебеті записують операції якщо вони не відображають касових операцій (сторнувань то- рахунку не можна робити ніяких бухгалтерських проводок, на загальні суми за день (або за декілька днів). На цьому відвінних аркушів касової книги і доданок до них документів рахунком № 50 "Каса", записи ведуть на основі перевірених Для обліку касових операцій і залишку використовують сових документів.

терського архіву в архівній книзі вказують про прийняття ка- Вони повинні мати самостійну нумерацію і призначати до бухгал- брошурувати окремо від інших бухгалтерських документів. респектом аналітичного обліку. Касові документи слід денно в кінці дня виводяться залишки по касі. Касова книга є талтерів. Записи в книгу проводяться по кожному ордеру, що- касовими ордерами та іншими документами передається в бух- другий - відбивається і разом з придатковими і видатковими папір. Перший примірник залишається у касовій книзі, а си в книзі ведуться у двох примірниках через копювальні

завіряється підписами керівника і головного бухгалтера. Запи- сурочною печаткою. Кількість листів в касовій книзі повинна бути відображена в касовій книзі. Книга

Грух грошей в касі касир відображає в касовій книзі. Книга респектрються в журналі респектрів ордерів. окремо в послідовності від початку до закінчення року і допущення. Прибуткові і видаткові касові ордери нумеруються вказують, на чие прізвиське, ім'я, по батькові вписане відомості, а якщо гроші видані за дорученням, то в ордері на загальну суму виданої заробітної плати по платіжній іншій особі. При цьому видатковий касовий ордер складають ти; за дорученням - якщо особа отримує ордери свої гроші документах; платіжній відомості - при виплаті заробітної пла- тощо). Видача грошей з каси може проводитись і по інших підставою для складання ордерів (чеки, авансові звіти, заяви операція і вказані виправдані документи, що послужили кореспондуючі рахунки, на яких повинна бути відображена чорним (культурною ручкою). В ордері також проставляють і видатковий ордер не допускається. Вони заповнюються особі, яка записана в ордері. Ніяких виправлень в придатковий тером. Гроші виділяються по ордеру тільки в день його випуски підсаному керівником підприємства і головним бухгалте- виписують.

тера і касира. При ордерахні грошей з банку квитанцію не касовим ордером, який заповнюється в бухгалтерії. На руки платнику видається квитанція за підписом головного бухгал- Надохожена грошей в касу оформляється придатковим банком.

плати повинні бути повернені на позабування рахунку у трох днів з дня ордера грошей у банку суми заробітної гроші, призначені для оплати праці. Невиплачені протягом видані банком. Понад ліміт у касі можуть зберігатися лише банк. Готівку можна витратити на ті ж цілі, на які вони готівка повинна зберігатися на позабування рахунку в розмірі, необхідному для виплати невідкладних витрат. Це витрати. Банк встановлює ліміт залишку готівки у касі в відраження, господарські та інші адміністративні операції заробітної плати робітникам і службовцям, витрати на позабування рахунку, що відкритий в банку, для виплати

На розрахункових (або поточних) рахунках виконують безотвіткові розрахунки щодо основної діяльності, капітальних вкладень. Найчастіше застосовують розрахункові документи: платіжні вигоди - поручення, платіжні поручення і розрахункові чеки. Усі операції на розрахункових рахунках виконуються за документами встановленої форми. Бухгалтерський облік руху грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства ведеться на активному балансовому рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок". Основною для запису операцій на ньому є виписки з розрахункового рахунку. Виписки є основою для записів до реєстрів (журналу-оперу № 2 і допоміжної відомості № 2) операцій на розрахунковому рахунку. Записи банку і підприємства повинні бути ідентичними. Якщо при перевірці виписки банку підприємство встановило, що якась сума в банку невірно записана (зарахована або списана), то воно повторює цю помилку банку і повідомляє банк у письмовій формі. Усі помилки банку відображаються у кореспонденції з рахунком № 63 "Розрахунки по претензіях".

Валютні рахунки відкриваються у банку для зберігання коштів підприємства в іноземній валюті. Для обліку цих коштів призначений активний рахунок № 52 "Валютний рахунок". На цьому рахунку облік операцій ведуть аналогічно обліку на розрахунковому рахунку на основі виписок банку. Базовою валютою є карбованець. До валютних господарських операцій розрахунки і платежі виконуються в іноземній валюті з

2.6.3. Облік коштів на рахунках у банку

Якщо у касі інвентаризацією виявлені лишки, то вони вносяться у дохід бюджету. Це оформляють таким чином:
 Дебет рахунку № 50 "Каса"
 Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"

При журнально-орядній формі обліку касових операцій ведуть у журналі-операції № 1 на кредиті рахунку № 50 "Каса" і у відомості № 1 - на дебеті цього рахунку. У кінці місяця дані журналу-операції № 1 і відомості № 1 підраховують, сальдо на початок і кінець місяця звіряють із залишком касової книги.

Троші для видачі авансів під звіт надходять з розрахункового рахунку:
 Дебет рахунку № 50 "Каса"
 Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Для обліку підвітних сум застосовується синтетичний рахунок № 71 "Розрахунки з підвітними особами". На дебеті цього рахунку приписують суми, що видаються під звіт і відображають заборгованість осіб:
 Дебет рахунку № 71 "Розрахунки з підвітними особами"
 ми

Кредит рахунку № 50 "Каса"
 На кредиті рахунку облічують суми виконаних робіт (на основі авансових звітів і прикладених до них виправданих документів):
 Дебет рахунку № 26 "Зарахунок господарські витрати"

2.6.4. Синтетичний облік підвітних сум

Для операцій відображається в обліку наступним чином:
 -- зарахування на валютний рахунок виручки від реалізації товару - 1000\$.
 Дебет рахунку № 52 "Валютний рахунок"
 Кредит рахунку № 46 "Реалізація" ... 36000000 крб.
 -- відображення курсової різниці:
 Дебет рахунку № 52 "Валютний рахунок"
 Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки" ... 500000 крб.

Інвентаризація іноземної валюти за курсом Національного банку України, що діє на дату виписки розрахунково-грошових документів. Курсові різниці відносять на рахунок № 80 "Прибутки (доходи) і збитки". Одночасово за балансом рух коштів в іноземній валюті на валютних коштах облічують по кожному їх виду.

Прякма. Фірма "Мумба-Юмба" продала партію товару на загальну суму 1000\$. На момент оплати (на день виписки платіжних документів) курс долара склав 36000 крб. за 1\$, а сума оплати в перерахунку на крб. - 3600000 крб. На дату зарахування цих коштів на рахунок фірми "Мумба-Юмба" курс долара виріс до 36500 крб. за 1\$, а сума відповідно склала 36500000 крб.

Для операцій відображається в обліку наступним чином:
 -- зарахування на валютний рахунок виручки від реалізації товару - 1000\$.

5. Розрахунки з робітниками і службовцями. Облік розрахунків з бюджетом відображають на пасивному рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом", до кредиту якого записують суми, що належать внесенню в дохід бюджету, а в дебет - внесені платежі.

Сальдо цього рахунку по кожному виду платежів показує: кредитове - заборгованість по платежах до бюджету, дебетове - непередати бюджету.

Внески до бюджету з прибутку підприємства відображають щомісячно такою проводкою:

Дебет рахунку № 81 "Використання прибутку" Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"

По закінченню року (після затвердження річного звіту) при реформі балансу внесені суми до бюджету списують записом:

Дебет рахунку № 80 "Інвентарі і збитки" Кредит рахунку № 81 "Використання прибутку"

Суми податку з обороту, що належать внесенню до бюджету, оформляють записом:

Дебет рахунку № 46 "Реалізації" Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"

Розрахунки по інших платежах відображають так: Дебет рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці" - на суму податків, утриманих з заробітної плати робітників і службовців;

Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами" - на суми простроченої кредиторської заборгованості та інших коштів

Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом" Суми внесенних платежів записують у дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом" і кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Усі розрахунки за претензіями, порушеннями договорів поставок продукції і посил (наприклад, за несвоечасну поставку, некомплектність, зниження якості товарів) облічують на активному рахунку № 63 "Розрахунки по претензіях". У дебет цього рахунку записують належні суми штрафів, неустойки, вартість товарно-матеріальних цінностей, яких не вистачає, а в кредит - суми платежів, що надійшли за претензіями.

Кредит рахунку № 71 "Розрахунки з підзвітними особами"

мі "Кредит рахунку № 71 "Розрахунки з підзвітними особами"

Якщо гроші видавались під звіт на придання деяких господарських матеріалів, запасних частин, канцелярського майна (на невеликі суми) і є підтвердження цих витрат документами, то роблять такий запис:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали" Дебет рахунку № 08 "Запасні частини" Дебет рахунку № 12 "Малюцінні і швидкозношувані предмети"

Кредит рахунку № 71 "Розрахунки з підзвітними особами"

На повернений залишок невикористаних сум підзвітною особою:

Дебет рахунку № 50 "Каса" Кредит рахунку № 71 "Розрахунки з підзвітними особами"

При обробці первинних документів на обчислювальних машинах щомісяця розробляють машинограму - відомість обліку на рахунку № 71 "Розрахунки з підзвітними особами" вказавкою кореспондуючих рахунків". Відомість є першом синтетичного і однозаво аналітичного обліку розрахунків з підзвітними особами. На основі відомості розробляється оборотна відомість на рахунку № 71 "Розрахунки з підзвітними особами", а потім автоматично її звітні дані групуються у машинограмах - оборотній відомості за синтетичними рахунками і у Головні книзі (за відповідними рядками).

2.6.5. Облік розрахунків при нетоварних операціях

До основних нетоварних розрахункових операцій належать:

1. Розрахунки з бюджетом (фінансовими органами) по податках.
2. Розрахунки при нетоварних операціях установами та організаціями (розрахунки з органами соціального страхування, промислькими організаціями тощо).
3. Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами (за претензіями, нестачами, розратами, крадіжками та іншими розрахунками).
4. Розрахунки з кредитними установами (банками) за позиками.

Позахунки з окремими особами при нестачах матеріальних цінностей, позтратах і крадіжках облічують на еквівалентному рахунку № 72 "Позахунки по відшкодуванню матеріальних збитків". Сальдо (дебетове) цього рахунку показує суму боргу по заповдільному матеріальному збитку. Борги при нестачах і позтратах, за якими відмовлено в стягненні з в'язку з необрунтованістю позову, відображають записом:

Дебет рахунку № 80 "Прийutki і збитки"
Кредит рахунку № 72 "Позахунки по відшкодуванню матеріальних збитків".

2.6.6. Облік позахунки з робітниками і службовцями по інших операцiях

Позахунки з робітниками і службовцями по інших операцiях здійснюють на пасивному рахунку № 73 по п'яти субрахунках: № 73-1 "Позахунки за товари, продані в кредит"; № 73-2 "Позахунки по позиках на індивідуальне житлове будівництво"; № 73-3 "Позахунки по позиках на будівництво садових будинків"; № 73-4 "Позахунки по позиках молодим сім'ям"; № 73-5 "Позахунки за формений одяг".

В об'єднаннях і підприємствах, у яких працюють особи, що купили товари в кредит, і які повністю відшкодовують торговельним організаціям суми наданого ними (покупця-ми) кредиту за рахунок відповідної позики банку, при оплаті банком відповідних позахункових документів складають запис:

Дебет субрахунку № 73-1 "Позахунки за товари, продані в кредит"
Кредит рахунку № 90 "Короткострокові позики банку"

У міру утримання з робітників і службовців чергових платежів позики роблять запис:

Дебет рахунку № 70 "Позахунки по оплаті праці"
Кредит субрахунку № 73-1 "Позахунки за товари, продані в кредит"

Облік позахунки з різними дебіторами і кредиторами здійснюється на рахунку № 76 "Позахунки з різними дебіторами і кредиторами". На ньому облічують: позахунки з організаціями і особами за виконавчими документами, з кооп-

1. Як ведеться облік коштів у касі?
2. Як ведеться синтетичний облік касових операцій?
3. Як ведеться облік коштів на рахунках банку?
4. Як ведеться облік коштів в іноземній валюті?
5. Як ведеться синтетичний облік підвітних сум?
6. Як ведеться облік позахунки при нетоварних операцiях?
7. Як ведеться облік позахунки з робітниками і службовцями по інших операцiях?

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

Активні - дебіторська, а в пасиві кредиторська заборгованість.

У балансі сальдо на рахунку № 76 показують повернутим: у

аналітичний облік ведеться по кожному дебітору і кредитору.

Іншими дебіторами і кредиторами".

особами по виконавчих документах", № 76-3 "Позахунки з

має такі субрахунки: № 76-1 "Позахунки з організаціями та

проживання в гуртожитках та інші позахунки. Цей рахунок

предані основні засоби, з іншими дебіторами і кредиторами за

репативними і промисловими організаціями за придані або

2.7. Облік джерел коштів підприємств промисловості

2.7.1. Рахунки для обліку джерел коштів

Джерелами коштів підприємств промисловості є "Статус-

ний фонд", "Спеціальні фонди", "Амортизаційний фонд", "Фонди економічного стимулювання", "Цільове фінансування і цільові надходження", "Прийток (доходи)";

"Короткострокові позики банку"; "Довгострокові позики бан-ку"; "Кошти, залучені від поставальників та інших кредиторів", для обліку яких в Ліані рахунків передачені відповідні рахунки бухгалтерського обліку.

2.7.2. Облік статутного фонду

Статутний фонд є основним видом власних джерел підприємства. Облік статутного фонду ведеться на рахунку

основних засобів, при реалізації і безкоштовній передачі основних засобів. Запис у обліку таких:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"
 Кредит рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"
 Виручка від реалізації основних засобів (на продажну частість):

Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";
 На різницю між продажною і залишковою вартістю мінус ПДВ:
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";

Нарахування податку на добувену вартість об'єктів основних засобів з продажною і залишковою вартістю об'єктів основних засобів і реалізації:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд";

Нарахування податку на добувену вартість об'єктів основних засобів з продажною і залишковою вартістю об'єктів основних засобів і реалізації:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";

На різницю між продажною і залишковою вартістю мінус ПДВ:
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки";

2.7.3. Облік фондів економічного стимулювання

На підприємствах промисловості можуть створюватися такі фонди економічного стимулювання: матеріального заохочення, соціального розвитку, розвитку виробництва тощо.

Відраховування у фонди за рахунок прибутку відображають бухгалтерським записом:

Дебет рахунку № 81 "Використання прибутку"
 Дебет субрахунку № 81-2 "Використання прибутку на інші потреби"
 Кредит субрахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання" (за видами фондів)

Кощі фонду матеріального заохочення використовують на преміювання, оплату виконаних особливо важливих робіт, надання саноуразової допомоги, виплату винагороди робітникам за загальні піскумки роботи підприємства тощо.

Нарахування премії і винагороди з фонду матеріального заохочення, що включається до середнього заробітку робітників, відображається записом:

Дебет субрахунку № 87-2 "Фонд матеріального заохочення" (фонд оплати праці);

№ 85 тако ж найменування. Запис господарських операцій здійснюють на основі актів прийому-передачі або введення в експлуатацію основних засобів, авізо, розрахунки зносу основних засобів та ін. Доощітку і безкоштовне одержання зносу об'єднання) записують на основі накладних та інших первинних документів. Синтетичний облік по рахунку № 85 ведуть у журналі-ордері № 13. Тут кожен запис виконується в окремому рядку відповідного розділу журналу-ордеру. Відведено для даного балансового рахунку. При цьому тотожні операції щодо збільшення статутного фонду відображають на другий і третій сторінках, призначених для відображення кредитних оборотів на рахунку № 85, а щодо зменшення його – на першій сторінці журналу-ордеру.

Аналітичний облік на рахунку № 85 здійснюють у двох групуваннях (у частині основних і оборотних коштів) на чергові сторінці журналу-ордеру № 13. Його ведуть в розділі окремих статей. Всі дані наводять за звітний місяць і накопичувальним підсумком з початку року. Аналітичні показники взаємозв'язані на дебет рахунку № 85 з даними першої сторінки журналу-ордеру № 13 – (кредит рахунку № 01, 02), а на кредиті – з даними другої і третьої сторінок того ж журналу-ордеру.

Наростаючи аналітичні дані з початку року заповнюються на основі аналітичного журналу-ордеру за минулий місяць. Загальні підсумки таблиці "Аналітичні дані по рахунку № 85 за звітний місяць" повинні збігатися з даними дебетовому і кредитовому обороту на рахунку № 85 і основної книги. До найбільш типових операцій, що відображаються в аналітичному обліку збільшення статутного фонду, на державних підприємствах відносять: введення в експлуатацію об'єктів капітальних вкладень; вартість безкоштовно одержаних основних засобів; лощітку і утворення оцінки основних засобів; знос по безкоштовно переданих основних засобах; вартість необлічених основних засобів, виявлених при інвентаризації; знос по ліквідаційних основних засобах. Запис на ці операції в обліку такі:

Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"
 Дебет рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Дебет рахунку № 85 при списанні балансової вартості ліквідаційних об'єктів

Одночасно складається запис на порашення вартості приданого інвентаря за рахунок фонду:
 Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"
 Кредит рахунку № 13 "Знос малоцінних і швидкозношувальних предметів".
 При виділенні коштів на посилення харчування в дитячих садах і таборах робиться запис:
 Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"
 Кредит рахунку № 96 "Цілове фінансування і цілові надходження".
 Вишкодування частини витрат на утримання і поточний ремонт приміщень клубів, медичних установ, дитячих таборів тощо:
 Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"
 Кредит рахунку № 26 "Забальовано-сподарські витрати"
 Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки".
 Порашення вартості безкоштовно наданих послуг торговельним організаціям на утримання магазинів і торговельних пунктів на території підприємства:
 Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"
 Кредит рахунку № 23 "Допоміжне виробництво".
 Виділення коштів фінансування на ремонт житлових будинків, дитячих саdkів і таборів тощо:
 Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"
 Кредит рахунку № 88 "Фонд спеціального призначення".
 На капітальне будівництво житлових будинків, культурно-побудовних об'єктів тощо:
 Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"
 Кредит рахунку № 93 "Фінансування капітальних вкладень".
 Порашення позик, одержаної на будівництво будинків: день"
 Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"

Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"
 Преміювання робітників, певними подарунками, що купуються готівкою на кошти фонду матеріального заочечення (в середній зарботок не включаются) відображаються записом:
 Дебет субрахунку № 87-2 "Фонд матеріального заочечення" (фонд оплати праці)
 Кредит рахунку № 50 "Каса"
 При наданні робітникам одноразової допомоги (в середній зарботок не включаются) робиться запис:
 Дебет субрахунку № 87-2 "Фонд матеріального заочечення" (фонд оплати праці)
 Кредит рахунку № 50 "Каса"
 При наданні робітникам одноразової допомоги (в середній зарботок не включаются) робиться запис:
 Дебет субрахунку № 87-2 "Фонд матеріального заочечення" (фонд оплати праці)
 Кредит рахунку № 50 "Каса".
 Фонд соціального розвитку використовується на поліпшення культурно-побутового і медичного обслуговування робітників підприємства, на оздоровчі заходи (придання пуківок до санаторію і будинку відпочинку, придання медикаментів для медичних пунктів, згешевлення вартості всіх форм промислового харчування), на проведення культурно-освітніх заходів; на покриття витрат щодо господарського утримання клубів, медичних пунктів, дитячих таборів; на будівництво, розширення і капітальний ремонт житлових будинків, дитячих саdkів і асел, санаторіїв, їалень, спортивних споруд. Так, придання художньої літератури для клубів, санаторіїв, дитячих таборів відображається в обліку записом:
 Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"
 Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок".
 Придання медикаментів для лікарсько-санаторних установ: Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"
 Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок".
 Придання малоцінного інвентаря для обладнання дитячих саdkів і таборів тощо:
 Дебет рахунку № 12 "Малоцінні та швидкозношувальні предмети"
 Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підприємствами".

№ 88-6 "Надходження від продажу акцій"
 № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 № 88-8 "Ліквідність, одержані безкоштовно"
 Аналітичний облік утворення використаня коштів по
 кожному фонду ведуть за статтями кошторису відповідно до
 лічочних положень.

При операціях, що пов'язані з утворенням фондів, за рахунок прибутку у бухгалтерському обліку роблять такі записи:
 Дебет рахунку № 81 "Використання прибутку"
 Кредит рахунку № 88 "Фонди спеціального призначення"

Розглянемо більш детально створення страхового (резервного) фонду його використання:
 - зарахування емісійного доходу:
 Дебет рахунку № 50 "Каса"
 Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Дебет рахунку № 52 "Валютний рахунок"

Кредит субрахунку № 88-8 "Резервний (страховий) фонд"
 Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 - формування за рахунок коштів засновників: теж саме.
 Дебет субрахунку № 88-8 "Резервний (страховий) фонд"
 Дебет субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 - формування за рахунок переоцінки матеріальних цінностей:
 Дебет рахунку № 14 "Переоцінка товарно-матеріальних цінностей"

Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 - формування за рахунок прибутку:
 Дебет субрахунку № 81-2 "Використання прибутку на інші потреби"
 Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"

2.7.4. Облік фондів спеціального призначення
 Фонди спеціального призначення обліковуються на спеціальному рахунку № 88 "Фонди спеціального призначення". Для кожного з цих фондів відкривається окремий субрахунок. Наприклад:
 № 88-1 "Частиковий (паісовий) фонд організації орендариб"
 № 88-2 "Фонд в орендовані основні засоби"
 № 88-3 "Резерв по сумнівних боргах"
 № 88-4 "Кошти, використані на фінансові вкладення"
 № 88-5 "Емісійний прибуток (надходження)"

Кредит рахунку № 82 "Використання позичкових коштів"
 Джерелами утворення фонду розвитку виробництва на державних підприємствах є відрахування від прибутку амортизаційні відрахування. При відображенні господарських операцій на відрахування коштів у фонду розвитку виробництва складають запис:
 Дебет субрахунку № 87-1 "Використання прибутку на інші потреби" (на суму відрахувань від прибутку)
 Дебет рахунку № 86 "Амортизаційний фонд" (на суму зарахованих амортизаційних відрахувань)
 Кредит субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"
 Кошти фонду розвитку виробництва використовують на впровадження нової техніки, реконструкцію, здійснення механізації і автоматизації виробництва, модернізацію й придання обладнання, усеокомплексна організація виробництва і праці, а також на покращення довгострокових позик банків, що одержують на вищепераховані заходи.

Господарські операції з обліку фондів економічного стимулювання ведуть у журналі-ордері № 12, який подувається таким чином, що вміщує в собі дані синтетичного і аналітичного обліку. Аналітичний облік на кожному субрахунку, що має назву відповідного фонду, ведуть у розрізі окремих статей, що відображують напрямки надходження та використання коштів кожного фонду, їх залишки на початок і кінець звітного періоду, обороти за місяць і з початку року.

Дебет субрахунку № 88-8 "Ліквідність, одержані безкоштовно"
 Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 Резервний фонд створюється у відповідності з засновницькими документами і призначається для виплати доходів учасникам при відсутності чи неоплатності прибутку, на покриття збитків, на виплату боргів при ліквідації підприємства, для покриття різниці передбачених витрат тощо. Резервний фонд може формуватися не тільки за рахунок прибутку, але й за

прізначення:
 - формування за рахунок інших фондів спеціального призначення:
 Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 Дебет субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"

Дебет субрахунку № 88-8 "Ліквідність, одержані безкоштовно"
 Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 - формування за рахунок прибутку:
 Дебет субрахунку № 81-2 "Використання прибутку на інші потреби"

Дебет субрахунку № 88-8 "Ліквідність, одержані безкоштовно"
 Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 - формування за рахунок переоцінки матеріальних цінностей:
 Дебет рахунку № 14 "Переоцінка товарно-матеріальних цінностей"

Кредит субрахунку № 88-8 "Резервний (страховий) фонд"
 Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 - формування за рахунок коштів засновників: теж саме.
 Дебет субрахунку № 88-8 "Резервний (страховий) фонд"
 Дебет субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"

Дебет субрахунку № 88-8 "Ліквідність, одержані безкоштовно"
 Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 - зарахування емісійного доходу:
 Дебет рахунку № 50 "Каса"
 Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Дебет рахунку № 52 "Валютний рахунок"

Розглянемо більш детально створення страхового (резервного) фонду його використання:
 - зарахування емісійного доходу:
 Дебет рахунку № 50 "Каса"
 Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Дебет рахунку № 52 "Валютний рахунок"

Кредит субрахунку № 88-8 "Резервний (страховий) фонд"
 Кредит субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 - формування за рахунок коштів засновників: теж саме.
 Дебет субрахунку № 88-8 "Резервний (страховий) фонд"
 Дебет субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд"
 - формування за рахунок переоцінки матеріальних цінностей:
 Дебет рахунку № 14 "Переоцінка товарно-матеріальних цінностей"

рахунок коштів, одержаних від переоцінки матеріальних цінностей, за рахунок коштів засновників і інших джерел. В резервний фонд зараховується емісійний дохід від продажі акцій по ціні, яка перевищує їх номінальну вартість, а також можуть направлятися кошти, обліковані на субрахунок № 88-8 "Цінності, одержані безкоштовно". Використання коштів резервного фонду відображаються по дебету субрахунку № 88-7 "Резервний (страховий) фонд" в кореспонденції з рахунками - споживачами цих коштів.

2.7.5. Облік коштів цільового фінансування і цільових надходжень

Синтетичний облік цільового фінансування на підприємствах промисловості здійснюється на певному фоновому рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження", зокрема на ньому відображаються кошти, що призначені на підготовку кадрів, утримання дошкільних установ, науково-дослідницькі та інші потреби. Вони зараховуються на спеціальний активний рахунок № 55 "Інші рахунки в банках". Аналітичний облік до рахунку № 96 здійснюється за окремими видами цільового фінансування і цільових надходжень.

На кредиті рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження" облічуються суми фактично одержаного фінансування, фактично одержані кошти від профспілкових організацій, з фондів стимулювання підприємства та інших джерел, а також внесені батьками суми на утримання дітей у дитячих таборах тощо. Зміст операцій щодо формування цих коштів можливий таким:

1. Кошти фонду, направлені на посилене харчування дітей, що знаходяться в дитячих садах, еслях і дитячих таборах.

2. Кошти фонду, направлені на утримання культурно-освітніх установ і дитячих таборів.

3. Кошти, відраховані на господарське утримання дитячих дошкільних закладів за рахунок коштів фонду соціального розвитку.

Для цих операцій на державних підприємствах складається запис:
Дебет рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання"

Кредит рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження"

4. Надходження на бюджетний рахунок дитячих установ у банку за бюджетним дорученням керуючої організації:

Дебет рахунку № 55 "Інші рахунки в банках"

Кредит рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження"

5. Надходження від батьків до каси дитячої установи (з подальшим внеском грошей голівкою в банк для зарахування на бюджетний рахунок дитячої установи):

Дебет рахунку № 50 "Каса"

Кредит рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження"

6. Відрачування за рахунок прибутку підприємства в межах сум, передбачених фінансовим планом:

Дебет рахунку № 81 "Використання прибутків"

Кредит рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження"

Створення джерел цільового фінансування і цільових надходжень за рахунок собівартості продукції відображають в обліку записом:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"

Кредит рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження"

Суми, витрачені на ті чи інші цілі, списують на дебет рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження":

1) витрати на утримання дитячих закладів (в кінці місяця), культурно-побутових установ і дитячих таборів:

Дебет рахунку № 96 "Цільові фінансування і цільові надходження"

Кредит рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства"

2) виплати з бюджетного рахунку, витрати, що списані за рахунок фінансування:

Дебет рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження"

Кредит рахунку № 55 "Інші рахунки в банках"

Кредит рахунку № 55 "Інші рахунки в банках"

Синтетичний і аналітичний облік на рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження" ведуть у

"Цільове фінансування і цільові надходження"

159

журналі-ордері № 12 з деталізацією по кожному виду цільових заходів і цільового фінансування.

2.7.6. Облік позик банку

Кредит – надання банками підприємствам у тимчасово-користування коштів – акумульованих вільних коштів інших підприємств, організацій, бюджету і населення. Кредит надається на умовях повернення, терміновості, забезпеченості і оплати процентів за користування ним. Для обліку коштів, одержаних від банку, від інших кредиторів на фінансування господарської діяльності підприємства, інших цільових підприємств застосовуються рахунки:

№ 90 "Короткострокові кредити банків"

№ 92 "Довгострокові кредити банків"

№ 95 "Інші заучені кошти"

№ 97 "Позики банку для робітників і службовців"

Кредитування підприємства проводиться згідно з кредитним договором, заключеним з установою банку. В доповіді передбачаються умови видачі кредитів, їх забезпеченість, цільовий характер, терміновість, повернення, проценти тощо.

Кредити можуть бути короткострокові (на період до 12 місяців), середньострокові (від 1-го до 3-х років) і довгострокові (на період до 5-ти років). На зарахування короткострокових кредитів на розрахунковий рахунок роблять запис:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"

Облігу рахунків постачальників за рахунок цих кредитів відображають записом:

Дебет рахунку № 60 "Розрахунки з постачальниками і підрядчиками"

Кредит рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"

Ці кредити погашаються з розрахункового рахунку, а проценти відносяться на витрати виробництва:

Дебет рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Заборгованість погашається за рахунок виручки від реалізації продукції, що зараховується на цей рахунок (№ 90).

Дебет рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"

Кредит рахунку № 46 "Реалізація"

Операції по короткострокових кредитах і розрахунках відображають в обліку так:

1) одержані кредити під запаси товарно-матеріальних цінностей:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"

2) оплачені рахунки постачальників за рахунок кредитів:

Дебет рахунку № 60 "Розрахунки з постачальниками і підрядчиками"

Кредит рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"

3) зархована виручка від реалізації при кредитуванні по обороту:

Дебет рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"

Кредит рахунку № 46 "Реалізація"

4) погашення кредитів:

Дебет рахунку № 90 "Короткострокові позики банку"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

5) перераховані проценти за користування кредитами банку (з 1 січня 1995 р. в межах дозволених ставок рефінансування Національного банку):

Дебет рахунку № 26 "Завальногосподарські витрати"

Дебет рахунку № 81 "Використання прибутку" (понад по-

ловини ставки рефінансування)

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Операції щодо руху короткострокових кредитів, одержуваних з простих позикових рахунків, облічують у журналі-ордері № 4, а з спеціальних позикових рахунків у журналі-ордері № 4а, де наведені дані і про залишки заборгованості за видами кредитів.

Банки здійснюють середньо- та довгострокове кредитування. Проценти за ці кредити відносять за рахунок прибутку. Одержання цих позик відображають бухгалтерськими записом:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 92 "Довгострокові кредити банку"

Джерелами погашення довгострокових кредитів є фонди виробничого і соціального розвитку, а також прибуток (дохід).

Погашення кредиту відображають бухгалтерськими записами:

Дебет рахунку № 92 "Довгострокові кредити банку"

161

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Одноразово на суму погашеного кредиту робиться запис:

Дебет субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Аналітичний облік кредитів ведуть у журналі-ордері № 4 за видами, цільовим призначенням і строками повернення. Облік витрат на державних підприємствах здійснюють за рахунками обліку капітальних вкладень (№ 33 "Капітальні вкладення"). Кредит, одержаний в іноземній валюті, відображується в обліку в національній грошовій одиниці шляхом перерахунку по курсу, діючому на день виписки грошово-розрахункових документів. Курсові різниці на день складання балансу відносяться на рахунок № 80 "Прибутки і збитки".

Рахунок № 95 "Інші задучені кошти" використовується для обліку розрахунків підприємства зі своїми кредиторами (крім банків) по одержаним від них кредитам та іншим задученим коштам. Одержані підприємством задучені кошти відображаються по кредиту рахунку № 95 і дебету рахунків обліку грошових коштів.

Однією з форм задучення додаткових коштів, необхідних для розширення господарської діяльності підприємства, є випуск облігацій та інших цінних паперів. Облігації, на відміну від акцій, надають права на участь в управлінні підприємством, і доходи по них виплачуються у вигляді наперед встановленого проценту від вартості облігації.

Відображення продажу і викупу облігацій, виплати процентів по облігаціям аналогічно відображенню цих операцій по задученим коштам. Якщо облігації (цінні папери) були реалізовані по ціні, яка перевищує їх номінальну вартість, то різниця записується по кредиту рахунку № 83 "Доходи майбутніх періодів", а потім рівномірно на протязі визначеного періоду списується на рахунок № 80 "Прибутки і збитки". В акціонерних компаніях може бути обмін облігацій на акції з метою збільшення статутного фонду. При обміні облігацій на акції бухгалтером робиться проводка з дебету рахунку № 95 "Інші задучені кошти" в кредит рахунку № 85 "Статутний фонд".

Рахунок № 97 "Пошки банку для робітників" застосовується для узагальнення інформації при видачі працівникам займів на житлове будівництво, на будівництво садових будинків, на повернення торговельним організаціям сум за товари, продані в кредит.

2.7.7. Облік фінансових результатів

Результатом виробничо-господарської діяльності підприємства є прибуток (доход) або збиток. Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) знаходиться як різниця між одержаною виручкою (без обліку податку на додану вартість і акцизного збору) і витратами на виробництво і реалізацію, які включаються в собівартість цієї продукції.

Облік прибутків і збитків здійснюється на синтетичному активно-пасивному фінансово-результативному рахунку № 80 "Прибутки і збитки". На цьому рахунку помісячно збираються всі прибутки і збитки підприємства, які групуються в аналітичному обліку за статтями прибутків і збитків. На кредиті цього рахунку відображаються прибуток (доход), а на дебеті - збитки і втрати. На підприємстві можливі позареалізаційні доходи і втрати, які не пов'язані з реалізацією продукції, але збільшують або зменшують суму прибутку або збитків. Облік формування прибутку (доходу) відображають такими записами:

- на суму різниці між виручкою від реалізації товарної продукції і витратами на її виробництво і збут:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

- накопичення пені, штрафів і неустойок:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

- на суму доходів, одержаних від експлуатації житлово-комунального господарства:

Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства"

Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки".

Значна частина збитків формується також у результаті реалізації продукції, якщо витрати на виробництво і збут не перевищують суму виручки від реалізації товарної продукції. Запис в обліку підприємства такий:

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Кредит рахунку № 46 "Реалізація"

Збитки утворюються також в результаті пред'явлених підприємству штрафів, пені і неустойок.

На їх суму складають проводку:

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кінцевий фінансовий результат в цілому по підприємству, так званий балансовий прибуток, визначається як різниця між різними видами прибутків і позареалізаційних доходів, що враховані на кредиті, і відповідно збитками і позареалізаційними витратами, врахованими на дебеті рахунку № 80 "Прибутки і збитки".

Використання прибутку в бухгалтерському обліку ведеться на активному синтетичному рахунку № 81 "Використання прибутку". Облік на цьому рахунку повинен бути організований за напрямками використання прибутку, виходячи з фінансового плану. Рахунок № 81 має два субрахунки № 81-1 "Платежі в бюджет з прибутку"; № 81-2 "Використання прибутку на інші потреби".

На дебеті субрахунку № 81-1 відображають податок на прибуток (доход) та інше. Розміри і внески в бюджет за рахунок прибутку визначені законодавчими актами про податки з підприємств, об'єктів і організацій. На субрахунку № 81-2 обліковуються відрахування з прибутку в різні фонди (статутний, страховий, фонд виробничого і соціального розвитку підприємства, фонди заохочення, фонди спеціального призначення), уплата процентів по до-востроковим кредитам банку та інше використання прибутку. При нарахуванні коштів у бюджет запис обліку такий:

Дебет субрахунку № 81-1 "Платежі в бюджет від прибутку"

Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"

Облік поточного використання прибутку на субрахунку

№ 81-2 "Використання прибутку на інші потреби" відображають такими записами:

— при утворенні фондів економічного стимулювання, спеціальних фондів і коштів цільового фінансування за рахунок прибутку:

Дебет субрахунку № 81-2 "Використання прибутку на інші потреби"

Кредит рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання"

Кредит рахунку № 88 "Фонди спеціального призначення"

Кредит рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження"

— плата нарахованих банком процентів по прострочених і відстрочених позиках і позиках, одержаних для заповнення власних оборотних коштів;

Дебет субрахунку № 81-2 "Використання прибутку на інші потреби"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

— на суми відшкодування збитків від експлуатації житлово-комунального господарства:

Дебет субрахунку № 81-2 "Використання прибутку на інші потреби"

Кредит рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства"

— при відшкодуванні витрат на утримання культурно-освітніх установ і дитячих таборів:

Дебет субрахунку № 81-2 "Використання прибутку на інші потреби"

Кредит рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові надходження"

Фактичний фінансовий прибуток підприємства (мінус податок на прибуток та ін.) розподіляється в кінці року відповідно до діючого законодавства. Після затвердження розрахунків щодо прибутку (у порядку реформи балансу) суми, які облічують на субрахунку № 81-1 "Платежі в бюджет з прибутку", списуються такою проводкою:

Дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"

Кредит субрахунку № 81-1 "Платежі в бюджет з прибутку"

Одноразово складають проводку на суми, що належать бюджету за річним розрахунком:

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"

Зараховані за звітний рік суми на субрахунку № 81-2 "Використання прибутку на інші потреби" списують після затвердження розрахунку розподілу прибутку (у порядку реформи балансу) таким записом:

широкому використанні економічних методів впливу на виробничо-господарську діяльність підприємств. Управління підприємством ведеться у відповідності з його статутом на основі принципів самоуправління трудового колективу і прав власника по господарському використанню своєї майна. Підприємство самостійно вибирає структуру управління і встановлює чисельність персоналу. Вищим органом управління є загальні збори (конференція) трудового колективу підприємства і вибрана ним рада підприємства.

Підприємство реалізує свою продукцію, роботи і послуги за цінами і тарифами, які встановлюються самостійно чи на договірній основі, а в деяких випадках – по державним, регулюючим цінам. Господарська діяльність промислового підприємства складається з трьох безперервних взаємопов'язаних господарських процесів: постачання, виробництва продукції та її збуту. Ці процеси виконуються одночасно, для чого використовуються праця робітників, основні і оборотні засоби. Звідси важливі об'єкти бухгалтерського обліку на промисловому підприємстві – основні і оборотні кошти, їх рух, розрахунково-кредитні відношення, виробленої продукції, витрати на її виробництво, собівартість витрат на її виробництво, в цілому і по окремим видам, виробок робітників і їх зарплата, результати господарської діяльності. Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться бухгалтерською підприємства, яка являється самостійним структурним підрозділом чи централізованою бухгалтерією, яку очолює головний бухгалтер. На підприємствах, які не мають бухгалтерських служб, облік і звітність веде спеціалізована організація на договірних основах. Бухгалтерія підприємства забезпечує обробку документів, раціональне ведення бухгалтерських записів в облікових реєстрах і на їх основі – складання звітності.

Своєчасне одержання облікової інформації про виробничо-господарську діяльність підприємства дозволяє керівникам оперативно діяти на хід виробництва, приймати відповідні міри для підвищення економічних показників роботи підприємства. Питання державного регулювання вед-

Характерною особливістю теперішнього періоду розвитку економіки України є перехід від планово-командних методів управління економікою до ринкових, що базуються на

2.8. Основи організації бухгалтерського обліку на промислових підприємствах

2.8.1. Загальні підходи до організації бухгалтерського обліку

1. Як ведеться облік статутного фонду?
2. Як ведеться облік фінансових результатів?
3. Як ведеться облік фондів економічного стимулювання?
4. Як ведеться облік кредитів банку?

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Див.:
 Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Сума нерозподіленого прибутку за звітний рік списується на рахунок № 98 "Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) минулих років" записом:
 Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Кредит рахунку № 98 "Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) минулих років"
 Непокритий збиток відображається зворотними записами.
 Синтетичний і аналітичний облік прибутків і збитків та рух вилучених коштів ведеться у журналі-ордері № 15. Аналітичний облік використання прибутку ведеться за кожним видом відрахувань, платежів, вилучення, відвернення або внесків.

лення обліку і звітності визначені постановою Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 року, № 250, якою затверджено "Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні".

2.8.2. Структура бухгалтерії на промислових підприємствах

В бухгалтерії підприємства, як правило є: розрахункова група, працівники якої на основі первинного обліку робітників і службовців виконують всі розрахунки по заробітній платі і відрахуваннями з неї, організують контроль за використанням фонду оплати праці і фонду споживання, ведуть облік розрахунків з робітниками і службовцями, відрахувань на соціальне страхування і в Пенсійний фонд;

— матеріальна група, працівники якої ведуть облік загальної матеріальної цінностей, розрахунків з поставальниками матеріалів, надходження і витрати матеріалів в розрізі місць їх зберігання і використання тощо. На великих підприємствах в матеріальній групі ведеться облік основних засобів, машинних і швидкозношуваних предметів і готової продукції. На великих підприємствах для обробки даних цієї діяльності обліку організуються окремі групи;

— виробничо-калькуляційна група, працівники якої ведуть облік витрат на всі види виробництва, калькулюють фактичну собівартість продукції, яка випускається, і складають звітність, визначають склад витрат на незавершене виробництво;

— загальна група, працівники якої ведуть облік подальших операцій, ведуть Головну книгу і складають бухгалтерську звітність. На великих підприємствах виділяється фінансова група, працівники якої ведуть облік грошових коштів і розрахунків з підприємствами, організаціями і окремими особами.

Бухгалтерія дає систематичну інформацію про роботу підприємства і окремих його підрозділів керівництву підприємства (підрозділів) і Раді (управління) — підприємства (див. схему 9).

Взаємозв'язок бухгалтерії з структурними підрозділами підприємства

Структурні підрозділи	Склад і найменування документів
Ділки	Документи по окремим господарським операціям (на випуск продукції тощо), виробничі звіти по заплатам і т.д.
Склади	Документи по руху товарно-матеріальних цінностей (надходження, випуск тощо). Затверджені розробки планових показників по всім видам діяльності підприємства (контроль витрат і коштів).
Плановий відділ	Положення про оплату праці і преміювання окремих категорій працівників, змінна ставка, оклади, штати.
Відділ праці і заробітної плати	Списки осіб (накази) про зарахування (припинення) на роботу, звільнення, випустки, переміщення всередині підприємства.
Відділ кадрів	Документи на рух устаткування і його ремонт, про роботу автотранспорту тощо.
Відділ головного механіка	

2.8.3. Організація облікового процесу

Обліковий процес складається з багатьох блоків, які повинні бути конкретизовані і представлені у технологічних та структурних аспектах.

Конкретизація технології облікового процесу у кожному окремому випадку залежить від складу об'єктів управління, сукупності операцій, технічних засобів обробки та переворення даних у систему показників.

Склад об'єктів управління визначається галузевим (промисловість, сільське господарство, будівництво тощо), рівневою (бригада, ділянка, цех, ферма, підприємство, асоціація) ієрархією та іншими ознаками господарської ланки. У межах основних господарських формувань-підприємств середнього масштабу на організації технології облікового процесу впливають: вид діяльності (основна, допоміжна, обслуговуюча, забезпечуюча), структура організації виду діяльності (цехова або цехова), характер технології (перервна або безперервна). На кожному етапі основними об'єктами організації облікового процесу є облікові номенклатури, носії облікових номенклатур, рух носіїв, технологія процесу та забезпечення облікового процесу.

РОЗДІЛ 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У БУДІВНИЦТВІ

3.1. Облік витрат на капітальні вкладення

Капітальні вкладення підприємств промисловості являють собою сукупність витрат на створення нових, реконструкцію існуючих основних засобів – (фондів) виробничого і невиробничого призначення (будівель, споруд, машин, обладнання, житлових будинків, шкіль, лікарень тощо), на технічне переоснащення і розширення підприємства, придбання основних засобів. У системі бухгалтерського обліку капітальні вкладення облічують на активному рахунку № 33 "Капітальні вкладення".

На дебет цього рахунку відображують затрати забуловників (замовників) з капітальних вкладень, що здійснюються як за рахунок джерел фінансування, передбачених державним планом, так і за рахунок власних джерел. На цьому рахунку відображують також інші затрати, що не збільшують вартості основних засобів.

Рахунок № 33 "Капітальні вкладення" має п'ять субрахунків:

- № 33-1 "Передбачені державним планом"
- № 33-2 "Здійснені понад державний план"
- № 33-3 "Непланові"
- № 33-4 "Закінчені, незабезпечені фінансуванням"
- № 33-5 "Затрати, що не збільшують вартість основних засобів та інше списання"

Облік за напрямами капітальних вкладень (будівництво і реконструкція; придбання обладнання, що потребує монтажу; придбання обладнання, яке не потребує монтажу, а також інструментів та інвентаря, передбачених кошторисом на капітальні вкладення; монтаж обладнання; збитки за інвентарною вартістю об'єктів; закладання і випишування багаторічних насаджень; проекту-пошукові роботи тощо) ведуть на субрахунок № 33-1 і № 33-2.

На дебет субрахунку № 33-3 відображують витрати щодо непланових капітальних вкладень. На субрахунок № 33-5 облічують витрати, що не збільшують вартості основних засобів. Суми цих витрат відображують таким записом:

172

Дебет субрахунку № 33-5 "Витрати, що не збільшують вартість основних засобів та інше списання"

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання до встановлення"

Кредит рахунку № 12 "Малювни і швидкозношувани предмети"

Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці" та ін.

Наприкінці року витрати, що не збільшують вартість основних засобів, списують записом:

Дебет рахунку № 93 "Фінансування капітальних вкладень"

Кредит субрахунку № 33-5 "Витрати, що не збільшують вартість основних засобів та інше списання"

Обладнання, що потребує монтажу, у забудовника облічується в складі виробничих запасів на рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання до встановлення" за такими термінами та об'єктами до встановлення субрахунками: № 07-3 "Обладнання до встановлення виготовлене", № 07-4 "Обладнання до встановлення імпортоване", № 07-5 "Обладнання, що потребує монтажу, і придбаня обладнання, що потребує монтажу, і оприбуткування його на склад на основі приймально-здавальних актів у бухгалтерському обліку оформляють записом:

Дебет рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання до встановлення"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками". Це обладнання включають в обсяг виконаних капітальних вкладень і відображують у обліку записом:

Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

Кредит рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання до встановлення"

Облік будівельних і монтажних робіт, виконаних підрядником, здійснюють згідно з умовами акта типової форми з прийому забудовника згідно з умовами акта типової форми з прийому будівельно-монтажних робіт і рахунку підрядника, який прийняв до оплати. Запис у бухгалтерському обліку забудовника такий:

Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками"

Якщо будівництво здійснюється господарським способом, то вартість використаних будівельних матеріалів власного виробництва і наданих послуг списують за фактичною собівартістю:

Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками"

Якщо будівництво здійснюється господарським способом, то вартість використаних будівельних матеріалів власного виробництва і наданих послуг списують за фактичною собівартістю:

Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками"

Якщо будівництво здійснюється господарським способом, то вартість використаних будівельних матеріалів власного виробництва і наданих послуг списують за фактичною собівартістю:

Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

173

175
Бухгалтерський облік у будівництві виконан-
ня пропрами будівельно-монтажних робіт і плану введено в

3.3. Облік собівартості у будівництві

Добет рахунку № 88 "Фонди спеціального призначення"
Кредит рахунку № 93 "Фінансування капітальних вкладень"
Запис в обліку на суми інших джерел фінансування
капітальних вкладень такі:
Добет рахунку № 86 "Амортизаційний фонд"
Добет рахунку № 85 "Статутний фонд"
Добет рахунку № 80 "Прибутки (доходи) і збитки"
Добет рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання"
Добет рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання"
по встановленню"
Добет рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові над-
коження"
Кредит рахунку № 93 "Фінансування капітальних вкла-
день"
У сільських і акціонерних підприємствах, товариствах з
обмеженою відповідальністю використанні власних коштів на
фінансування капітальних вкладень відображується в обліку
лише як витрати відповідних коштів і матеріальних ресурсів.
Оплата рахунків підприємств та інші витрати на капіталні
вкладення роблять з власних коштів підприємства з
розрахункового або іншого рахунку в банку або за рахунок
повлостроковиків банківських кредитів з віднесенням цих витрат
на рахунок № 33 "Капіталні вкладення". Запис у бухгал-
терському обліку такі:
Добет рахунку № 33 "Капіталні вкладення"
Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
Кредит рахунку № 33 "Капіталні вкладення"
На добеті рахунку № 33 "Капіталні вкладення"
відображують вартість будівельних матеріалів і конструкцій,
оплату праці будівельників та інші витрати, які нессе
підприємство при господарському способі будівництва.
Витрати на прийняті в експлуатацію об'єкти списують:
Добет рахунку № 93 "Фінансування капітальних вкладень"
Кредит рахунку № 33 "Капіталні вкладення"
Добет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
Кредит рахунку № 33 "Капіталні вкладення"
Добет рахунку № 01 "Основні засоби"
Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"
Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

3.2. Облік джерел фінансування капітальних вкладень

Добет рахунку № 46 "Реалізація"
Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
Добет рахунку № 46 "Реалізація"
Кредит рахунку № 33 "Капіталні вкладення"
Добет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
Кредит рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнан-
ня по встановленню"
Кредит рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнан-
ня по встановленню"
Кредит рахунку № 46 "Реалізація"
Добет рахунку № 46 "Реалізація"
Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
Добет рахунку № 46 "Реалізація"
Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
Добет рахунку № 46 "Реалізація"
Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Облік фінансування капітальних вкладень здійснюють на
пасивному рахунку № 93 той ж назви. На цьому рахунку
відображують рух коштів фінансування капітальних вкладень
і придання основних засобів, передбачених планом, а також
здійснюваних понад план за рахунок спеціальних джерел, по-
зволених урядом. Сума фінансування капітальних вкладень
понад план при витраті коштів основної діяльності
відображують у бухгалтерському обліку записом:
Добет рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"
Кредит рахунку № 93 "Фінансування капітальних вкла-
день"
При обліку капітальних вкладень на суми оплати
рахунків, а також одержаних коштів на виплату заробітної
плати, роблять запис:
Добет рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і
підрядчиками"
Добет рахунку № 50 "Каса"
Добет рахунку № 69 "Розрахунки по сплачуванню" тощо
Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
Одночасно на суму здійснених платежів зменшують рахунки
фондів або цільового фінансування і цільових надкоженнь:
Добет рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання"
Добет рахунку № 96 "Цільове фінансування і цільові над-
коження"

лізю об'єктів і виробничих потужностей. Планова і фактична собівартість доповняють визначити стан виконання плану щодо зниження витрат, а зрівняння кошторисної вартості з фактичною собівартістю – фінансовий результат (прибуток або збиток) від реалізації будівельної продукції.

Будівельні організації для обліку будівельних матеріалів використовують активний балансний рахунок № 07 "Будівельні матеріали та обладнання до встановлення". Малодієчні і швидкозношувані предмети (рахунок № 12), а також тимчасові нетитульні споруди враховуються на активному балансовому рахунку № 12, який має три субрахунки: № 12-1 "Малодієчні і швидкозношувані предмети на складі"; № 12-2 "Малодієчні і швидкозношувані предмети в експлуатації"; № 12-3 "Тимчасові (нетитульні) споруди і пристрої".

Будівельні матеріали випускають з центрального складу або з комор за лімітно-забірними картами (форма – М-9а), які випикують на один місяць у двох примірниках: один до початку місяця передається споживачу, другий – складу або коморі. При періодичній необхідності матеріалів випикують виміру (форма № М-10 або № М-10 або № М-11) теж у двох примірниках: один залишається на складі, другий – в одержувача. Випикує матеріалів господарствам своєї організації (види капітального будівництва, житлово-комунальний та ін.), що виділені на самостійний баланс, а також випикує матеріалів на сторону і в переробку оформляють на основі договорів або інших документів з дозволу керівника організації випусковою наказу-накладної форми № М-14 або № М-15. Аналітичний облік на складі ведуть в картках складського обліку (форма № М-17) кожного дня на основі первинних документів.

Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з поставщиками ведуть у журналі-ордері № 6-6. Оплату рахунків поставчальників оформляють записом:

Дебет рахунку № 60 "Розрахунки з поставчальниками і підрядчиками"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 52 "Валютний рахунок"

Кредит рахунку № 55 "Інші рахунки в банку"

Кредит рахунку № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками"

Кредит рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"
Кредит рахунку № 92 "Довгострокові кредити банку" та ін.

3.4. Облік праці та її оплати у будівництві

Облік праці (робочого часу) необхідний для забезпечення правильних розрахунків з робітниками і службовцями по заробітній платі і для визначення показників продуктивності праці. Особливостями обліку заробітної плати в будівельному виробництві є те, що до складу прямих витрат входить лише та частина основної заробітної плати, яка нарахована робітникам, що виконують будівельні і монтажні роботи. Заробітну плату, яка нарахована персоналу по нетитульних (тимчасових) спорудах, благоустрій будівельного майданчика, ремонтних роботах, тобто по роботах некапітального характеру або роботах, по яких витрати враховують у складі накладних, облічують за відповідними статтями витрат. Записи на рахунках синтетичного і аналітичного обліку ведуть не за кожною розрахунково-платіжною відомістю, а за накопичувальною, що називається зведеною заробітної плати, або спеціальним журналом-ордером № 12. У нього записують суми розрахунково-платіжних відомостей на робітників з визначеним підсумком записів за місяць, а також суми з окремим підсумком щодо кожної категорії за місяць.

Після цього до журналу-ордеру заносять зведення на осіб, які не перебувають у списковому складі будівельної організації, і в результаті виводять спільне зведення нарахованої заробітної плати і утримань за місяць, що підлягають бухгалтерському запису.

3.5. Облік витрат на утримання й експлуатацію будівельних машин і механізмів

Для повного контролю за використанням будівельних машин і механізмів і за недопущенням перевитрат щодо їх експлуатації на кожному будівельному майданчику необхідно організувати відповідний оперативний і бухгалтерський облік експлуатації будівельних машин і механізмів. Витрати на експлуатацію будівельних машин і механізмів виділяють в окремий статтю калькуляції, в окремий кошторж і ведуть окремий

студні витрати або списувати на витрати майбутніх звітних періодів, або резервувати. Якщо витрати зазверзовані, то запис такий:

Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"
 Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

У цьому випадку фактичну вартість ремонту після його закінчення списують на рахунок резерву:

Дебет рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"
 Кредит рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання"
 на по встановлення"

Кредит субрахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"
 у калькуляцію собівартості експлуатації машин витрати на поташення зносу і ремонту змінних пристроїв, виконаних з фактичної кількості машинно-змін роботи машини і розміру витрат, встановленого плановою виробничою калькуляцією на одну машину-змін, включачються записом:

Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"
 Кредит рахунку № 13 "Знос малощінних і швидкозношуваних предметів"

Вартість витрат на поташення зносу і ремонту змінних пристроїв у міру їх зносу і заміна списують таким записом:

Дебет рахунку № 13 "Знос малощінних і швидкозношуваних предметів"
 Кредит рахунку № 12 "Малощінні і швидкозношуваних предметів"

На дебеті рахунку № 13 списують також витрати, пов'язані з ремонтом пристроїв. Таким чином, при визначенні собівартості експлуатації машин і механізмів записи в обліку можуть бути такими:

Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"
 Кредит рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання"
 на по встановлення"

Кредит рахунку № 06 "Паливо"
 Кредит рахунку № 13 "Знос малощінних і швидкозношуваних предметів"
 Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"

облік. Ці витрати облічують на дебеті активного рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання". Вони розподіляються на одночасні і поточні.

До одночасних відносяться витрати на завантаження, до ставка (транспортування) машин, їх будівництво, розвантаження, монтаж і демонтаж машин, їх перестановку в межах будівельного майданчика, пробний пуск машин, тиражувальні, допоміжні спорудження і обладнання.

До поточних - амортизацію будівельних машин і механізмів, або оренду плату за користування машинами; витрати на технічне обслуговування і поточний ремонт машин і механізмів; вартість мастильних і допоміжних матеріалів, що витрачають при експлуатації; електроенергію; паливо; основну заробітну плату робітників, зайнятих управлінням і обслуговуванням машин і механізмів; витрати на поточний ремонт змінного обладнання, пристроїв і інструментів, поташення зносу; утримання і ремонт залізничних і не залізничних шматків; витрати на вивезення і завоз ґрунту; інші витрати, пов'язані з експлуатацією будівельних машин і механізмів. Витрати на монтаж і демонтаж, обладнання і розбирання тимчасових споруд попередньо облічують на субрахунку № 12-3 "Тимчасові (нетитульні) споруди і пристрої" таким записом:

Дебет субрахунку № 12-3 "Тимчасові (нетитульні) споруди і пристрої"
 Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"
 Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню"
 Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

Щомісячно ці витрати (з субрахунку № 12-3) списуються на рахунок № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання" в повній сумі, що відноситься до даного місяця і включачється до калькуляції собівартості машинно-змін. Протягом року ремонт будівельних машин виконують нерівномірно. Для правильного відображення в калькуляції собівартості експлуатації машин витрат на ремонт необхідного розділили планову кількість машинно-змін роботи машини за рік. Установивши таким чином розмір витрат, що припадають на одну машину-змін заложно від строку ремонту, треба на-

- 1. Як ведеться облік джерел фінансування капітальних вкладень?
- 2. Як ведеться облік собівартості в будівництві?
- 3. Як ведеться облік праці і оплати в будівництві?
- 4. Як ведеться облік витрат на утримання й експлуатацію будівельних машин і механізмів?
- 5. Як калькулюється собівартість продукції у будівництві?

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- 1) первічні роботи;
 - 2) озеленення і благоустрій території будови, а також се-лиш і мст;
 - 3) допоміжні витрати, пов'язані з особливостями зимового періоду;
 - 4) інші будівельні роботи, передачені будівельними нормами і правилами.
- При калькулюванні собівартості робіт щодо монтажу об-ладнання включають витрати на:
- складання і установку технологічного, підкомпо-нентного, енергетичного та іншого обладнання, а також транспортного, енергетичного та іншого обладнання, а також випробування якості монтажу;
 - підведення води, повітря, пару, тобто обладнання тру-проводів до устаткування в об'єктах, передачених підкамами;
 - фарбування та ізоляцію встановлюваного обладнання і трубопроводів;
 - установку і монтаж обслуговуючих східців, майданчиків та інших технологічних і металокожонструкцій, пов'язаних з монтажем обладнання;
 - витрати, пов'язані з проведенням монтажних робіт у зимовий період.

3.6. Калькулювання собівартості продукції у будівництві

Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню" та на-
 браковані на дебеті рахунку № 24 витрати на утримання
 й експлуатацію машин і обладнання щомісячно перераховують
 комплексно на витрати відповідних будівельних машин і ме-
 канізмів таким записом:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
 Кредит рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуа-
 тацію машин і обладнання"

Калькулювання собівартості продукції у будівництві здійснюється за окремими споруджуваними, реконструйова-ними або відбудованими об'єктами, на які є кошториси або кошторисно-фінансові розрахунки. За кожним з цих об'єктів (калькуляційною одиницею) беруть облік витрат. Одиницями будівництва житлових будинків, одне шкільне місце при будівництві шкіл, одне стаціонарне місце при будівництві лікарень тощо. При калькулюванні вартості будівельних робіт включають витрати на:

1) побудову, перевлаштування, розширення і віднову постійних будівель, споруд і пов'язані з ними роботи щодо монтажу збірних залізобетонних, дерев'яних, металевих та інших конструкторських;

2) обладнання, кладку фундаментів, опорних конструкторських під обладнання, обмуровку і теплоізоляцію котлів, печей та інших агрегатів;

3) водоподавання, каналізацію, споруди для очищення промислових і сільськогосподарських вод і очищення витічних газів, газів і теплофікаційні сітки, газо-, нафто-, продуктопроводи, повітряні кабельні лінії електропередач, лінії зв'язку, а також вартість санітарно-технічного обладнання, передбаченого будівельними нормами і правилами.

- 4) гірничі і геологічні роботи, пов'язані з будівництвом будівель і споруд;
- 5) меліорацію й інші місцеві роботи;
- 6) освоєння лісів, підготовку і планування території будівництва, з урахуванням витрат на намішанні пов'язані з цим.

РОЗДІЛ 4. ВУХАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

4.1. Загальні підходи до обліку Сільськогосподарського виробництва

Сільськогосподарське виробництво складається з двох галузей: рослинництва і тваринництва.

У тваринницьких комплексах, де вирощують та втілюють велику порату худобу, свиней, та птицю (наприклад, в спеціалізованих господарствах облік витрат на виробництво ведуть за обліковими групами тварин. Первинний облік витрат виробництва у тваринництві здійснюють за допомогою таких первинних документів: "Табель обліку робочого часу і розрахунки заробітку працівникам тваринництва" (форма № 69), "Відомість витрат кормів на фермі" (форма № 94). На фермі зведений облік витрат кормів ведуть у журналі обліку витрат кормів (форма № 35), де для кожного виду і групи тварин введено окремі сторінки, на яких записують кількість кормо-днів, витрати кормів, їх види, вміст протеїну, фізичну масу та масу в перерахунку на кормові одиниці. Ціомісяця на собівартість тваринництва списують послуги автотранспорту за плановою собівартістю з коригуванням до фактичної собівартості і т.к. у кінці року. Аналогічно за плановою собівартістю і т.к. протягом року списують використану в тваринництві воду з наступним коригуванням її до фактичної згідно із звітом про водопостачання. Витрати на використану електроенергію із сторони списують на собівартість тваринництва на основі звіту про використання електроенергії (форма № 127) за фактичною її вартістю.

Витрати на транспортні роботи тракторів, виконані у тваринництві, списують на підставі Дорожнього листа тракториста (форма № 68). У тваринництві амортизацію основних засобів відносять на витрати виробництва на основі Відомості нарахування амортизаційних відрахувань за місцями (форма № 62).

Лімітно-забірні карти на державні матеріальних цінностей (форма № 117) і Наклади внутрішньогосподарського призначення (форма № 87) використовують для

випуску на ферму різних матеріалів (медикаментів, біопрепаратів, солом, торфу, дезінфікуючих засобів тощо). Вони є підставою для віднесення вартості матеріальних цінностей на витрати виробництва. Аналітичний облік витрат і виходу продукції тваринництва ведуть за встановленою номенклатурою об'єктів обліку в основному першій "Виробничий план-звіт випуску продукції і націвфабрикатів" (форма № 81-АПК) і в "Зведеній відомості аналітичного обліку витрат щодо випуску продукції і націвфабрикатів" (форма № 44-АПК).

Аналітичний облік виходу продукції ведуть за тими самими об'єктами обліку, що й витрати. Протягом року продукцію оприбутковують за плановою собівартістю з наступним коригуванням її до фактичної у кінці року. Цілімісячові дані плану-звіту при витраті і виході продукції записують у журналі-опер (форма № 10/2-АПК) і Головному книжку. У тваринництві витрати і вихід продукції облічують на рахунок № 20 "Основне виробництво", субрахунок 20-2 "Тваринництво". На дебеті по-казують витрати на виробництво з кредиту відповідних витратних рахунків:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"

Кредит субрахунку № 69-1 "Розрахунки по соціальному страхуванню"

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

Кредит субрахунку № 10-3 "Корми" та ін.

На кредиті субрахунку № 20-2 показують вихід продукції:

Дебет субрахунку № 40-2 "Продукція тваринництва"

Кредит субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Сальдо субрахунку № 20-2 завжди дебетове і відображає незавершене виробництво у тваринництві.

Аналітичний облік витрат і виходу продукції в основному ведуть на рахунок № 20 "Основне виробництво", субрахунок 20-1 "Рослинництво" за окремими галузями землеробства: культивами або групами однорідних культур, позаділянками (саджаними) і садівництвом, вилами поділ у не-завершеному виробництві. На дебеті цього рахунку показують витрати на виробництво, а на кредиті – вихід продукції, сальдо (по дебету) відображає незавершене виробництво у рослинництві.

4.2. Система рахунків побудови обліку витрат виробництва і формування собівартості продукції в сільському господарстві

Облік витрат і калькулювання собівартості продукції в сільському господарстві здійснюють на активному синтетичному рахунку № 20 "Основне виробництво" і трьох субрахунках: № 20-1 "Рослинництво", № 20-2 "Тваринництво", № 20-3 "Промислове виробництво".

При формуванні собівартості продукції рослинництва до субрахунку № 20-1 відкривають такі аналітичні субрахунки другого порядку:

№ 20-1.1. Зернові і зернобобові культури: озимі зернові, яра пшениця, інші зернові колосові, кукурудза на зерно, зернобобові, сорго, рис, гречка.

№ 20-1.2. Технічні культури: льон-довгунець, коноплі, соняшник, гречка, соя, махорка, тютюн, рижій та інші технічні культури, цукрові буряки (фабричні), насіння з кожної культури.

№ 20-1.3. Картопля, овочі та баштанні культури: картопля, буряки столові, томати, огірки, часник, цибуля ріпчаста, інші овочеві культури відкритого ґрунту (редька, редиска, салат, шпинат, кріп, петрушка, ріпа), насінники овочевих та баштанних культур, баштанні продовольчі.

№ 20-1.4. Кормові культури: цукрові буряки для годівлі худоби, кормові коренеплоди, насінники кормових коренеплодів, кукурудза та силос, силосні (крім кукурудзи); баштанні кормові культури, природні сіножаті, пасовища, сіяні однорічні та багаторічні трави, озимі зернові на зелений корм, культурні та природні сіножаті.

№ 20-1.5. Овочівництво закритого ґрунту: парники, теплиці (весняні, зимові, печерничниця), підполоніка, овочі під плівковим покриттям, утеплений ґрунт.

№ 20-1.6. Плодові, ягідні та інші багаторічні насадження: садки кісточкові (вишня, слива, абрикос, персик, черешня); зерняткові (груша, яблука, айва), виноградарники, торкопідні, цитрусові, субтропічні ягідники (смородина, малина, суниця, агрус), чайні насадження, розсадники плодово-ягідних культур (поля однорічок, поля дворічок, сіянці окулянтів), розсадники лісових та кущових рослин, декоративних культур, лісонасадження, полезахисні смуги, квітникарство.

№ 20-1.7. Незавершене виробництво: посіви озимих зернових культур, посіви багаторічних трав минулих років (за роками сіяби), посіви багаторічних трав нанесні звітного року (підпокритті, безпокритті), підзимні посіви овочевих культур і та тютюну, оранка на зяб (без добрив), внесення органічних і мінеральних добрив, снігозатримання в зимові місяці (IV квартал), пущення (без оранки на зяб), витрати на випування і гіпсування ґрунтів, чорні пари, зорані восени поточного року, і підпування ґрунту врожало наступного року, освоєння нари під озимі культури врожало наступного року, освоєння нових земель, культурні пасовища.

У рослинництві крім наведених субрахунків ще відкривають аналітичні рахунки:

— поточний ремонт основних засобів (трактори, комбайни, споруди, будівлі тощо), які підлягають розподілу;

— нерозподілені амортизаційні відрахування на основні засоби (трактори, комбайни, споруди, будівлі та ін.);

— витрати на осушення, що підлягають розподілу і не можуть бути віднесені на культури при випуванні їх на осушені землях;

— витрати на зрошення, що підлягають розподілу і не можуть бути віднесені безпосередньо на конкретні культури при випуванні на умовно і регулярно зрошуваних землях;

— виробництво вітамінно-трав'яного борошна, брикетів, гранул та інших кормів;

— заготівля сінажу;

— заготівля силосу.

Якщо раніше облік витрат у сільському господарстві здійснювався в цілому по господарству, наприклад на аналітичному рахунку "Жито", то тепер, при широкому утворюванню внутрішньогосподарського розрахунку відкривають аналітичні аналітичні рахунки за структурними підрозділами: "Жито бригади № 1", "Жито бригади № 2" та ін. у цілому по господарству для ведення аналітичного обліку витрат виробництва і виходу продукції застосовують форму № 81-АПК "Виробничий план-звіт щодо випуску продукції і напівфабрикатів" та форму № 44-АПК "Зведена відомість аналітичних витрат на випуск продукції і напівфабрикатів". Синтетичний і аналітичний облік ведуть у журналі-ордері (форма № 14-АПК) і відомостях аналітичного обліку тварин на випуванні і відгодівлі (форма № 52-АПК).

Показники приросту живої маси всіх видів тварин відображають у своєму господарстві так:

Дебет субрахунку № 09-1 "Молодняк тварин"

Кредит субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

На приклад від робочих коней запис такий:

Дебет субрахунку № 09-1 "Молодняк тварин"

Кредит субрахунку № 23-5 "Тужоний гранспорт"

Молодняк, прийнятий від постачальників:

Дебет рахунку № 09 "Тварини на вирощуванні і відгодівлі"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з постачальниками і підрачківками"

Вибракувані тварини з основного стада, яких відносять до складу оборотних засобів, в бухгалтерському обліку відображають записом:

Дебет рахунку № 09 "Тварини на вирощуванні і відгодівлі"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд, субрахунок № 85-2 "Фонд оборотних засобів". Одночасово на суму выбракуваних тварин роблять запис:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

Кредит рахунку № 87 "Фонд економічного стимулювання"

У бухгалтерському обліку молодняк худоби і птиці, переданий на вирощування громадянам за договорами, відображають так:

Дебет субрахунку № 09-9 "Молодняк тварин, переданий громадянам на вирощування за договорами"

Кредит субрахунку № 09-3 "Птиця (відповідно виду і групи тварин)"

У бухгалтерському обліку оприбутковують приріст живої маси тварин, прийнятих від громадян після закінчення відгодівлі, записом:

Дебет субрахунку № 09-9 "Молодняк тварин, переданий громадянам на вирощування за договорами"

Кредит субрахунку № 76-2 "Розрахунки з громадянами за продукцією, худобу і птицю, вирощувану за договорами"

Молодняк тварин, переведений в основне стадо, відображають за їх балансовою вартістю:

Дебет рахунку № 35 "Формування основного стада", субрахунок № 35-2 "Переведення молодняка тварин до основного стада"

Кредит рахунку № 09 "Тварини на вирощуванні та відгодівлі"

Якщо тварин переводять з групи в групу, в бухгалтерському обліку роблять запис в межах рахунку № 09, тобто терсякому обліку роблять запис в межах рахунку № 09, тобто на дебеті і кредиті цього рахунку.

Доброту худобу, забиту у господарстві після відгодівлі, а також забитий молодняк тварин, звірів, птиці облічують за балансовою вартістю записом:

Дебет субрахунку № 46-2 "Реалізація продукції промисловості"

Кредит рахунку № 09 "Тварини на вирощуванні та відгодівлі"

Забиту худобу без постановки на відгодівлю, а також выбракувану з основного стада і реалізовану списують на реалізацію без відображення на рахунку № 09:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Продукцію забитих тварин і птиці, що використують для переробки, відображають за закупівельною ціною:

Дебет субрахунку № 20-3 "Промислове виробництво"

Кредит субрахунку № 46-2 "Реалізація продукції промисловості"

Якщо в господарстві є свій забійний цех, то відкривають окремі аналітичний рахунок за відповідними статтями для обліку витрат. У сільському господарстві витрати у допоміжних виробництвах відображають на рахунках № 23 "Допоміжні виробництва" і № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання". До рахунку № 23 відкривають сім субрахунків. На субрахунку № 23-1 "Ремонтні виробництва" ведуть облік витрат по ремонтній майстерні за видами ремонту, видами інвентаря, трупами устаткування, марками машин тощо. Облік витрат на утримання й експлуатацію обладнання ремонтної майстерні ведуть за допомогою системи рахунків:

1. Вартість витрат:

Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 12 "Малі цінні і швидкозношувані предмети"

Дебет рахунку № 08 "Запасні частини"

Дебет рахунку № 12 "Малопцінні і швидкозношувані предмети"

Кредит рахунків № 20 "Основне виробництво", субрахунок № 20-3 "Промислове виробництво", витрати на автомобільний транспорт показують у таких корреспонденціях рахунків:

Дебет субрахунків № 23-2 "Автомобільний транспорт"

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 08 "Запасні частини"

Кредит рахунку № 12 "Малопцінні і швидкозношувані предмети"

Кредит рахунку № 13 "Знос малопцінних і швидкозношуваних предметів"

Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"

Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню"

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

Кредит субрахунку № 23-1 "Ремонтні виробництва"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками"

Обсяг виконаних робіт і послуг автомобільним транспортом відносять на такі рахунки:

а) вартість послуг автотранспорту для капітального ремонту і на перевезення матеріальних цінностей;

Дебет рахунку № 03 "Ремонт основних засобів"

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Дебет рахунку № 06 "Паливо"

Дебет рахунку № 07 "Відвілені матеріали та обладнання до встановлення"

Дебет рахунку № 08 "Запасні частини"

Дебет рахунку № 10 "Насіння і корми"

Дебет рахунку № 12 "Малопцінні і швидкозношувані предмети"

Дебет рахунку № 13 "Знос малопцінних і швидкозношувані предмети"

Дебет рахунку № 14 "Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 15 "Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 16 "Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 17 "Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 18 "Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 19 "Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"

Дебет рахунку № 21 "Основне виробництво"

Дебет рахунку № 22 "Основне виробництво"

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Дебет субрахунку № 23-1 "Ремонтні виробництва"

Дебет субрахунку № 23-2 "Автомобільний транспорт"

Дебет субрахунку № 23-3 "Промислове виробництво"

Дебет субрахунку № 23-4 "Тваринництво"

Дебет субрахунку № 23-5 "Рослинництво"

Дебет субрахунку № 23-6 "Виробництво енергії"

Дебет субрахунку № 23-7 "Виробництво тепла"

Дебет субрахунку № 23-8 "Виробництво холоду"

Дебет субрахунку № 23-9 "Виробництво електрики"

Дебет субрахунку № 23-10 "Виробництво водопостачання"

Дебет субрахунку № 23-11 "Виробництво каналізаційних послуг"

Дебет субрахунку № 23-12 "Виробництво зв'язних послуг"

Дебет субрахунку № 23-13 "Виробництво побутових послуг"

Дебет субрахунку № 23-14 "Виробництво послуг поглядів"

Дебет субрахунку № 23-15 "Виробництво послуг поглядів"

Дебет субрахунку № 23-16 "Виробництво послуг поглядів"

Дебет субрахунку № 23-17 "Виробництво послуг поглядів"

Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"

Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню"

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

Кредит субрахунку № 23-3 "Енергетичні виробництва"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядниками"

Кредит рахунку № 25 "Загальноновиробничі витрати"

Планову вартість загальноновиробничих витрат розміщає списуєть з даного аналітичного рахунку (№ 24) і відносять до окремих витрат за об'єктами ремонту записом:

Дебет субрахунку № 23-1 "Ремонтні виробництва"

Кредит субрахунку № 23-1 "Ремонтні виробництва"

б) вартість поточного ремонту:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Дебет субрахунку № 20-3 "Промислове виробництво"

Дебет субрахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 25 "Загальноновиробничі витрати"

Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати"

Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства"

Дебет рахунку № 31 "Витрати майбутніх періодів"

Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

Дебет рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання"

Кредит субрахунку № 23-1 "Ремонтні виробництва"

У кінці року аналітичним бухгалтерським записом зазначають нововиробничі витрати коригують до фактичного розміру.

Запасні частини, уривок інвентар, різні вироби, які виготовлені у майстерні, оприбутковують записом:

Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання і експлуатацію машин і обладнання"

На субрахунок № 23-5 "Тюзовий транспорт" облічують витрати на утримання живої тваринної сили (волів, коросі коні та ін.). Кореспондентів рахунки така:

Дебет субрахунку № 23-5 "Тюзовий транспорт"

а) на вартість витрачених матеріалів:

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 12 "Малопідви́ні і швидкозозношувані предмети"

Кредит рахунку № 13 "Знос малопідви́них і швидкозозношуваних предметів"

б) нарахована оплата праці з відрахуваннями:

Кредит рахунку № 70 "Позрахунки по оплаті праці"

Кредит рахунку № 69 "Позрахунки по страхуванню"

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

в) списання кормів для годівлі робочої худоби власного виробництва за планово-обліковою вартістю, куплених – за фактичною вартістю:

Кредит рахунку № 10 "Насіння та корми"

г) вартість наданих послуг і виконаних робіт:

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Кредит рахунку № 60 "Позрахунки з постачальниками і підприємствами"

д) амортизаційні відрахування на робочих коней, волів:

Кредит рахунку № 86 "Амортизаційний фонд"

Одиницею собівартості прийнято коневий день. Протягом року собівартість визначають за плановою, а в кінці року коригують до фактичної. Фактичну собівартість послуг тваринного транспорту списують записом:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 23-5 "Тюзовий транспорт"

Прийшли від робочих тварин оприбутковують так:

Дебет рахунку № 09 "Тварини на вирощуванні та відгодівлі"

Кредит субрахунку № 23-5 "Тюзовий транспорт"

На субрахунок № 24-1 "Утримання і експлуатація машинотракторного парку" і № 24-2 "Утримання і експлуатація са-мохідних машин" ведуть облік витрат на утримання і експлуатацію машин і обладнання

Дебет рахунку № 26 "Забальороспонарські витрати"

Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства"

Дебет рахунку № 31 "Витрати наступних періодів"

в) вартість послуг за відвантаження продукції:

Дебет рахунку № 43 "Позавиробничі витрати"

г) вартість робіт і послуг капітальному будівництву, реалізації робіт і послуг на сторону організаціям і населенню:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

д) вартість послуг, пов'язаних з виконанням робіт куплено-побутового призначення за рахунок фонду економічного стимулювання:

Дебет рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання"

Кореспондуючим рахунок при списанні обсягу всіх виконаних робіт автомобільним транспортом є:

Кредит субрахунку № 23-2 "Автомобільний транспорт"

На субрахунку № 23-3 "Енергетичні виробництва (господарства)" ведуть облік витрат на виробництво електричної енергії, забезпечення газом, холодом на технологічні потреби, а також на придбання із сторони і доведення їх до споживачів, а на субрахунку № 23-4 "Водопостачання" – облік витрат на забезпечення водою. Ці витрати облічують у виробничому плані-звіті (форма № 81-АПК) щодо випуску продукції, напівфабрикатів за видами виробництва за такою кореспондентією рахунків:

Дебет субрахунку № 23-3 "Енергетичні виробництва"

Дебет субрахунку № 23-4 "Водопостачання"

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 06 "Паливо"

Кредит рахунку № 70 "Позрахунки по оплаті праці"

Кредит рахунку № 69 "Позрахунки по страхуванню"

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва", інші витрати. Протягом року вартість послуг допоміжних виробництв списують за плановою собівартістю з кредиту субрахунку № 23-3 і № 23-4 на відповідні субрахунки таких рахунків:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

роботу в розлинництві і вартості використаних на цих роботах нафтопродуктів. Різницю списують на об'єкти виробництва.

4.3. Облік основних і накладних витрат

До основних витрат в розлинництві відносять оплату праці (основну і додаткову заробітну плату з відрахуваннями на соціальне страхування) робітників виробничої сфери, витрати насадження і садіння матеріалу, добрива, засоби захисту рослин, витрати на утримання основних засобів, роботи і послуги то-що.

До основних витрат у гваринництві відносять оплату праці, транспортні витрати тракторів, автотранспорту, корми, підстилку, амортизацію основних засобів, поточний ремонт їх, водо-, електропостачання, страхові платежі майна, інші витрати. Синтетичний облік основних витрат виробництва в сільському господарстві облічують на рахунках № 20 "Основне виробництво", № 23 "Допоміжні виробництва", № 29 "Обслуговуючі виробництва" такими бухгалтерськими записами:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва"

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 06 "Паливо"

Кредит рахунку інших виробничих запасів.

Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці" та ін. Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню" та ін. До накладних витрат в сільському господарстві відносять витрати на управління і обслуговування виробництва, які облічують у складі загальноновиробничих (рахунок № 25) і загальногосподарських (рахунок № 26) витрат. Ці витрати протягом року не можна віднести на конкретний об'єкт визначення собівартості.

Загальноновиробничі витрати в сільськогосподарському виробництві облічують на чотирьох субрахунках: № 25-1 "Загальноновиробничі витрати рослинництва", № 25-2 "Загальноновиробничі витрати тваринництва", № 25-3 "Загальноновиробничі витрати промислових виробництв", № 25-4 "Загальноновиробничі витрати інших виробництв". Для розподілу загально-

експлуатацію тракторів, комбайнів, самохідних навічних і причіпних сільськогосподарських машин та знарядь для обробки ґрунту, вирощування і збирання сільськогосподарських культур, витрат на поточний ремонт будівель і споруд. Особливістю обліку витрат на оплату праці трактористів-машиністів в розлинництві, витрат нафтопродуктів є те, що вартість їх не відображають на субрахунку № 24-1 "Утримання і експлуатація машинно-тракторного парку", а відносять безпосередньо на облікові об'єкти, тобто:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва" та ін.
Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"
Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню"
Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"
Послуги машинно-тракторного парку відносять на об'єкти та-ким записом:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво",
субрахунок: № 20-1 "Рослинництво",

№ 20-2 "Тваринництво",

№ 20-3 "Промислове виробництво"

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Дебет рахунку № 06 "Паливо"

Дебет рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання до встановлення"

Дебет рахунку № 08 "Запасні частини"

Дебет рахунку № 12 "Малопцінні і швидкозношувані предмети"

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Дебет рахунку № 25 "Загальноновиробничі витрати"

Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати"

Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і госпо-

дарства"
Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит субрахунку № 24-1 "Утримання і експлуатація машинно-тракторного парку".

У кінці року визначають фактичну собівартість умовного етапного лектара доданням нарахованої оплати праці за-

новиробничих витрат за об'єктами визначення собівартості продукції складають розрахунок розподілу накладних витрат. Суми пооб'єктного розподілу накладних витрат відображаються у виробничому плані-звіті (форма № 81-АПК). Кореспонденція рахунки за обліком і розподілом загально-виробничих витрат у сільському господарстві буде такою при:

1) списанні матеріальних цінностей, використаних на загально-виробничі потреби:

Дебет рахунку № 25 "Загально-виробничі витрати" (за відповідними субрахунками).

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 06 "Паливо"

Кредит рахунку № 12 "Малопцінні і швидкозношувані предмети"

Кредит рахунку № 13 "Знос малопцінних і швидкозношуваних предметів";

2) винесенні вартості робіт і послуг допоміжних та обслуговуючих виробництв:

Дебет рахунку № 25 "Загально-виробничі витрати" (за відповідними субрахунками)

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Кредит рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання."

Кредит рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства";

3) віднесенні вартості поточного ремонту будівель і споруд загально-виробничого призначення:

Дебет рахунку № 25 "Загально-виробничі витрати"

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва";

4) нарахованні заробітної плати основної і додаткової робітникам загально-виробничого характеру з відрахуваннями на соціальне страхування:

Дебет рахунку № 25 "Загально-виробничі витрати"

Кредит рахунку № 70-1 "Розрахунки по оплаті праці"

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по соціальному страхуванню";

5) списанні підзвітних сум:

Дебет рахунку № 25 "Загально-виробничі витрати"

Кредит рахунку № 71 "Розрахунки з підзвітними особами";

6) нарахованні платежів по обов'язковому страхуванню:

Дебет рахунку № 25 "Загально-виробничі витрати"

Кредит субрахунку № 69-2 "Розрахунки по страхуванню майна";

7) розподіл загально-виробничих витрат:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Кредит рахунку № 25 "Загально-виробничі витрати";

8) оприбуткування ліщиків матеріальних цінностей, виявлених під час інвентаризації в цехових коморах, зношеної автотурми легкових автомобілів талужезового використання:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Дебет рахунку № 06 "Паливо"

Дебет рахунку № 08 "Запасні частини"

Дебет рахунку № 12 "Малопцінні і швидкозношувані предмети"

Дебет рахунку № 40 "Тотова продукція"

Кредит рахунку № 25 "Загально-виробничі витрати".

Синтетичний облік загально-виробничих витрат за рахунком № 25 здійснюють у журналі-ордері (форма № 10/2-АПК) і Головній книзі.

На рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати" облічують витрати, що мають відношення до підприємства в цілому.

Аналітичний облік загальногосподарських витрат за встановленими статтями аналітичного обліку і за кореспондуючими рахунками ведуть у відомості аналітичного обліку накладних витрат.

Кореспонденція рахунків, пов'язаних з обліком і розподілом загальногосподарських витрат, така:

— на суми витрат матеріальних цінностей на загальногосподарські потреби:

Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати"

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 06 "Паливо"

Кредит рахунку № 08 "Запасні частини"

Кредит рахунку № 12 "Малопцінні і швидкозношувані предмети"

Кредит рахунку № 13 "Знос малопцінних і швидкозношуваних предметів"

Рослинництво є однією з основних галузей сільськогосподарського виробництва, покликане забезпечити населення країни найважливішими продуктами харчування, а промисловість - сировиною. Від її розвитку залежить виробництво продукції тваринництва, так як вона забезпечує їю галузь кормами. Основними завданнями обліку витрат в рослинництві є: своєчасне і повне документування здійснюваних виробничих процесів; правильне і економічно обгрунтоване розмежування

4.4. Облік витрат і визначення собівартості продукції рослинництва

- при оброблюваних лішках відповідних цінностей, спрямованих на зменшення непродуктивних витрат. Дебет рахунку № 05 "Матеріали"
 Дебет рахунку № 06 "Паливо"
 Дебет рахунку № 08 "Запасні частини"
 Дебет рахунку № 09 "Тварини на вирощуванні і відгодівлі"
 Дебет рахунку № 10 "Насіння і корми"
 Дебет рахунку № 12 "Малоцінні і швидкозношувані предмети"
 Дебет рахунку № 40 "Готова продукція"
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 20-1 "Рослинництво"
 Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"
 Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
 Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Після розподілу затягнутогосподарських витрат за відповідними рахунками і відображення записів у журналі-ордері (форма № ж-10/2-АПК) і Головні книги, рахунок № 26 "Затягнутогосподарські витрати" закривають і у зв'язку з тим сальдо на кінець року на ньому не буває.

Кредит рахунку № 40 "Готова продукція";
 - на суму робіт і послуг, виконаних допоміжними і обслуговуваними виробництвами;
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
 Дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства";
 - на вартість поточного ремонту будівель і споруд загальногосподарського призначення;
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет субрахунку № 23 "Допоміжні виробництва";
 - при нарахованні амортизації на основні засоби загальногосподарського призначення;
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 86 "Амортизаційний фонд";
 - при перерахуванні спешенції студентам, які навчаються у в'язях і технікумах;
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок";
 - при визначенні вартості робіт і послуг, виконаних сторонніми організаціями, а також міжгосподарськими формуваннями;
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підрядчиками"
 Дебет рахунку № 64 "Розрахунки по міжгосподарським операціям"
 Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різноманітними кредиторами";
 - при нарахованні заробітної плати робітникам адміністративно-управлінського і загальногосподарського персоналу з відрахуваннями на соціальне страхування;
 Дебет рахунку № 26 "Затягнутогосподарські витрати"
 Дебет субрахунку № 70-1 "Розрахунки по оплаті праці"
 Дебет рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню";
 - при нарахованні платежів на обов'язкове страхування майна";
 Дебет субрахунку № 69-2 "Розрахунки по страхуванню"
 майна";

виграт по основним виробництвам, культурам, групам культур; забезпечення формування необхідних даних по статтях витрат; своєчасне і правильне відображення виходу продукції та визначення її собівартості; забезпечення точного і економічного обурядованого розподілу витрат поточного року і майбутніх періодів; об'єктивне і точне відображення витрат виробництва і виходу продукції у господарських книжках підприємств і по господарству в цілому.

Аналітичний облік витрат і виходу продукції в рослинництві ведуть за окремими галузями землеробства: окремими культурами або групами однорічних культур, видами робіт у незавершеному виробництві, саджанцями (росадниками) і садівництві. Всі ці витрати облічують на синтетичному рахунку № 20 "Основне виробництво", субрахунок № 20-1 "Рослинництво". На дебет цього субрахунку визначають собівартість продукції врожаю звітного року і витрати під урожай наступного року у вигляді незавершеного виробництва.

З урахуванням діючої інструкції щодо планування, обліку і визначення собівартості продукції витрати в рослинництві облічують за такими статтями калькуляції:

- 1) заробітна плата (основна і доплатова) з нарахованими:
- 2) насіння і садівний матеріал;
- 3) добрива;
- 4) засоби захисту рослин;
- 5) роботи і послуги;
- 6) витрати на утримання основних засобів;
- 7) витрати на організацію виробництва та управління;
- 8) страхові платежі;
- 9) інші витрати;

На дебет кожного аналітичного рахунку рослинництва за назвами продукції відображують усі витрати відповідно до приведених статей калькуляції, а на кредиті — вихід готової продукції (робіт і послуг), збитки. Сальдо кожного аналітичного рахунку дебетове і показує незавершене виробництво в рослинництві.

Первинну документацію для отримувальників зернових від урожаю використовують так: рескри на відправку зернових та іншої продукції з поля (форми № 77, № 78), дорожні листи

на вивезення продукції з поля (форма № 77-а), талони водія (форма № 77-б), комбайнера (форма № 77-в), рескри примання зерна (форма № 81-а). Щоденник нахолодження сільськогосподарської продукції і накладки на відправлену продукцію повинні знаходитись у бухгалтерії разом із звітом про рух матеріальних цінностей (форма № 121).

У виробничому звіті (за звітний місяць) відображують витрати і вихід продукції рослинництва (субрахунок 20-1 "Рослинництво"), в якому вказують вид незавершеного виробництва, назву (номер) бригади, виконаний обсяг робіт в натуральному вираженні і перерахунок на умовні тектари; витрати праці в людинах-годинах, насіння в центнерах, добрива в тоннах (органічних, мінеральних), використаний автотранспорт (у тонно-кілометрах) і кореспонденцію рахунків (на дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво" з кредиту відповідних рахунків), а також вихід продукції як за місяць, так і з початку року записом:

Дебет рахунку № 40 "Голова продукції"

Кредит субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

У Книзі обліку витрат і виходу продукції рослинництва за рік вказують: культуру (групу культур); вид незавершеного виробництва або витрат, не розподілених за культурами; назву місця і короткий зміст записів; виділок, бригаду, ферму; обсяг робіт (умовні тектари); дебет (витрати виробництва) і кредит (вихід продукції) рахунків. Калькулювання собівартості продукції рослинництва здійснюється щодо випуску продукції і напівфабрикатів (форма № 81-АПК) на основі відповідної первинної документації. У розрізі культур (групи культур), видів робіт загальні суми щодо оплати праці переносить з Журналу обліку робіт і витрат до Виробничого плану-звіту. Нараховану оплату праці відносять безопосередньо на об'єкти виробництва з Журналу обліку робіт і витрат у Виробничий план-звіт таким бухгалтерським записом:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит субрахунку № 70-1 "Розрахунки по оплаті праці"

Суми відраховань на соціальне страхування:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню"

Суми відраховань у резерв наступних витрат і платежів:

На п'ятій статті "Роботи і послуги" відображаються вартість по-
слуг і допоміжних виробничих-водопостачання, живих тварово-

сил тощо: Кореспондентія рахунків така:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит субрахунку № 23-1 "Ремонтні виробництва"

У зв'язку з тим, що протягом року вартість послуг допоміжних

виробництв облічують за плановою собівартістю 1 т.км, і ко-

не-дня, то у кінці року плануову собівартість коригують до фак-

тичної собівартості аналітичним бухгалтерським записом:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит субрахунку № 23-2 "Автомобільний транспорт"

Кредит субрахунку № 23-5 "Тужовий транспорт"

Облік послуг рослинництву міжгосподарських та інших

підприємств і організацій ведуть також на п'ятій статті каль-

куляції.

У журналі-ордері (форма № 6-АІК) та документах до нього

формалізують вартість послуг міжгосподарських та інших

організацій записом:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками та

підрядчиками"

Кредит рахунку № 64 "Розрахунки по міжгосподарським

коопераціям"

Щоста стаття калькуляції "Витрати на утримання основних

засобів" є комплексна. В ній облічують зокрема витрати палива

і масляних матеріалів. Вона призначена для розрахунку

витрат на утримання основних засобів, використовуваних для

конкретних об'єктів виробництва.

У шостій статті ведуть також облік амортизаційних

відрахувань основних засобів, використовуваних у

виробництві. Протягом року амортизаційні відрахування на

рослинництві. Відносять на аналітичні рахунки - картопля,

бувдлі і споруди, які використовуються у конкретних галузях

рослинництва, відносять на аналітичні рахунки - картопля,

овочі, зерно, кукурудза тощо. Суми амортизаційних

відрахувань помісяця на основі відомостей про нараховані

амортизації записують у виробничий план-звіт:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит рахунку № 86 "Амортизаційний фонд"

Сьома стаття калькуляції "Витрати на організацію

виробництва та управління" також комплексна, у ній

201

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і ма-

тежів"

Обов'язковість обліку витрат статті "Насіння і садівни ма-

теріал" є відмінністю облікових цін. Насіння виробництва по-

точного року облічують за плановою собівартістю, а в кінці

року з коригуванням до фактичної собівартості минулого року

- за фактичною собівартістю.

Записи у виробничому плані-звіті при списанні насіння

такі:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит субрахунку № 10-1 "Насіння"

Кредит субрахунку № 10-2 "Садівний матеріал"

У звітах про рух сировини, матеріалів і напівфабрикатів у

виробничих підприємств (форма - 94 АІК) і планах-звітах

щодо випуску продукції і напівфабрикатів ведуть облік

витрачання кількості під конкретні культиви за видами робіт

незаввершеного виробництва з такою кореспонденцією

рахунків:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит субрахунку № 20-3 "Промислове виробництво"

Бухгалтерський запис на внесення грою на поле за вартістю

витрат на коло заготівлі є такий:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Використання земельних добрив в оцінці за вартістю витрат на їх

вирощування до моменту внесення в ґрунт показують на дебеті

і кредиті субрахунку № 20-1 "Рослинництво", але на окремих

аналітичних рахунках:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

(окремо аналітичний рахунок)

Кредит субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

(окремо аналітичний рахунок)

На четвертій статті калькулювання "Засоби захисту

рослин" облікують засоби захисту рослин - гербіциди,

пестицидів з кореспонденцією рахунків у бухгал-

терському обліку:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит субрахунку № 05-6 "Біопрепарати і медикаменти"

відображують загальнопробнічі і загальногосподарські витрати. У восьмій статті калькуляції "Страхові платежі" відображують страхові платежі за об'єктами рослинництва. Страхованню підлягають основні засоби - сільськогосподарські машини, буцівіл, споруди, трактори, комбайни тощо; посіви, гататорічні насадження.

Кореспонденція рахунків така:
Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"
Кредит субрахунку № 69-2 "Розрахунки по страхуванню майна"
У кінці року інші страхові платежі відносять на об'єкти рослинництва пропорційально амортизаційним відрахованим таким записом:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"
Кредит рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"
У дев'ятій статті "Інші витрати" відображують нестачі сільськогосподарської продукції з біологічних причин, при виготовленні сінажу, вартість зеленої маси при сімошуванні та ін. записом:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"
Кредит субрахунку № 10-3 "Корми"
Кількість і вартість втрачено-матеріальних цінностей спочатку записують у звітах про рух матеріальних цінностей, а потім у виробничий план-звіт. Кореспонденція рахунків на втрачені продукти від псування в межах природних втрат:

Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"
Кредит рахунку № 84 "Нестачі та втрати від псування цінностей"
Втрачено у разі загибелі частини посіву окремих сільськогосподарських культур від стихійного лиха списують на збиток:

Кредит субрахунку № 20-1 "Рослинництво"
(прибуток, витрати і втрати (збиток)).
Дебет субрахунку № 80-2 "Позареалізаційні доходи (прибуток, витрати і втрати (збиток))."
Витрати на закладання плодкових садів, ягідників, виноградників, літросових, лісозахисних і інших насаджень облічують за статтями, встановленими для рослинництва, і відображують бухгалтерським записом:
Дебет субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

Кредит витратних рахунків № 05 "Матеріали", № 06 "Тільки" тощо.

Після закінчення посади переаховують на рахунок № 01 "Основні засоби" записом:
Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"
Кредит субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

При калькулюванні собівартості продукції рослинництва перебірають об'єкти роботи та їх вартість, незавершені продукти, уточнюють обсяг роботи та їх вартість, списують на безувільнені діяльності всього господарства, а інші витрати розподіляють між видами продукції.

У рослинництві при визначенні собівартості продукції застосовують методи прямого розрахунку і посередніх розрахунків. Собівартість побічної продукції (солома, полова, тичка, стебла кукурудзи, капуста, капуста та ін.) визначається, виходячи із віднесення на них витрат по нормативах, встановлених на основі витрат на збирання, пресування, транспортування, скрипування та інші роботи, пов'язані із виготовленням цієї продукції.

При визначенні собівартості зернових культур загальна сума витрат розподіляється на зерно і зернові відходи пропорційно питомих часті вмісту в них повноцінного зерна. Розподілені витрати ділять на відповідну фізичну масу зерна і зернових відходів.

Приклад. За даними виробничого звіту загальна сума витрат на озимку пшениці становила 122575 крб. Від урожаю одержано 18100 ц повноцінного зерна, 1950 ц зернових відходів, в яких міститься 45% зерна, і 17350 ц соломи, вартість якої по нормативних витратах становить 9943 крб.

Собівартість і її продукції визначаємо так:
- переаховуємо зернові відходи в повноцінне зерно - 877,5 крб. (1950 x 0,45);
- загальна кількість зерна з врахованим зернових відходів - 18977,5 ц (18100 + 877,5);
- собівартість і її зерна становить 5,94 крб.

4.6. Облік витрат на виробництво продукції тваринництва

Тваринництво об'єднує такі галузі виробництва: скотарство, свинарство, вівчарство, конярство, верблюдівництво, оленярство, птахівництво, бджільництво, звірівництво, кролівництво, рибництво, шовківництво.

Для нараховування оплати праці працівникам тваринництва затверджено основний документ "Табель обліку робочого часу і розрахунок нараховуваної заробітної плати працівникам тваринництва" (форма № 69).

На фермах первинний облік витрат кормів проводять в комбінованому натуральному документі - відомості витрат кормів (форма № 94). Зведений облік витрат кормів на фермі ведуть у "Журнали обліку витрат кормів" (форма № 35), у якому для кожного виду і групи тварин виведені окремі сторінки. На основі відомості нараховування амортизаційних відрахувань за місяць (форма № 62) вносять амортизацію основних засобів у тваринництві на витрати виробництва.

Дорожні листи тракториста (форма № 68) використовують для списання витрат на транспортні роботи тракторів, виконані у тваринництві. На основі лімітно-забірної карти (форма № 47) - накладної внутрішнього господарського призначення (форма № 87) випускають на ферму медикаменти, біопрепарати, пестициди, дезинфікуючі засоби. На основі звіту про використання електроенергії (форма № 127) списують використану електроенергію із сторони за фактичною вартістю її одержання. Згідно з бухгалтерськими довідками страхові платіжки щодо страхування тварин і основних засобів, які використовують для обслуговування одного виду або групи тварин, відносять на витрати для тваринництва.

Аналітичний облік витрат і виходу продукції тваринництва ведуть за встановленою номенклатурою об'єктів обліку. Облік витрат і калькуляційна собівартість продукції тваринництва відображають на таких статтях:

- 1) оплата праці з нараховуваннями;
- 2) корми;
- 3) засоби захисту тварин;
- 4) роботи і послуги;
- 5) витрати на утримання основних засобів.

122575 - 9943
18977,5

Собівартість 1 п зернових відходів - 2,67 крб. (5,94 x 0,45).

4.5. Порядок списання калькуляційних різниць

Після визначення фактичної собівартості продукції планово-фактичну уточнюють, коригують до рівня фактичних витрат двома методами:

- 1) "червоне сторно", якщо планова собівартість більша за фактичну;
- 2) додаткові проводки, якщо планова собівартість менша фактичну;

Приклад. Витрати на вирощування пшкорових буряків (без вартості використаної гички) становили 23400 крб. Від урожаю одержано 7800 п коренів при плановій собівартості 2,50 крб. за 1 п.

Реалізовано державі - 7500 п, а 3000 п залишено для потреб господарства. Протягом року на рахунок бухгалтерського обліку будуть такі записи:

- 1) отримувалося пшкорові буряки по плановій собівартості на суму 19500 крб. (2,50 x 7800) - дебет рахунку 40-1, кредит рахунку 20-1;
- 2) реалізовано коренів на суму 18750 крб., при плановій собівартості (250 x 7500) - дебет рахунку 46, кредит рахунку 40-1.

В кінці року списують калькуляційну різницю в сумі 39000 крб. (234000 - 195000) методом "червоне сторно", так як планова собівартість перевищує фактичні витрати:

- 1) по реалізованій продукції - дебет рахунку 46, кредит рахунку 20-1 на суму **37500 крб** (0,50 x 75000);
- 2) по залишеній продукції для потреб господарства - дебет рахунку 40-1, кредит рахунку 20-1 на суму **1500 крб.** (0,50 x 3000).

У випадку перевищення фактичної собівартості над плановою на суму калькуляційних різниць роблять аналітичні записи тільки методом додаткових записів (проводок).

6) витрати на організацію виробництва й управління;

7) страхові платежі;

8) інші витрати;

9) витрати від падежу тварин.

На дебет кожного аналітичного рахунку (субрахунок № 20-2 "Тваринництво") відображують усі витрати на утримання тварин, а на кредиті — вихід продукції. Салдо аналітичного субрахунку (дебетове) показує незавершене виробництво у тваринництві. Узгоджені дані по дебету і кредитам субрахунку № 20-2 "Тваринництво" відображують у журналі-ордері (форма № 10/2-АПК) і Головнік книги. У першій статті калькуляції "Оплата праці з нарахуваннями" відображують основну і додаткову заробітчу плату з нарахуваннями всіх працівників тваринництва, зайнятих безпосередньо доглядом тварин. У колпосах також відображують відрахування до централізованого фонду соціального забезпечення колпосників. Ці відрахування розподіляють пропорційноально нарахованій прямій оплаті праці тваринникам на відповідні види або групи тварин. Нарахування основної і додаткової заробітної плати тваринникам з нарахуваннями відображують у Журналі-ордері (форма № 10/2-АПК) за такою кореспонденцією рахунків:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 70-1 "Розрахунки по оплаті праці"

Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню"

Кредит субрахунку № 69-4 "Розрахунки по відрахуваннях у централізовані фонди соціального страхування колпосників"

Кредит рахунку № 89 "Резерв наступних витрат і платежів"

У другій статті "Корми" облічують у кормових одиницях вартість масу кормів як власного виробництва, так і купованих без поділу за видами. Корми власного виробництва, що згодовані за звичайний рік, списують протягом року на витрати за планового собівартістю, а в кінці року коригують до фактичної. Куглені корми списують за цінами придбання. При списанні використаних кормів і пістелки, дукру для підгодівлі бажли складають бухгалтерський запис:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 10-3 "Корми"

При списанні пасовищних кормів:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 20-1 "Рослинництво"

При розподілі витрат на кормокухню, м'ясо, затибих тварин і відгодівлю інших видів худоби:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

При вивезенні різнців між планового і фактичного собівартістю на комбікорми, виготовлені колпосарськими способами:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 20-3 "Промислове виробництво"

У третій статті калькулювання "Засоби захисту рослин і тварин" відображують вартість використаних медикаментів, біопрепаратів, засобів дезінфекції, придбаних за рахунок коштів підприємства, а також витрати, пов'язані з їх використанням у тваринництві, таким записом:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 05-6 "Біопрепарати і медикаменти"

Четверта стаття "Роботи і послуги" складається з вартості робіт і послуг транспорту, а також вартості робіт і послуг міжгосподарських та інших підприємств (організацій) по технічному і транспортному обслуговуванню племінних об'єктів. Запис у Журналі-ордері (форма № 10/2-АПК) такий:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 23-2 "Автомобільний транспорт"

Кредит субрахунку № 23-5 "Тружовий транспорт"

Кредит субрахунку № 23-8 "Інші виробництва"

Кредит рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підприємаками"

Кредит рахунку № 64 "Розрахунки по міжгосподарській кооперації"

Обліг витрат на обслуговування, експлуатацію, амортизацію і відрахування у фонд ремонту основних засобів ведуть у п'ятій статті калькуляції "Витрати на утримання основних засобів". Кореспонденція рахунків така:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 89-2 "Резерв на ремонт основних засобів"

Кредит субрахунку № 03-2 "Поточний ремонт"

Кредит рахунку № 78 "Внутрішньовідомчі розрахунки"
У шостій статті калькуляції "Витрати по організації виробництва й управління" відображують витрати на управління і обслуговування виробництва у галузях тваринництва. До обоєї статті калькуляції "Страхові платежі" відносять суми платежів по державному страхуванню основних засобів, використовуваних для обслуговування даного виду тварин. Розподіляють страхові платежі за відповідними видами і групами тварин. У журналі-ордері (форма № 10/2-АПК) кореспонденція рахунків щодо списання платежів по обов'язковому страхуванню тварин та майна така:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 69-2 "Розрахунки по страхуванню майна"

Восьма стаття калькуляції "Інші витрати" концентрує усі витрати, не зазначені у перелічених вище статтях: вартість палива, витрати на малювальні і швидкозношувані предмети, витрати майбутніх періодів тощо. Можлива така кореспонденція рахунків:

Дебет субрахунку № 20-2 "Рослинництво"

Кредит рахунку № 05 "Матеріали"

Кредит рахунку № 06 "Паливо"

Кредит рахунку № 07 "Будівельні матеріали та обладнання до встановлення"

Кредит рахунку № 08 "Запасні частини"

Кредит рахунку № 12 "Малювальні і швидкозношувані предмети"

Кредит рахунку № 13 "Знос малювальних і швидкозношуваних предметів"

Кредит рахунку № 31 "Витрати майбутніх періодів"

Кредит субрахунку № 29-3 "Підприємства громадського харчування"

При списанні на витрати, пов'язані з виробництвом яєць, суми перевипущених собівартості дорослої птиці над виручкою від її реалізації роблять такий запис:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит рахунку № 46 "Реалізація"

Безкоштовне зарахування незавершеного виробництва:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 85-2 "Фонд оборотних засобів"

Примання від господарств - учасників незавершеного виробництва у порядку пайової участі:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит субрахунку № 88 "Фонд спеціального призначення" (з відкриттям субрахунку "Фонд пайових внесків (створення)";

Одночасно складають таку кореспонденцію:

Дебет рахунку № 88 "Фонд спеціального призначення" (з відкритого субрахунку "Фонд пайових внесків (створення)";

Кредит субрахунку № 85-2 "Фонд оборотних засобів".

У дев'ятій статті "Витрати від надежу тварин" відображують вартість затяблих тварин - молодняка і дорослої худоби на відгодівлі, тлаци, кролів, звірів, а також сімей бджіл таким чином:

Дебет субрахунку № 20-2 "Тваринництво"

Кредит рахунку № 84 "Нестачі та втрати від псування цінностей".

Втрати, що підлягають відшкодуванню винними особами і власником стійкого лика, не списують на дев'яту статтю.

Аналітичний облік витрат і виходу продукції тваринництва ведуть у виробничому плані-звіті по випуску продукції і напівфабрикатів і Зведений відомості аналітичного обліку витрат щодо випуску продукції і напівфабрикатів (форма № 44-АПК).

4.7. Визначення собівартості продукції тваринництва

У тваринництві визначають собівартість продукції - молока, приплоду, приросту живої маси, вовни, яєць та ін. Побічну продукцію оцінюють по нормативах витрат або цінах можливої реалізації. Так, витрати на гній визначають, виходячи із нормативних витрат на його заготівлю. Вовну-линьку, пух, перо, яйця міражні, роги, копита, м'ясо забитих звірів та ін. оцінюють по цінах можливої реалізації (використання), а їх вартість відносять на зменшення витрат по відповідним видах (групах) тварин. Собівартість одиниці основної продукції визначається поділом суми витрат (без вартості побічної продукції) на кількість одержаної продукції. Якщо від

виробництва опержують декілька видів основної продукції, то годі затрати між ними розподіляють. Розглянемо методичку визначення собівартості окремих видів продукції.

4.7.1. Визначення собівартості продукції скотарства

В молочному скотарстві (галукваліційні одиниці: 1 ц молока і 1 голова приплоду) із витрат на утримання основного молочного стада виключають вартість побічної продукції і різницю розподіляють між молоком і приплодом у співвідношенні на молоко — 90, на приплід — 10%. Розподілені витрати ділять відповідно на кількість голів приплоду і кількість центнерів молока.

Приклад: Витрати на утримання основного стада великої рогатої худоби за рік склали 6631,50 тис. крб. Одержано 25410 ц молока, 865 голів приплоду і побічної продукції на суму 6510 тис. крб. Для визначення собівартості молока і приплоду із загальної суми витрат віднімають вартість побічної продукції. Витрати, що відносяться до основної продукції, становитимуть 6566,40 тис. крб. (6631,50 - 6510). Собівартість 1 ц молока — 22,37 тис. крб. (6566,40 : 294,10). Собівартість 1 голови приплоду — 75,91 тис. крб. (6566,40 : 0,1 : 865).

По молодницьку тварин і тварин на відгодівлі визначають собівартість 1 ц приросту живої маси на 1 ц живої маси. Собівартість 1 ц приросту визначається шляхом поділу суми витрат (без вартості побічної продукції) на кількість опержаного приросту живої маси (включаючи приріст маси загіблених тварин). Собівартість 1 ц живої маси визначається поділом загальної вартості поголів'я на його живу масу. Загальна вартість живої маси тварин включає балансову вартість поголів'я на початок року, вартість тварин, що поступили з інших господарств (трупи), вартість одержаного приплоду та вартість приросту живої маси. Загальна жива маса тварин включає масу поголів'я на початок року, масу тварин, що поступили, приріст за рік (без маси загіблених тварин).

Приклад. У господарстві жива маса тварин на початок року склала 1665 ц, балансова вартість — 27462,5 тис. крб. Протягом року надійшло (приплід, переведено з основного стада, куплено у населення) 618 голів живою масою 621 ц, вартістю 110470 тис. крб. Протягом звітного періоду

реалізовано 580 голів, живою масою 2128 ц, пацік — 12 ц. Жива маса тварин, які залишилися на кінець звітного періоду, — 1638 ц. Витрати на утримання тварин (без побічної продукції) — 215905 тис. крб. Зайде собівартість 1 ц приросту живої маси становитиме 144,71 тис. крб. ((215905 : (1638 + 2128 + 12 - 621 - 1665)). Собівартість 1 ц живої маси тварин становитиме

$$\frac{274625 + 110470 + 215905}{1665 + 621 + 1492} = 159,58 \text{ тис. крб.}$$

Господарство одержало приросту живої маси

$$1492 \text{ ц (1638 + 2128 + 12 - 621 - 1665).}$$

У м'ясному скотарстві визначають собівартість 1 ц приросту (з урахуванням живої маси телет при народженні) телят до 8-місячного віку, 1 ц приросту по молодницькому віком старше 8 місяців, 1 ц живої маси цех тварин.

Собівартість 1 ц приросту живої маси телет до 8-місячного віку визначають поділом загальної суми витрат (без вартості побічної продукції) на кількість центнерів приросту телет до 8-місячного віку з урахуванням маси приплоду і маси приросту початкового року по загібленим тваринам віком до 8 місяців. Для визначення собівартості (у живої маси телет до 8-місячного віку) загальну вартість їх ділять на загальну живу масу цієї трупи тварин. Собівартість приросту живої маси молодницьку старше 8 місяців і дорослої худоби на відгодівлі складають витрати на їх утримання за мінусом побічної продукції.

4.7.3. Визначення собівартості продукції свинарства

У свинарстві визначають собівартість голови приплоду і приросту живої маси. Собівартість приросту живої маси і однієї голови приплоду на момент відлучення визначають поділом загальної суми витрат на утримання основного стада (за мінусом вартості побічної продукції) на кількість приросту живої маси поросят, включаючи живу масу приплоду при надходженні.

Собівартість 1 ц приросту живої маси поросят на моменті відлучення визначається поділом суми вартості поросят, що знаходились під матками на початок року, і витрат по основному стаду за поточний рік на живу масу відлучених поросят (включаючи загіблених). Собівартість 1 ц приросту живої маси свиней на догодування та відгодівлі визначається поділом

вират по відповідній групі на кількість овецького приросту. У спеціалізованих господарствах собівартість приросту. У спеціалізованих господарствах собівартість продукції свинарства визначається в цілому по галузі і по кожній технологічній групі, а в неспеціалізованих — тільки в цілому по галузі. В цілому по галузі визначається собівартість валового приросту живої маси свиней, включаючи живу масу приплоду при народженні (включаючи затіблик), виключаючи в

4.7.3. Визначення собівартості продукції вівчарства

Собівартість продукції вівчарства складається з витрат на утримання дорослого поголів'я і молодняка тварин, стрижіння їх, а також витрат на забій агнят у каракульському вівчарстві і оброблення шкурок. При цьому визначають собівартість новонародженої живої маси, приплоду, молока, шкурок і смужок живої маси агнят, залишених для вирощування. Собівартість агнят при народженні визначають у вівчарстві, а в каракульському вівчарстві — 12%, у каракульському — 15% загальної суми витрат на утримання овець основного стада. При визначенні собівартості основних видів продукції (приросту живої маси і вовни) загальної суми витрат (за мінусом вартості іншої продукції) розподіляють пропорційно вартості приросту живої маси і вовни в одиці по цінах реалізації.

Приклад: Витрати на утримання основного стада овець за рік (без вартості іншої продукції) складають 16900 тис. крб. Одержано 300 голів приплоду, 10 п. вовни, 64 п. приросту живої маси агнят. Вартість продукції по цінах реалізації: вовни — 9200 тис. крб., приросту живої маси — 11520 тис. крб. Відносимо 10% витрат на вартість приплоду — 1690 тис. крб. (16900 x 10 : 100). Витрати, що припадають на вовну і приріст живої маси, — 15210 тис. крб. (16900 - 1690). Витрати, віднесені на вовну, — 6753 тис. крб. (15210 x 9200 : (9200 + 11520)); витрати, віднесені на приріст живої маси, — 8457 тис. крб. (15210 x 11520 : (9200 + 11520)). Собівартість 1 п. приросту живої маси агнят на момент приплоду при народженні — 5,63 тис. крб. (1690 : 300).

Собівартість 1 п. приросту живої маси агнят при відлученні складається із собівартості агнят при народженні (каракульські агята при народженні, залишені на вирощування), витрат на приріст живої маси, вартості агнят, що наліпили протягом року зі сторони, і живої маси агнят при відлученні (без врахування живої маси затіблик тварин) в частині приросту поточного року. Собівартість 1 п. живої маси молодняка і дорослих овець на відповідній визначається аналогічно галузі скотарства.

4.7.4. Визначення собівартості продукції птахівництва

У птахівництві визначають собівартість: по дорослому стаду — 1 тис. шт. яєць; по молодняку — 1 п. приросту живої маси і 1 п. живої маси; по цеху інкубації — 1 тис. шт. дорослих курчат. Собівартість 1 тис. шт. яєць визначають поділом витрат на утримання дорослого стада, включаючи вартість затіблик птяти і збитки від реалізації порослої птиці (за мінусом вартості іншої продукції), на кількість зібраних яєць. Собівартість 1 п. приросту живої маси і 1 п. живої маси визначають аналогічно собівартості цих видів продукції великої рогатої худоби. Собівартість дорослих курчат визначають поділом витрат по інкубації яєць, включаючи їх вартість, за мінусом виходів виробництва, на кількість ділових дорослих курчат.

4.7.5. Визначення собівартості продукції кролівництва і звірівництва

Собівартість і голви приплоду кролів і звірів при народженні визначається у розмірі 50% планової собівартості і голви молодняка в момент відсадки. Собівартість і голви ділового приплоду визначають поділом загальної суми витрат на утримання основного стада і молодняка до відсадки (за мінусом вартості іншої продукції) на кількість голів ділового приплоду. При цьому таким розрахунок роблять по діловому приплоду кролів і звірів поточного року. Собівартість ділового молодняка звірів народження минулих років (забитого на шкурки, переведеного в основне стадо, проданого і залишеного на кінець року) складається із вартості молодняка на початок року і собівартості його приросту в поточному році.

4.7.6. Визначення собівартості продукції бджільництва

При визначенні собівартості продукції бджільництва запливовально-медового напрямку із загальної суми витрат враховують витрати на заглибовання культур у розмірі 20-40% (по плодоягідних насадженнях, насінно конюшини і цперни - 40-60%) залежно від площ заглиблених культур і їх урожайності. У бджільництві запливовального напрямку всі витрати списують на собівартість заглиблених культур за мінусом вартості меду, воску, маюток та іншої продукції по цінах реалізації. При визначенні собівартості окремих видів продукції бджільництва (віск, матки бджолині, пакети з бджолами та ін.) загальні витрати розподіляють пропорційно вартості продукції по цінах реалізації. Собівартість нових бджолиних сімей приймається по цінах реалізації. Собівартість 1 кг бджіл привинюється до собівартості 10 кг меду.

4.7.7. Визначення собівартості продукції рибництва

У рибництві визначають собівартість мальків, цвюолодток і товарної риби. Собівартість 1 тис. мальків визначають поділом витрат на утримання і підників, що знаходились протягом року в маточних і нерестових ставках, на кількість мальків, пересаджених із нерестових ставків. Собівартість 1 ц цвюолодток визначають поділом загальної вартості мальків і витрат на вирощування цвюолодток на кількість вироблених цвюолодток (середня маса цвюолодток 30 г). Собівартість 1 ц товарної риби визначають, виходячи із суми витрат на вирощування товарної риби і одержаної її кількості.

4.7.8. Визначення собівартості продукції шовківництва

У шовківництві собівартість коконів (сирих) тутового шовкопряда визначають поділом витрат загалузаю (включаючи вартість трюни) на кількість одержаних коконів.

4.8. Облік надходження продукції сільськогосподарського виробництва

Первинною документациєю для обліку надходження продукції рослинництва (зерна) є реєстри на відправлення

зерна та іншої продукції з поля (форма № 77, № 78) при запланні зерна з бункерів комбайнів на автомашини.

Перероблену продукцію рослинництва (борошно, фруктови і овочеві консерви, соки, соління тощо) оприбутковують на основі Звіту про переробку продукції (форма № 123); трубі і соковиті корми - за актом приймання (форма № 92), який складають у двох примірниках, перший передають до бухгалтерії, а другий - фуражиру. У Шоденнику надходження сільськогосподарської продукції (форма № 81) облічують валовий збір коренеплодів. Урожай зерна, цукрового буряка, картоплі, овочів, кормів, силосу, сіна, соломи, коренеплодів та іншої продукції рослинництва у бухгалтерському обліку відображують таким записом:

Дебет субрахунку № 40-1 "Продукція рослинництва" (за аналітичними рахунками).

Кредит субрахунку № 20-1 "Рослинництво".

Облік надходження продукції тваринництва як і в рослинництві ведуть за допомогою обов'язкової документациї (після зв'язування, обміру). Основним первинним документом обліку надходження молока є Журнал обліку надойв (форма № 112), який ведуть завідуючий фермою, бригадир, оператор машинного доїння. Шоденно визначають процент вмісту жиру в молоці від кожної групи корів, закріплених за операторами (доярками) з перерахуванням його в однопроцентне. На кожній фермі ведуть також Відомість руху молока (форма № 114) з метою обліку шоденного надходження і витрат молока протягом місяця. Молоко (масло, бринза), що надходить від населення, облічують у Приміально-розрахунковому журналі з одноразовим записом у розрахунковій книзі здавача. Переробку молока і молочних продуктів облічують у шоденній Відомості переробки молока і молочних продуктів (форма № 124), яку складає завідуючий (майстер) пункту, заводу. Надходження вовни показують в Акті настригу і примання вовни (форма № 115), який складає зоотехнік за допомогою старшого чабана і завідуючого пунктом стриження овець на основі Шоденника надходження і відправки вовни на заготівельні пункти (форма № 116). Збір яєць оформляють у Шоденнику надходження сільськогосподарської продукції (форма № 81), у спеціалізованих птахофермах - в Обліковій картці руху дорослої птиці (форма № 108), де шодня зазнача-

У сільському господарстві на відміну від промисловості продукція вважається реалізованою з моменту відвантаження її покупця, а не після надходження платежу на рахунок банку. Тому суму виручки відображають на рахунок № 46 "Реалізація" в кореспонденції з рахунком № 62 "Розрахунок з покупцями і замовниками". Аналітичний облік на рахунок № 46 "Реалізація" ведуть за кожним видом реалізованої продукції і матеріальних цінностей відповідно до номерів аналітичних рахунків обліку готової продукції, виробничих запасів, товарів, робіт і послуг. Для реалізації продукції застосовують такі первинні документи: товарно-транспортні накладні спеціальної форми; на відправлення - приймання сільськогосподарської продукції (форма № 1-ст) - зерна, насіння, олійних культур і трав; на сортове насіння - атестація на насіння (форма № 216) з якісними показниками про його сортистість тощо; на відправлення - приймання цукрових буряків (форма № 2-І буряки); відправлення - приймання

4.9. Облік реалізації продукції, робіт і послуг у сільському господарстві

Кредитом для всіх рахунків по дебету буде субрахунок № 20-2 "Тваринництво" (за аналітичними рахунками).
 Відомі:
 Дебет рахунку № 09 "Тварини на вирощуванні та плановою собівартістю; у кінці її коригують до фактичної:
 - приплоду, приросту худоби і птиці - протягом року за Дебет субрахунку № 05-5 "Добрива";
 - органічних добрив;
 Дебет субрахунку № 40-2 "Продукція тваринництва";
 - тваринницької продукції (молока, вовни, шкур, яєць, меду, риби);
 - тваринницької продукції (молока, вовни, шкур, яєць, меду, риби);
 оприбуткування:
 тваринництва ведуть на таких бухгалтерських рахунках при кількості, що надійшла. Облік надходження продукції женья сільськогосподарської продукції залежно від маси і допомогою накатних (форма № 87) або шоденників надходження продукції (риби, вовни - лямка, коконів тощо) ведуть за видів продукції (риби, вовни - лямка, коконів тощо) ведуть за

Тварини і птиці (форма № 1-ст, твар.; відправлення - приймання молока і молочних продуктів (форма № 1-ст, молоко) тощо. Для обліку яєць продукції держави ведуть відповідний журнал (форма № 247), в якому відображають дані про хід виконання плану реалізації сільськогосподарської продукції держави.
 Первинні документи по реалізації продукції працівники бухгалтерії спочатку грукують за видами продукції, потім по-казники їх записують у реєстри (форма № 74-АПК, № 75-АПК, № 76-АПК). Потім з реєстрів документів заповнення у журнал-ордер (форма № 11-АПК) з подальшим заповненням Головної Книги. В аналітичному обліку на дебет і кредит рахунку № 46 "Реалізація" показують суму коптів з аналітичного обліку. Кореспонденція рахунків по обліку реалізованої продукції, виконаних робіт та послуг на сторону така:
 - на собівартість реалізованої продукції;
 Дебет рахунку № 46 "Реалізація" (за відповідними субрахунками)
 Кредит субрахунку № 40-1 "Товар продукція розчинилася"
 Кредит субрахунку № 40-2 "Товар продукція тваринництва";
 - на суму реалізації матеріальних цінностей, списаних будівельних та інших матеріалів для обладнання транспортних засобів при реалізації продукції, худоби і птиці, прийнятих від населення, видачі молодика тварин робітникам у порядку податкової оплати;
 Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит рахунку № 05 "Матеріали"
 Кредит рахунку № 06 "Паливо"
 Кредит рахунку № 07 "Будівельні матеріали і обладнання до встановлення"
 Кредит рахунку № 08 "Запасні частини"
 Кредит рахунку № 09 "Тварини на вирощуванні і відгодівлі"
 Кредит рахунку № 12 "Малочини і швидкозношувани предмети";
 - на собівартість послуг, наданих населенню, сторонами організаціїм, допоміжним виробництвам, на сторону.

Кредит рахунку № 69 "Розрахунки по страхуванню";
 - на суму оплати через підзвітних осіб дрібних витрат, що пов'язані з реалізацією;
 Кредит рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит рахунку № 71 "Розрахунки з підзвітними особами";
 - на вартість амортизаційних відрахувань по приміщеннях, обладнанню та інших основних засобах, що використовують при реалізації продукції;
 Кредит рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит рахунку № 86 "Амортизаційний фонд";
 - на суму реалізації худоби основного стада без постановки на відгодівлю;
 Кредит рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит субрахунку № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку";
 На кредит рахунку № 46 "Реалізація" відносять нараховані суми виручки від реалізації продукції, виконаних робіт і послуг. При цьому можлива така кореспонденція рахунків:
 - при надкожженні виручки від реалізації продукції і послуг: Кредит рахунку № 50 "Каса"
 Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Кредит рахунку № 46 "Реалізація";
 - при зарахуванні в обсяг виручки від реалізації сільськогосподарської продукції по мірі її випуску: Дебет рахунку № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками"
 Дебет рахунку № 64 "Розрахунки по міжгосподарських кооперативах"
 Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"
 Кредит рахунку № 46 "Реалізація";
 - на фактичну вартість робіт по закінченому ремонту в'їзних будівель і споруд, що виконані господарством: Дебет субрахунку № 89 "Резерв на ремонт основних засобів"
 Кредит рахунку № 46 "Реалізація";
 - на вартість випуску продукції дитячим кошкільним закладам, підприємствам промислового харчування: Дебет субрахунку № 29-3 "Підприємства промислового харчування"
 Дебет субрахунку № 29-5 "Дитячі дошкільні заклади"
 Кредит субрахунку № 29-5 "Дитячі дошкільні заклади"

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит рахунку № 20-1 "Рослинництво"
 Кредит рахунку № 20-2 "Тваринництво"
 Кредит рахунку № 23 "Допоміжне виробництво" (за субрахунками)
 Кредит рахунку № 24 "Витрати на утримання і експлуатацію машин та обладнання"
 Кредит рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва та господарства";
 - на суму реалізації населенню житлових будинків, випуску продукції і товарів на промислову дитячим дошкільним закладам:
 Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит рахунку № 41 "Товари";
 - на суму щомісячного списання позавиробничих витрат частині реалізованої продукції:
 Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит рахунку № 43 "Позавиробничі витрати";
 - на вартість робіт і послуг, наданих підприємству при реалізації продукції:
 Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з постачальниками та підзвітниками"
 Кредит рахунку № 64 "Розрахунки по міжгосподарських кооперативах"
 Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами";
 - на суму відрахувань бюджету податків з обороту від реалізації продукції (обавлена вартість, акциз тощо): Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";
 - на суми нарахованих платежів по страхуванню торговельних приміщень:
 Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит субрахунку № 69-2 "Розрахунки по страхуванню майна";
 - на суму нарахованої оплати праці з відрахуваннями податникам, що реалізують продукцію:
 Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
 Кредит субрахунку № 70-1 "Розрахунки по оплаті праці"
 218

Кредит рахунку № 46 "Реалізація";

- на вагрість витрат, відшкодованих капітальним будівництвом при господарському способі;

Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

Кредит рахунку № 46 "Реалізація".

При визначенні фінансових результатів від реалізації продукції виконаних робіт і послуг господарствам за звітний період у бухгалтерському обліку складають таку кореспонденцію рахунків на суму салдо рахунку № 46 "Реалізація":

- дебетового, тобто на суму збитків, одержаних від реалізації продукції, виконаних робіт і послуг;

Дебет субрахунку № 80-1 "Фінансові результати від реалізації продукції, робіт і послуг"

Кредит субрахунку № 46-1 "Реалізація продукції сільського господарства"

- кредитового, тобто на суму доходів, одержаних від реалізації продукції, виконаних робіт і послуг:

Дебет субрахунку № 46-1 "Реалізація продукції сільськогосподарського виробництва"

Кредит субрахунку № 80-1 "Фінансові результати від реалізації продукції, робіт і послуг".

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. Як класифікують витрати на виробництво?
2. Які рахунки використовують в процесі обліку витрат виробництва?
3. Які особливості формування продукції в сільському господарстві?
4. Як ведуть облік і розподіляють витрати по організації виробництва і управління?
5. Як ведуть облік витрат і обчислюють собівартість продукції рослинництва?
6. Як ведуть облік витрат і обчислюють собівартість продукції тваринництва?
7. Як ведуть облік находження продукції сільськогосподарського виробництва?
8. Як ведуть облік реалізації продукції, робіт і послуг у сільському господарстві?
9. Як визначають фінансовий результат від реалізації?

РОЗДІЛ 5. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У ТОРГІВЛІ

5.1. Загальні підходи до організації обліку у торгівлі

У торгівлі надіється велика кількість підприємств, у яких знаходяться товари, кошти, торговий інвентар і об'єкти навання. Забезпечення їх збереження можливе лише за умови правильно організації обліку у торгівлі. Особливістю торгівлі в умовах переходу до ринкових відносин є те, що основною масою її товарів є продукція державних підприємств, колгоспів, кооператорів і приватного сектору.

Бухгалтерський облік у торгівлі будується таким чином, щоб дані синтетичного і аналітичного обліків могли бути широко використані як для оперативного обліку, так і для статистичної звітності. Бухгалтерський облік може бути організований у підприємстві торгівлі на основі повної централізації, повної децентралізації або ж часткової децентралізації облікових робіт.

При повній централізації облік ведуть головна бухгалтерія організації, контори або відділення на основі первинних документів, що подають окремі підприємства. Узгоджений баланс і звіт по торговельній організації, контори або відділенню в цілому складає головна бухгалтерія. При повній децентралізації облік зосереджується на підприємствах (базях, магазинах тощо). При частковій децентралізації найбільші підприємства мають окремі баланси, а інші облічуються децентралізовано в головній бухгалтерії організації, відділення або контори. Повна централізація ведення бухгалтерського обліку сприяє механізації облікових процесів, ширшому використанню обчислювальної техніки, раціоналізації облікових робіт, а також підвищенню продуктивності праці.

Децентралізація облікових робіт наближує облік до місця здійснення операцій (до підприємства), що дозволяє бухгалтерії контролювати господарські операції безпосередньо в момент їх здійснення. Але децентралізований облік не сприяє широкому використанню розподілу праці облікових працівників.

5.2. Організація обліку товарів

Найважливішою частиною торговельно-фінансового плану є план товарообороту, який розподіляється на такі розділи: план обороту по продажу товарів, план товарних запасів і товарообороту, план надходження товарів.

Бухгалтерський облік контролює виконання торговельно-фінансового плану і частково плану товарообороту. Просування товарів від виробництва до споживача здійснюють за допомогою оптової і роздрібною торгівлі. Оптова торгівля організує якісне зберігання товарів, строгий контроль за якістю вироблюваної промисловими підприємствами продукції, забезпечує надходження у роздрібну мережу недоброякісних товарів. Оптові бази мають окремі баланси, власні основні і оборотні засоби, свій розрахунковий рахунок у банку, право укладання договорів з поставачальниками, покупцями і право безпосереднього кредитування. Облік товарів на складах, банках і в бухгалтерії ведуть одночасно. У бухгалтерії складського підприємства ведуть кількісно-сумовий облік товарів по матеріально-виповізаційних особах. На кожному сорті і артикулі товару, якому присвоєна ціна, відкривають окремі аналітичний рахунок.

5.3. Облік товарообороту

Товарооборот облічується на двох рахунках: № 46 "Реалізація" і № 47 "Внутрішньосистемний відпуск товарів, робіт і послуг" (тільки передбачений планом). Облік надходження товарів від поставачальників ведуть за купівельною вартістю, а облік відвантаження покупцям — за продажною вартістю. У картках обліку виконання договорів (або в журналах-ордерах) на кінець звітного місяця вказують місячні підсумки (оборот), а на кінець кварталу — кварталні, а потім визначають сальдо від реалізації (шляхом складання сальдо до початку реалізації, наприклад по кредиту з відповідним (кредитовим) оборотом і різницею обороту на протилежній стороні рахунку (наприклад, дебетового). Так, рахунок № 46 "Реалізація" є активно-пасивним, тому сальдо може бути як на дебеті, так і на кредиті рахунку. Дебетове сальдо показує збиток від реалізації, кредитове — валовий дохід від реалізації.

Рахунок № 46 "Реалізація"	
Дебет	Кредит
Оборот — купівельна вартість реалізованих товарів (продукції). Сальдо — збиток від реалізації.	Оборот — продажна вартість реалізованих товарів (продукції). Сальдо — валовий дохід від реалізації.
На кінець звітного періоду закривається.	На кінець звітного періоду закривається.

На рахунок № 47 "Внутрішньосистемний відпуск товарів, робіт і послуг" обороти на дебеті і кредиті частіше всього будуть ідентичні, тому сальдо в кінці звітного місяця (кварталу) відсутнє. Цей рахунок використовують в основному для виявлення обсягу внутрішньосистемного відпуску товарів. Долення обсягу внутрішньосистемного показників форми № 4 рахунків № 46 і № 47 відповідно до показників форми № 4 бухгалтерської звітності "Звіт про реалізацію і відпуск" відкривають субрахунки. По тих видах товарообороту, по яких субрахунки не передбачені, ведуть аналітичний облік. Підприємствам оптової торгівлі можуть планувати товарооборот і в роздрібних цінах, які вище продажних цін на суму знижок. У цих випадках фактичний обсяг товарообороту визначають сумою оборотів на рахунок № 46 "Реалізація" і № 47 "Внутрішньосистемний відпуск товарів, робіт і послуг" і вказаних знижок.

Для правильного відображення в обліку купівлі товарів і правильного визначення обсягу оптового товарообороту за звітний період велике значення має точне встановлення моменту продажу товару, тобто того моменту, коли відповідно до акта купівлі-продажу до покупця переходить право власності на куплений у поставачальника товар. На відпуск товарів товарознавці вписують товарно-транспортні накладні (рахунки-фактури) на основі договорів з покупцями. Вантажну квитанцію оформлюють на прийнятті товару зазначенню або волним транспортом, яку направляють покупцю разом з іншими супроводжувальними документами. Товар, що надійшов залізницею або із складу місцевого поставачальника, доставляється на базу самим експедитором або ж здають його для перевезення найманним чи особистим транспортом.

5.4. Облік господарських операцій у торговлі

Облік надходження товарів у підприємствах торгівлі ведуть на рахунок № 41 "Товари", субрахунок "Товари в порозі". На цьому субрахунок слід облічувати оплачені товари, але ті, що ще не надійшли.

При надходженні товарів на оптові склади за купівельною вартістю порядок відображення операцій у обліку такий:

1) При оплаті рахунку поставальника на загальну суму рахунку (купівельна вартість товару, вартість тари, транспортні витрати, оплачені поставальником за рахунок ба-

порозі";
2) Дебет рахунку № 41 "Товари", субрахунок "Товари в порозі";
3) до моменту оплати рахунку;
4) кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками";

6) при оплаті рахунку через акредитив:
кредит субрахунку № 55-1 "Акредитиви";
2) При прийнятті товару на склад;
а) на купівельну вартість товару, що фактично надійшов;
Дебет субрахунку № 41-1 "Товари в оптових складах-ба-

зах";
6) на суму транспортних витрат, що оплачені поставальником за рахунок покупця і на суму нестачі товарів, що не переніме норм природних втрат при перевезеннях;
Дебет рахунку № 44 "Витрати обліку";
в) на суму нестачі товарів, що належить віднесенню на рахунок поставальника або транспортної організації;

Дебет рахунку № 63 "Розрахунки по претензіях (за виша-ми підприємств)";
Кредит рахунку № 41 "Товари";
Відвантажені товари покупцям (що надходження від покупців грошей) облічують на рахунок № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги". На цьому рахунок відображують також вартість тари, відвантаженої разом з товаром і включеної до платіжного доручення, і суму транспортних витрат, оплачених покупцями.

Отпові бази при продажі товарів, відвантажених покупцям, роблять відповідні записи на бухгалтерських рахунках:

1) На відвантажені товари покупцям за роздрібними цінами:
Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги";
Кредит субрахунку № 41-1 "Товари в оптових складах і базах";

2) Оплата товарів покупцями за оптовими (позовірними) цінами промисловості:
Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок", або дебет субрахунку № 90-1 "Спеціальний кредитний рахунок"
Кредит субрахунку № 46-1 "Реалізація товарів, готової продукції, робіт і послуг оптом";

3) Списання вартості проданих товарів за роздрібними цінами:
Дебет субрахунку № 46-1 "Реалізація товарів, готової продукції, робіт і послуг оптом";

4) Нарядування податку на додану вартість за відрахованим торгової і збутової знижок:
Дебет субрахунку № 46-1 "Реалізація товарів, готової продукції, робіт і послуг оптом";
Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";

5) Сторнована сума облічуваного ПДВ раніше (червоне сторно):
Дебет субрахунку № 46-1 "Реалізація товарів, готової продукції, робіт і послуг оптом";
Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";

6) Сума ПДВ, перерахована в бюджет:
Дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";
Кредит рахунку № 42 "Торговельна націнка";

Отпова база-поставальник при внутрішньосистемному кредиту рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок";
Дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом";

торгової знижки. На покриття своїх витрат щодо відпуску товарів знижки. На покриття своїх витрат щодо відпуску товарів відпуску товарів передає оптовій базі-покупцю всю суму

варів вона утримує з оптової бази - покупця відрахування, які відображує на рахунку № 80 "Прибутки і збитки".

Дебет рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку"

Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки".

База-покупець у своєму обліку відображує вилючені відрахування протилежним записом:

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Кредит рахунку № 90 "Короткострокові кредити банку".

У бухгалтерії розподільного складу при випуску товарів своєї системи і відсутності свого рахунку у банку складають проводки:

1. На випуск товарів за роздрібними цінами (протягом місяця):

Дебет рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

Кредит субрахунку № 41-1 "Товари в оптових складах і баззах".

2. На вартість тари під товаром:

Дебет рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

Кредит субрахунку № 41-6 "Тара під товаром і порожняк".

3. Списання наданої магазином торговельної знижки (в кінці місяця):

Дебет субрахунку № 42-3 "Торговельна націнка по то-
нарах у підприємствах роздрібної торгівлі"

Кредит рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки".

4. Вилючення з магазинів відрахувань на покриття витрат по випуску товарів:

Дебет рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки".

При плануванні внутрішньосистемного випуску товарів у магазині замість субрахунку № 41-1 "Товари в оптових складах і баззах" треба кредитувати рахунок № 47 "Внутрішньосистемний випуск товарів, робіт та послуг" на вартість товарів за роздрібними цінами (або цінами в умовах ринкової економіки):

Дебет рахунку № 79 "Внутрішньогосподарські розрахунки"

Кредит субрахунку № 47-1 "Внутрішньосистемний випуск товарів оптовими і розподільними складами".

На цю ж вартість товарів за роздрібними цінами одноразово складають проводку:

Дебет рахунку № 47 "Внутрішньосистемний випуск товарів, робіт та послуг"

Кредит субрахунку № 41-1 "Товари в оптових складах і баззах".

У централізованій бухгалтерії оптової бази складають такі проводки:

1. При плануванні внутрішньосистемного випуску товарів -

а) оприбуткування товарів, випущених з розподільного складу магазином своєї системи:

Дебет субрахунку № 41-3 "Товари у підприємствах роздрібної торгівлі"

Кредит субрахунку № 47-1 "Внутрішньосистемний випуск товарів, робіт та послуг";

б) списання випущених товарів на розподільному складі (в кінці місяця):

Дебет субрахунку № 47-1 "Внутрішньосистемний випуск товарів, робіт та послуг"

Кредит субрахунку № 41-1 "Товари в оптових складах і баззах".

2. При відсутності планування внутрішньосистемного випуску товарів - випуск товарів за роздрібними цінами:

Дебет субрахунку № 41-2 "Товари на підприємствах роздрібної торгівлі"

Кредит субрахунку № 41-1 "Товари на оптових складах і баззах".

У кінці місяця на суми розрахованих торгових знижок і відрахувань на покриття витрат по випуску товарів у централізованій бухгалтерії складають проводки на суму:

а) преставлення магазину торгових знижок:

Дебет субрахунку № 42-1 "Торговельна націнка по то-
нарах в оптових складах"

Кредит субрахунку № 42-3 "Торговельна націнка по то-
нарах у підприємствах роздрібної торгівлі";

б) відрахувань, належних складу, для покриття витрат по випуску товарів:

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки" (магазин)

Кредит рахунку № 80 "Трибутики і збитки" (склад).

Проводки на вартість тари під товаром як при плануванні, так і при відсутності планування внутрішньосистемного відпуску товарів також цінтичні:

Дебет субрахунку № 41-6 "Тара під товаром і порожня"
Кредит субрахунку № 41-6 "Тара під товаром і порожня"

Операції з реалізації товарів транзитом (по транзитному обороту) з вкладенням коштів відображують у бухгалтерському обліку такими записами праг:

- акценти оптового базово зведеного рахунку-фактури промислового підприємства:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги" (на купівельну вартість товарів)

Дебет рахунку № 44 "Витрати обігу" (на транспортні витрати, що оплачені поставальником за рахунок баз)

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підприємцями" (на суму рахунку-фактури);

- відображенні торговельної і оптово-збутової знижки по відправлених транзитом товарах:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит субрахунку № 42-1 "Торговельна націнка по то-
варах в оптових складах"

(на суму торговельної і оптово-збутової знижки);

- зарахуванні на спеціальний позиковий рахунок платіжів покупців за товари, відправлені транзитом:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок", або
Дебет субрахунку № 90-1 "Спеціальний кредитний рахунок (по товарообороту)"

Кредит субрахунку № 46-7 "Реалізація товарів транзитом з участю в розрахунках";

- списання вартості реалізованих товарів за роздільними цінами:

Дебет субрахунку № 46-7 "Реалізація товарів транзитом з участю в розрахунках"

Кредит рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги";

- відображення суми торговельної і оптово-збутової знижок на реалізовані товари (сторно):

Дебет субрахунку № 46-7 "Реалізація товарів транзитом з участю в розрахунках"
Кредит субрахунку № 42-1 "Торговельна націнка по то-
варах в оптових складах".

5.5. Облік роздільного товарообороту

Роздільний товарооборот - це продаж товарів безопосередньо споживачам для особистого споживання. У торговельній складській мережі: 1) державної і кооперативної торговельної мережі; 2) мережі промислового харчування; 3) кооперативної торгівлі; 4) торгівлі орендаторів, приватної торгівлі. До складу роздільного товарообороту входять: продаж товарів населенню роздрібною торгівлею і в кредит з магазинів, палаток тощо; населенню роздрібною торгівлею з баз, овочесховищ різним підприємствам приватної торгівлі; лікарням, дитячим садкам, яслам, дитячим та-і організаціям (лікарням, дитячим садкам, яслам, дитячим та-борам тощо); продаж населенню підписних видань; продаж населенню лісоматеріалів; реалізація товарів індивідуального попиту майстернями і ательє із свого матеріалу; продаж населенню лісу на корню; палива паливними складами; реалізація сільськогосподарської продукції в роздріб радгоспами і підприємствами сільськогосподарськими підприємствами при торговельних організаціях; продаж населенню і дрібним оптом виготовлених продуктів шкочкам, лікарням, дитячим установам та іншим підприємствам трюмадського харчування.

Облік товарів - у роздільній мережі здійснюють на рахунку № 41 "Товари", який має такі субрахунки: № 41-1 "Товари в оптових складах"; № 41-2 "Товари в овочесховищах"; № 41-3 "Товари у підприємствах роздрібно торгівлі"; № 41-4 "Товари і сировина у підприємствах промислового харчування"; № 41-5 "Премієти прокату"; № 41-6 "Тара під товаром і порожня"; № 41-7 "Продукція підсобного сільськогосподарства".

Оприбуткування товарів від поставальників за роздільними цінами (без торговельної знижки) в магазині (торговельному підприємстві) оформлюють записом:

Дебет субрахунку № 41-3 "Товари на підприємствах роздрібно торгівлі"

Кредит рахунку № 60 "Розрахунки з поставальниками і підприємцями".

Торговельну націнку і різницю в цінах облічують на рахунок № 42 того ж найменування, що має такі субрахунки: № 42-1 "Торговельна націнка по товарах в оптових складах"; № 42-2 "Знижки поставальників на відшкодування транспортних витрат"; № 42-3 "Торговельна націнка по товарах у підприємствах роздрібною торгівлі"; № 42-4 "Торговельна націнка по товарах і продуктах підприємств промислового харчування"; № 42-5 "Відхилення від середньозважених цін підприємств промислового харчування"; № 42-6 "Різниця між випускною і закупівельною вартістю відвантажених сільгосппродуктів і сировини"; № 42-7 "Різниця між обліковою ціною і фактичною вартістю готової продукції і напівфабрикатів"; № 42-8 "Торговельна знижка на готову продукцію, обліковувану за роздрібними цінами"; № 42-9 "Знос предметів прокату".

На суму націнки складають запис:

Дебет субрахунку № 41-3 "Товари у підприємствах роздрібною торгівлі"

Кредит субрахунку № 42-3 "Торговельна націнка по товарах у підприємствах роздрібною торгівлі".

Синтетичний облік реалізації товарів у роздріб ведуть на операційно-результативному активно-пассивному субрахунку № 46-3 "Реалізація товарів у роздріб підприємствами роздрібною торгівлі". Цей субрахунок використовують як для контролю за списанням товарів з матеріально відповідальних осіб оприбуткування виручки за ці товари, так і для визначення результатів від реалізації. На кредиті цього субрахунку відображують вартість реалізованих товарів за роздрібними цінами, тобто фактичний товарооборот. Кредитове сальдо цього субрахунку означає валовий дохід від реалізації, тобто реалізовану торговельну націнку. На дебеті субрахунку № 46-3 відображують купівельну вартість реалізованих товарів (вартість товарів за роздрібними цінами мінус торговельна націнка). Дебетове сальдо субрахунку № 46-3 означає збиток від реалізації товарів.

Оприбуткування виручки від реалізації товарів у роздріб відображують записом:

Дебет рахунку № 50 "Каса"

Кредит субрахунку № 46-3 "Реалізація товарів у роздріб підприємствами роздрібною торгівлі"

Виручка за продані товари у роздріб повинна бути зведена до банку. При цьому роблять такі записи:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 50 "Каса"

Одразу вартості окремих товарів (колоніальників, телевізорів, радіоприймачів та ін.) здійснюють розрахунковими чеками банків, а також талонами за здані покупцями таких же товарів, що були в користуванні (наприклад, телевізорів), з доплатою їх вартості потімкою. Запис у обліку такий:

Дебет субрахунку № 56-2 "Грошові документи"

Кредит субрахунку № 46-3 "Реалізація товарів у роздріб підприємствами роздрібною торгівлі"

Разом з виручкою повинні бути здані в банк розрахункові чеки етапних банків та інші грошові документи, одержані від покупців за продані товари.

5.6. Облік витрат обігу

До витрат обігу належать витрати матеріальні, грошові, а також трудові, що пов'язані з реалізацією товарів. До складу витрат обігу не включаються витрати, що пов'язані з процесом обігу, тобто: кошти, що передозподіляються в середні народного господарства (збитки від безнадійних боргів, податки, штрафи, пені неустойки); витрати від стихійного лиха; витрати по господарському утриманню дитячих таборів і культурно-освітніх установ.

Усі витрати торгівлі облічують на рахунок № 44 "Витрати обігу", до яких відносять сім субрахунків № 44-1 "Витрати обігу оптових торговельних підприємств"; № 44-2 "Витрати оптових чехословаччини"; № 44-3 "Витрати обігу роздрібних торговельних підприємств"; № 44-4 "Витрати обігу підприємств промислового харчування"; № 44-5 "Витрати заготовчих підприємств"; № 44-6 "Витрати на утримання апарату управління"; № 44-7 "Транспортні витрати, відшкодовані поставальниками".

На підприємствах торгівлі системи Міністерства зовнішніх економічних зв'язків України використовують звітну номенклатуру витрат обігу за такими статтями:

01. Витрати на залізничні, водні і повітряні перевезення.

02. Витрати на автомобільні, гужові перевезення.

На ці статті відносять тариф, фрахт, а також пов'язані з ними витрати щодо подання транспортних засобів, навантаження, вивантаження, зважування, зберігання вантажів після надходження, оплати праці вантажників, що не знаходяться у штаті кому розкладі підприємства, витрати на утримання й експлуатацію під'їзних шляхів.

Витрати щодо експлуатації власного транспорту відносять на дебет рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства".

03. "Заробітна плата". На цю статтю включається нарахована оплата праці робітникам і службовцям за реєстровим складом, а також нарахування до резерву.

04. "Витрати на оренду будов, споруд, приміщень та інвентаря, амортизація основних засобів". У цю статтю включається орендна плата за орендовані торговельні і складські приміщення, обладнання й інвентар, а також амортизаційні відрахування по власних основних засобах.

05. "Витрати на утримання будов, споруд, приміщень і інвентаря" - включаються витрати на опалювання, освітлення, вологопостачання, каналізацію, комунальні послуги, протипожежні засоби та ін.

06. "Витрати на поточний ремонт". До цієї статті відносять витрати на поточний ремонт будов, споруд, приміщень, інвентаря, а також суми заробітку, нараховані нештатним робітникам, вартість використаних на ремонт матеріалів тощо.

07. "Знос санітарного одягу, білизни йдеаль, малощільних і швидкозношуваних предметів". Сюди також включають витрати на прання і ремонт, на придбання мила, милочих засобів, тканини, ниток тощо.

08. "Витрати на паливо, газ і електроенергію для виробничих потреб". Ця стаття використовується лише у промисловому харчуванні і носить суто виробничий характер, пов'язаний з приготуванням їжі.

09. "Витрати на столовий посуд і прибори". Стаття використовується лише у промисловому харчуванні для обліку втраг від бою, дому посуду і приборів, їх зносу.

10. "Витрати на зберігання, доопрацювання, пісортування і упаковку товарів, на утримання холодильного обладнання". У вартість упаковки включають фактична собівартість упаковочних матеріалів. До цієї статті не включають витрати на доставку товарів покупцям, додому і на розкрий країнні у магазинах. Їх відносять на субрахунок № 46-3

"реалізація товарів у роздріб підприємствами роздрібною торгівлі".

11. "Витрати на торговельну рекламу". На цю статтю відносять також суми знижки цін товарів, що вже не мають первинної якості при виставленні їх у витринах.

12. "Проценти за користування банківським кредитом". Ці витрати зменшуються на суму, яку одержують від продажу товарів у кредит. Перевищення накопичень над виплатами відносять в кредит рахунку № 80 "Трибутики і збитки".

13. "Проценти за користування банківським кредитом за підвищеними ставками". Ця стаття використовується для контролю за ефективністю використання банківського кредиту і за ходом реалізації.

31 січня 1995 року проценти за кредит будуть включатись у витрати обігу тільки в розмірі 50 відсотків ставки рефінансування Національного банку.

14. "Втрагтовані і продутків при перевезенні, зберіганні і реалізації у межах норм" (по відношенню до нормованих втраг). На цю ж статтю списують втраг від бою продовольчих і непродовольчих товарів, втраг з відкритою викадкою товарів, а також - у межах норм для магазинів самообслуговування.

15. "Втрагтовані від зниження якості плодовоовочевої продукції при додержанні нормальних умов її зберігання". Ця стаття використовується для контролю за роботою матеріально-відповідальних осіб за зберігання продукції у овочесховищах.

16. "Втрагтовані і продутків понад норму, втраг по нестачах у зв'язку з відмогненням суду за необ'рунтованістю позову".

17. "Інші невиробничі витрати", наприклад, плата за перевитрати електроенергії, тобто невиробничі втраг, пов'язані з товарно-матеріальними цінностями.

18. "Витрати на тару". На цю статтю облічують витрати на амортизацію (знос) і ремонт власної тари, багаторобової (завантажувальної тари); тари, завантаження і вивантаження тари (крім заробітної плати штатним робітникам); списання від'ємної різниці між вартістю тари за преїск-урантними і середніми обліковими цінами, відрахування у фонд преміювання за повернення (здачу) тари за рахунок торговельних організацій та інші витрати, пов'язані з тарою.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Як ведеться облік товарів у торговому підприємстві?
2. Як ведеться облік товарообороту?
3. Як ведеться синтетичний облік операцій у торгівлі?
4. Як ведеться облік розрідного товарообороту?
5. Як ведеться облік витрат обліку?

19. "Врати по тарі". До цієї статті включають врати внаслідок безгосподарності, від зникнення цілих дерев, яну тару при її зачі, підприємстві та інше. Зі счня 1995 р. відноситься на збитки підприємства.

20. "Віпрахування на підготовку кадрів" (за нормами).

21. "Витрати на охорону праці і техніку безпеки" (за нормами).

22. "Інші господарські і управлінські витрати", що не відображені у приведених вище статтях, — канцелярські, поштово-телеграфні, телефонні витрати; витрати на відрядження, утримання легкового транспорту (крім зарплати спискового складу); на придбання рухомих касових чеків; контрольних стрічок для касових машин; витрати по раціоналізації і винахідництву, на науково-дослідницькі роботи та ін.

Особливу групу витрат обліку складають непродуктивні витрати. Вони не плануються і не зумовлені ходом виробничого процесу. У цю групу включаються три статті: "Нестачі і втрати товарів у порозі і при зберіганні у межах норм втрат" (ушукка, утруска); "Нестачі і втрати товарів у порозі і при зберіганні понад норми втрат"; "Націнки, списані поставальникам". Непродуктивні витрати можна облічувати у складі по-зарезерваційних витрат.

У кінці кожного місяця суми, облічані на дебет рахунку № 44 "Витрати обліку", списують у такому порядку:

а) витрати на оплату праці у розмірі нарахованої заробітної плати за тарифними ставками і посадовими окладами;

б) суми витрат за вірахуванням витрат обліку на залишок товарів у торгівлі;

в) суми витрат за вірахуванням витрат обліку на залишок товарів (списується на зменшення валового доходу);

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Кредит рахунку № 44 "Витрати обліку"

Сальдо на рахунок № 44 "Витрати обліку" на перше число кожного місяця буде показувати суму витрат на нерезервовані товари.

**РОЗДІЛ 6. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК
В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВОЇ
ЕКОНОМІКИ**

**6.1. Облік на спільних підприємствах,
в міжнародних об'єднаннях і організаціях**

У зв'язку з тим, що на території України створюються спільні підприємства, міжнародні об'єднання і організації з участю українських і іноземних юридичних осіб, з метою угод-сконалення порядку бухгалтерського обліку окремих фінансово-господарських операцій затверджений інструктивний лист "Про порядок бухгалтерського обліку окремих фінансово-господарських операцій на спільних підприємствах, в міжнародних об'єднаннях і організаціях".

На підставі цього листа здійснюються такі обліки.

6.1.1. Облік зносу (амортизації) майна

Нарахування суми зносу (амортизації) основних засобів відображаються у бухгалтерському обліку записом:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"

Дебет рахунку № 25 "Зараховані витрати"

Дебет рахунку № 26 "Зараховані подарські витрати"

Дебет рахунку № 44 "Витрати облігу" та ін.

Кредит рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Нарахування зносу за окремими об'єктами основних засобів виконують протягом амортизаційного періоду.

При вилученні основних засобів первинну вартість їх відображають записом:

Дебет рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Кредит рахунку № 01 "Основні засоби"

При вилученні основних засобів первинну вартість їх відображають записом:

Дебет рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Кредит рахунку № 01 "Основні засоби"

При вилученні основних засобів до завершення амортизаційного періоду знос донараховують до величини, рівної первинній вартості об'єктів. Суми нараховані при цьому, відносяться на рахунок № 80 "Прибутки і збитки".

6.1.2. Облік капітальних вкладень

Спільні підприємства ведуть бухгалтерський облік капітальних вкладень на рахунку № 33 "Капітальні вкладення" у порядку, встановленому для державних підприємств. Витрати по прийняттю в експлуатацію об'єктів основних засобів у розмірі інвентарної вартості списують записом:

Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"

Кредит рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

Облігу рахунків по капітальних вкладеннях постачальників і підрядчиків здійснюються за рахунок власних коштів спільного підприємства:

Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 52 "Валютний рахунок"

Якщо на прохання спільного підприємства в банку відкрито окремий рахунок для акумуляції і витрачання коштів на фінансування капітальних вкладень, то запис на кредиті такий:

Кредит рахунку № 55 "Інші рахунки в банках"

За рахунок довгострокових кредитів банків:

Кредит рахунку № 92 "Довгострокові кредити банку".

Якщо кошти наданого кредиту зараховуються на розрахунковий рахунок або інший рахунок спільного підприємства в банку:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Дебет рахунку № 52 "Валютний рахунок"

Дебет рахунку № 55 "Інші рахунки в банках"

Для поташення довгострокових кредитів банку роблять запис:

Дебет рахунку № 92 "Довгострокові кредити банку"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 52 "Валютний рахунок"

Кредит рахунку № 55 "Інші рахунки в банках"

Рух доходу фінансування капітальних вкладень облічується в порядку здійснення капітальних вкладень за рахунок:

– коштів фондів, створених відповідно до установчих документів, для діяльності спільного підприємства і соціального розвитку колективу та інших аналогічних коштів;

Дебет рахунку № 88 "Фонди спеціального призначення"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд";

— одночасно із списанням витрат по прийняттях в експлуатацію основних засобів з кредиту рахунку № 33 "Капітальні вкладення" в дебет рахунку № 01 "Основні засоби";

— інших коштів спільного підприємства, що знаходяться в обороті (включючи амортизаційні відрахування), спеціальні записи в бухгалтерському обліку не ведуться.

6.1.3. Облік реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

Продукція (товари), відвантажена на експорт (до моменту переходу права володіння, користування, розпорядження нею і ризику її випадкової загибелі), від спільного підприємства до іноземного покупця облічується на рахунок № 45 таким чином:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 40 "Готова продукція" та ін.

Реалізація продукції (товарів, послуг, робіт) спільними підприємствами облічується на рахунок № 46 "Реалізація продукції (робіт, послуг)";

— собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг відноситься на дебет рахунку № 46 таким чином:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит рахунку № 20 "Основне виробництво"

Кредит рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Кредит рахунку № 29 "Обслуговуючі виробництва і господарства"

Кредит рахунку № 40 "Готова продукція"

Кредит рахунку № 41 "Товари"

Кредит рахунку № 43 "Позавиробничі витрати"

Кредит рахунку № 44 "Витрати облігу"

Кредит рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги";

— сума, на яку покупець (замовник) пред'являє розрахункові документи за реалізовану продукцію, товари, роботи, послуги, відноситься на кредит рахунку № 46 таким чином:

Дебет рахунку № 62 "Розрахунки з покупцями і замовниками"

Кредит рахунку № 46 "Реалізація".

6.1.4. Облік фінансових вкладень

Спільні підприємства ведуть бухгалтерський облік фінансових вкладень (інвестицій у прибуткові активи цінних паперів інших підприємств, участь у капіталі зарубіжних підприємств та ін.) на введеному (до діючого плану рахунків) рахунок № 58 "Фінансові вкладення". Аналітичний облік на рахунок № 58 ведуть за видами фінансових вкладень і об'єктів, у яких здійснені ці вкладення (підприємствами — продавцями цінних паперів зарубіжних підприємств, учасником яких є спільне підприємство тощо).

Фінансові вкладення, що здійснюються спільним підприємством, відображують в обліку таким чином:

Дебет рахунку № 58 "Фінансові вкладення"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 52 "Валютний рахунок"

(на кредиті рахунків облічується цінність, внесена в рахунок цих вкладень, наприклад, придбані спільним підприємством цінні активи (цінні папери) інших підприємств). Кошти фінансових вкладень, передані спільним підприємством, але на які у звітному періоді не одержані документи, що підтверджують відповідні права спільного підприємства (акції, облигації, свідоцтва на суми внесених вкладів у зарубіжні підприємства тощо), відображують на рахунок № 58 "Фінансові вкладення" окремо. Доходи (дивіденди) за фінансовими вкладеннями (за цінними паперами від участі в капіталі зарубіжних підприємств тощо) зараховуються спільним підприємством таким чином:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Дебет рахунку № 52 "Валютний рахунок"

Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Якщо ці доходи (дивіденди) повністю або частково направляються на потреби реінвестування, в бухгалтерському обліку спільного підприємства буде зроблений запис:

Дебет рахунку № 58 "Фінансові вкладення"

Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Одноразово суму, використану на реінвестування, відображують таким чином:

Дебет рахунку № 81 "Використання прибутку"

Кредит рахунку № 85 "Сталий фонд"

(включаючи іноземні), а також з окремими особами підприємств резидентів у країні звітного року на підставі боргів "Сумнівний борг" - це дебіторська заборгованість підприємства, що не погашена у зазначені строки і не забезпечена відповідними гарантіями. Резерв по сумнівних боргах облічується на об'ємному спеціальному субрахунку № 88-3, що відкривається до рахунку № 88 "Фонди спеціального призначення".

На суму створених резервів подбать запис:

Дебет рахунку № 80 "Прийutki і збитки"
 Кредит рахунку № 88-3 "Резерв по сумнівних боргах"

При списанні з балансу обов'язків, по яких не подані вимоги, що раніше були признані підприємством сумнівними, запис такий:

Дебет субрахунку № 88-3 "Резерв по сумнівних боргах"
 Дебет субрахунку № 76 "Позахуники з різними дебіторами і кредиторами" та ін.

За умови признання невикористаних сум резервів по сумнівних боргах до прибутку року, наступного за роком створення цих резервів, подбать запис:

Дебет субрахунку № 88-3 "Резерв по сумнівних боргах"
 Кредит рахунку № 80 "Прийutki і збитки"

Аналітичний облік по субрахунку № 88-3 "Резерв по сумнівних боргах" ведуть по кожній сумнівній заборгованості, на яку створені резерви. При створенні спеціального підприємства на базі існуючих сіл:

— списати повну фактичну собівартість відвантажених товарів, значних робіт і виконаних послуг записом:

Дебет рахунку № 46 "Резерви"
 Кредит рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 43 "Позавиробничі витрати"
 Одноразово суму, на яку покупили (замовникам) подані позарухнові документи за вказані товари, роботи і послуги, відображають записом:

Дебет рахунку № 62 "Позахуники з покупцями і замовниками"

6.1.5. Облік курсових різниць за валютними рахунками і операціями в іноземній валюті

У бухгалтерському обліку курсові різниці між опціями активів по курсу іноземної валюти на дату реєстрації в бухгалтерському обліку і на дату фактичного здійснення позарухнових операцій (надходження або плати коштів) відображають записом:

Дебет рахунку № 51 "Позахуниковий рахунок" та інших рахунків

Кредит рахунку № 80 "Прийutki і збитки" або

Дебет рахунку № 80 "Прийutki і збитки" та інших рахунків.

В аналітичному обліку на рахунку № 80 "Прийutki і збитки" курсові різниці відображають окремо як позареалізаційні фінансові результати.

6.1.6. Облік оренди майна і позарухових за оренду плати

Знос майна, даного сільським підприємством в оренду, відображають у бухгалтерському обліку записом:

Дебет рахунку № 80 "Прийutki і збитки"
 Кредит рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Знос майна, яке одержано сільським підприємством в оренду, нараховується орендодавцем і в бухгалтерському обліку сільського підприємства не відображається. Суму нарахованої за звітний період орендної плати сільське підприємство орендодавцю включає у витрати виробництва і до її оплати облічує на рахунку № 76 "Позахуники з різними дебіторами і кредиторами"

Кредит рахунку № 80 "Прийutki і збитки"
 Суму нарахованої за звітний період орендної плати сільське підприємство орендодавцю включає у витрати виробництва і до її оплати облічує на рахунку № 76 "Позахуники з різними дебіторами і кредиторами"

Кредит рахунку № 80 "Прийutki і збитки"

6.1.7. Утворення, використання і облік резервів за сумнівними обов'язками (боргами)

Суми сумнівних боргів за позаруховими спірними підприємства з іншими підприємствами та організаціями

6.2. Облік бартерних угод (товарообмінних операцій)

Кредит рахунку № 46 "Реалізація"
Фінансовий результат на рахунок № 46 в загальному встановленому порядку відносять на рахунок № 80 "Прибутки і збитки".

Виходячи з порядку розрахунку і взаємодіяння з бюджетом по експортно-імпортних операціях, здійснюваних на бартерних основі, в бухгалтерській звітності відображають експортно-імпортні операції таким чином.

Для підприємств, об'єднання і організації (крім зовнішньоекономічних організацій, об'єднань):

1. В обліку основної діяльності: Продукцію основної діяльності, відвантажену підприємством за умовами товарообмінної операції на експорт, списують записом:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"

Кредит рахунку № 40 "Товара прокуцї" (за фактичною собівартістю)

Кредит рахунку № 43 "Позавиробничі витрати" (сума, що відноситься до цієї продукції)

Оприбуткування матеріальних цінностей (сировини, на-теріїв, обладнання тощо), імпортованих підприємством у результаті товарообмінної операції, виконується в загальному порядку. При цьому роблять запис (за відпускною вартістю):

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Дебет рахунку № 06 "Паливо" та ін.

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Оплата накладних витрат, митних зборів і проведення митних операцій, пов'язаних із здійсненням товарообмінних операцій, у карбованцях відображають записом:

Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

При здійсненні товарообмінних операцій через зовнішньоекономічні організації (об'єднання) суми комісійної винагороди, що виплачуються ним, включають у

витрати виробництва або обліку фактичні витрати на придбання (заробіт) матеріальних цінностей в загальному порядку.

Наприклад, у бухгалтерському обліку виробничих підприємств оплати комісійної винагороди зовнішньоекономічної організації (об'єднання) за послуги, пов'язані з експортно-імпортною операцією, відображають записом:

Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Різницю між відпускною вартістю імпортних товарів і відпускною вартістю експортних товарів, що оформлена в результаті товарообмінної операції, списують записом:

— позитивна (при ситаті її в бюджет):

Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

— негативна (у міру її виявлення):

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Суму різниці на рахунок № 76 показують у звітності про прибутки і збитки в розділі II (в окремому рядку).

II. В обліку експортно-імпортних операцій. Експортні товари, на які надійшли документи, що свідчать про відвантаження їх іноземному учаснику товарообмінної операції, в обліку експортно-імпортних операцій відображають записом:

Дебет рахунку № 45 "Товари відвантажені, виконані роботи і послуги"

Кредит рахунку № 40 "Товара прокуцї"

Імпортні товари, відвантажені іноземним учасником товарообмінної операції, оприбутковуються на рахунок № 41 "Товари" на основі рахунків-проформ з поданнями до них відповідними товаросупровідними документами іноземного учасника і українських транспортних організацій.

Для виявлення фінансових результатів кожної товарообмінної операції по рахунку № 46 "Реалізація" додатково вводять субрахунок № 46-10 "Реалізація" товарів по товарообмінних операціях". На дебет цього субрахунку списується від'ємний результат від реалізації експортних і

Оренда ренти вартість взято в оренду майна облічує в установах новому порядку на забалансовому рахунку 001 "Орендовані основні засоби". Нараховану суму амортизаційних відрахувань орендодавцю відображує бухгалтерський записом:

Дебет рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання", субрахунок 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку"

Кредит рахунку № 86 "Амортизаційний фонд"
Одержану суму орендної плати орендодавач відображує так:
Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
Кредит рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання"

на"
На суму орендної плати, належної орендодавцю, орендар шомісячно утворює збортованість в частині:

а) амортизаційних відрахувань (облік витрат на виробництво):

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання машин і обладнання"

Дебет рахунку № 25 "Загальнопромислові витрати"
Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати" та ін.

б) придбутку:
Дебет рахунку № 81 "Використання придбутку" з віднесенням його за рахунок придбутку, що залишається у розпорядженні підприємства

Кредит (для пунктів а) і б)) рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"
При перерахуванні орендної плати:

Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"
Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

При зачі в оренду майна підприємства повинна провадитися інвентаризація основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, грошей і розрахунків.

При проведенні інвентаризації уточнюються вартість майна, що передають в оренду, з урахуванням фактичного зносу. При цьому бухгалтерський запис такий:

Дебет рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"
Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

імпортих товарів, а на кредит - позитивний. Аналітичний облік на цьому субрахунку ведуть по кожній товарообмінній операції. Сальдо на субрахунку № 46-10 "Реалізація товарів по товарообмінних операціях" виявляється окремо по кожній товарообмінній операції.

Дебетово сальдо списують записом:
Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Кредит субрахунку № 46-10 "Реалізація товарів по товарообмінних операціях"

Кредитове сальдо на субрахунку № 46-10 "Реалізація товарів по товарообмінних операціях" списують:

Дебет субрахунку № 46-10 "Реалізація товарів по товарообмінних операціях"
Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"

Накладні витрати пов'язані із здійсненням товарообмінних операцій, що облічуються на рахунку № 44 "Витрати облігу" на спеціально введених субрахунках: № 44-1 "Накладні витрати в Україні по експорту на бартерній основі", № 44-2 "Накладні витрати за кордоном по експорту на бартерній основі", № 44-3 "Накладні витрати в Україні по імпорту на бартерній основі" і № 44-4 "Накладні витрати за кордоном по імпорту на бартерній основі" в загальному порядку. В Україні накладні витрати на основі бартерній основі по експорту і по імпорту відображують записом:

Дебет рахунку № 44 "Витрати облігу" (по відповідних субрахунках № 44-1 і 44-3)

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"
Списання витрат у міру реалізації експортних і імпортих товарів:

Дебет рахунку № 46 "Реалізація"
Кредит рахунку № 44 "Витрати облігу" (по відповідних субрахунках № 44-1 і № 44-3)

6.3. Облік і звітність в умовах оренди

На основі законодавства про оренду встановлений такий порядок відображення у бухгалтерському обліку і звітності господарських операцій, пов'язаних з орендою.

Кредит рахунку № 01 "Основні засоби"

Виходячи з уточненої залишкової вартості основних засобів, у договорі оренди визначають строк майбутньої служби основних засобів, що здають в оренду, але не більше нововамортизаційного строку, що відповідає діючим нормам амортизації.

Майно, що передають в оренду трудовому колективу, відображають на день передачі у передаточному бухгалтерському звіті і балансі відповідно до форм річного звіту державного підприємства. Оборотні засоби, передані орендарю відповідно до договору оренди за плату з розстрочкою платежу, облічує орендодавач на таких рахунках:

Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами" (відображенням у розділі I активу балансу по статті "Розрахунки з орендогромад")

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Держані кошти від орендогромади за простроченими платежами відображає орендодавач записом:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Вартість основних засобів, взятих в оренду, орендне підприємство облічує у розмірі їх залишкової вартості записом:

Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"

Субрахунок "Орендовані основні засоби"

Кредит рахунку № 88 "Фонди спеціального призначення"

Субрахунок "Фонд в орендованих основних засобах"

Кредит рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна", субрахунок "Знос орендованих основних засобів" (у міру їх зносу).

Оборотні засоби, що одержані орендарем, з оплатою їх вартості в період оренди облічують у порядку, встановленому для обліку оборотних засобів і записують так:

Дебет рахунку № 05 "Матеріали"

Дебет рахунку № 06 "Паливо" та ін.

Кредит субрахунку № 76 "Розрахунки з орендодавцем за придбані оборотні засоби з розстрочкою платежу" (з відображенням сальдо на рахунок № 76 у розділі I пасиву балансу).

Попищення орендарем вказаної заборгованості відображають так:

Дебет рахунку № 81 "Використання прибутку"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Одночасно на дану суму роблять запис:

Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Облік власних основних засобів, придбаних за рахунок прибутку та інших джерел, веде орендне підприємство на субрахунок № 01-1 "Власні основні засоби"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Для обліку зносу основних засобів у розрізі джерел їх придбання на рахунок № 02 з відповідними двома субрахунками роблять запис:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

Кредит рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна", субрахунки № 02-1 "Знос власних основних засобів", № 02-2 "Знос орендованих основних засобів"

Орендне підприємство щомісячно здійснює нараховування амортизації з орендованих основних засобів у заздалегідь встановленому порядку. На суму орендної плати, належної орендодавцю, орендар щомісячно утворює заборгованість у частині:

а) амортизаційних відрахувань:

Дебет рахунку № 86 "Амортизаційний фонд"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

б) сум прибутку, з віднесенням їх за рахунок прибутку, що записується в розпорядженні підприємства:

Дебет рахунку № 81 "Використання прибутку"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

При перерахуванні орендної плати роблять запис:

Дебет рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Одержану суму орендної плати орендодавач відображає записом:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 87 "Фонди економічного стимулювання", субрахунок № 87-1 "Фонд виробничого і соціального розвитку" або

Дебет рахунку № 50 "Каса"
 Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд";
 Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 на вартість внесених у рахунок вкладів будов, споруд,
 обладнання та іншого майна, що відносяться до основних засобів;
 Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд";
 на вартість внесених у рахунок вкладів прав
 користування землею, водою й іншими природними
 ресурсами, будовами, спорудами і обладнанням, а також інших
 майнових прав (у тому числі на інтелектуальну власність);
 Дебет рахунку № 04 "Нематеріальні активи"
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд";
 на вартість внесених у рахунок вкладів, матеріалів,
 матеріальних і швидкозношуваних предметів та інших ма-
 теріальних цінностей;
 Дебет рахунку № 05 "Матеріали"
 Дебет рахунку № 06 "Ліквідо"
 Дебет рахунку № 08 "Засоби частини"
 Дебет рахунку № 12 "Малопцінні і швидкозношувани
 предмети"
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд";
 на суму, що не внесена особами, які підписалися на акції (учасниками), до моменту державної реєстрації;
 Дебет рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"
 Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"
 Надкожечення від акціонерів коштів для остаточної оплати
 акцій, на які вони підписалися, відображують у журналі-орєстрі
 № 8 записом:
 Дебет рахунку № 50 "Каса"
 Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"
 Остаточна оплата акцій, що здійснюється акціонерами
 шляхом надання матеріальних цінностей та інш. (крім
 коштів), виконується у журналі-орєстрі № 8 записом:
 Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"
 Дебет рахунку № 05 "Матеріали" та ін.
 Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"

Статутний фонд (рахунок № 85) являє собою суму вкладів
 учасників (власників) у майно підприємства.
 Після державної реєстрації акціонерного товариства на
 цьому рахунку необхідно виділити субрахунки "Прості акції" і
 "Привілейовані акції", а в товариствах з обмеженою
 відповідальністю здійснюють аналітичний облік за кожним
 його учасником. Записи у бухгалтерському обліку (журнал-ор-
 єстр № 13) будуть такі:
 — на суму коштів, внесених особами, що підписалися на
 акції (учасниками) до моменту державної реєстрації:

6.4.1. Облік формування статутного фонду товариства і товариства з обмеженою відповідальністю

6.4. Бухгалтерський облік в акціонерних товариствах і товариствах з обмеженою відповідальністю

Кредит рахунку № 88 "Фонд спеціального призначення"
 Орендне підприємство помісячно на суму амортизаційних
 відрахувань на повне відновлення по орендних основних засо-
 бам нараховує знос:
 Дебет рахунку № 88 "Фонд спеціального призначення"
 субрахунок № 88-7 "Фонд в орендовані основні засоби"
 Кредит субрахунку № 02-2 "Знос орендованих основних
 засобів"
 Якшо договором оренди передбачений викуп майна
 державного підприємства, кошти від його викупу, одержані
 від орендного підприємства, орендодавач відображує запи-
 сом:
 Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Кредит рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"
 При перерахуванні цієї суми в бюджет роблять запис:
 Дебет рахунку № 68 "Розрахунки з бюджетом"
 Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Після завершення викупу рахунок № 88 "Фонд спеціального
 призначення" в орендаря закривають, первісну вартість викуп-
 лених основних засобів перераховують на субрахунок № 01-1
 "Власні основні засоби", а суму зносу на субрахунок № 02-1
 "Знос власних основних засобів".

а) для сторонніх учасників (що не є працівниками цього товариства) у журналі-опері № 8:

Дебет рахунку № 81 "Використання придбутку"

Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"

б) працівникам цього товариства (у журналі-опері № 10/1):

Дебет рахунку № 81 "Використання придбутку"

Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"

Нарахування процентів за привілейованими акціями за рахунок резервного (страхового) фонду (у випадку недостатнього придбутку, що надходить у розпорядження товариства) відображають у журналі-опері № 8 записом:

Дебет рахунку № 88 "Фонд спеціального призначення"

Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"

Виплату дивідендів від участі у товаристві облічують записом:

Дебет рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"

Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"

Кредит рахунку № 50 "Каса"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

6.4.3. Облік облігати акціонерних товариств

Накопичення коштів від випуску акцій тривалого колективу, акції і облігати підприємства облічуються на пасивному рахунку № 95 "Інші позикові кошти в кореспонденції з рахунками по обліку коштів. Запис такі:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 95 "Інші позикові кошти"

При викупленні цінних паперів (облігати акціонерного товариства), облічування на рахунок № 95 "Інші позикові кошти", запис такі:

Дебет рахунку № 95 "Інші позикові кошти"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Обмін облігати на акції, що виконують у встановленому порядку, оформляють записом у журналі-опері № 13:

Дебет рахунку № 95 "Інші позикові кошти"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Витрати, що пов'язані з випуском і розповсюдженням облігати, відображають у журналі-опері № 2 записом:

а) у власність акціонерного товариства;

б) у користування акціонерного товариства (одночасно вартість будов, споруд і обладнання приймається на забалансований рахунок 001 "Орендовані основні засоби");

Дебет рахунку № 04 "Нематеріальні активи"

Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"

Власні акції, що викуплені акціонерним товариством у акціонера для перепродажу, розповсюдження серед своїх працівників або анулювання, а також долю учасника товариства з обмеженою відповідальністю для передачі іншим учасникам або третім особам (рахунок № 56 "Інші грошові кошти", субрахунок 56-2 "Грошові документи") відображають у журналі-опері № 1 і № 2 записом:

Дебет рахунку № 56 "Інші грошові кошти"

Кредит рахунку № 50 "Каса"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Анулювання викуплених акціонерним товариством власних акцій у журналі-опері № 3 відображають такі записом:

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

Кредит рахунку № 56 "Інші грошові кошти"

Зміна у встановленому порядку статутного фонду акціонерного товариства (номінальна вартість акцій):

а) збільшення (у журналі-опері № 13):

Дебет рахунку № 81 "Використання придбутку"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

б) зменшення (у журналі-опері № 2, 8):

Дебет рахунку № 85 "Статутний фонд"

Кредит рахунку № 81 "Використання придбутку"

Кредит рахунку № 85 "Статутний фонд"

Дебет рахунку № 88 "Фонд спеціального призначення"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"

6.4.2. Облік нарахування дивідендів учасникам товариства

Нарахування дивідендів учасникам товариства виконують

Номинальна вартість приданих товариством доходних акцій (цінних паперів) інших підприємств облічується у журналах-ордерах № 2 і № 10/1 записом:

Дебет рахунку № 58 "Фінансові вкладення"
 Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Кредит рахунку № 52 "Валютний рахунок"
 Кредит рахунку № 05 "Матеріали"
 Кредит рахунку № 12 "Малоцінні і швидкозношувані предмети" та ін.

Ошані сертифікати, що придані товариством у банках (рахунок № 55 субрахунок "Ошані сертифікати"), (аналітичний облік ведуть по банках, які видали сертифікати, і термінах вилучення вкладів) записують у журналі-ордері № 2 такою кореспондентською:

Дебет рахунку № 55 "Інші рахунки в банках"
 Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Кредит рахунку № 52 "Валютний рахунок"
 Кредит рахунку № 52 "Валютний рахунок"
 Вилучення товариством сум, що раніше лежували в банком при видачі ошані сертифікату, відображають у журналі-ордері № 3 записом:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
 Дебет рахунку № 52 "Валютний рахунок"
 Кредит рахунку № 55 "Інші рахунки в банках"

6.4.6. Облік фінансових вкладень

Дебет рахунку № 01 "Основні засоби"
 Дебет рахунку № 33 "Капітальні вкладення"
 Кредит рахунку № 33 "Капітальні вкладення"

18/1 записом:

Витрати по прийняттю до експлуатації об'єктів основних засобів - у розмірі інвентарної вартості виконують у відомості № 10/1):

Дебет рахунку № 81 "Використання придбання"
 Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"
 Виплати процентів за облігати (у журналах-ордерах № 1 і 2):

Дебет рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"
 Дебет рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці"
 Дебет рахунку № 81 "Використання придбання"
 Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"

а) для сторонніх учасників, хто не є працівниками цього товариства, у журналі-ордері № 8:
 Дебет рахунку № 81 "Використання придбання"
 Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками":

б) працівникам цього товариства (у журналі-ордері № 10/1):

Дебет рахунку № 81 "Використання придбання"
 Кредит рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками"
 Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

94.5. Облік капітальних вкладень

Оплату рахунків поставальників і підрядчиків та інші витрати при здійсненні капітальних вкладень записують у журналах-ордерах № 2, 4 кореспондентською рахунками:

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Кредит субрахунку № 02 "Знос нематеріальних активів"

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
 Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
 Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"
 Дебет рахунку № 25 "Загальновиrobничі витрати"
 Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати" та ін.
 Кредит субрахунку № 02 "Знос нематеріальних активів"
 Донарахування зносу до величини, що дорівнює первинній вартості при вибуванні нематеріальних активів, відображають у журналі-ордері № 10/1 записом:

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Кредит субрахунку № 02 "Знос нематеріальних активів"

6.4.4. Облік зносу нематеріальних активів

Нарахування зносу роблять у журналі-ордері № 10 записом:

Дебет рахунку № 20 "Основне виробництво"
 Дебет рахунку № 23 "Допоміжні виробництва"
 Дебет рахунку № 24 "Витрати на утримання й експлуатацію машин і обладнання"
 Дебет рахунку № 25 "Загальновиrobничі витрати"
 Дебет рахунку № 26 "Загальногосподарські витрати" та ін.
 Кредит субрахунку № 02 "Знос нематеріальних активів"
 Донарахування зносу до величини, що дорівнює первинній вартості при вибуванні нематеріальних активів, відображають у журналі-ордері № 10/1 записом:

Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Дебет рахунку № 80 "Прибутки і збитки"
 Кредит субрахунку № 02 "Знос нематеріальних активів"

Делет рахунку № 87 "Фонд економічного стимулювання", субрахунок "Фонд виробничого і соціального розвитку"

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Ливіденці по акціях і проценти по облігациях підприємств Дивіденди облічує і відображає у звітності про прибутки і операційну діяльність рахунків:
Делет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"
Кредит рахунку № 80 "Прибутки і збитки"

Придбання опадних сертифікатів підприємство відображує за- писом:

Делет рахунку № 55 "Інші рахунки в банку"

Кредит рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок", на яких

Одночасно роблять запис (на дебеті рахунків, на яких

облічують джерела придбання опадних сертифікатів):

Делет рахунку № 81 "Використання придбутку"

Кредит рахунку № 88 "Фонд спеціального призначення"

субрахунок "Кощи, використані на фінансові вкладення"

Заброгованість по розрахунках з покупцями, замовниками та іншими дебіторами, що забезпечена операційними векселями, підприємство облічує на рахунку № 59 "Векселі операційні"

Аналітичний облік на рахунку № 59 ведуть по кожному операційному векселю.

При операційних векселях на відвантажену продукцію (товари), виконані роботи і послуги у бухгалтерському обліку на суму цих векселів роблять запис:

Делет рахунку № 59 "Векселі операційні"

Кредит рахунку № 46 "Реалізація"

Якщо підприємство відображує в обліку реалізацію продукції (товарів, робіт, послуг) по мірі подання розрахункових доку- ментів покупцям (замовникам), то при операційних векселях на реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги) роблять за- пис:

Делет рахунку № 59 "Векселі операційні"

Кредит рахунку № 62 "Розрахунки з покупцями і замов- никами"

Заброгованість по розрахунках з поставальниками, підприємцями та іншими кредиторами, забезпечену виданими підприємцями та іншими кредиторами, забезпечену виданими

підприємства, що випустило ці папери, у бухгалтерському обліку роблять запис:

Делет рахунку № 58 "Фінансові вкладення"

Кредит рахунку № 01 "Основні засоби"

Кредит рахунку № 05 "Матеріали" та інші рахунки по обліку виробничих засобів.

Суму зносу по основних засобах, наданих підприємством для оплати приданих цінних паперів, списують так:

Делет рахунку № 02 "Знос (амортизація) майна"

Кредит рахунку № 58 "Фінансові вкладення"

При порашенні і перепродажу акції і облігаций операційні підприємством коштів відновлюються у складі коштів, що над- ходять у розпорядження трудових колективів. У бухгал- терському обліку такі операції відображують записом:

Делет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок"

Делет рахунку № 52 "Валютний рахунок"

Кредит рахунку № 58 "Фінансові вкладення"

Одночасно роблять такий запис:

Делет рахунку № 88 "Фонд спеціального призначення", субрахунок "Кощи, використані на фінансові вкладення"

Кредит рахунку № 87 "Фонд економічного стимулювання"

Нарахування дивідендів по акціях трудового колективу і процентів по облігациях підприємства, приданих фізичними особами, відображують записом:

Делет рахунку № 87 "Фонд економічного стимулюван- ня", субрахунок "Фонд матеріального заощереження (фонд опла- ти праці)"

Кредит рахунку № 70 "Розрахунки по оплаті праці" або

Кредит рахунку № 76 "Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами"

Якщо згідно з письмовою заявою робітника-утримувача акцій трудового колективу йому продають нові акції трудового ко- лективу за рахунок належної суми дивідендів по існуючих акціях, то нарахування дивідендів відображують записом:

Делет рахунку № 87 "Фонд економічного стимулювання"

Кредит рахунку № 73 "Розрахунки з персоналом по інших операціях"

Нарахування дивідендів по акціях і проценти по облігациях підприємства, приданих юридичними особами, відображують записом:

розподієними міністерствами і відомствами на основі типових вказівок за згодою з Міністерством фінансів для підприємств підприємчих галузей. У зв'язку з переходом на спрощений план рахунків малим підприємствам рекомендується вносити ряд змін в загальноприйнятій порядок обліку виробничих ресурсів, витрат на виробництво продукції і фінансових результатів.

Всі виробничі запаси, вклучаючи малюнки і швидкозношувані предмети, на малих підприємствах рекомендується обліковувати на одному синтетичному рахунку № 05 "Матеріали". Малюнки і швидкозношувані предмети приймаються до останніх матеріальних запасів. Знос по ним не нараховують. При передачі МПП в експлуатацію вони списуються з рахунку № 05 "Матеріали" в дебет рахунку № 20 "Основне виробництво". При поверненні МПП з експлуатації вони оприбутковуються по остаточній вартості по дебету рахунку № 05 з кредиту рахунку № 20. Для забезпечення контролю за збереженням МПП, передаєних в експлуатацію, підприємства повинні проводитися оперативний облік і

Всі витрати на виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг на малих підприємствах рекомендується обліковувати на рахунку № 20 "Основне виробництво". При цьому витрати на проведення всіх видів ремонтів основних виробничих засобів вклучаються в собівартість продукції (робіт, послуг) по відповідним статтям витрат (матеріали, заробітна плата та ін.).

Малі підприємства, які мають незначну кількість об'єктів виробничого процесу і відокремлений облік загальногосподарських витрат від прямих, можуть списувати загальногосподарські витрати на затрати по реальному списанні виробничої собівартості продукції і во-позраховується без обліку загальногосподарських витрат, і во-на буде неспівставлена з виробничою собівартістю підприємств, які не обліковують загальногосподарські витрати на окремому синтетичному рахунку.

При обліку фінансових результатів слід мати на увазі, що в поточному році суми прибутку і його використання відображаються на рахунку № 80 "Прибутки і збитки" таким

векселями, підприємство облічує на рахунку № 66 "Векселі видані"

Аналітичний облік на рахунку № 66 ведуть по кожному виду-ному векселю.

При видачі векселів роблять запис:

Дебет рахунку № 60 "Позахунки з постачальниками і підприємцями"

Дебет рахунку № 76 "Позахунки з різними дебіторами і кредиторами" або іншими відповідними рахунками обліку позахунків

Кредит рахунку № 66 "Векселі видані"

Оперативний контроль за платежами по одержаних і виданих векселях рекомендується вести за допомогою картотеки, упорядкованої за строками погашення заборгованості.

Погашення заборгованості, забезпеченої виданими векселями, відображається по дебету рахунку № 66 і кредиту рахунку грошових коштів (№ 51 "Позахунковий рахунок", № 52 "Валютний рахунок" та інші).

При здійсненні дисконтних операцій (продажа векселів векселедержателем установі банку) записи на суму проданих векселів вкредитуються по кредиту рахунку № 59 "Векселі одержані" в кореспонденції з рахунками:

№ 51 "Позахунковий рахунок" -- на суму, сплачену бан-ком;

№ 80 "Прибутки і збитки" -- на суму дисконту (облікового проценту).

6.6. Особливості обліку на малих підприємствах

На малих підприємствах невиробничої сфери, а також які мають незначну кількість господарських операцій, зайнятих в виробничій сфері, облік може проводитися по спрощеній формі. Малі підприємства саме вибирає форму бухгалтерського обліку, виходячи з потреб свого виробництва і управління, їх складності і чисельності працюючих. При цьому мале підприємство може приспособити діючі облікові періоди до специфіки своєї роботи при додержанні основних принципів ведення обліку.

При обліку виробничих ресурсів, витрат на виробництво продукції і калькулювання собівартості продукції мали підприємства керуються галузевими вказівками.

чином: по кредити рахунку показується нарастання підсумком прибутку, а по дебету рахунку — його використання. По закінченню року за станом на 1-е число наступного звітного року на суми використання прибутку проводиться звітним роком на суми використання прибутку. Якщо підприємство оцаржало по користанн суми прибутку. Якщо підприємство оцаржало по підсумку року збитки і мало використання прибутку (на виробничий і соціальний розвиток, заохочення працівників та ін.), то сума збитків залишається на рахунку № 80, як збитки, а сума, використана на планові заходи, відображається як перевищення цих коштів на рахунку № 80 при відсутності чи недостатності коштів резервного фонду, які можуть бути направлені на їх покриття. Вказані перевищення потрапляють за рахунок чистого прибутку сідулочно за звітним роком.

При спрощенні форми обліку в якості ретртра синтетично-го обліку використовується книга обліку господарських операцій (ф. № К-1), а в якості ретртрів аналітичного обліку — наступні відомості:

- відомість обліку основних засобів, нарахованих амортизаційних відрахувань (знос) (ф. № В-1);
- відомість обліку витрат на виробництво (ф. № В-3);
- відомість обліку прошових коптів і фондів (ф. № В-4);
- відомість обліку розрахунків і інших операцій (ф. № В-5);
- відомість обліку розрахунків з поставальниками (ф. № В-7);
- відомість обліку заробітної плати (ф. № В-8);
- відомість (шахова) (ф. № В-9).

Ведення книги обліку господарських операцій і відомості обліку заробітної плати є обов'язковими, а решта відомостей ведуться по мірі необхідності. В цьому випадку книга обліку господарських операцій являється ретртром не тільки синтетичного, а й аналітичного обліку.

В книзі обліку господарських операцій по кожній господарській операції заносяться її порядковий номер, номер і дату документа, склад операції, суму збільшення чи зменшення по рахункам обліку господарських засобів, їх джерел і процесів. Форма книги обліку господарських операцій привведена нижче. При відкритті книги в ній записуються залишки по кожному рахунку. Відомості форм В-1 — В-9 призначені для аналітичного обліку господарських засобів, їх джерел і процесів.

В них записуються показники (характеристики) відповідних об'єктів обліку, їх наявність на початок періоду, надходження чи витрат і наявності на кінець періоду. Наприклад, у відомості обліку виробничих запасів і готової продукції вказують порядковий номер кожного виду матеріалів і готової продукції, одиницю виміру, ціну, залишок на початок місяця в кількісному і вартісному виразі, надходження, витрати і залишок на кінець місяця також в кількісному і вартісному виразі.

Записи в обліковій ретртри проводяться на основі певним чином оформлених бухгалтерських документів на другий день після здійснення господарських операцій. Ліражок запису залежить в основному від кількості здійснених щоденно господарських операцій. Якщо кількість господарських операцій незначна, то вони спочатку записуються в книгу обліку господарських операцій, а вже потім — у відповідні відомості. Наприклад, операція по надходженню прошових коптів в касу з розрахункового рахунку буде відображена в графі "Сума", а по дебету рахунку № 50 "Каса", кредити рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок" книги обліку господарських операцій, а потім у відомостях по обліку прошових коптів і фондів (ф. № В-4), які відкриваються окремо на касові операції і на операції по розрахунковому рахунку.

Якщо на підприємстві здійснюється значна кількість господарських операцій, то вони можуть записуватися спочатку у відповідних відомостях, а вже підсумкові дані відомостей за місяць записують в книгу обліку господарських операцій. Для правильного перенесу даних з відомостей в книгу можна використати кредитовий принцип запису обороту відомостей в книзі обліку господарських операцій. В цьому випадку з кожної відомості в графі "Сума" книги обліку господарських операцій (див. табл. 3) записується загальна сума кредитового обороту рахунку відомості, і потім вона розшифровується окремими сумами по відповідним рахункам книги.

Наприклад, за даними відомості обліку виробничих запасів і готової продукції (ф. № В-2) загальні витрати матеріалів склали 100 тис. крб., в тому числі на виробництво відпущено матеріалів на 90 тис. крб. і в реалізацію на 10 тис. крб. В книзі обліку господарських операцій дана відомість В-2 буде відображена таким чином: в графі "Сума" і по кредити рахунку

Порядковий номер	Дата і № документа	Зміст операції	Сума	01 "Основні засоби"		50 "Каса"		51 "Розрахунковий рахунок"		і т. д.	
				дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит
1	03.01.9_р прибутковий касовий ордер № 1	Сальдо на 1.01.9 року	100000	50000	-	1000	-	29000	-		
		Одержано в касу з розрахункового рахунку і т. д.	10000			10000			10000		
		Оборот за місяць	45000	-	-	10000	10000	-	10000		
	Сальдо на 01.02.9		110000	50000	-	10000	-	19000	-		

№ 05 "Матеріали" в сумі 100 тис. крб., по дебету рахунку № 20 "Основне виробництво" – в сумі 90 тис. крб., по дебету рахунку № 46 "Реалізація" – в сумі 10 тис. крб. Таким же чином переносять кредитові обороти з відповідних відомостей по кожному синтетичному рахунку.

По закінченню місяця в книзі підводяться підсумки, підраховуються обороти по кожному рахунку і виводиться кінцеве сальдо. Загальний підсумок дебетових оборотів рахунків повинен співпадати з загальним підсумком оборотів по кредиту рахунків і з підсумком по графі "Сума". Сума кінцевого сальдо по активним і пасивним рахункам теж повинна співпадати. Дані про початкові і кінцеві залишки по кожному синтетичному рахунку використовуються для складання бухгалтерського балансу.

Для узагальнення місячних підсумків фінансово-господарської діяльності і перевірки правильності записів на рахунках рекомендується складати оборотну відомість по рахункам синтетичного обліку, яка є основою для складання бухгалтерського балансу. При використанні відомостей в якості реєстрів аналітичного обліку можна їх місячні підсумки переносити у відомість (шахову) за формою № В-9. Ця відомість є реєстром синтетичного обліку і призначена для узагальнення даних поточного обліку і взаємної перевірки правильності зроблених записів за рахунками бухгалтерського обліку. Відомість викривається на кожний місяць. В підметі відомості записують синтетичні рахунки в порядку їх зростання, а в присудку відомості – в порядку зростання їх номерів.

Кредитові обороти рахунків з відомостей форм № 1-8 переносять у відомість ф. № 9 з розшифровкою їх за дебетовими рахунками. Після завершення розноски по кожному рахунку підраховують суму дебетового обороту, який повинен бути рівним дебетовому обороту у відповідній відомості. Загальний підсумок дебетових оборотів повинен бути рівним загальній сумі оборотів по кредиту рахунків. Дебетові і кредитові обороти по кожному рахунку переносять в оборотну відомість за синтетичними рахунками, в якій підраховують сальдо по кожному рахунку.

6.7. Бухгалтерський облік операцій, пов'язаних з банкрутством підприємства

6.7.1. Оцінка і облік реалізації майна підприємства, на яке звертається стягнення

Згідно з Законом України "Про банкрутство" під банкрутством розуміється неспроможність юридичної особи задовольнити в установленний для цього строк вимоги, пред'явлені до нього з боку кредиторів, і виконати обов'язки перед бюджетом. Підставою для порушення справи про банкрутство є письмова заява будь-кого з кредиторів, боржника, органів державної податкової служби або державної контролюю-ревізійної служби до арбітражного суду. Для порушення питання про визнання підприємства неспроможним або банкрутом обов'язковим є проведення аудиту. Для визначення ціни продажу майна, на яке звертається стягнення, ліквідаційна комісія здійснює інвентаризацію й оцінку майна банкрута. Інвентаризація майна та оформлення її результатів здійснюється згідно з затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 2 березня 1993 р. № 158 "Положення про інвентаризацію майна державних підприємств, що приватизуються, а також майна державних підприємств та організації, що передаються в оренду".

Майно, на яке звертається стягнення, оцінюється ліквідаційною комісією в порядку, встановленому Законом України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)".

Ліквідаційна ціна визначається, виходячи з відповідної вартості наявних основних фондів і об'єктів коштів з урахуванням кредиторської заборгованості.

При цьому звернення стягнення на земельну ділянку за претезавами кредиторів може бути здійснено за рішенням суду, арбітражного суду лише в разі відсутності у боржника іншого майна, на яке може бути звернуто стягнення. Кредиторська та дебіторська заборгованість оцінюється за чистою вартістю реалізації, котра визначається сумою, яка буде фактично отримана або отримана.

Для цього сума кредиторської заборгованості зменшується на суму заборгованості, строк позовної давності якої скінчився,

а сума дебіторської заборгованості зменшується на суму безнадійних боргів.

Оцінка статей балансу "Векселі одержані" і "Векселі видані" визначається, виходячи з реальної вартості векселів на дату банкрутства підприємства.

Реальна ціна векселя складається з суми заборгованості за товари або послуги і суми процентів, яка підлягає сплаті за користування комерційним кредитом.

Фактична сума процентів, що підлягають сплаті по векселю, розраховується, виходячи з розміру процентної ставки і строку з моменту оформлення векселя до моменту банкрутства підприємства. Якщо загальна сума процентів раніше була включена у вартість векселя, то сума процентів за невикористаний період комерційного кредиту повинна бути сторнована (записана методом червоного сторно). Сторно відповідної суми процентів по отриманих векселях відображується в бухгалтерському обліку за дебетом рахунку № 59 "Векселі одержані" і кредитом рахунку № 80 "Трибутки і збитки" або № 83 "Доходи майбутніх періодів". Сторно процентів по виданих векселях записується за дебетом рахунків поточних витрат (виробництва або обігу) або № 31 "Витрати майбутніх періодів" і кредитом рахунку № 66 "Векселі видані".

Майно, що підлягає реалізації, визначається шляхом віднімання від суми кредиторської заборгованості (з урахуванням витрат, пов'язаних з впровадженням справи про банкрутство в арбітражному суді за роботою ліквідаційної комісії), суми грошових коштів і дебіторської заборгованості банкрута.

Списання з балансу реалізованого майна відображається в обліку відповідно з діючим планом рахунків бухгалтерського обліку. Інструкції про порядок обчислення і сплати податку на додану вартість та листа Міністерства фінансів України від 20.03.92 № 18-430. Виручка від реалізації майна і погашення дебіторської заборгованості записується за дебетом рахунків грошових коштів і кредитом відповідних рахунків розрахунків (62, 71, 76 та інших).

Виручка від реалізації особистого майна учасників у випадках, коли вони несуть необмежену відповідальність по боргах підприємства, відображується за дебетом рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок" у кореспонденції з рахунком № 96.

6.7.2. Черговість і облік задоволення вимог кредиторів

Кошти, видручені від продажу майна банкрута, спрямовують на задоволення претензій кредиторів. Перелісім покриттяються витрати, пов'язані з провадженням справи про банкрутство в арбітражному суді та роботою ліквідаційної комісії, функціонуванням розпорядника майна, а також задоволяються вимоги кредиторів, забезпечені заставою.

Перерахування коштів для покриття витрат, пов'язаних з провадженням справи про банкрутство і роботою ліквідаційної комісії, відбувається записом за кредитом рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок" у дебет рахунку № 80 "Трибути і витрати".

Погашення кредиторської заборгованості, забезпеченої заставою, відбувається за дебетом відповідних рахунків (66, 76, 90, 92, 95 та інших) з кредиту рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок". Одночасно наругість раніше наданої застави списується з кредиту забагатованого рахунку "Застави видані". Про це робиться виписка у книзі запису застав, ведення якої передбачено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 1993 р.

Після цього, у першу чергу, виконується зобов'язання перед працівниками підприємства-банкрута (за винятком повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства або витрат по акціях трудового колективу). Виплати коштів робітникам підприємства відбуваються за дебетом рахунків 70, 71, 76 і кредитом рахунків прошових коштів.

У другу чергу задовольняються вимоги по державних і місцевих податках та неподаткових платежах до бюджету і вимоги органів державного страхування та соціального забезпечення. При погашенні заборгованості по таких вимогах дебетуються рахунки 65, 68, 69 і кредитується рахунок № 51 "Розрахунковий рахунок".

У третю чергу задовольняються вимоги кредиторів, не забезпечені заставою, що відбуваються за дебетом відповідних рахунків (60, 63, 66, 76, 78, 90 та інших) і кредитом рахунку № 51.

У четверту чергу задовольняються вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства та витрат по акціях членів трудового колективу.

На суму внесків до статутного фонду, що підлягають поверненню членам трудового колективу, дебетуються рахунок

№ 85 "Статутний фонд" і кредитується рахунок № 75 "Розрахунки з учасниками". Сума, що підлягає виплаті по акціях трудового колективу, записується за дебетом рахунку № 95 і кредитом рахунку № 73 "Розрахунки з персоналом по інших операціях". Одночасно робиться запис: дебет рахунку № 87 або № 88 і кредит рахунку № 82. Виплата вказаних внесків і нарахувань відбувається відповідно за дебетом рахунків 75 і 73 і за кредитом рахунків прошових коштів.

У п'яту чергу погашаються всі інші вимоги (власників незабезпечених облігацій та інших кредиторів). Вимоги жовної наступної черги задовольняються після повного задоволення вимог попередньої. У разі нестачі майна для повного задоволення всіх вимог однієї черги претензії задовольняються пропорційно належній кожному кредиторів сумі.

Вимоги, заявлені після закінчення строку, визначеного для їхнього подання, і вимоги, не задоволені за нестачею майна, вважаються погашеними.

6.7.3. Облік розподілу збитків і майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів

За результатами своєї роботи ліквідаційна комісія подає арбітражному суду ліквідаційний баланс банкрута. Ліквідаційний баланс відображає майновий стан підприємства після задоволення претензій кредиторів. У випадку, коли майна банкрута вистачило, щоб задовольнити усі вимоги кредиторів, він вважається вільним від боргів і провозжує свою підприємницьку діяльність, якщо арбітражний суд не ухвалив рішення про ліквідацію підприємства. У разі рішення арбітражного суду про ліквідацію підприємства ліквідаційний баланс надсилається у відповідну податкову інспекцію для зняття підприємства з облігу. Після цього майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів і членів трудового колективу, передається власникові та розподіляється останнім відповідно до закону та установчих документів.

Збитки підприємства списуються за рахунок джерел власних коштів і розподіляються між учасниками відповідно до умов статуту і установчого договору.

Списання збитків підприємства, що ліквідується, відбувається за дебетом рахунків № 85, 88, 96 і кредитом

рахунків № 98 "Нерозподілений прибуток (некоригі збитки) минулих років" або № 80 "Трибутки і збитки".

Грошові кошти і майно державних підприємств, що залишилися після задоволення вимог кредиторів, підлягають (незалежно від рішення фонду державного майна) передрахованню до державного бюджету або переданню (реалізації) іншим підприємствам.

На суму коштів, що підлягають передрахованню до державного бюджету, дебетуються відповідні рахунки держреєстрів (№ 85, № 86, № 87, № 88, № 89, № 96) і кредитується рахунок № 68.

При передрахованні вказаної суми дебетується рахунок № 68 і кредитується рахунок № 51. Варість майна, що передається іншим підприємствам, відображується в обліку відповідно як реалізація або безкоштовне передавання.

Кошти, що належать господарському товариству, розподіляють між його учасниками у порядку і на умовах, передбачених Законом України "Про господарські товариства" та установчими документами у шестимісячний строк після опублікування інформації про ліквідацію товариства. Майно господарських товариств, що підлягає розподілу між учасниками, відображується за дебетом відповідних рахунків власних джерел (№ 85, № 88, № 80, № 90 та інших) і кредитом рахунку № 75 "Розрахунки з учасниками".

Балансова варість розподілених і переданих учасникам активів відображується за дебетом рахунку № 75 і кредитом відповідних рахунків активів (№ 01, № 04, № 05, № 12, № 40, № 51 та інших).

Таким чином, у разі ліквідації підприємства в обліку будуть відсутні активи та пасиви. Тобто воно ліквідовано і вилучено з державного реєстру діючих підприємств.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. Як ведеться облік на спільних підприємствах, в міжнародних об'єднаннях і організаціях?
2. Як ведеться облік експортно-імпорتنих операцій?
3. Як ведеться облік в акціонерних товариствах і товариствах з обмеженою відповідальністю?
4. Які особливості обліку на малих підприємствах?
5. Як ведеться облік операцій пов'язаних з банкрутством підприємств?
6. Як ведеться облік цінних паперів?

РОЗДІЛ 7. БУХГАЛТЕРСЬКА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА, ОРГАНІЗАЦІЙ У РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ З РІЗНИМИ ФОРМАМИ ВЛАСНОСТІ

7.1. Суть, значення і види звітності

Звітність являє собою систему показників, які відображають результати господарської і соціальної діяльності підприємства за звітний період. Звітність включає таблиці, які складаються за даними бухгалтерського, статистичного і оперативного обліку. Вона являється завершальним етапом облікової роботи.

Дані звітності використовують для економічного аналізу діяльності підприємства, в процесі якого оцінюють підсумки господарської діяльності підприємства. Разом з тим, звітність необхідна для оперативного керівництва господарською діяльністю і служить вихідною базою для наступного планування. Звітність повинна бути достовірною, своєчасною. Вона повинна забезпечувати співставлення звітних показників з даними за минулі періоди.

Підприємства складають звіти по формах і інструкціям, затверджених Міністром України.

Звітність підприємств класифікують за видами, періодичністю, ступенем узагальнення звітних даних.

За видами звітність розділяють на бухгалтерську, статистичну і оперативну. Бухгалтерська звітність містить дані про господарські засоби, їх джерела і фінансові результати по варієтним показникам. Складають її за даними бухгалтерського обліку. Статистична звітність складається за даними статистики, бухгалтерського і оперативного обліку і відображає інформацію по окремих показникам господарської діяльності підприємства як в натуральному, так і у варієтному виразі.

Оперативна звітність складається на основі даних оперативного обліку і містить дані по основним показникам за короткі проміжки часу, - добу, п'ятиденку, неділю, декаду, повний місяць. Ці дані використовують для оперативного контролю і управління процесами постачання, виробництва і реалізації продукції.

За періодичністю складання розділяють внутрішньорічну і річну звітність. Внутрішньорічна звітність включає звіт за день, п'ятиденку, декаду, половину місяця, місяць, квартал і півріччя. Внутрішньорічну статистичну звітність називають поточною статистичною звітністю, а внутрішньорічну бухгалтерську — періодичною бухгалтерською звітністю. Річна звітність — це звіт за рік.

За ступенем узагальнення звітних даних розділяють звіти первинні, які складаються підприємствами, і зведені, які складають вищестоящі організації на основі первинних звітів.

7.2. Порядок складання і представлення бухгалтерських звітів

При складанні бухгалтерських звітів і балансів повинно бути забезпечено додержання таких умов: повне відображення за звітний період всіх господарських операцій і результатів інвентаризації всіх виробничих ресурсів, головної продукції і розрахунків; повне співпадіння даних синтетичного і аналітичного обліку, а також показників звітів і балансів; запис господарських операцій в бухгалтерському обліку повинен виконуватися тільки на основі належно оформлених операційних документів чи прирівнених до них технічних носіїв інформації; правильна оцінка статей балансу.

Основні засоби, нематеріальні активи і малолінійні й прилежності предметів відображаються в балансі за залишковою вартістю з вказуванням зносу окремою статтю; сировина, основні і допоміжні матеріали, куповані напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини та інші матеріальні цінності — за фактичною виробничою собівартістю; товари продукція — за фактичною виробничою собівартістю; товари відвантажені, виконані роботи і послуги — за повною фактичною собівартістю (при одиничному виробництві), за нормативною (плановою) виробничою собівартістю чи за прямими статтями витрат, а також за вартістю сировини, матеріалів і напівфабрикатів.

Матеріальні цінності, матеріали і напівфабрикати, вартість яких зменшується, відображаються в бухгалтерському балансі на кінець звітного року за цінами можливої реалізації, коли вони нижче

первісної вартості заготовлення з віднесенням різниці в цінах на результати господарської діяльності.

Залишки коштів підприємства, установи за валютним рахунком, інші грошові кошти (включаючи трощові документи), цінні папери, дебіторська і кредиторська заборгованість в іноземній валюті відображаються в звітності в валюті, яка діє на території України, в сумах, які визначаються шляхом перерахунку іноземних валют по курсу Національного банку України, який діє на перше число слідуючого за звітним періодом місяця.

Розрахунки з дебіторами і кредиторами відображаються кожкою стороною в своїй звітності в сумах, які викакують з бухгалтерських записів і які признаються нею вірними. При розходженнях заінтересована сторона зобов'язана у встановлені строки передати необхідні матеріали на розгляд органам, уповноваженим рішеннями чи іншими актами.

Відображені в звітності суми по розрахункам з фінансовими, податковими органами, установами банків повинні бути узгоджені з ними і прирівнені. Залишок на балансі незідрегульованих сум по цих розрахункам не допускається.

Складання звітності повинна передувати значна підготовча робота, яка виконується за раніше складеним спеціальним графіком. Важливим етапом підготовчої роботи складання звітності є закриття в кінці звітного періоду всіх операційних рахунків: калькуляційних, збірнорозподільних, порівняльних, фінансово-результативних. До початку цієї роботи повинні бути виконані всі бухгалтерські записи на синтетичних і аналітичних рахунках (включаючи результати інвентаризації), перевірена правильність цих записів.

Прийнявши до закриття рахунків, треба мати на увазі, що сучасні підприємства відносяться до складних об'єктів обліку і калькулювання собівартості продукції. Їх продукція використовується за різними напрямками. Взаємні послуги надають один одному і основному виробництву допоміжні виробництва. При взаємному використанні продукції і послуг неможливо у всіх випадках віднести на всі об'єкти калькуляції фактичні витрати. Яку частину витрат по деяким об'єктам калькуляції підприємства вимушені відображати в плановій оцінці. В цих умовах важливе значення має обґрунтування послідовності закриття рахунків.

зазначена на штемпелі підприємства зв'язку. II за належністю, а для іншого роду - дата його виправлення, Датою подання бухгалтерської звітності для одної організації підприємства вважається день фактичної передачі органу державної статистики.

Державні податкові інспекції; чих документи; власникам, учасникам, засновникам - відповідно до установ- органу, у віданні якого знаходиться підприємство;

20 числа наступного за звітним періодом місяця подається відвілення, що перебувають на окремому балансі, не пізніше виробничі одиниці, структурні підрозділи, господарства, підприємств, а підприємством, до складу якого входять

Квартальна бухгалтерська звітність підприємством не на чаші фінансовий результат від реалізації продукції. I показують у рахунок № 011 форми № 2, з урахуванням чого виз- кредиту рахунок № 46 "Реалізація", № 80 "Прибутки і збитки"

державним регулюванням ціни підприємства відображають по- лутний фонд". Надалі в 1993 році субсидії у зв'язку з державних субсидій в кореспондентів з рахунком № 85 "Ста- збитки" на кінець минулого року списують в межах одержаних фонду. III підприємства сальдо рахунок № 80 "Прибутки і

порядком державні субсидії зарахували до складу статутного організації, які у відповідності з даними для них у 1992 році Виключення залишилось тільки для підприємств і роки".

"Нерозподілений прибуток (непокріпті збитки) минулих введення Міністерством фінансів України новий рахунок № 98 80 "Прибутки і збитки" на кінець минулого року списують на організації оборотами у першому кварталі сальдо рахунок №

е характерним для загальнодержавної практики. Підприємства реформи багану без зміни величини статутного фонду, що у звітності реалізовано тільки до обліку операцій по підприємства, використання власних і позикових коштів.

зводять реальніше оцінити майновий і фінансовий стан. Проведене перетрування і розкрупнення деяких статей до- активів, малопізнаних предметів та покупна вартість товарів.

Лит з залишкова вартість основних фондів, нематеріальних лідних предметів, торгової націнки. У валюту багану вхо- обліку зносу основних фондів, нематеріальних активів, ма-

- нето, у підсумок якого не включуються сальдо по рахунках

Нова форма багану підприємства наближена до багану інспекції і міжнародній практиці.

користувачів (кредиторів, інвесторів, акціонерів), податкових звітності з являлись зміни, що відповідають вимогам зовнішніх загальнопринципним міжнародним стандартам. У формах обліку обов'язкового обсягу фінансової звітності відповідає

их використання (форма № 2). До речі, регулювання не- підприємства (форма № 1) і Звіт про фінансові результати та всіх господарюючих суб'єктів та складається з багану Обсяг квартальної бухгалтерської звітності є типовим для порядку проходив державну реєстрацію.

квартальної бухгалтерської звітності, який у встановленому № 10 затверджено обсяг, форми і порядок складання Міністерством фінансів України наказом від 1 лютого 1994 р.

"Прибутки і збитки". "Іздатки", розподіляється прибуток і акривається рахунок № 80 діяльність підприємства і акривається рахунок № 46 "Ре- камітальних вкладень, визначається фінансовий результат про

послідовної черговості провозяться записи на рахунках по обліку "Обслуговуючі виробництва і господарства". В порядку № 29 Після цього провозять списання витрат з рахунок № 29 виробництва".

зві виробництва і списують витрати з рахунок № 20 "Основне Потім калькулюють собівартість продукції основних галу- витрати".

25 "Загальноновиробничі витрати", № 26 "Загальногосподарські витрати".

закривають рахунок: № 31 "Витрати майбутніх періодів", № періодів, загальноновиробничі і загальногосподарські витрати і виробництва". В другу чергу розподіляють витрати майбутніх витрати і закривають рахунок № 23 "Допоміжні

Спочатку розраховують собівартість послуг допоміжних підприємств. Спочатку розраховують собівартість послуг допоміжних підприємств, закриття рахунків провозять в такі

максимальною кількістю зустрічних витрат. У відповідності з закінчують рахунками з мінімальною кількістю споживачів і кількість споживачів і мінімальні витрати зустрічних витрат, з рахунків з галузей і виробництва, які мають максимальну ліне виробити такі рекомендації: закриття рахунків починають У загальненні напромаженого досвіду в цій справі дозво-

7.3. Інвентаризація, її призначення і порядок проведення і оформлення

З метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і звітності підприємство, установа проводить інвентаризацію майна і фінансових зобов'язань.

В залежності від ступеня охоплення перевіркою коштів підприємства розрізняють повну і часткову інвентаризацію.

Повна інвентаризація охоплює всі без винятку коштів підприємства.

Часткова інвентаризація охоплює один або декілька видів господарських коштів, наприклад, тільки грошові коштів, матеріали тощо.

Інвентаризації можуть бути плановими, якщо їх проводять в установленні наперед строки, і раптовими, якщо їх проводять, щоб встановити наявність цінностей неочікувано для матеріально-відповідальної особи. Їх проводять за розпорядженням вищих органів, керівників підприємств, на вимогу ревизорів, слідчих та контрольних органів.

Кількість інвентаризацій в звітному році, дати їх проведення, перелік майна і зобов'язань, які перевіряють при кожній із них, встановлюються підприємством, установою, крім випадків, коли проведення інвентаризації обов'язковим.

При передачі майна державного підприємства, установи в оренду, приватизації майна державного підприємства, при перетворенні державного підприємства в акціонерне товариство;

перед складанням річної бухгалтерської звітності, крім майна, цінностей, коштів і зобов'язань, інвентаризація яких проводилась не раніше і жовтня звітного року. Інвентаризація будівель, споруд та інших нерухомих об'єктів основних фондів може проводитись один раз у три роки, а бібліотечних фондів – один раз у п'ять років;

при зміні матеріально-відповідальних осіб (на день прийому-передачі справ);

при встановленні фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів);

за приписом судово-слідчих органів;

у разі технічних аварій, пожежі або стихійного лиха (на день після закінчення явищ);

при передачі підприємства та їх структурних підрозділів (на дату передачі). Інвентаризація може не проводитись у разі передачі підприємства та їх структурних підрозділів в межах одного органу, до сфери управління якого входять ці підприємства;

Інвентаризацію проводить інвентаризаційна комісія, яка призначається наказом керівника підприємства. В склад її входять керівник підприємства чи його заступник, головний бухгалтер і компетентні працівники.

Перед інвентаризацією проводять підготовчі заходи. Матеріальні цінності розсортировують та розкладають за найменуваннями, сортами, розмірами; в місцях збереження виявляють ярилки з позначенням кількості, маси чи міри цінностей, які перевіряються. Всі документи по оприбуткуванню та витратам цінностей повинні бути опрацьовані і записані в реєстри аналітичного обліку. Від матеріально-відповідальних осіб необхідно одержати розписку про те, що в них немає не оприбуткованих і не списаних на витрати цінностей.

Наявність коштів в натурі перевіряють при обов'язковій частині матеріально-відповідальної особи. Розкладають участь працівників, обмір та зваження заносять в інвентаризаційні описи, які підписують всі члени комісії. Матеріально-відповідальні особи підтверджують своїм особистим підписом на кожному описі, що в них нема претензій до комісії і що перевірці цінностей прийняті ними на збереження. На пошкодженні та зіпсованні цінностей складають акти, в яких відмічають характер та ступінь псування, їх причини, осіб, винних в псуванні цінностей.

Розкладають інвентаризації грошових коштів і цінних паперів оформляють актом без запису їх в інвентаризаційний опис. Оформлені інвентаризаційні описи і акти знають в бухгалтерії, де їх перевіряють, потім порівнюють фактичну наявність коштів з даними бухгалтерського обліку. Розкладають порівняння записують в порівняльну відомість. В ній вказують фактичну наявність коштів за даними обліку і розкладають порівняння – лишки або нестача.

В порівняльній відомості цінності записують з відображенням кількості і суми за групами, видами та сортами згідно з класифікацією, яка прийнята в обліку. На кожний вид коштів складають окрему відомість. В порівняльну відомість записують тільки ті цінності, по яких виявлені лишки або нестачі, а останні показують у відомості загальної сумою.

Інвентаризаційна комісія зобов'язана виявити причини нестач чи лишків, що виявлені при інвентаризації.

Висновки, пропозиції і рішення комісії оформляються протоколом, який затверджується керівником підприємства. Після затвердження результати інвентаризації відображаються в обліку. Виявлені при інвентаризації та інших перевіряках розходження фактичної наявності майна з даними бухгалтерського обліку регулюються так:

— основні засоби, матеріальні цінності, грошові кошти та інше майно, які виявлено як лишки, належить оприбуткуванню і зарахуванню на фінансові результати або збільшення фінансування (фондів) з наступним встановленням причини виникнення лишку та винних осіб;

— зменшення цінностей в межах норм убутку, затверджених в установленому законодавством порядку, списується за розпорядженням керівника підприємства, установи на витрати виробництва, обліку чи на зменшення фінансування (фондів).

Норми убутку можуть застосовуватися лише у випадках виявлення фактичних нестач. При відсутності норм убутку розглядається як нестача зверх норм;

— нестачі матеріальних цінностей, грошових коштів та іншого майна, а також псування зверх норм відносяться на винних осіб. В тих випадках, коли винні не встановлені або з винних осіб статистики відмовлено судом, збитки від нестач і псування списуються на зменшення прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства.

7.4. Бухгалтерський баланс як важливіша частина бухгалтерської звітності

Бухгалтерський баланс є одним з основних форм бухгалтерської звітності. Він входить до складу цієї звітності як форма № 1, остання редакція якого затверджена наказом Міністерства фінансів України від 26 липня 1994 р. № 65 "Зміни

і доповнення до інструкції про порядок заповнення форм річного бухгалтерського звіту підприємства". В ньому знаходиться відображення понять активу і пасиву, що в цілому відповідає умовам формування ринкової економіки.

Баланс складається за даними залишків по дебету і кредиту синтетичних рахунків на початок і кінець періоду, взятих з Головної книги чи книги обліку господарських операцій. При журнально-ордерній формі обліку пасумкові записи вносяться в Головну книгу за кореспондуючими рахунками, а при меморіально-ордерній або спрощених формах — згідно цісумковий записів кожного рахунку книги. При використанні машинно-орієнтованих форм обліку Головна книга створюється на обчислювальних машинах на основі машинного (табуляграм) аналітичного обліку бухгалтерських рахунків і машинограм залишків на початок і кінець періоду синтетичних рахунків.

Частина статей балансу повністю відповідає залишкам відповідних синтетичних рахунків (статті "Основні засоби", "Каса", "Розрахунковий рахунок" тощо).

Інші статті балансу відображають угруповані дані ряду синтетичних рахунків. За балансовою статтею "Виробничі запаси", наприклад, показується вартість матеріальних цінностей по синтетичних рахунках № 05-08, 10.

Розділи I, II, III активу балансу побудовані у відповідності з діленням господарських засобів на основні фонди, облікові фонди і фонди обертання. Однак в розділі I поряд з основними фондами включені позаоборотні активи; в розділі II поряд з обліковими коштами вкладають готову продукцію на складі і товари (які відносяться до фондів обертання); в розділі III відображені фонди обертання, за виключенням готової продукції на складі і товарів.

Групування джерел господарських коштів в пасиві балансу залежить від побудови активу і групування господарських засобів за джерелами утворення і цільовим призначенням. В розділі I пасиву балансу відображені джерела власних коштів; в розділі II — довгострокові кредити банку і позикові кошти, в розділі III — короткострокові кредити банку, розрахунки та інші пасиви. Зміст діючої форми балансу наведено в таблиці 4 (цифри умовні).

БАЛАНС ПІДПРИЄМСТВА

на 1 січня 1994 року

Таблиця 4

Форма № 1 за ЗКЛУД Коди

Дата (рік, місяць, число) 01

Підприємство Хмельницький регіональний завод за ЗКЛУД _____
 Територія Хмельницька область за СТАТУ _____
 Форма власності державна за ЗКФВ _____
 Орган державного управління _____ за СПОДУ _____
 Рядув (вид діяльності) промисловість за ЗКЛНГ _____
 Одиниця виміру: тис. грошових один. крб. Контрольний сумм _____
 Адреса: м. Хмельницький, вул. _____
 Тернопільська, 88

Дата висвітлення _____
 Дата одержання _____
 Строк подання _____

Продовження табл. 4

Актив	Код рядка	На початок року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Основні засоби та інші позаворотні активи			
Основні засоби:			
Залишкова вартість	010	538880	12208368
знос (02)*	011	421901	13432753
перелісна вартість* (01)	012	980781	25641141
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	020	-	79
знос* (02)	021	-	4
перелісна вартість* (04)	022	-	83
Незавершені капітальні вкладення (33; 35; 61)	030	-	-
Устаткування (07)	035	62249	81024
Довгостроковий фінансовий вкладення (58)	040	2057	34365
Розрахунки з учасниками (75)	050	-	-
055	-	-	-
060	-	-	-
070	-	-	-
Інші позаворотні активи			
Всього по розділу I	080	745033	129350
II. Запаси і затрати			
Виробничі запаси (05, 08, 10)	080	607896	5250199
Товари на виробничий та відгодівлі (09)	090	-	-
Матеріали та швидкозатримані предмети:			
Залишкова вартість	100	46002	651374

1	2	3	4
знос* (13)	101	9567	85901
перелісна вартість* (12)	102	55569	737275
Незавершене виробництво (20, 21, 23, 29, 30)	110	219906	1750904
Витрати майбутніх періодів (31)	120	428	2983
Готова продукція (40)	130	222696	1230254
Товари:			
купівельна вартість	140	-	-
торгова націлка* (42)	141	-	-
продажна вартість* (41)	142	1600	-
Витрати обігу на залишок товарів (44)	150	-	-
Всього по розділу II	160	1098528	8885714
III. Прошлі кошти, розрахунки та інші активи			
Розрахунки з дебіторами:			
за товари, роботи і послуги строк сплати по яких не настає (45, 62, 76)	170	482969	-
за товари, роботи і послуги строк сплати по яких не настає (45, 62, 76)	180	-	5448318
по векселях одержаних (59)	190	-	-
з бюджетом (68)	200	6512	36
з персоналом по інших операціях (73)	210	402	53562
по авансах виданих (61)	220	328	222
з дочірніми підприємствами (78)	230	-	-
з іншими дебіторами (76)	240	53085	6046067
Короткостроковий фінансовий вкладення (58)	250	-	-
Прошлі кошти:			
каса (50)	260	1372	16510
розрахунковий рахунок (51)	270	-	6633956
валютний рахунок (52)	280	99	18219
інші прошлі кошти (54, 55, 56)	290	16096	540187
Використання позикових коштів (82)	300	-	-
Інші оборотні активи	310	210137	34357
Всього по розділу III	320	771000	18791444
Збитки: минулих років (98)	330	-	-
звітного року	340	-	-
Баланс	350	2614561	41713784

Пісив	І			2			3			4		
	На кінець звітного року	На початок року	Змін	На кінець звітного року	На початок року	Змін	На кінець звітного року	На початок року	Змін	На кінець звітного року	На початок року	Змін
І. Джерела власних та прирівняних до них коштів	400	893547	15373818	425	214486	1928272	430	2291	4270520	440	-	-
Резервний фонд (88)	415	-	-	455	-	-	440	-	-	450	-	-
Резерв сукупних боргів (88)	415	-	-	455	-	-	440	-	-	450	-	-
Фінансування капітальних вкладень (93, 94)	420	-	-	455	-	-	440	-	-	450	-	-
Розрахунки за майно (76)	425	-	-	455	-	-	440	-	-	450	-	-
Спеціальні фонди і цільове фінансування (87, 88, 96)	430	2291	4270520	455	-	-	440	-	-	450	-	-
Амортизаційний фонд (86)	440	-	-	455	-	-	440	-	-	450	-	-
Розрахунки з учасниками (75)	440	-	-	455	-	-	440	-	-	450	-	-
Доходи майбутніх періодів (83)	450	-	-	455	-	-	440	-	-	450	-	-
Резерв майбутніх витрат і платежів (89)	460	26339	43357	470	-	-	480	-	-	480	-	-
Неповністю отриманий звітний період (98)	470	-	-	480	-	-	480	-	-	480	-	-
Неповністю отриманий звітний період (81)	481	-	-	482	-	-	482	-	-	482	-	-
Звітний період (80)	482	-	-	482	-	-	482	-	-	482	-	-
ІІ. Довгострокові пасиви	500	34899	129200	510	1730	150	500	129200	10372425	510	1730	150
Довгострокові позикові кошти (92)	500	34899	129200	510	1730	150	500	129200	10372425	510	1730	150
Довгострокові позикові кошти (95)	510	1730	150	510	1730	150	510	1730	150	510	1730	150
Довгострокові позикові кошти (95)	520	-	-	520	-	-	520	-	-	520	-	-
не повністю отриманий звітний період II	520	-	-	520	-	-	520	-	-	520	-	-
Всього по розділу II	520	-	-	520	-	-	520	-	-	520	-	-
ІІІ. Розрахунки та інші пасиви	530	36629	129350	530	36629	129350	530	36629	129350	530	36629	129350
Короткострокові позикові кошти (90)	600	725619	9000000	610	-	-	600	725619	9000000	610	-	-
Короткострокові позикові кошти (95)	610	-	-	610	-	-	610	-	-	610	-	-
Короткострокові кредити та позики, що не повністю отриманий звітний період	620	-	-	620	-	-	620	-	-	620	-	-
Розрахунки з кредиторами:	630	313298	-	630	313298	-	630	313298	-	630	313298	-
за товари, роботи і послуги, отримані за товари, роботи і послуги, не отримані в строк (60)	640	-	-	640	-	-	640	-	-	640	-	-
чепні в строк (60)	650	-	-	650	-	-	650	-	-	650	-	-
по вкладах вкладників (66)	660	-	-	660	-	-	660	-	-	660	-	-
з банком (68)	670	74224	1248413	670	74224	1248413	670	74224	1248413	670	74224	1248413

Продовження табл. 4

І	2	3	4
5040	680	60438	3 31253
690	700	1864	6165
по позабюджетним платежам (65)	по оплаті праці (70)	з дочірніми підприємствами (78)	з інших кредиторами (76)
680	710	257314	53562
730	720	402	217582
740	730	8110	19968467
750	750	1441269	41713784
Всього по розділу III	760	2614561	41713784

Продовження табл. 4

Найменування по-казника	Код ррп-ка	Залишок на початок звітного року	Залишок на кінець звітного року	
			на кінець звітного року	Змін
1. Використано на фінансування к-п підприємств і фінансових операцій з пов'язаними з ними витратами:	900	10372425	10372425	-
звітний період, що спрямований на розвиток підприємства та соціально-економічне благополуччя населення:	910	129200	129200	-
в тому числі:	910	150	150	-
на фінансування операцій з пов'язаними з ними витратами:	920	1136663	1136663	-
в тому числі:	920	1730	1730	-
на фінансування операцій з пов'язаними з ними витратами:	930	129050	129050	-
в тому числі:	930	150	150	-
на фінансування операцій з пов'язаними з ними витратами:	940	129200	129200	-
в тому числі:	940	150	150	-
на фінансування операцій з пов'язаними з ними витратами:	950	129050	129050	-
в тому числі:	950	150	150	-
на фінансування операцій з пов'язаними з ними витратами:	960	129200	129200	-
в тому числі:	960	150	150	-
на фінансування операцій з пов'язаними з ними витратами:	970	129050	129050	-
в тому числі:	970	150	150	-
на фінансування операцій з пов'язаними з ними витратами:	980	129200	129200	-
в тому числі:	980	150	150	-
на фінансування операцій з пов'язаними з ними витратами:	990	129050	129050	-
в тому числі:	990	150	150	-

Продовження табл. 4

Найменування по- казника	Код ряд- ка	Залишок на поча- ток звіт- ного року	За звітний рік		Залишок на кінець звітного періоду
			нарахова- но (ство- рив, одер- жано)	витраче- но (пере- раховано)	
4. Фінансова допо- мога на зворотній ос- нові	980				
5. Бюджетна позика на закупівлю сіль- госппродукції	990				
6. Аванси за рахунок бюджетної позички	995				

* Дані по цих рядках у валюту балансу не вкладають.

Керівник

Головний бухгалтер

7.5. Звіт про фінансові результати та їх використання

Важливішою формою вираження ділової активності підприємства є величина поточного фінансового результату за визначений період – прибутку. В більшості країн заходу відомості про формування і використання прибутку розглядаються як особлива значима інформація, яка характеризує кінцевий результат фінансово-господарської діяльності підприємства. Основним джерелом одержання цієї інформації є звіт про фінансові результати та їх використання, за формою № 2, який включено до складу квартальної і річної бухгалтерської звітності.

Звіт про фінансові результати та їх використання складається з п'яти розділів.

В першому розділі "Фінансові результати" відображаються такі показники: виручка (валовий дохід) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); державне регулювання цін; податок на додану вартість; акцизний збір; затрати на виробництво реалізованої продукції (робіт,

послуг), у тому числі на оплату праці; результат від реалізації; результат від іншої реалізації; доходи і втрати від по-зареалізаційних операцій; у тому числі по доходних активах; всього прибутку і збитку; балансовий прибуток або збиток; первинне розрахункової величини фонду споживання; одержано на власні потреби; фактичні обсяги виробництва продукції (робіт, послуг).

В другому розділі "Використання прибутку" показується, що скільки на кінець звітного року направлено прибутку на такі цілі: платежі до бюджету; відраховано в резервний (страховий) фонд; використано на виробничий розвиток; соціальний розвиток; на заохочування; благодійні цілі та інші цілі.

В третьому розділі "Платежі до бюджету" просявляються суми належних до сплати до бюджету за розрахунками і скільки їх фактично внесено в розрізі таких видів платежів: рентні платежі; плата за землю; податок на прибуток (дохід); дивіденди (частина прибутку); відрахування на геологічно-розвідувальні роботи; оренда плата; плата за використання природних ресурсів; плата за вогу; фонд ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи; акцизний збір; податок на додану вартість; прибутковий податок з громадян; податок з власників транспортних засобів; амортизаційні відрахування; місцеві податки і збори; інші податки; економічні санкції.

В четвертому розділі "Затрати і витрати, що враховуються при обчисленні пільг на податок з доходу" показуються такі суми затрат, які враховуються при обчисленні пільг на податку з доходу: нарахована заробітна плата працівникам-інвалідам; суми, перераховані будинкам-інтернатам для престарілих та інвалідів, школам-інтернатам, а також підприємствам, уста-новам, організаціям культури, народної освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, фізкультури і спорту, фізкультурно-спортивним товариствам та іншими громадськими організаціям.

В п'ятому розділі "Доход (прибуток), на який застосовуються пільгові ставки оподаткування" відображаються суми прибутку підприємства, який одержано від визначених видів та в певних умовах діяльності, щодо якого діють встановлені законодавством пільгові ставки оподаткування або який

звільнено від оподаткування, зокрема: підприємства промислових організацій інвалідів, де інваліди становлять більш як 50 відсотків загальної чисельності працюючих в основному виробництві; підприємства - з доходу, одержаного від виробництва сільськогосподарської продукції за винятком продукції квітково-декоративного рослинництва та звіринництва; заклади освіти, культури і спорту, діяльність яких частково фінансується з державного бюджету; доходи у вигляді процентів по кредитах, наданих іноземними юридичними особами уряду України, а також дивіденди (проценти), одержані від державних облігацій та інших державних цінних паперів тощо.

При складанні звіту про фінансові результати та їх використання потрібно враховувати деякі специфічні особливості, що зв'язані з формуванням в Україні ринкових відносин і змінюючі методи визначення обсягу реалізованої продукції. Ці зміни привели до зміни в бухгалтерському обліку окремих господарських операцій, що зв'язані з формуванням обсягу реалізації продукції, формуванням фінансових результатів і здійсненням платежів в бюджет.

В залежності від методики, яка прийнята підприємством в поточному році, реалізованою продукцією (роботами, послугами) вважається або продажна вартість відвантаженої продукції (виконаних робіт, послуг), яка зазначена в оформлених як підстава для розрахунків з покупцями (замовниками) документів, або продажна вартість відвантаженої продукції (виконаних робіт, послуг), яка у вигляді платежу зарахована на рахунок підприємства в установах банків.

До складу виручки (валового доходу) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) включаються також суми податку на добавлену вартість, включеної суми цього податку, строк оплати яких не настав, та акцизного збору по реалізованій продукції (товарах, роботах, послугах), відображення яких підприємства проводять по дебету рахунка: 51 "Розрахунковий рахунок", 61 "Розрахунок по авансах", 62 "Розрахунок з покупцями та замовниками", 76 "Розрахунок з іншими дебіторами і кредиторами", 50 "Каса", 56 "Інші кошти", субрахунок "Кошти в дорозі" і кредити рахунку 46 "Реалізація".

Належні суми податку на добавлену вартість і акцизного збору, які враховані у складі виручки від реалізації, відображаються записом: Дебет рахунку 46 "Реалізація"; Кредит рахунку "Розрахунок з бюджетом".

В звіті відображаються витрати і відрахування, які при визначенні фінансового результату від реалізації включаються з виручки, зокрема різниця між цінами на природний газ; суми встановлених процентних надбавок до продажних цін на радіоприймачі і телевізори, що вносяться в дохід бюджету; збір від продажу паливно-мастильних матеріалів, що сплачують дорожнім організаціям всі підприємства, які реалізують споживачам та населенню автомобільний бензин, дизельне паливо, автомобільні та дизельні мастила, зріджений та стиснений газ для заправки транспортних засобів.

Належні суми збору від продажу паливно-мастильних матеріалів відображаються по дебету рахунку 46 "Реалізація" і кредиту рахунку 65 "Розрахунок по позабюджетних платежах".

Фінансовий результат від реалізації продукції, який представляється в розглядованому звіті, визначається як різниця між сумою виручки (валового доходу) від реалізації продукції (робіт, послуг, товарів), одержання яких є метою створеного підприємства, доданнися до неї суми, що одержані на державне регулювання цін, і сумою витрат виробництва (обігу), що припадають на реалізовану продукцію (роботи, послуги, товари); податку на добавлену вартість, акцизного збору та інших сум, які підлягають врахуванню з суми виручки від реалізації.

В складі результату від іншої реалізації показується сальдовий результат (прибуток, збиток) від реалізації продукції, робіт, послуг, інших активів підприємства, зокрема: від пісобних, допоміжних і обслуговуючих виробництв, продукція яких реалізується на стороні; результати від реалізації основних фондів, нематеріальних активів і матеріальних цінностей, а також фінансові результати від реалізації цінних паперів. При цьому збитки від реалізації цінних паперів відшкодовуються за рахунок залишків емісійного доходу на рахунок 88 "Фонди спеціального призначення", субрахунок "Емісійний дохід".

В звіті окремою строкою відображають суми, що одержані на власні потреби, зокрема суми, які одержані від підприємства-

покупців (завовників) понад вартість продукції (робіт, послуг) ! не включені до складу виручки від реалізації. Ці суми відображаються у складі коштів, що мають цільовий характер, таким бухгалтерським записом:

Дебет рахунку № 51 "Розрахунковий рахунок" або № 52 "Валютний рахунок" або інших рахунків

Кредит рахунків № 87 "Фонди економічного стимулювання" № 88 "Фонди спеціального призначення", № 96 "Цільове

фінансування і цільові надкопчення".

Одним з показників, що подається в першому розділі за формою № 2, є доходи і втрати від позареалізаційних операцій.

До них відносять: фінансові результати від спільної діяльності; фінансові результати від ліквідації основних засобів; виручка

від продажу та витрати на придбання іноземної валюти; придбутки і збитки минулих років, які виявлені у звітному році;

невідшкодовані збитки від стихійного лиха, включуючи витрати на попередження втрат від стихійного лиха; втрати від

спинання боргів та кредиторської заборгованості; надкопчення боргів, що були раніше списані як безнадійні; доходи, втрати і

втрати, що згідно діючого законодавства відносяться на рахунок 80 "Прибутки і збитки", в тому числі прострочена кредиторська

заборгованість між підприємствами недержавної форми власності, одержані суми доходів (дивідендів, процентів) по акціях,

облігациях та інших цінних паперах; доходи від здачі окремого майна в оренду; штрафи, пені, неустойки та інші види санкцій

за порушення господарських договорів, які визнано боржником судом, арбітражем або іншим відповідним органом про їх стяг-

нення, а також судові витрати й арбітражні збори.

За-за відсутності можливості збільшити обсяг цього

7.6. Звіт про фінансово-майновий стан підприємства

Звіт про фінансово-майновий стан підприємства (форма

№ 3), що входить до складу річного бухгалтерського звіту,

включає в себе наступні розділи.

В першому розділі наводяться відомості про рух всіх видів

закрема: статутного, амортизаційного, резервного фондів; виробництва, соціальні заходи і на захоплення; нерозподілений прибуток минулих років; резерв на покриття

наступних витрат і платежів; фонди охорони праці; цільове фінансування з бюджету та з позабюджетних фондів; інші фон-

ди спеціального призначення. В цьому розділі в розділі кожного

джерела відображається залишок або перевитрата на початок

і кінець року, їх збільшення і зменшення за звітний рік.

В другому розділі подаються відомості про використання

коштів з бюджету і позабюджетних фондів: на фінансування

державних капітальних вкладень; на фінансування науково-

дослідницької роботи; підвищення соціальних гарантій населення;

виробничий і соціальний розвиток; виплати на соціальний за-

кист промадан, що потрпіли внаслідок Чорнобильської ка-

тастрофи; заходи соціального захисту працівників у зв'язку з

конверсією; заходи державного регулювання цін; та на інші

ціль.

В третьому розділі звіту відображені дані про спрямування

коштів до цільових та позабюджетних фондів та на споживан-

ня, зокрема: фонди соціального страхування; пенсійний фонд;

фонд сприяння зайнятості населення; на фінансування шляхо-

вого господарства; державний фонд сприяння конверсії; фонди

охорони праці; державний інноваційний фонд; фонди охорони

наркологічного середовища; кошти, спрямовані на споживан-

ня, у тому числі, витрати на оплату праці, прощові виплати й

заохочення, доходи з акцій і вкладів у майно підприємства. Тут

фактична їх наявність розраховується за даними бухгалтерського балансу.

В зв'язку з обмеженням обсягу цього подібника форми річного бухгалтерського звіту № 3 "Звіт про фінансово-майновий стан підприємства" не приводиться.

7.7. Пояснювальна записка до річного бухгалтерського звіту

Інструкцією про порядок заповнення форм річного бухгалтерського звіту підприємства, що затверджена наказом Міністерства фінансів України від 9 серпня 1993 р. № 55 з наступними до неї змінами (наказ Міністерства фінансів України від 26 липня 1994 р. № 65), передбачено складання пояснювальної записки.

Пояснювальна записка складається тільки після цього, як заповнено бухгалтерський баланс і складено звіт за формами №№ 2 і 3. Для всестороннього висвітлення основних відомостей, що передбачені згадуваною Інструкцією, необхідно здійснити аналіз фінансово-господарської (комерційної) діяльності, за даними якого мають бути визначені основні фактори, що вплинули на господарські і фінансові результати роботи підприємства.

В пояснювальній записці потрібно відобразити, які саме фактори вплинули на господарські та фінансові результати роботи підприємства, висвітлити фінансовий і майновий стан підприємства і яка частина статутного фонду на дату складання звіту фактично сплачена (внесена) засновниками (учасниками) підприємства. Виходячи з доцільності і рекомендацій міжнародних стандартів з бухгалтерського обліку, доцільно на початку пояснювальної записки подати: короткі відомості про характер основної діяльності підприємства; навести основні показники за звітним і за планом (протязом), які найбільш повно характеризують фінансово-господарську діяльність; відомості про склад затрат виробництва, рівень собівартості і рентабельності основних видів продукції та підприємства; про обсяг реалізації продукції та характеристики основних факторів, що вплинули на звітний

основні засоби. До цього розділу додається довідка, в якій розшифровуються деякі показники або наводяться додаткові відомості про рух і стан основних засобів, зокрема: фінансовий результат від списання основних засобів; вартість основних засобів згідно з даними і взятих в оренду; вартість основних засобів, які повністю амортизовані; вартість введених в експлуатацію основних засобів, які введені за рахунок власних коштів; довідок проконових кредитів та за рахунок інших позикових коштів; затрат на ремонт основних засобів; загальна земельна площа (та), в тому числі сільгоспугіддя (без присадибних ділянок).

В цьому розділі відображаються відомості про наявність та рух нематеріальних активів, зокрема таких: права на винаходи та інші подібні об'єкти промислової та інтелектуальної власності; права користування природними ресурсами; пропанні продукти; права на місце на біржі; інші.

В цьому розділі наводяться дані про наявність на початок і на кінець року довгострокових і короткострокових фінансових вкладень, зокрема до статутних фондів інших підприємств; облігації та подібні їм цінні папери; акції і депозити; інші.

В цьому розділі проставляється норматив власних оборотних коштів, у вільному розділі їх фактична наявність.

В даному розділі відображаються результати переоцінки товарно-матеріальних цінностей і товарів за такими їх видами: сировина і матеріали; покупки напівфабрикати; тара і тарні матеріали; паливо; запасні частини; наслідня корми; магіоніні і швидкозношувані предмети; незавершене виробництво; готова продукція; товари. Тут показується сума поцінки або уцінки з розподілом: на приріст власних оборотних коштів; на фінансові результати.

В даному розділі подається облікова інформація про іноземні інвестиції в національній грошовій одиниці в доларах США за такими їх видами: основні засоби; нематеріальні активи; ви; іноземна валюта; інші.

Для заповнення звіту про фінансово-майновий стан підприємства використовуються дані синтетичного і аналітичного обліку відповідних об'єктів бухгалтерського обліку, заповнення яких вимагається в окремих строках і графах цього звіту. Дані про норматив власних оборотних коштів проставляються з фінансового плану підприємства, а

обсягу; відобразити дані про склад і структуру працівників, утримання і ефективність використання виробничих фондів, стан їх збереження; відобразити результати аналізу балансового прибутку і його розподілу за звітний рік; дати оцінку капітальних вкладень, що були здійснені у звітному році; передбачити основні перспективи розвитку підприємства в наступному році.

В пояснювальній записці наводяться відомості про намір змінити на майбутній рік методологію відображення окремих господарських операцій, зокрема щодо створення резерву на оплату відпусток, обліку затрат на ремонт основних засобів, визначення обсягу реалізованої продукції, оцінки виробничих запасів тощо.

Всі підприємства наводять курс, за яким при складанні річного бухгалтерського звіту був здійснений перерахунок активів і пасивів в іноземній валюті у грошову одиницю, що діє на території України, а також пояснюють причини змін вступного балансу на початок року.

Починаючи з річного звіту за 1994 рік, в поясненні наводяться відомості про залишки на кінець звітного періоду за такими позабалансовими активами і пасивами:

вартість орендованих як окремі об'єкти основних засобів, а також основних засобів, правом користування яких володіє дане підприємство, - рахунок 001;

вартість товарно-матеріальних цінностей, прийнятих на відповідальне зберігання, давальницької сировини, а також товарів, прийнятих на відповідальне зберігання, давальницької сировини, а також товарів, прийнятих на права комісії, - рахунок 002;

вартість устаткування, прийнятого підрадянськом для монтажу, - рахунок 003;

вартість бланків суворої звітності - рахунок 004;

заборгованість несплатоспроможних дебіторів, списана на збитки, - рахунок 005;

сума забезпечення зобов'язань та платежів, включачучи зобов'язання по заставам і майну довирителів, - рахунок 006;

сума зобов'язань по приватизаційних паперах - рахунок 007;

вартість приватизаційних майнових сертифікатів - рахунок 008.

У пояснювальній записці до річного бухгалтерського звіту наводяться також відомості про результати проведених у звітному році інвентаризацій, в яких наводяться дані про суму встановлених інвентаризацією нестач, липків, втрач. виг. псу-вання цінностей за всіма видами активів підприємства, зокрема: основні засоби, нематеріальні активи, виробничі за-паси, молочноя тварини і тварини на відгодівлі, н.з.завершене виробництво і напівфабрикати власного виробництва, готова продукція і товари, каса та інші грошові кошти, розрахунковий, валютний та інші рахунки в банках, фінансові вкладення та інші активи. Тут же відображається, скільки з встановлених інвентаризацією нестач, липків і втрач. від псу-вання цінностей віднесено на винних осіб, списано в межах норм убутку і на результати фінансово-господарської діяльності, а також зарековано за пересортницею.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. Значення звітності її види.
2. Дайте коротку характеристику структури і змісту квартальної бухгалтерської звітності.
3. Охарактеризуйте звіт про фінансові результати та їх використання.
4. Яка будова звіту про фінансово-майновий стан підприємства?
5. Які основні відомості відображаються в пояснювальній записці?
6. Які строки представлення квартальної і річної бухгалтерської звітності?

ПЛАН РАХУНКІВ

бухгалтерського обліку виробничо-господарської діяльності підприємств (об'єднань), організацій і установ (сформовано за галузями економіки України з урахуванням зміст, що внесені Міністерством фінансів України за станом на 1 вересня 1964 року)

Назва синтетичного рахунку	Номер рахунку	Номер і назва субрахунку
1	2	3
Розділ I. Основні засоби (фонди)		
Основні засоби	01	1. Висхідні основні засоби 2. Орецовані основні засоби 3. Невиробничі основні засоби 4. Експлуатаційні багаторічні несаджані 5. Приватизовані житлові фонди
Знос (амортизація) майна	02	1. Знос висхідних основних засобів 2. Знос орецованих основних засобів 3. Знос некапітальних активів
Ремонт основних засобів	03	1. Поточний ремонт 2. Капітальний ремонт
Нематеріальні активи	04	За видами нематеріальних активів
Розділ II. Виробничі запаси		
Матеріали	05	1. Сировина і матеріали 2. Куповані напівфабрикати і комплектуючі вироби, конструкції та деталі 3. Інші матеріали 4. Тара і тарні матеріали 5. Мінеральні добрива і отрутохімікати 6. Біопрепарати і мекікаменти 7. Матеріали, передані для переробки на сторону
Паливо	06	1. Нафтопродукти 2. Тверде паливо 3. Інші види палива
Будівельні матеріали та обладнання до установлень	07	1. Будівельні матеріали 2. Конструкції та деталі 3. Обладнання до установлень і вичищення
Запасні частини	08	4. Обладнання до установлень імп. 1. Запасні частини 2. Обліковий фонд 3. Акумулятори 4. Шини 5. Трактори, запасні частини і шини, що підлягають відновленню

1	2	3
Тварини на вирощуванні та відгодівлі	09	1. Молодняк тварин 2. Тварини на відгодівлі 3. Птиця 4. Звірі 5. Кролики 6. Світі бджли 7. Доросла худоба, вироблювана з основного стада для реалізації 8. Худоба, призначена для населення для реалізації 9. Молодняк тварин, переданий громадянам на вирощування за кошторями
Насіння і корми	10	1. Насіння 2. Саджанік матеріал 3. Корми 4. Насіння міжгосподарського страхового фонду
Майно в оренді Машинні і швидкозмінені предмети (МШП)	11 12	1. МШП на складі 2. МШП в експлуатації 3. Тимчасові (нетитульні) споруди та пристосування 1. Знос МШП 2. Знос тимчасових (нетитульних) споруд та пристосувань
Знос машинних і швидкозміненних предметів	13	
Переоцінка товарно-матеріальних цінностей	14	
Заготівля і придбання товарно-матеріальних цінностей	15	
Транспортно-заготівельні витрати	16 17 18 19	
Розділ III. Витрати на виробництво		
Основне виробництво	20	У кожній галузі за субрахунками у сільському господарстві: 1. Рослинництво 2. Тваринництво 3. Промислове виробництво 4, 5, 6, 7. У сільському господарстві не застосовуються

1	Напівфабрикати власного виробництва	21	8. Накуво-дослідні та конструкторські роботи 9. Основне виробництво підприємства (організації) інших видів діяльності
2	Допоміжні виробництва	22	У сільському господарстві: 1. Ремонтні виробництва 2. Автомобільний транспорт 3. Енергетичні виробництва (господарства) 4. Водопостачання 5. Луковий транспорт 6. Тарне і тарно-ремонтне виробництво 7. У сільському господарстві не застосовується 8. Інші виробництва
3	експлуатацію машин і обладнання	24	У сільському господарстві: 1. Утримання і експлуатація машинно-тракторного парку 2. Утримання і експлуатація саможитних машин 3. Утримання і експлуатація виробничого обладнання
	Забальновиробничі витрати	25	У сільському господарстві: 1. Забальновиробничі (цехові) витрати посівництва 2. Забальновиробничі (цехові) витрати тваринництва 3. Забальновиробничі (цехові) витрати промислових виробництв 4. Забальновиробничі (цехові) витрати інших виробництв
	Забальновиробничі витрати	26	-
	Брак у виробництві	27	-
	Обслуговуючі виробництва та господарства	28	-
	Брак у виробництві	29	У сільському господарстві: 1. Житлово-комунальне господарство 2. Кравецькі та інші майстерні побутового обслуговування 3. Підприємства громадського харчування 4. Тарбори праці і відпочинку

Продовження

1	Некваліфіковані роботи	30	5. Літвічі дошкільні заклади 6. Установи культури-побутового призначення 7. Інші виробництва та господарства (зв'язні)
2	Витрати майбутніх періодів	31	3. Інші некапітальні роботи
3	Капітальні вкладення	32	1. Передачені державним планом 2. Замисловані понад державний план 3. Непланові 4. Закінчені, не забезпечені фінансуванням 5. Затрати, що не збільшують вартості основних засобів
	Формування основного стада	34	1. Придбання дорослих тварин 2. Переведення молодяка тварин до основного стада 3. Витрати на доставку продуктивної худоби, одержаної безкоштовно
	Виконані етапи по незавершених роботах	36	
	Виконані етапи по незавершених роботах	37	
	Виконані етапи по незавершених роботах	38	
	Виконані етапи по незавершених роботах	39	
	Готова продукція	40	У сільському господарстві: 1. Продукція посівництва 2. Продукція тваринництва 3. Продукція промисловості 4. Продукція допоміжних, обслуговуючих та інших виробництв 5. Продукція, закуплена у промислових підприємств 6. Продукція, припинена від населення для реалізації
	Товари	41	1. Товари на складі 2. Товари у роздрібній торгівлі (в сільському господарстві не застосовуються) 3. Тара під товаром та порожняк 4. Куповані вироби 5. Підмети прокату 6. Продукція підробного сільського господарства

Продовження

Продовження

1	2	3
Торговельна націнка	42	<p>У торгівлі рахунок № 41 має такі субрахунки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Товари на оптових складах 2. Товари в овочесховищах 3. Товари у підприємствах роздрібноі торгівлі 4. Товари і сировина у клядощих підприємств промислового харчування 5. Предмети прокату 6. Тара під товаром і порожня 7. Продукція підробного сільського господарства <p>1. Торговельна націнка (накидка)</p> <p>2. Знижка поставчальників на відшкодування транспортних витрат (1 і 2 у сільському господарстві не застосовуються)</p> <p>У торгівлі рахунок № 42 має такі субрахунки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Торговельна націнка по товарах в оптових складах 2. Знижки поставчальників на відшкодування транспортних витрат 3. Торговельна націнка по товарам у підприємствах роздрібноі торгівлі 4. Торговельна націнка по товарам і продуктах підприємств промислового харчування 5. Викличення від середствозаважених цін промислового харчування 6. Різниця між відпускною і закупівельною вартістю вивантажених сировинних продуктів і сировини 7. Різниця між обліковою ціною і фактичною вартістю готовоі продукції і напівфабрикатів 8. Торговельна знижка на готову продукцію, облічану за роздрібними цінами 9. Знос предметів прокату <p>1. Витрати, пов'язані із збутом продукції у торгівлі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Витрати облігу оптових торговельних підприємств
Позавикробничі витрати	43	
Витрати облігу	44	

Продовження

1	2	3
Товари вивантажені, виконані роботи і послуги	45	
Реалізація	46	
	44	<ol style="list-style-type: none"> 2. Витрати овочесховищ 3. Витрати облігу роздрібних торговельних підприємств 4. Витрати підприємств промислового харчування 5. Витрати заочешення підприємств 6. Витрати на утримання апарату управління 7. Транспортні витрати, відшкодовані поставчальниками <p>Накладні витрати, пов'язані із здійсненням товарообмінних операцій</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Накладні витрати в Україні по експорту на бартерній основі 2. Накладні витрати за кордоном по ввозу на бартерній основі 3. Накладні витрати в Україні по ввозу на бартерній основі 4. Накладні витрати за кордоном по ввозу на бартерній основі в загальному порядку <p>У сільському господарстві:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Реалізація продукції сільського господарства 2. Реалізація продукції промислового харчування 3. Реалізація продукції (робіт, послуг) допоміжних та обслуговуючих виробництв і господарств 4. Здача будівельних та інших робіт 5. Реалізація продукції, худоби і птиці, куплених у промадан за договорами 6. Реалізація продукції, худоби і птиці, прийнятих від населення 7. Передача (реалізація) житлових будинків працівникам господарства 8. Реалізація куплених матеріалів і товарів 9. Реалізація товарів транспортом з участю в розрахунках 10. Реалізація інших продуктів <p>У торгівлі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Реалізація товарів, робіт і послуг оптовим
	46	

1	2	3
Інші прощолі кошти	57	1. Валютні рахунки в Україні 2. Валютні рахунки за кордоном 3. Бюкований рубльовий рахунок
Інші рахунки в банках	55	1. Спеціальний рахунок нецента- ралізованих коштів, призначених на фінансування капітальних вкладень 2. Спеціальний рахунок по збережен- ню вільних нецентралізованих коштів, призначених на фінансування капітальних вкладень 1. Акредитиви 2. Ліквітована чекова книжка (у спиському господарстві не застосо- вується) 3. Поточний рахунок бюджетних коштів (для колгоспників) 4. Поточні рахунки для позахуниць наслідним за продукцію і худобу 5. Інші рахунки в банках 1. Прошові кошти в доларі 2. Прошові документи 3. Сертифікати 4. Власні акції, векселі у акціоне- рів
Рахунки в банку по кош- тах на капітальні вкла- дення	54	1. Валютні рахунки в Україні 2. Валютні рахунки за кордоном 3. Бюкований рубльовий рахунок
Рахунковий рахунок	51	
Каса	50	
Розділ V. Прошові кошти		
Інші підприємські послуги	47	2. Реалізація товарів у роздріб під- приємствами роздрібног торгівлі 3. Реалізація товарів у роздріб підприємствами роздрібног торгівлі 4. Виконані і здані роботи (послуги) 5. Товари і готова продукція на від- повідальному зберіганні у покупців 6. Реалізація товарів у роздріб підпри- ємством 7. Реалізація товарів транзитом з уча- стю в розрахунках
Відпуск товарів, робіт та послуг	48	
Доходи від реалізації послуг	49	

Продовження

1	2	3
Фінансові вкладення	58	1. За видами 2. Висучені кошти 3. Інші парси
Векселі одержані	59	
Розділ VI. Розрахунки		
Розрахунки з поставчаль- никми і підрядчиками	60	1. Розрахунки з поставчальниками і підрядчиками по виданих авансах і частковій оплаті замовлень 2. Розрахунки з покупцями і замовни- ками по одержаних авансах та част- ковій оплаті замовлень 1. Розрахунки в порядку інкасо та із замовниками
Розрахунки з покупцями і замовниками	62	2. Розрахунки по планових плате- жак 3. Розрахунки з покупцями за продукцію, що не включена до обсягу реалізації 4. Інші розрахунки
Розрахунки по пре- тензіям	63	
Розрахунки по міжос- подарській кооперації	64	
Розрахунки по позабод- жетних платежах	65	1. Інноваційний фонд 2. Фонд конверсії 3. Фонд закінченості населення 4. Відраховання на ремонт і будів- ництво автомобільних шляхів 5. Галузевий фонд фінансового регу- лювання
Векселі видані	66	
Розрахунки з бюджетом	67	
Розрахунки по страху- ванню	68	
Розрахунки з бюджетом	69	За видами платежів 1. Розрахунки по соціальному страхуванню 2. Розрахунки по страхуванню майна 3. Розрахунки по індивідуальному страхуванню 4. Розрахунки з пенсійним фондом 5. Розрахунки по відрахованню у централізовані фонди соціального за- безпечення і соціального страхування колгоспників

Продовження

1	Позахунки по оплаті праці	1. Нархована заробітна плата	70	1. Нархована заробітна плата
2	Позахунки з підвітних осіб	2. Деноввана заробітна плата	71	-
3	Позахунки по відшкодуванню матеріальних збитків	1. По нестачах і крадіжках	72	1. По нестачах і крадіжках
4	Позахунки з персоналом по інших операціях	2. За іншими видами нанесених збитків	73	2. За іншими видами нанесених збитків
5	Позахунки з персоналом по інших операціях	1. За товари, продані у кредит	74	1. За товари, продані у кредит
6	Позахунки з персоналом по інших операціях	2. За позичками на індивідуальне будівництво	75	2. За позичками на індивідуальне будівництво
7	Позахунки з персоналом по інших операціях	3. За позичками на будівництво сапових будиночків	76	3. За позичками на будівництво сапових будиночків
8	Позахунки з персоналом по інших операціях	4. За позичками молотим сім'ям	77	4. За позичками молотим сім'ям
9	Позахунки з персоналом по інших операціях	5. За формених одяг	78	5. За формених одяг
10	Позахунки з персоналом по інших операціях	1. За організаціями та особами за виконавчими документами	79	1. За організаціями та особами за виконавчими документами
11	Позахунки з персоналом по інших операціях	2. За коопераціями та колективними організаціями за придані або продані основні засоби	80	2. За коопераціями та колективними організаціями за придані або продані основні засоби
12	Позахунки з персоналом по інших операціях	3. Інші кредитори і кредиторам	81	3. Інші кредитори і кредиторам
13	Позахунки з персоналом по інших операціях	4. По акціях підприємств	82	4. По акціях підприємств
14	Позахунки з персоналом по інших операціях	5. Позахунки з орендодавцем за придані з рострочною платіжкою за об'єктами	83	5. Позахунки з орендодавцем за придані з рострочною платіжкою за об'єктами
15	Позахунки з персоналом по інших операціях	6. Позахунки з різними іноземними банками і банками	84	6. Позахунки з різними іноземними банками і банками
16	Позахунки з персоналом по інших операціях	7. Позахунки по спільній діяльності	85	7. Позахунки по спільній діяльності
17	Позахунки з персоналом по інших операціях	У сільському господарстві:	86	У сільському господарстві:
18	Позахунки з персоналом по інших операціях	1. За організаціями та особами за виконавчими документами	87	1. За організаціями та особами за виконавчими документами
19	Позахунки з персоналом по інших операціях	2. За проматанями за продукцією, худобу і птицю, випущену за договороми	88	2. За проматанями за продукцією, худобу і птицю, випущену за договороми
20	Позахунки з персоналом по інших операціях	3. За проматанями за придані від них	89	3. За проматанями за придані від них
21	Позахунки з персоналом по інших операціях	4. За інших банків і кредиторам	90	4. За інших банків і кредиторам
22	Позахунки з персоналом по інших операціях	1. За коштами в порядку надання фінансової допомоги	91	1. За коштами в порядку надання фінансової допомоги
23	Позахунки з персоналом по інших операціях	2. Централізованним фондам і резервам	92	2. Централізованним фондам і резервам

Продовження

1	Внутрішньогосподарські позахунки	1. Прибутки та збитки	80	1. Фінансові результати від реалізації продукції, робіт і послуг
2	Внутрішньогосподарські позахунки	2. Використання позикових коштів	82	1. Використання кредитів банку
3	Внутрішньогосподарські позахунки	3. Доходи майбутніх періодів	83	2. Використання інших коштів
4	Внутрішньогосподарські позахунки	4. Використання позикових коштів	84	1. Доходи майбутніх періодів
5	Внутрішньогосподарські позахунки	5. Використання позикових коштів	85	2. Використання кредитів банку
6	Внутрішньогосподарські позахунки	6. Інші витручені кошти	86	3. Інші витручені кошти
7	Внутрішньогосподарські позахунки	7. Використання позикових коштів	87	4. Інші витручені кошти
8	Внутрішньогосподарські позахунки	8. Використання позикових коштів	88	5. Використання кредитів банку
9	Внутрішньогосподарські позахунки	9. Використання позикових коштів	89	6. Інші витручені кошти
10	Внутрішньогосподарські позахунки	10. Використання позикових коштів	90	7. Використання кредитів банку
11	Внутрішньогосподарські позахунки	11. Використання позикових коштів	91	8. Інші витручені кошти
12	Внутрішньогосподарські позахунки	12. Використання позикових коштів	92	9. Інші витручені кошти
13	Внутрішньогосподарські позахунки	13. Використання позикових коштів	93	10. Інші витручені кошти
14	Внутрішньогосподарські позахунки	14. Використання позикових коштів	94	11. Інші витручені кошти
15	Внутрішньогосподарські позахунки	15. Використання позикових коштів	95	12. Інші витручені кошти
16	Внутрішньогосподарські позахунки	16. Використання позикових коштів	96	13. Інші витручені кошти
17	Внутрішньогосподарські позахунки	17. Використання позикових коштів	97	14. Інші витручені кошти
18	Внутрішньогосподарські позахунки	18. Використання позикових коштів	98	15. Інші витручені кошти
19	Внутрішньогосподарські позахунки	19. Використання позикових коштів	99	16. Інші витручені кошти
20	Внутрішньогосподарські позахунки	20. Використання позикових коштів	100	17. Інші витручені кошти

Продовження

1	2	3
Фонди спеціального призначення	88	5. Кошти фондів, які використовуються на видачу безпроцентних позик молодим сім'ям 1. Частковий (типовий) фонд організації організації 2. Фонд в організації основні засоби 3. Резерв по сумнівних боргах 4. Кошти, використані на фінансові вкладення 5. Емідційний прибуток (накопичення) 6. Накопичення від продажу акцій 7. Резервний (страховий) фонд 8. Цінності, отримані безкоштовно 9. Курсові різниці по операціях в іноземних валютах 10. Поповнення власних коштів нових засобів 11. Індексація балансової вартості основних засобів 12. Фонд індексації нормативу оборотних коштів та дооцінки товарно-матеріальних цінностей 1. Резерв на оплату відпусток 2. Резерв на ремонт основних засобів 3. Резерв природних вірат 4. Інші резерви
Короткострокові кредити банків Спеціальний позичковий рахунок Інші позичкові кошти Інші позичкові кошти вана основною стада Фінансування форми-них вкладень Фінансування капіталу банків Фінансування капіталу банків Фінансування капіталу банків Цільове фінансування та позики банку для розвитку та службовців	90 91 92 93 94 95 96 97	За видами кредитів За видами кредитів За видами кредитів 1. Короткострокові позичкові кошти 2. Довгострокові позичкові кошти 3. Поточний кредит 4. Кредитування податку на додану цінність 1. Цілі товари, продані в кредит 2. На індивідуальне житлове будівництво
Розділ IX. Кредити банків та фінансування		

Продовження

1	2	3
Незаподілений прибуток (непокривтий збиток)	98	4. Молодим сім'ям на політшення житлових умов 5. Позики на випускування худоби і птиці за договорами 6. Позики на інші індивідуальні потреби
ПОЗАБАЛАНСОВІ РАХУНКИ		
Організовані основні засоби	001	
Товарно-матеріальні цінності, прийняті на відповідальне збереження, авальницька справа, авальницька справа, авальницька справа, авальницька справа	002	
Вина і товари, прийняті на правах комісії	003	
Устаткування, прийняте для монтажу	004	
Банки суворот звітності та інструктивні матеріали	005	
Заборгованість несплачених депозитів, списана на збиток	006	1. Безпечення охорано 2. Безпечення видано
Забезпечення зобов'язань і платежів, включення зобов'язань по приватних депозитів	007	
Приватизовані майнові сертифікати	008	
Фонд валютних віратів	009	
Фонд валютних віратів	010	
Фонд валютних віратів	011	

Продовження

Додаток № 2
СПИСОК
нормативних документів, якими регламентуються питання ведення бухгалтерського обліку і звітності в Україні

1. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в Україні. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 р. № 250. Доповнення і зміни внесені постановами КМУ від 5 липня 1993 р. № 509, від 24 вересня 1993 р., від 25 березня 1994 р. № 175.

2. Основні положення про склад витрат виробництва (обліку) на підприємстві і в організаціях. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 листопада 1994 р. № 159.

3. Вказівки щодо організації бухгалтерського обліку в Україні. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 7 травня 1993 р. № 25. Доповнення і зміни внесені наказами МФV від 9 вересня 1993 р. № 55, від 14 жовтня 1993 р. № 78.

4. Інструкція про порядок заповнення форм річного бухгалтерського звіту підприємства. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 9 серпня 1993 р. № 55. Доповнення і зміни внесені наказом МФV від 26 липня 1994 р. № 65.

5. Про затвердження обсягу, форм і порядку складання квартальної бухгалтерської звітності підприємствами й організаціями. Затверджено наказом Міністерства фінансів України і лютого 1994 р. № 10.

6. Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 11 серпня 1994 р. № 69.

7. Положення про інвентаризацію майна державних підприємств, що приватизуються, а також майна державних підприємств та організацій, яке передається в оренду. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України, від 2 березня 1993 р. № 158.

8. Особливості складу витрат виробництва та обліку для підприємств з іноземними інвестиціями. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20 грудня 1993 р. № 110.

9. Інструкція про склад коштів, що направлені на стоківання. Затверджена наказом Міністерства статистики України від 27 червня 1994 р. № 150 та зареєстрована Міністерством юстиції України 5.07.94 № 144/353.

10. Порядок ведення касових операцій у народному господарстві України. Затверджено постановою Національного банку України від 25 червня 1992 року № 11.

11. Положення про безготівкові розрахунки в господарському обороті України. Подіумлено листом Національного банку України від 1 червня 1993 р. № 22001/116.

12. Інструкція про порядок нарахування й сплати податку на доходи підприємств і організацій. Затверджено наказом Головної державної податкової інспекції України від 26 квітня 1994 р. № 31. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 травня 1994 р. № 115/324.

13. Інструкція про порядок обчислення і сплати податку на додану вартість та акцизного збору за товари, ввезені із-за меж митних кордонів України, і товари (роботи, послуги), що експортуються за межі митних кордонів України. Затверджено наказом Головної державної податкової інспекції України від 31 травня 1994 р. № 44. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29 червня 1994 р. № 140/349.

14. Інструкція про порядок обчислення і сплати податку на додану вартість. Затверджено наказом Головної державної податкової інспекції України від 10 лютого 1993 р. № 3.

15. Інструкція про порядок нарахування, сплати, витрат та обліку коштів Фонду соціального страхування України. Затверджена постановою правління Фонду соціального страхування України № 33 від 2 жовтня 1991 р.

16. Інструкція про порядок обчислення і сплати страхових внесків підприємствами, установами, організаціями, промайданцями в Пенсійний фонд України, а також обліку надкопичення і витрачання його коштів. Затверджена постановою Пенсійного фонду України від 10 червня 1994 р. № 5-5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 9 вересня 1994 р. № 217/427.

17. Про службові відраження в межах України та на території держав - учасниць СНД. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 1994 р. № 597. Доповнення і зміни внесені постановою КМУ від 2 грудня 1994 р. № 808.

18. Порядок відшкодування виграш при короткотермінових відрахуваннях за кордон (крім країн – учасниць СНД). Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 1994 р. № 344.

19. Норми коштів на представницькі цілі, рекламу та виплату компенсації за використання особистих легкових автомобілів для службових поїздок і порядок їх використання. Затверджено наказом Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України від 12 листопада 1993 р. № 88.

20. Порядок відкриття поточних, розрахункових і бюджетних рахунків в банках. Затверджено постановою Правління Національного банку України від 1 грудня 1993 р. № 117.

21. Порядок відображення в бухгалтерському обліку та звітності операцій, пов'язаних з приватизацією та орендою державних підприємств. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 16 грудня 1993 р. № 109. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 29 грудня 1993 р. № 200. Довінення від 25.01.94 р., наказ МФУ № 9.

22. Інструкція про порядок сплати дивідендів (частини прибутку) суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю державних підприємств та організацій. Затверджена наказом Головної державної податкової інспекції України від 12 листопада 1993 р. № 51. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 26 листопада 1993 р. № 174.

23. Про реалізацію Закону України "Про державний бюджет України на 1994 рік". Постанова Верховної Ради України від 1 лютого 1994 р.

24. Про порядок сплати у Державний бюджет України частини амортизаційних відрахувань державних підприємств та організацій у 1994 році. Наказ Міністерства фінансів України від 25 лютого 1994 р. № 19.

25. Про бухгалтерський облік бартерних (товарообмінних) операцій. Лист Міністерства фінансів України від 30 листопада 1992 р. № 18-4147.

26. Порядок бухгалтерського обліку вексельного облігу. Лист Міністерства фінансів України від 12 серпня 1992 р. № 18-4116.

27. Про бухгалтерський облік фінансової допомоги на обліговій основі. Лист Міністерства фінансів України від 17 лютого 1994 р. № 18-422.

28. Про бухгалтерський облік операцій в іноземних валютах. Лист Міністерства фінансів України від 16 квітня 1992 р. № 18-445. Зміни і доповнення від 22 березня 1993 р. і від 25 березня 1994 р.

29. Рекомендації по веденню бухгалтерського обліку і застосуванню облікових реєстрів на малих підприємствах. Лист Міністерства фінансів України від 27 вересня 1991 р. № 18-09.

30. Положення про порядок обліку та контролю за діяльністю довірчого товариства Фондом державного приватизаційних паперів. Затверджено Фондом державного майна, Міністерством фінансів і Національним банком України 23 березня 1994 р. № 153, 18-440, 108. Зареєстровано Міністерством юстиції України 7 квітня 1994 р. № 71/280.

31. Порядок обліку і контролю діяльності інвестиційного фонду та інвестиційної компанії щодо розміщення приватизаційних паперів. Затверджено наказом Фонду державного майна і Мін. фінансів України від 11 травня 1994 р. № 276/40. Зареєстровано Міністром Укр. 31.05.94. № 118/327.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борков Н.Т. Бухгалтерський учет в строительстве. - М.: Финансы и статистика. - 1990. - 240 с.
2. Бухгалтерський учет в строительной организации. Справочник / В.М. Снегов, А.Е. Скопенко, В.Н. Осипчук, В.Н. Дмитрук. - К.: Будівельник, 1989. - 400 с.
3. Бухгалтерський облік бізнесмена // Закон і бізнес. - № 31. - 1993. - 6 с.
4. Голуб С.Ф. Бухгалтерський облік операцій, пов'язаних з банкрутством підприємства // Закон і бізнес. - № 40. - 1993. - 6 с.
5. Ефимцев П.П., Кузьмінський А.Н. Бухгалтерський учет на підприємствах промислових підприємств: Учебник. - 2-е изд. перераб. и дополн. - М.: Финансы и статистика. - 1990. - 247 с.
6. Скрипан О.П. Бухгалтерський облік у сільському господарстві. - К.: УМК ВО. - 1990. - 180 с.
7. Сивак О.В., Осейко Н.И. Бухгалтерський учет споможливо персонального комп'ютера. - К.: РИО "Літграфік", 1993. - 260 с.
8. Сопо В.В. та ін. Бухгалтерський облік в промисловості та інших галузях народного господарства: Навч. посібник / В.В. Сопо, Н.М. Ткаченко, П.А. Ільченко. - К.: Вища школа. - 1992. - 463 с.
9. Козлова Е.П., Парашутин Н.В. Бухгалтерський учет в промисловості. - 3-е изд. перераб. и дополн. - М.: Финансы и статистика. - 1989. - 438 с.
10. Калькуляція себестоимости продукции в промисловості: Учебное пособие / В.А. Белобородова, А.П. Честя, В.Т. Слабинский и др. - 2-е изд. перераб. и дополн. - М.: Финансы и статистика. - 1989. - 279 с.
11. Кузьмінський А.М. та ін. Организация бухгалтерського Финансы и статистика. - 1989. - 279 с.
12. Познякова Е.В. Корреспонденция счетов для Вища школа, 1993. - 223 с.
13. Карбонник М.І., Остапчук М.Я., Хом'як Р.Я. Основи бухгалтерського обліку. - К.: НК ВУ. - 1992. - 92 с.
14. Остапчук М.Я. Учет и анализ деятельности хозяйственных подразделений предприятия. - М.: Финансы и статистика. - 1992. - 160 с.
15. Остапчук М.Я. Основи теорії бухгалтерського обліку. - К. - 1993. - 107 с.

Розділ І. Теоретичні основи бухгалтерського обліку

3 1.1.1. Господарський облік, його суть і значення

4 1.1.2. Предмет бухгалтерського обліку

4 1.2. Бухгалтерський баланс

17 1.2.1. Бухгалтерський баланс, його зміст і будова

20 1.2.2. Структура балансу

21 1.2.3. Зміни в балансі під впливом господарських операцій

22 1.3. Система бухгалтерських рахунків і поділине відображення господарських операцій

25 1.3.1. Рахунки бухгалтерського обліку, їх будова і призначення

25 1.3.2. Подвійний запис, його суть і значення

28 1.3.3. Синтетичні й аналітичні рахунки

33 1.3.4. Узгодження даних поточного бухгалтерського обліку

37 1.4. Класифікація і план рахунків

40 1.4.1. Основи класифікації рахунків

40 1.4.2. Класифікація рахунків за економічним змістом

40 1.4.3. Класифікація рахунків за призна-ченням і структурою

42 1.4.4. План рахунків бухгалтерського обліку

50 1.5. Документація, техніка і форми бухгал-терського обліку

52 1.5.1. Документи, їх роль і значення

52 1.5.2. Періоди бухгалтерського обліку

55 1.5.3. Порядки і способи запису в облікові періоди

57 1.5.4. Способи виправлення помилок в бухгалтерських записях

58 1.5.5. Форми бухгалтерського обліку

59

Розділ 2. Бухгалтерський облік в промисловості

64 2.1. Облік основних засобів і нематеріальних активів

64 2.1.1. Основні засоби, їх суть, класифікація, оцінка і завдання обліку

64 2.1.2. Облік надходження і видуття основних засобів

68 2.1.3. Облік зносу і амортизації основних засобів

70 2.1.4. Облік видуття основних засобів

72 2.1.5. Облік витрат на ремонт основних засобів

74 2.1.6. Облік орендованих основних засобів

76 2.1.7. Інвентаризація основних засобів

77 2.1.8. Нематеріальні активи. Облік немате-ріальних активів

79 2.1.9. Знос нематеріальних активів і його облік

80 2.2. Облік матеріалів, запасів і швидкозно-шуваних предметів

81 2.2.1. Матеріали і їх класифікація

81 2.2.2. Оцінка матеріалів

82 2.2.3. Первинний облік наявності в руху матеріалів

83 2.2.4. Облік видатч матеріалів

84 2.2.5. Сальдовий метод обліку товарно-матеріальних цінностей

85 2.2.6. Синтетичний облік матеріалів і розра-хунки з початальними

87 2.2.7. Особливості обліку малоцінних і швид-козношуваних предметів

90 2.2.8. Облік зносу, видуття і повернення мало-цінних і швидкозношуваних предметів на складі і в експлуатації

92 2.2.9. Інвентаризація товарно-матеріальних цінностей

96 2.3. Облік праці та її оплати

98 2.3.1. Завдання обліку праці і розрахунків по її оплаті

98 2.3.2. Облік особового складу і використання робочого часу

101 2.3.3. Обчислення основної заробітної плати

102

З М І С Т

Вступ

3

Розділ І. Теоретичні основи бухгалтерського обліку

4 1.1. Предмет і метод бухгалтерського обліку

4 1.1.1. Господарський облік, його суть і значення

4 1.1.2. Предмет бухгалтерського обліку

8 1.1.3. Метод бухгалтерського обліку

17 1.2. Бухгалтерський баланс

20 1.2.1. Бухгалтерський баланс, його зміст і будова

20 1.2.2. Структура балансу

21 1.2.3. Зміни в балансі під впливом господарських операцій

22 1.3. Система бухгалтерських рахунків і поділине відображення господарських операцій

25 1.3.1. Рахунки бухгалтерського обліку, їх будова і призначення

25 1.3.2. Подвійний запис, його суть і значення

28 1.3.3. Синтетичні й аналітичні рахунки

33 1.3.4. Узгодження даних поточного бухгалтерського обліку

37 1.4. Класифікація і план рахунків

40 1.4.1. Основи класифікації рахунків

40 1.4.2. Класифікація рахунків за економічним змістом

40 1.4.3. Класифікація рахунків за призна-ченням і структурою

42 1.4.4. План рахунків бухгалтерського обліку

50 1.5. Документація, техніка і форми бухгал-терського обліку

52 1.5.1. Документи, їх роль і значення

52 1.5.2. Періоди бухгалтерського обліку

55 1.5.3. Порядки і способи запису в облікові періоди

57 1.5.4. Способи виправлення помилок в бухгалтерських записях

58 1.5.5. Форми бухгалтерського обліку

59

2.3.4. Обчислення середнього заробітку 103

2.3.5. Зведення даних розрахунків по оплаті праці 107

2.3.6. Облік оплати праці в системі рахунків-виплат на виробництво і калькуляційно-вартості продукції 112

2.4.1. Собівартість продукції, класифікація витрат 112

2.4.2. Ποєтанна побутова обліку процесу виробництва 115

2.4.3. Облік процесу виробництва у системі рахунків 117

2.4.4. Основні методи обліку витрат на виробництво 119

2.4.5. Облік матеріальних витрат 121

2.4.6. Облік витрат на підготовку та освоєння нових видів продукції або виробництва 122

2.4.7. Облік витрат на утримання й експлуатацію машин та обладнання 122

2.4.8. Облік витрат на управління 122

2.4.9. Облік браку у виробництві 123

2.4.10. Облік витрат на виготовлення напівфабрикатів 125

2.4.11. Облік витрат майбутніх періодів 125

2.4.12. Облік витрат обслуговуючих виробництв 126

2.4.13. Калькулювання фактичної собівартості готової продукції 127

2.5. Облік готової продукції та її реалізації 129

2.5.1. Завдання обліку готової продукції та її реалізації 129

2.5.2. Документація по обліку готової продукції та її реалізації 129

2.5.3. Синтетичний та аналітичний облік готової продукції, її відвантаження і реалізації 130

2.5.4. Облік реалізованої продукції 134

2.5.5. Облік витрат по збуту 139

2.5.6. Облік податків і внесків з обороту 139

2.5.7. Облік фінансових результатів від реалізації продукції 142

2.6. Облік прошових коштів і розрахункових операцій 143

2.6.1. Рахунки для обліку прошових коштів операцій 143

2.6.2. Облік касових операцій у системі рахунків 143

2.6.3. Облік коштів на рахунок у банку 146

2.6.4. Синтетичний облік підзвітних сум 147

2.6.5. Облік розрахунків при нетоварних операціях 148

2.6.6. Облік розрахунків з робітниками і службовцями по інших операціях 150

2.7. Облік джерел коштів підприємств промисловості 151

2.7.1. Рахунки для обліку джерел коштів 151

2.7.2. Облік статутного фонду 151

2.7.3. Облік фондів економічного стимулювання 153

2.7.4. Облік фондів спеціального призначення 156

2.7.5. Облік коштів цільового фінансування і цільових надходжень 158

2.7.6. Облік позик банку 160

2.7.7. Облік фінансових результатів 163

2.8. Основні операції бухгалтерського обліку на промислових підприємствах 166

2.8.1. Загальні підходи до організації бухгалтерського обліку 166

2.8.2. Структура бухгалтерії на промислових підприємствах 168

2.8.3. Організація облікового процесу 169

Позиція 3. Бухгалтерський облік у будівництві 172

3.1. Облік витрат на капітальні вкладення 172

3.2. Облік джерел фінансування капітальних вкладень 174

3.3. Облік собівартості у будівництві 175

3.4. Облік праці та її оплати у будівництві 177

3.5. Облік витрат на утримання й експлуатацію будівельних машин і механізмів 177

3.6. Калькулювання собівартості продукції у будівництві 180

Позиція 4. Бухгалтерський облік у сільському господарстві 182

229	5.5. Облік розарібного товарообороту
231	5.6. Облік витрат обліку
236	Позил 6. Бухгалтерський облік в умовах переходу до ринкової економіки
236	6.1. Облік на сільських підприємствах, в міжна-родних об'єднаннях і організаціях
236	6.1.1. Облік зносу (амортизації) майна
237	6.1.2. Облік капітальних вкладень
237	6.1.3. Облік реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
238	6.1.4. Облік фінансових вкладень
239	6.1.5. Облік курсових різниць за валютними рахунками і операціями в іноземній валюті
240	6.1.6. Облік оренди майна і позрахунків за орендною платою
240	6.1.7. Утворення, використання і облік резервів за сумніванням обов'язкам (боргам)
240	6.2. Облік бартерних угод (товарообмінних операцій)
242	6.3. Облік і звітність в умовах оренди
244	6.4. Бухгалтерський облік в акціонерних товариствах і товариствах з обмеженою відповідальністю
248	6.4.1. Облік формування статутного фонду
248	6.4.2. Облік нараховуваної дивидендів учасникам товариства
250	6.4.3. Облік облігати акціонерних товариств
251	6.4.4. Облік зносу нематеріальних активів
252	6.4.5. Облік капітальних вкладень
252	6.4.6. Облік фінансових вкладень
253	6.4.7. Облік курсових різниць по валютних рахунках
254	6.4.8. Облік резервного (страхового) фонду
254	6.5. Облік цінних паперів
258	6.6. Особливості обліку на малих підприємствах
264	6.7. Бухгалтерський облік операцій, пов'язаних з банкрутством підприємства
264	6.7.1. Оцінка і облік реалізації майна підприємства, на яке звертається стягнення

182	4.1. Загальні підходи до обліку сільськогосподарського виробництва
184	4.2. Система рахунків подієв обліку витрат виробництва і формування собівартості продукції в сільському господарстві
184	4.3. Облік основних і накладних витрат
193	4.4. Облік витрат і визначення собівартості продукції розлинінства
197	4.5. Порядок списання калькуляційних різниць
204	4.6. Облік витрат на виробництво продукції тваринництва
205	4.7. Визначення собівартості продукції тваринництва
209	4.7.1. Визначення собівартості продукції скотарства
210	4.7.2. Визначення собівартості продукції свинарства
211	4.7.3. Визначення собівартості продукції вівчарства
212	4.7.4. Визначення собівартості продукції птахівництва
213	4.7.5. Визначення собівартості продукції кролівництва і звірівництва
213	4.7.6. Визначення собівартості продукції бджільництва
214	4.7.7. Визначення собівартості продукції рибництва
214	4.7.8. Визначення собівартості продукції шовківництва
214	4.8. Облік надходження продукції сільськогосподарського виробництва
214	4.9. Облік реалізації продукції, робіт і послуг сільському господарстві
216	Позил 5. Бухгалтерський облік у торговельно-сільському господарстві
221	5.1. Загальні підходи до організації обліку у торговельно-сільському господарстві
221	5.2. Організація обліку товарів
222	5.3. Облік товарообороту
222	5.4. Облік господарських операцій у торговельно-сільському господарстві

6.7.2. Черговість і облік задоволення вимог кредиторів 266

6.7.3. Облік розподілу збитків і майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів 267

Розділ 7. Бухгалтерська звітність підприємства, організації у ринкових умовах господарювання з різними формами власності 269

7.1. Суть, значення і види звітності 269

7.2. Порядок складання і представлення бухгалтерських звітів 270

7.3. Інвентаризація, її призначення і порядок проведення і оформлення 274

7.4. Бухгалтерський баланс як важливіша частина бухгалтерської звітності 276

7.5. Звіт про фінансові результати та їх використання 282

7.6. Звіт про фінансово-майновий стан підприємства 286

7.7. Пояснювальна записка до річного бухгалтерського звіту 289

Додаток № 1. План рахунків бухгалтерського обліку виробничо-господарської діяльності підприємств (об'єднань), організацій і установ 292

Додаток № 2. Список нормативних документів, якими регламентується питання ведення бухгалтерського обліку і звітності в Україні 304

Література 308

Навчальне видання

Смоленок Петро Степанович, Данильків Миколай Якимович, Остап'юк Мирослав Ярославович, Луцько Михайло Романович

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ОСНОВНИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Навчальний посібник для студентів вузів та самостійного вивчення основ бухгалтерського обліку

Знано до складання 17.11.94. П'ятикрано до друку 18.12.94.
 Формат 84x108/32. Друк. офс. Обл.-виш. вкр. 16.3.
 Ум.-друк. арк. 14.8. Замовлення 1067 Тираж 500.

Видавництво "Карпати",

294000, Жгород, пл. Жупанатська, 3.

Жгородський виробничо-видавничий комбінат "Літ"

294013 м. Жгород, вул. Таршина, 101.